

A stylized globe with a grid of latitude and longitude lines, rendered in shades of blue and teal. A map of Denmark is overlaid on the right side of the globe, also in teal. The globe is centered on the page, with the text and map elements overlaid on it.

DANMARK I DEN GLOBALE ØKONOMI

Konkurrenceevneredegørelse 2008

DANMARK I DEN GLOBALE ØKONOMI

Konkurrenceevneredegørelse 2008

Danmark i den globale økonomi

Konkurrenceevneredegørelse 2008

Udarbejdet af Økonomi- og Erhvervsministeriet i samarbejde med
Finansministeriet, Undervisningsministeriet, Ministeriet for Videnskab,
Teknologi og Udvikling samt Beskæftigelsesministeriet

Publikationen kan bestilles hos:

Schultz Information
Herstedvang 12
DK-2620 Albertslund

Telefon: 43 63 23 00

E-mail: Schultz@schultz.dk

Publikationen kan hentes på www.oem.dk eller www.konkurrenceevne.dk

Omslag: Datagraf

Oplag: 1.200

Pris: 150,00 inkl. moms

ISSN: 1901-7502

ISBN: Trykt udgave 978-87-7862-273-0

ISBN: Elektronisk udgave 978-87-7862-274-7

Redaktionen er afsluttet den 21. maj 2008

Trykt i Danmark, maj 2008 af: Schultz Grafisk

Økonomi- og Erhvervsministeriet

Slotsholmsgade 10-12

DK-1216 København K

Telefon: 33 92 33 50

E-mail: oem@oem.dk

Hjemmeside: www.oem.dk

Forord	5
Sammenfatning	7
1. Velstand	31
2. Klima og miljø	43
3. Sammenhængskraft	55
4. Effektivt arbejdsudbud	65
5. Fleksibelt arbejdsmarked	79
6. Folkeskolen	93
7. Ungdomsuddannelser	109
8. Videregående uddannelser	125
9. Offentlig forskning og universiteter	141
10. Virksomhedernes forskning, udvikling og innovation	153
11. Konkurrence	167
12. Åbenhed over for omverdenen	183
13. Iværksættere	201
14. Velfungerende finansielle markeder	215
15. Effektiv offentlig service og regulering	229
16. Sund samfundsøkonomi	241
Appendiks 1 – Målemetode	253
Appendiks 2 – Nye initiativer	259
Appendiks 3 – Status for regeringens mål	277

Forord

Det går godt i Danmark. Beskæftigelsen er højere end nogensinde, og ledigheden er helt nede på 1,9 pct. Når der er tryk på arbejdsmarkedet, skal vi sikre, at dansk økonomi holdes på sporet. Regeringens nye jobplan skal ses i dét lys. Omvendt skal vi berede os på, at det nok vil gå noget langsommere i de kommende år.

Men det er ikke konjunkturerne, der afgør, om det også er attraktivt at bo, arbejde og drive virksomhed i Danmark de næste 10 og 20 år. Fremtidens velstand og velfærd afhænger først og fremmest af, at vi hele tiden formår at forny det danske samfund.

Regeringen har derfor igangsat en kæde af reformer, der skal styrke det danske velfærdssamfund og forberede det på fremtidens udfordringer.

Velfærdsreformen skal sikre finansieringen af det danske velfærdssamfund. Globaliseringsreformen skal sikre Danmarks konkurrencekraft, så vi kan udnytte de muligheder, globaliseringen byder på. Og Kvalitetsreformen skal forny og udvikle kvaliteten i den offentlige sektor.

Næste skridt bliver en gennemgribende reform af skattesystemet. Det skal være endnu mere attraktivt at yde en indsats og vise engagement og kreativitet. Regeringen har derfor nedsat en skattekommission, der skal udarbejde modeller til en samlet reform. Sigtet er en markant reduktion af skatten på arbejdsindkomst, som skal stimulere arbejde og virkelyst, blandt andet ved at sænke skatten på den sidst tjente krone.

Skattereformen skal samtidig fremme regeringens ambitioner på klima- og energiområdet. Men vi skal gøre mere for at sætte klima på dagsordenen. Regeringen ønsker at

fordoble andelen af vedvarende energi frem til 2025, sikre en mere effektiv udnyttelse af energien og styrke forskningen i energiteknologi.

Konkurrenceevneredegørelse 2008 er den tredje i rækken af redegørelser, der overvåger udviklingen på alle de områder, der har betydning for Danmarks fremtidige velstand og sammenhængskraft.

Redegørelsen beskriver det seneste års fremskridt med afsæt i de allernyeste nationale og internationale data. Har Danmark styrket sin position i forhold til andre lande? Hvor langt er vi fra at nå regeringens ambitiøse mål? Og peger pilen den rigtige vej?

Det overordnede billede viser klart, at Danmark fortsat er på rette spor. Danmark har styrket sin position på mange af de områder, hvor der er kommet nye internationale tal. Og de nyeste danske indikatorer viser klare fremskridt.

Der er dog også områder, hvor der stadig er et stykke vej til en international topplacering. Disse områder vil selvsagt have regeringens særlige bevågenhed, og yderligere initiativer vil blive overvejet, hvis det viser sig nødvendigt.

Regeringen

Danmarks konkurrencekraft	9
Danmarks udvikling	10
Initiativer	12
Høj velstand	14
Et bæredygtigt klima og miljø	15
Stærk sammenhængskraft	16
Effektivt arbejdsudbud	17
Fleksibelt arbejdsmarked	18
Verdens bedste folkeskole	19
Ungdomsuddannelse til alle	20
Flere højtuddannede	21
International uddannelse	22
Styrket offentlig forskning	23
Virksomhedernes innovation	24
Stærkere konkurrence	25
Åbenhed over for omverdenen	26
Flere vækstiværksættere	27
Velfungerende finansielle markeder	28
Effektiv offentlig service	29
Sund samfundsøkonomi	30

Danmarks konkurrencekraft

Siden sidste års redegørelse har Danmark styrket sin position på mange af de områder, der har betydning for fremtidens velstand og sammenhængskraft.

På nogle områder er Danmark allerede blandt de bedste lande i verden. Det danske samfund er kendetegnet ved en høj sammenhængskraft, økonomien er stærk, arbejdsmarkedet er blandt verdens mest fleksible og effektiviteten i den offentlige sektor overgås kun af få andre lande.

På andre områder er der længere til den internationale top fem, men her er Danmark - med få undtagelser - rykket frem i det internationale felt.

Det er nødvendigt at øge arbejdsudbuddet - blandt andet for at kunne finansiere velfærdssamfundet på længere sigt. I år sætter redegørelsen derfor særligt fokus på udbuddet af arbejdskraft. Klimaudfordringen er et andet centralt fokusfelt, der nu behandles i et særskilt kapitel om klima og miljø.

Tabel 1 sammenfatter redegørelsens måling af Danmarks konkurrencedygtighed. Tabellen er baseret på målingerne i kapitlerne af samme navn. En placering i top fem dækker fx over, at mere end halvdelen af de centrale internationale indikatorer ligger i top fem. Den internationale sammenligning suppleres af en pil, der angiver udviklingen i Danmark det seneste år. Denne udvikling er dog i varierende grad konjunkturfølsom og skal tolkes i dette lys.

Tabel 1 Danmarks konkurrencedygtighed 2008

Mål	Seneste års udvikling i DNK	Placering blandt OECD-landene		
		Under gennemsnit	Midterfelt	Top 5
1. Velstand	↗		■	
2. Klima og miljø	━		■ ▶	
3. Sammenhængskraft	↗			■ ▶
Områder af betydning for konkurrencedygtighed				
4. Effektivt arbejdsudbud	↗		■ ▶	
5. Fleksibelt arbejdsmarked	↗			■ ▶
6. Folkeskolen	↗		■ ▶	
7. Ungdomsuddannelser	↘		■ ▶	
8. Videregående uddannelser	━		■ ▶	
9. Offentlig forskning og universiteter	↗		■ ▶	
10. Virksomhedernes forskning, udvikling og innovation	━		■	
11. Konkurrence	↗		■ ▶	
12. Åbenhed over for omverdenen	↘		■ ▶	
13. Iværksættere	↗		■ ▶	
14. Velfungerende finansielle markeder	↗		■ ▶	
15. Effektiv offentlig service og regulering	↗			◀ ■
16. Sund samfundsøkonomi	↘			■
Samlet vurdering	↗		■ ▶	

Anm.: ↗, ━ og ↘ angiver henholdsvis fremgang, status quo og tilbagegang i danske data siden Konkurrenceevneredegørelse 2007. Kasserne og de tilknyttede pile angiver hhv. Danmarks position og udvikling i forhold til andre OECD-lande. Der er for hvert område tale om en samlet vurdering af en række underliggende internationale indikatorer, se tabel 2. Top 5 dækker over, at mere end halvdelen af de internationale indikatorer ligger i top 5. Under gennemsnit dækker over, at mere end halvdelen ligger under OECD-gennemsnittet. Se også Appendiks 1 om målemetoden.

Danmarks udvikling

De nyeste danske og internationale indikatorer viser, at Danmark er på rette spor. Den danske **velstand** er steget yderligere som følge af en stigning i antallet af arbejdstimer per indbygger, men væksten i produktiviteten har været moderat. Forøgelsen af velstanden er sket samtidig med en forbedring af både **klima og miljø**, bl.a. gennem øget brug af vedvarende energi.

Sammenhængskraften i Danmark er høj, og den er blevet yderligere styrket siden sidste redegørelse. Ledigheden for kortuddannede er faldet yderligere og integrationen på arbejdsmarkedet forbedret. Flere indvandrere er nu i beskæftigelse, og færre personer er på kanten af arbejdsmarkedet. Det afspejler blandt andet et fortsat fald i ledigheden, men vidner også om en betydelig **fleksibilitet på det danske arbejdsmarked**.

Arbejdsudbuddet er øget det seneste år. Tilgangen af udenlandsk arbejdskraft er forøget, og den gennemsnitlige arbejdstid er steget. Den danske arbejdstid er dog stadig relativt lav, og den økonomiske tilskyndelse til at yde en ekstra indsats er mindre end i de fleste andre lande.

Der er fortsat behov for forbedringer på **uddannelsesområdet**. Det faglige niveau blandt 15-årige skoleelever er stadig lavt, og der er sket et svagt fald i andelen af elever, der ventes at få en ungdomsuddannelse. Der er dog tegn på vækst i andelen, der ventes at få en videregående uddannelse. Udviklingen på uddannelsesområdet skal ses i lyset af den gunstige konjunktursituation med mange jobmuligheder for ufaglærte.

Der er siden sidste år sket en yderlig forbedring af både kvaliteten og omfanget af den **offentlige forskning**. De offentlige midler til forskning og udvikling er øget, og forskningen leder til stadigt flere kommercielle resultater. Antallet af ph.d.-studerende er fortsat stigende, og Danmark har beholdt sin

tredjeplads, hvad angår omfang og kvalitet af videnskabelige publikationer.

Virksomhedernes innovation, forskning og udvikling ligger i den øverste del af det europæiske midterfelt. Antallet af europæiske patentansøgninger er steget det seneste år, og Danmark har derfor været i stand til at bibeholde sin femteplads blandt landene i EU-15. Men erhvervslivets investeringer i forskning og udvikling i pct. af BNP er faldet for tredje år i træk - en udvikling, der genfindes i 12 andre OECD-lande.

Konkurrencen på de danske markeder er stadig moderat, men der er tegn på forbedring, og antallet af brancher med konkurrenceproblemer er atter faldet. Priserne er dog fortsat højere end i sammenlignelige lande.

Den tiltagende **åbenhed over for udlandet** er med til at øge konkurrencen i Danmark. Danske virksomheder gør i stigende grad brug af de muligheder, globaliseringen byder på, men der er stadig et uudnyttet potentiale. Presset på arbejdsmarkedet har imidlertid øget de danske lønstigninger og dermed forværret danske virksomheders internationale konkurrenceevne, da Danmark er blevet et relativt dyrere land at producere i.

Antallet af **iværksættere** er stigende, men Danmark har stadig en lavere andel af vækstiværksættere end mange andre lande. Det danske venturemarked er stort, og udbyttet af venturekapitel har været stigende, men den internationale finansielle uro kan have en opbremsende effekt.

Den danske **samfundsøkonomi** er fortsat sund med lav ledighed og store overskud på de offentlige finanser. De **finansielle markeder** er effektive, og Danmark ligger igen i år blandt de 5 OECD-lande, der har den **mest effektive offentlige sektor**. Brugerundersøgelser af kvaliteten i den offentlige sektor viser endvidere, at brugerne generelt er tilfredse med de ydelser, de modtager.

Table 2 Danmarks konkurrencedygtighed – styrker og svagheder

Mål	Under OECD-gennemsnittet	Midterfeltet	Top 5
1. Velstand		<ul style="list-style-type: none"> Produktivitet ↘ Samlet arbejdsudbud ↗ 	
2. Klima og miljø	<ul style="list-style-type: none"> Udledning af kvælstofoxider (NO_x) ↗ 	<ul style="list-style-type: none"> Andel af vedvarende energi ↘ Udledning af CO₂/BNP ↘ 	<ul style="list-style-type: none"> Reduktion i CO₂ udledning/BNP ↘ Energiintensitet (BE-forbrug/BNP) ↗ Udledning af svovldioxid (SO₂) ↗
3. Sammenhængskraft	<ul style="list-style-type: none"> Integration på arbejdsmarkedet ↗ 	<ul style="list-style-type: none"> Lav merledighed for kortuddannede ↗ 	<ul style="list-style-type: none"> Lille lønforskel mellem udd.grupper Lille andel med relativ lav indkomst Lille risiko for længerevarende lav indkomst* ↘
Områder af betydning for konkurrencedygtighed			
4. Effektivt arbejdsudbud	<ul style="list-style-type: none"> Arbejdstimer per beskæftiget ↗ Højtlønnedes incitament til ekstra indsats Udenlandsk arbejdskraft per indbygger ↗ 	<ul style="list-style-type: none"> Lavt sygefravær ↘ Lavtlønnedes incitament til ekstra indsats ↗ 	<ul style="list-style-type: none"> Erhvervsfrekvens ↗
5. Fleksibelt arbejdsmarked	<ul style="list-style-type: none"> Økonomisk incitament til at arbejde ↗ 	<ul style="list-style-type: none"> Lav strukturledighed ↗ Fleksibel regulering 	<ul style="list-style-type: none"> Lav ungdomsledighed ↗ Mobilitet* ↗ Voksen- og efteruddannelse* Ufaglærtes deltagelse i VEU* ↗
6. Folkeskolen	<ul style="list-style-type: none"> Stor andel dygtige elever 	<ul style="list-style-type: none"> Fagligt niveau i læsning Fagligt niveau i matematik Fagligt niveau i naturfagene ↗ Dygtige elevers færdigheder Lille andel svage elever ↗ 	<ul style="list-style-type: none"> Holdning til samarbejde Svage elevers færdigheder ↗
7. Ungdomsuddannelser		<ul style="list-style-type: none"> Andel 25-34-årige med en ungdomsuddannelse ↘ 	
8. Videregående uddannelser	<ul style="list-style-type: none"> Andel med uddannelse inden for teknik, natur eller sundhed ↘ Lav gennemførelsesalder* ↘ 	<ul style="list-style-type: none"> Andel 25-34-årige med videregående uddannelse ↗ Andel udenlandske studerende ↗ 	
9. Offentlig forskning og universiteter		<ul style="list-style-type: none"> Nyttiggørelse af off. forskning ↗ Statslige bevillinger til F&U ↗ 	<ul style="list-style-type: none"> Videnskabelige publikationer ↗ Videnskabelige citationer ↗
10. Virksomhedernes forskning, udvikling og innovation		<ul style="list-style-type: none"> Andel af innovative virksomheder* Omsætning af nye serviceydelser* Privat forskning og udvikling ↘ Samspil med kunder* Samspil med universiteter mv.* 	<ul style="list-style-type: none"> Omsætning af nye varer* Patentering (EPO) ↗
11. Konkurrence	<ul style="list-style-type: none"> Prisniveau* 	<ul style="list-style-type: none"> Avancer* EU-udbud af offentlige opgaver* ↗ Frit valg på velfærdsområderne* Markedsregulering Håndhævelse 	
12. Åbenhed over for omverdenen	<ul style="list-style-type: none"> Lønudvikling ↘ 	<ul style="list-style-type: none"> Udenrigshandel ↗ Danske direkte investeringer i udlandet ↘ Udenlandske direkte investeringer i Danmark 	<ul style="list-style-type: none"> Eksportens andel af up-market produkter*
13. Iværksættere		<ul style="list-style-type: none"> Andelen af vækstiværksættere ↗ Venturekapital ↗ 	<ul style="list-style-type: none"> Etableringsrater* ↗ Tidsforbrug og omkostninger ved etablering af virksomhed
14. Velfungerende finansielle markeder	<ul style="list-style-type: none"> Effektivt aktiemarked* ↗ 	<ul style="list-style-type: none"> Virksomhedernes bruttoinvesteringer 	<ul style="list-style-type: none"> Effektivt marked for boligfinansiering* Effektivt bankmarked* ↗ Good Governance ↗ Lave administrative byrder* ↗ e-parathed
15. Effektiv offentlig service og regulering			<ul style="list-style-type: none"> Offentlig saldo ↘ Afdæmpet og stabil inflation ↗
16. Sund samfundsøkonomi		<ul style="list-style-type: none"> Rente (lang) ↘ 	

Anm.: ↗ og ↘ angiver hhv. fremgang og tilbagegang i Danmark siden Konkurrenceevneredegeørelse 2007. Top 5 dækker over, Danmark placerer sig blandt de 5 bedste lande i OECD. Under gennemsnittet dækker over, at Danmark placerer sig under OECD-gennemsnittet. * Data for europæiske lande. Status og udvikling er nærmere beskrevet i kapitel 1-16.

Initiativer

Med **Globaliseringsstrategien** har regeringen sat en række ambitiøse mål og igangsat over 300 initiativer, som skal styrke Danmarks velstand og konkurrencekraft. Det sker blandt andet ved at forbedre rammerne for uddannelse, forskning, iværksætterier og innovation. Herunder den frie konkurrence og åbenhed over for udlandet, som er afgørende for fornyelsen.

Regeringsgrundlaget **Mulighedernes samfund** bygger videre på dette fundament med en række nye initiativer, fx en virksomhedsrettet innovationsstrategi og bedre rammer for risikovillig kapital.

En sund samfundsøkonomi samt incitamenter til at dygtiggøre sig og yde en ekstra indsats er andre forhold af fundamental betydning for velstand og konkurrencekraft. **Velfærdsaftalen** var et vigtigt og nødvendigt skridt for at sikre finansieringen af velfærdssamfundet på længere sigt. Og med regeringens **2015-plan** opstilles nye rammer og sigt punkter for en sund udvikling af dansk økonomi frem mod 2015.

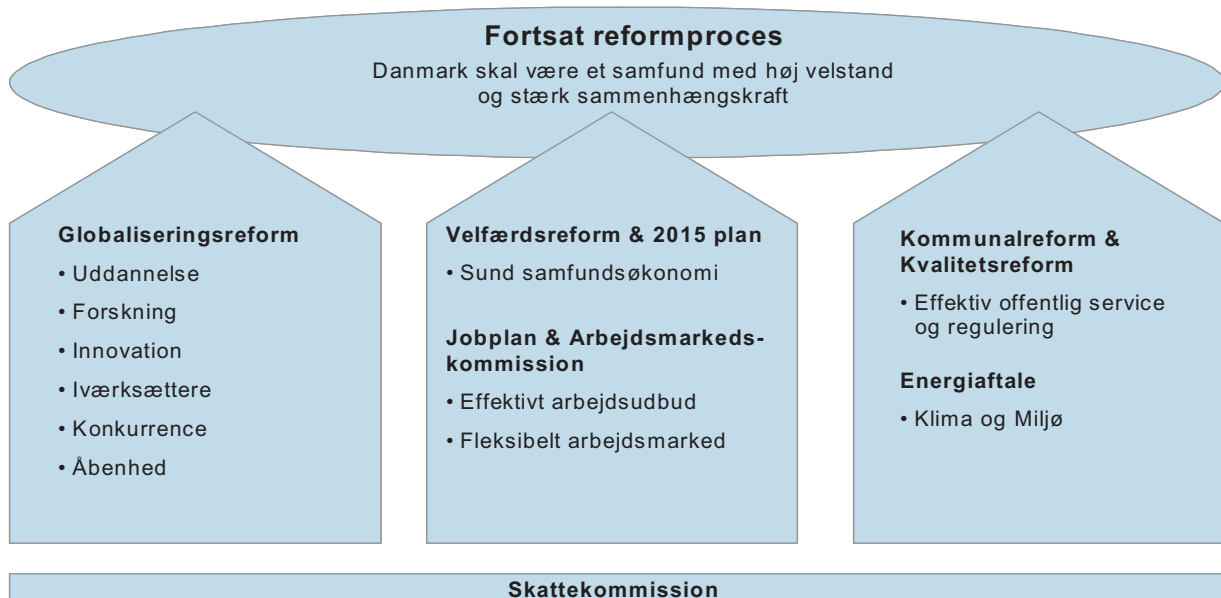
I foråret 2009 skal en **Skattekommission** komme med forslag til en reform af skattesystemet, der skal gøre det mere attraktivt at yde en ekstra indsats.

Mangel på arbejdskraft er en central udfordring. Regeringen har derfor fremlagt en **Jobplan**, der skal motivere flere danskere til at erstatte overførselsindkomst med arbejde og gøre det lettere for virksomhederne at rekruttere i udlandet. Og i 2009 skal en **Arbejdsmarkedskommission** komme med forslag til, hvordan vi kan øge beskæftigelsen yderligere i de kommende år.

En effektiv offentlig sektor, der leverer omsorg og service af høj kvalitet, understøtter både en stærk konkurrencekraft og en god sammenhængskraft. Med **Kvalitetsreformen** vil regeringen forny og udvikle kvaliteten i den offentlige sektor.

Endelig har regeringen indgået en **Energiaftale** med ambitiøse mål for dansk energipolitik frem mod år 2025, samt en række konkrete initiativer med henblik på at forbedre klima og miljø.

Boks 1 Reformers skal sikre konkurrencedygtighed

Tabel 3 Større initiativer siden Konkurrenceevneredegørelse 2007**BEDRE KLIMA OG MILJØ**

- Den 21. februar 2008 blev der indgået en ny energiaftale for perioden 2008-11. Aftalen opstiller en række mål for energiforbruget, herunder anvendelsen af vedvarende energi og en række midler til at nå de opstillede mål.
- Den 31. august 2007 godkendte EU-Kommissionen Danmarks Nationale Allokeringsplan for 2008-12, der beskriver, hvordan Danmark vil leve op til sin reduktionsforpligtelse.

STØRRE UDBUD AF ARBEJDSKRAFT

- Aftale om en Jobplan fra februar 2008 giver et særligt skattnedslag til 64-årige i arbejde og giver desuden folke- og førtidspensionister bedre muligheder for at arbejde. Reglerne for supplerende dagpenge ændres, og det gøres lettere at tiltrække udenlandsk arbejdskraft til Danmark.
- Regeringen har i foråret 2008 nedsat en arbejdsmarkedskommission, der bl.a. skal analysere mulighederne for højere beskæftigelse og for at undgå faldende arbejdstid frem mod 2015.

ØGET TILSKYNDELSE TIL AT ARBEJDE

- Med aftale om lavere skat på arbejde fra september 2007 forhøjes bundfradraget for mellemskatten i 2009, så den bliver sammenfaldende med topskattegrænsen, og beskæftigelsesfradraget øges.
- Regeringen har i foråret 2008 nedsat en skattekommission, der skal udarbejde modeller til en samlet reform af det danske skattesystem, som skal sigte mod en markant reduktion af skatten på arbejdsindkomst, herunder en sænkning af skatten på den sidst tjente krone.

UDDANNELSE

- Undervisningspligten udvides fra 9 til 10 år, således at børnehaveklassen fremover medregnes.
- Ændringen af erhvervsuddannelsesloven i 2007 er blevet udmøntet. Erhvervsuddannelserne (inkl. social- og sundhedsuddannelserne) er samlet i 12 indgange.
- Der er skabt en ny fleksibel uddannelsesstruktur for de videregående uddannelser, og der er etableret et dansk akkrediteringssystem, som indebærer, at akkreditering bliver en forudsætning for godkendelse af nye og eksisterende uddannelsesudbud.

STYRKET FORSKNING, INNOVATION OG IVÆRKSÆTTERI

- Der er etableret en pulje til forskningsinfrastruktur på i alt 600 mio. kr. i 2007-2009, og udmøntningen af 480 mio. kr. i konkurrence i 2008-2009 til store forskningssatsninger på universiteterne er igangsat.
- De nye regionale væksthuses rådgivningstilbud er blevet udbygget yderligere.
- Den 1. juli 2007 blev konkurrenceloven ændret. Dette indebærer bl.a. etableringen af et straffelempelesprogram for personer og virksomheder, som bidrager til opklaringen af et kartel.

ÅBENHED OVER FOR OMVERDENEN

- Der er iværksat en handlingsplan for offensiv global markedsføring af Danmark, herunder etablering af fonden til markedsføring af Danmark.

OFFENTLIG SERVICE

- I forbindelse med aftalerne om finansloven for 2008 er der indgået aftaler om kvalitetsreformen, herunder om mere sammenhængende service, initiativer fra trepartsaftalerne samt kvalitetsudvikling og afbureaukratisering.
- Samtidig har regeringen iværksat en række initiativer for at lette hverdagen for borgere og virksomheder. Det gælder særligt digitalisering og afbureaukratisering.

SUND SAMFUNDSØKONOMI

- Regeringen fremlagde i august 2007 2015-planen Mod nye mål – Danmark 2015. Den afløser 2010-planen, som med løbende opdateringer har udgjort grundlaget for tilrettelæggelsen af finanspolitikken siden 2001.

Anm.: For en nærmere gennemgang af regeringens initiativer siden Konkurrenceevneredegørelse 2007, se Appendiks 2.

Høj velstand

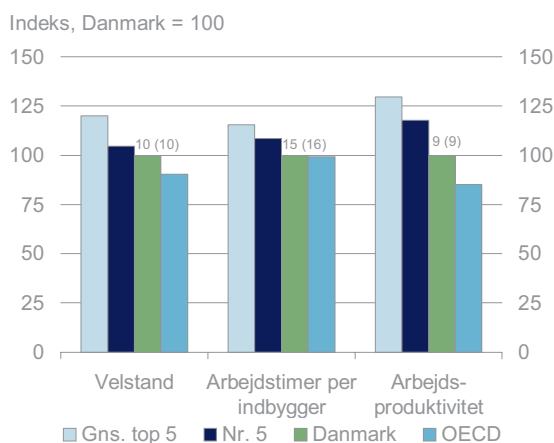
Det er regeringens mål, at

- Danmark skal have en stærk konkurrencekraft, så Danmark fortsat hører til blandt de rigeste lande i verden.

En høj levestandard forudsætter et højt velstandsniveau. Det gælder både i forhold til de forbrugsmuligheder, vi har som private personer, og kvaliteten af den service, vi modtager fra det offentlige.

Danmarks udgangspunkt er godt. Målt ved BNP per indbygger er Danmark et af de ti rigeste lande i OECD, se figur 1.

Figur 1 Velstand, arbejdsudbud og produktivitet, 2006

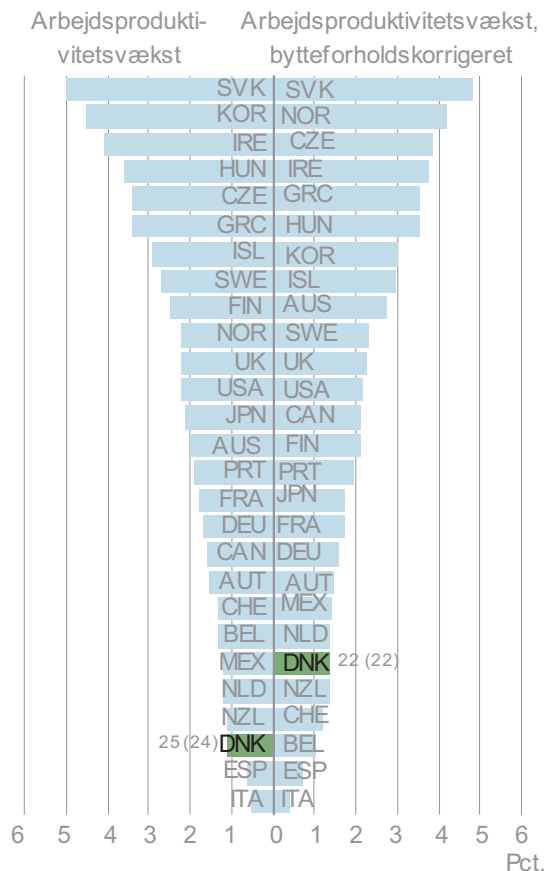
Anm.: Velstand er købekraftskorrigeret BNP per indbygger i løbende priser. Arbejdstimer er arbejdsudbud per person i alderen 15-64 år. Arbejdsproduktivitet er købekraftskorrigeret BNP per arbejdstime.

Kilde: Stat OECD.

Danmarks høje velstand skyldes blandt andet, at danskerne skaber relativt meget velstand per arbejdstime. I 2006 var Danmark et af de 10 OECD-lande, der havde den højeste arbejdsproduktivitet.

Der ligger imidlertid en betydelig udfordring i at bevare denne position. I de seneste 10 år er produktiviteten således vokset væsentlig mindre end i andre lande. Den svage produktivitetsvækst er dog delvist opvejet af bytteforholdsgevinster i perioden, se figur 2.

Figur 2 Arbejdsproduktivetsvækst, 1995-2006

Anm.: Gns. årlig vækst i BNP per arbejdstime.
Kilde: Stat OECD.

Den afdæmpede produktivitetsudvikling kan formentlig i nogen grad tilskrives, at højkonjunkturen har åbnet arbejdsmarkedet for personer, der hidtil kun har haft svag tilknytning til arbejdsmarkedet, og som derfor kan have lavere gennemsnitlig produktivitet end kernearbejdsstyrken.

På langt sigt er en styrket produktivitetsudvikling afgørende, hvis Danmark skal bevare og udbygge sin position blandt verdens rigeste lande.

Læs mere i kapitel 1.

■ Et bæredygtigt klima og miljø

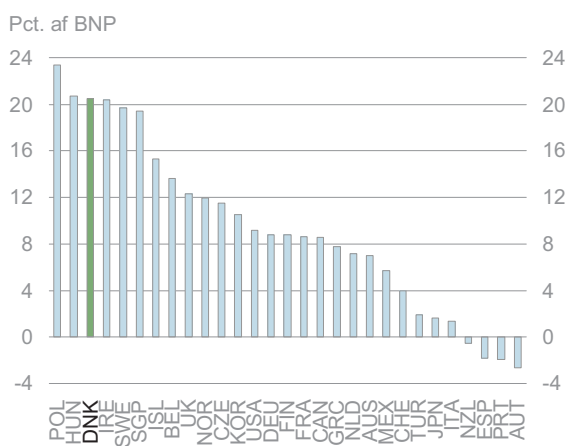
Det er regeringens mål, at

- Danmarks udledning af CO₂ og andre drivhusgasser reduceres med 21 pct. i gennemsnit i perioden 2008-12, set i forhold til 1990 niveauet.
- Andelen af vedvarende energi udgør 20 pct. af bruttoenergiforbruget i 2011.
- Realisere årlige besparelser på 1,5 pct. af det endelige energiforbrug i 2006.
- Bruttoenergiforbruget falder med i alt 4 pct. frem til 2020 i forhold til 2006. Frem til 2011 med 2 pct.
- Det danske samfund skal udvikles på en miljømæssigt bæredygtig måde. Alle danskere skal have mulighed for at leve i et sundt miljø med adgang til naturoplevelser.

De klima-, energi- og miljøpolitiske mål skal nås på en omkostningseffektiv måde.

Danmark er et af de OECD-lande, der har været bedst til at reducere CO₂-udledningen relativt til BNP, se figur 3.

Figur 3 Reduktion af udledning af CO₂ relativt til BNP fra 1996-2000 til 2001-05

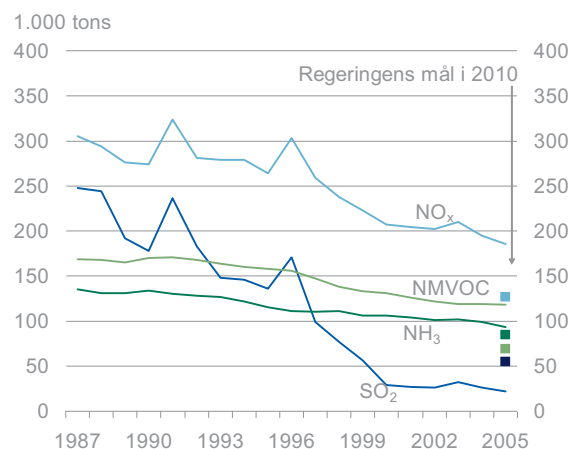
Kilde: OECD, IEA dataservices.

Forklaringen er blandt andet, at det er lykkedes at øge energieffektiviteten, hvilket har gjort Danmark til et af de mest energieffektive OECD-lande. Endvidere er Danmark det OECD-land, der har øget andelen af vedvarende energi mest.

Danmark placerer sig nu i den bedste tredjedel blandt OECD-landene, både når man ser på andelen af vedvarende energi og på CO₂-udledningen relativt til BNP. Placeringen skal ses i lyset af, at Danmark ikke har store vandkraftressourcer og har valgt ikke at anvende atomkraft.

Der er også tegn på fremskridt på andre fronter. Vandmiljøet er forbedret som følge af en reduktion af landbrugets udledning af kvælstof og fosfor, og luftforureningen er aftagende, se figur 4. Det gælder i særlig grad for udslippet af svovloxider (SO₂), hvor Danmark ligger på en tredjeplads internationalt. Derimod ligger Danmark noget lavere, når der måles på udledningen af kvælstof (NO_x). Det skal dog ses i lyset af igangværende og kommende initiativer til reduktion af udledningen af NO_x med henblik på at indfri Danmarks målsætning i 2010.

Figur 4 Danmarks udledning af luftforurenende stoffer

Kilde: DMU.

Energiaftalen fra foråret 2008 indeholder en række midler til at opnå de annoncerede mål, herunder en forhøjelse af CO₂-afgiften i den ikke-kvoteforbundede del af økonomien samt øget støtte til produktion af vedvarende energi. Erhvervslivets klimaansvar udgør desuden et selvstændigt initiativområde i regeringens nye CSR-handlingsplan.

Læs mere i kapitel 2.

■ Stærk sammenhængskraft

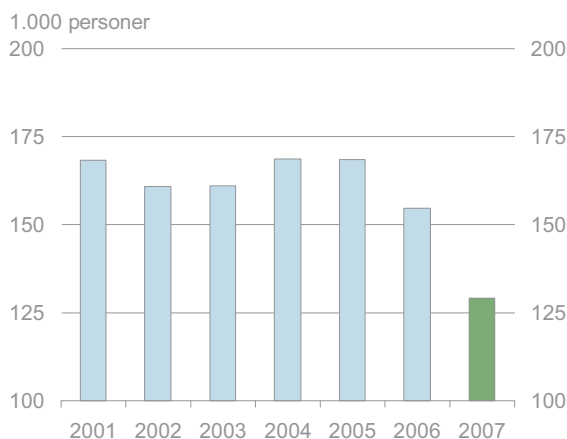
Det er regeringens mål, at

- Danmark skal have en stærk sammenhængskraft, så vi fortsat har et trygt samfund uden store skel.

En stærk tilknytning til arbejdsmarkedet er vigtig for den enkeltes tryghed, evne til at forsørge sig selv og tilhørsforhold til samfundet.

Det danske arbejdsmarked er blevet mere inkluderende over for personer, der tidligere har haft svært ved at opnå vedvarende beskæftigelse, og der er sket et markant fald i antallet af personer på kanten af arbejdsmarkedet, se figur 5.

Figur 5 Personer på kanten af arbejdsmarkedet, 2001-2007

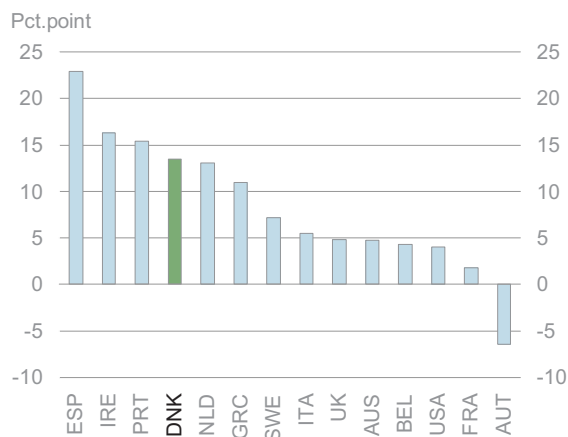
Anm.: Personer, der har modtaget midlertidige indkomsterstøttende ydelser i mindst 80 pct. af tiden i de seneste tre år.

Kilde: Beskæftigelsesministeriets beregninger på dream-registeret.

Samtidigt har indvandrere fra ikke-vestlige lande fået en stadig stærkere tilknytning til arbejdsmarkedet. Alene fra 2005 til 2006 er beskæftigelsesfrekvensen for indvandrere fra ikke-vestlige lande steget med 4½ pct., hvilket har ført til et betydeligt fald i antallet indvandrere på kanten af arbejdsmarkedet.

Danmark er et af de lande, hvor indvandreres beskæftigelse er øget mest fra 1995 til 2005, se figur 6.

Figur 6 Ændring i beskæftigelsesfrekvens for indvandrere, 1995-2005

Anm.: Alle personer med udenlandsk herkomst.
Kilde: OECD, International Migration Outlook.

Selv om forskellen i beskæftigelsen mellem indvandrere og personer med dansk herkomst er indsnævret betydeligt de seneste år, ligger Danmark imidlertid stadig under gennemsnittet i OECD. Placeringen skal ses i lyset af, at relativt mange indvandrere er kommet til Danmark fra ikke-vestlige lande.

I nogle lande har globalisering og teknologisk udvikling ført til stigende lønforskelle og højere merledighed for kortuddannede. Det har ikke været tilfældet i Danmark, hvilket vidner om stor omstillingsevne.

Danmark ligger blandt de fem lande, der har den laveste lønforskel mellem uddannelsesgrupper, den største mobilitet ud af lavindkomstgruppen og dermed den mindste risiko for længere perioder med lav indkomst.

Læs mere i kapitel 3.

■ Effektivt arbejdsudbud

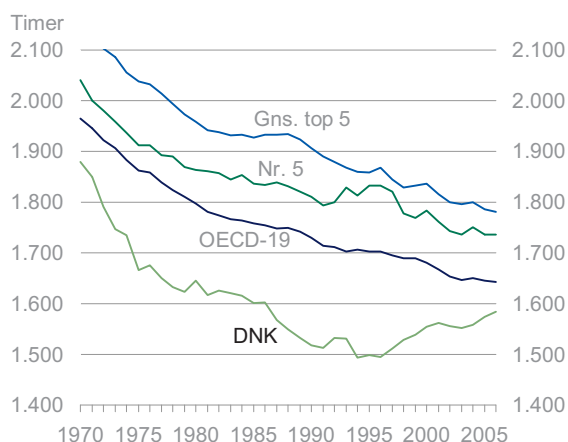
Det er regeringens mål, at

- Den ustøttede beskæftigelse skal øges med yderligere 20.000 personer frem mod 2015.
- Den gennemsnitlige arbejdstid må ikke falde frem mod 2015.
- Der skal være lettere adgang til at komme til Danmark for at arbejde.
- Sygefraværet skal reduceres med 20 pct. frem mod 2015.
- Der skal gennemføres en reform af skattesystemet. Sigtet er en markant reduktion af skatten på arbejdsindkomst, som skal stimulere arbejde og virkelyst, herunder ved at sænke skatten på den sidst tjente krone.

Det samlede udbud af arbejdskraft har betydning for Danmarks konkurrencekraft og den fremtidige danske vækst og velstand.

Arbejdstiden i Danmark er steget siden midten af 90'erne, og målt over de seneste 10 år er stigningen den største blandt OECD-landene. Den danske arbejdstid ligger dog fortsat noget under OECD-gennemsnittet, se figur 7.

Figur 7 Årlig arbejdstid per beskæftiget, Danmark og OECD, 1970 - 2006

Kilde: OECD.STAT.

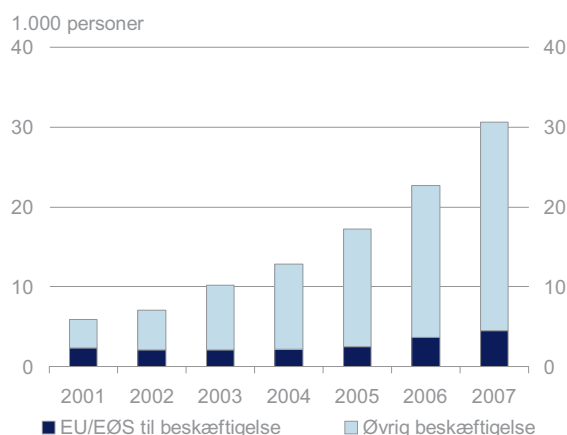
En del af de seneste års vækst er formentlig konjunkturbetinget, og aldringen af befolk-

ningen vil alt andet lige trække i retning af lavere arbejdstid.

Regeringen har nedsat en Arbejdsmarkedskommission, der skal komme med forslag til, hvordan beskæftigelsen kan øges og arbejdstiden fastholdes frem mod 2015. Samtidig skal Skattekommissionen foreslå ændringer af skatten på arbejdsindkomst, der kan motivere befolkningen til at yde en ekstra indsats.

I de seneste år har udenlandsk arbejdskraft medvirket til at afhjælpe en tiltagende mangel på arbejdskraft. I 2007 blev der givet over 30.000 opholdstilladelser til beskæftigelse i Danmark. Det er fem gange så mange som i 2001, se figur 8.

Figur 8 Opholdstilladelser til beskæftigelse, 2001-2007

Kilde: Udlændingetjeneste.

Særligt kvalificeret arbejdskraft kan få adgang til at arbejde i Danmark via jobkortordningen. I 2007 blev der meddelt ca. 1.750 opholdstilladelser via denne ordning.

Nettoindvandringen af højtuddannede i Danmark ligger dog stadig betydeligt under OECD-gennemsnittet. Regeringen har indgået aftale om en jobplan, som indeholder en række initiativer, der skal afhjælpe den aktuelle mangel på arbejdskraft, herunder en række ændringer, der skal øge tilgangen af udenlandsk arbejdskraft.

Læs mere i kapitel 4.

■ Fleksibelt arbejdsmarked

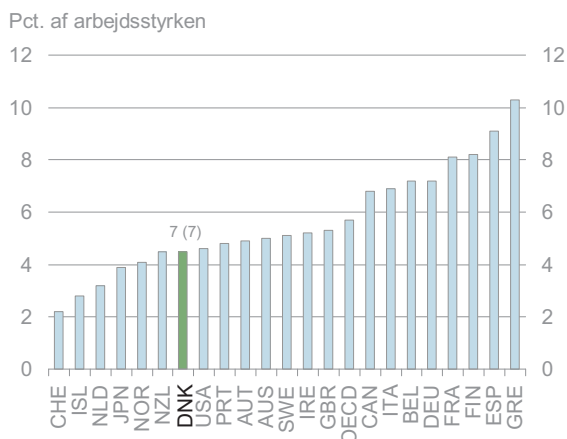
Det er regeringens mål, at

- Styrke arbejdsmarkedspolitikken, herunder effektivisere aktiveringsindsatsen med fokus på at sikre motivationen til at søge arbejde og opkvalificering af dem, der har behov.
- Alle skal uddanne sig hele livet, og voksen- og efteruddannelsesindsatsen skal være effektiv og fleksibel samt understøtte gode jobmuligheder for den enkelte, en god konkurrenceevne i virksomheden og høj beskæftigelse og velstand i samfundet.

Den danske arbejdsmarkedsmodel bygger på en kombination af høj fleksibilitet, økonomisk sikkerhed og aktiv arbejdsmarkedspolitik med effektive rådighedsregler.

Danmark har siden starten af 1990'erne haft en gunstigere ledighedsudvikling end de fleste andre OECD-lande, og den strukturelle ledighed i Danmark lå i 2006 tæt på top 5 blandt OECD-landene, se figur 9.

Figur 9 Strukturel ledighed, 2006

Kilde: OECD (2008), Economic Outlook No. 82.

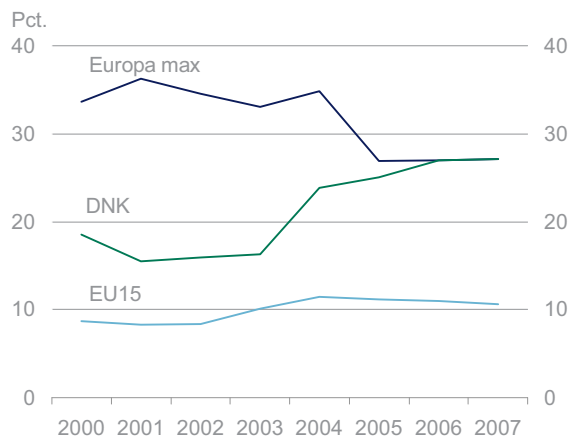
Ledigheden er faldet både for unge, hvor Danmark nu ligger på andenpladsen, og for ældre, hvor Danmark nu er rykket op blandt den bedste halvdel af OECD-landene.

Danmark ligger blandt de seks OECD-lande, der har den mindst restriktive regulering af arbejdsmarkedet. Og de beskæftigede er blandt de mest mobile i Europa. Det bidrager alt andet lige til en lav ledighed.

Til gengæld er lediges økonomiske tilskyndelse til at tage et lavtlønnet job mindre end i andre lande. Den omfattende aktive arbejdsmarkedspolitik og rådighedskravene skal derfor sikre, at ledige reelt står til rådighed for arbejdsmarkedet.

Den aktive arbejdsmarkedspolitik skal også bidrage til en løbende opkvalificering af arbejdsstyrken i takt med ændrede behov på arbejdsmarkedet. Danmark er nu det land i EU, hvor flest deltager i voksen- og efteruddannelse. Det gælder både for højtuddannede og kortuddannede, se figur 10.

Figur 10 Har deltaget i uddannelse de seneste fire uger, 30-64-årige

Anm.: Alle typer uddannelse.

Kilde: Særudtræk fra Eurostats Labour Force Survey.

Læs mere i kapitel 5.

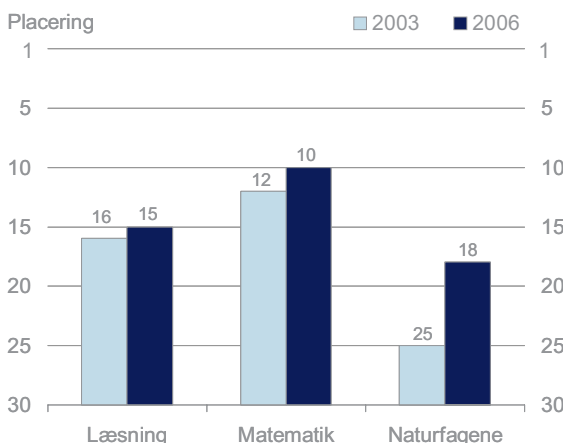
Verdens bedste folkeskole

Det er regeringens mål, at

- Danmark skal have verdens bedste folkeskole. Folkeskolen skal give eleverne faglige kundskaber og færdigheder, fremme kreativitet og selvstændighed samt forberede til videre uddannelse.
- Eleverne i folkeskolen skal være blandt verdens bedste inden for de fire grundlæggende fagområder: Læsning, matematik, naturfag og engelsk.
- Alle elever skal have gode faglige færdigheder. De dygtigste skal være på niveau med de bedste i andre lande. Og niveauet hos de svageste elever skal hæves.
- Folkeskolen skal sikre, at alle unge får kundskaber og færdigheder, der kvalificerer dem til at deltage aktivt i en globaliseret verden.

Læsning, matematik og naturfag er nøglen til at lære andre fag og til at klare sig i den videre uddannelse og på arbejdsmarkedet. Selv om den danske folkeskole er en af verdens dyreste, ligger danske 15-årige elevers færdigheder i læsning og naturfagene kun i midterfeltet blandt OECD-landene. I matematik ligger Danmark dog på en 10. plads, se figur 11.

Figur 11 15-åriges faglige færdigheder

Kilde: OECD, PISA 2006.

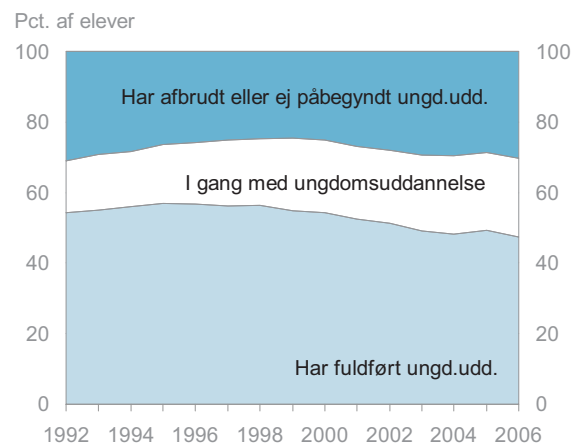
Fra 2003 har de 15-årige elever forbedret deres faglige færdigheder i naturfagene fra en placering i bunden til en plads på niveau med OECD-gennemsnittet. Resultaterne i læsning og matematik er derimod ikke signifikant forskellige fra resultaterne i 2003.

Blandt de 15-årige er der fortsat over 15 pct., der er uden funktional læseevne, når de forlader folkeskolen. Det er i mange tilfælde en barriere i forhold til at fuldføre yderligere uddannelse. De svageste elever i Danmark har dog et relativt højt kompetenceniveau sammenlignet med de svageste elever i udlandet, og den danske folkeskole er blevet bedre til at bryde den negative sociale arv.

Der kan desuden konstateres betydelige fremskridt i de yngre klasser. En undersøgelse blandt eleverne i 3. klasse viser, at læsescoren her er øget med 3 pct. og læse-hastigheden med 10 pct. fra 2000 til 2006. Disse resultater må på sigt forventes at forplante sig til resten af uddannelsessystemet.

Folkeskolen skal forberede til videre uddannelse. Fem år efter færdiggørelsen af folkeskolen er der imidlertid næsten 30 pct., der ikke har fuldført eller er i gang med en ungdomsuddannelse, se figur 12.

Figur 12 Fem år efter folkeskolen

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Læs mere i kapitel 6.

Ungdomsuddannelse til alle

Det er regeringens mål, at

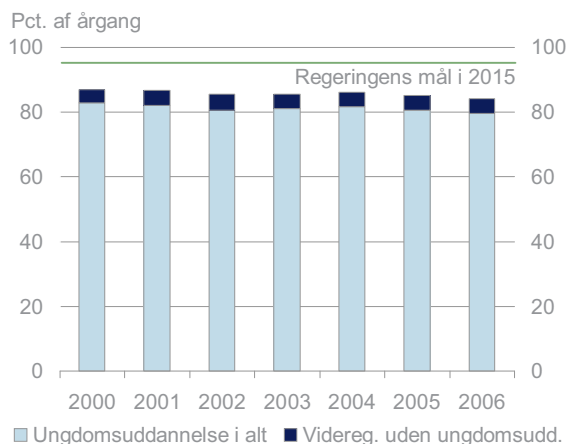
- Mindst 85 pct. af alle unge skal gennemføre en ungdomsuddannelse i 2010 og mindst 95 pct. i 2015.
- Ungdomsuddannelserne skal være attraktive, og kvaliteten skal være i top.
- Erhvervsuddannelserne skal udfordre de dygtigste elever og give dem muligheder for videre uddannelse. Samtidig skal erhvervsuddannelserne rumme realistiske uddannelsesstilbud til elever med svage faglige forudsætninger.
- De gymnasiale uddannelser skal give eleverne gode faglige og almene kompetencer, så flere kan gennemføre en videregående uddannelse.
- Der skal være god sammenhæng i uddannelserne fra folkeskole til ungdomsuddannelser og fra ungdomsuddannelser til videregående uddannelser.

Danmark ligger i det internationale midterfelt, hvad angår andelen af 25-34-årige, der har gennemført mindst en ungdomsuddannelse. I 2005 var det lidt under 4 pct.point, der adskilte Danmark fra en placering i top fem blandt OECD-landene.

Med den nuværende adfærd i uddannelsessystemet vil knap 80 pct. af en ungdomsudgang gennemføre en ungdomsuddannelse. Herudover vil ca. 4 pct. gennemføre en videregående uddannelse uden først at have gennemført en ungdomsuddannelse, se figur 13.

I løbet af de seneste år er der sket et svagt fald i andelen, der ventes at gennemføre en ungdomsuddannelse. Det kan bl.a. afspejle de ekstraordinært gode beskæftigelsesmuligheder for ufaglærte.

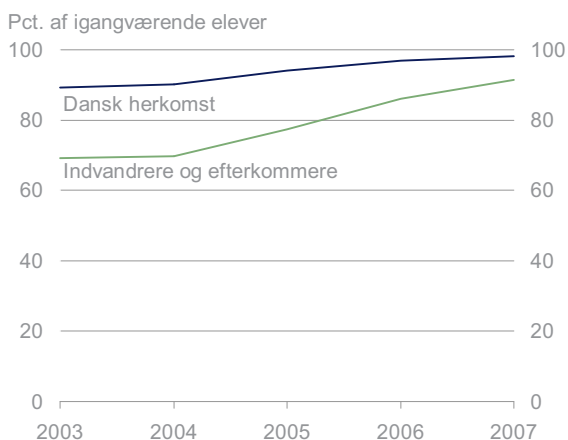
Figur 13 Andel af en årgang med mindst en ungdomsuddannelse

Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

Hvis flere skal gennemføre en ungdomsuddannelse, er det ikke nok, at flere søger ind - frafaldet skal også reduceres. Det er derfor positivt, at en stigende andel af eleverne har en praktikpladsaftale, se figur 14.

Figur 14 Elever med praktikpladsaftale

Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

Med henblik på at nedbringe frafaldet er erhvervsuddannelserne, der nu også omfatter social- og sundhedsuddannelserne samt landbrugsuddannelserne, samlet i 12 indgange, og der er givet uddannelsesgaranti inden for den valgte indgang for alle elever. Der er desuden etableret mulighed for niveaudeling i alle fag, så både stærke og svage elevers behov kan imødekommes.

Læs mere i kapitel 7.

Flere højtuddannede

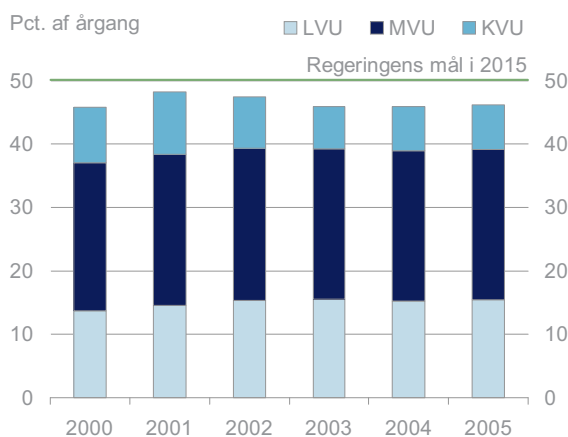
Det er regeringens mål, at

- Mindst 50 pct. af en ungdomsårgang skal gennemføre en videregående uddannelse i 2015.
- Flere unge skal tage en uddannelse inden for teknik, natur og sundhed.
- Unge, der tager en videregående uddannelse, skal på længere sigt som hovedregel være færdige, når de er omkring 25 år.
- Kvaliteten af de korte og mellemlange videregående uddannelser skal kunne måle sig med de bedste i verden og have et indhold, som svarer til samfundets behov.
- Universitetsuddannelserne skal være af høj kvalitet og have et indhold, som dækker samfundets behov for arbejdskraft med forskningsbaseret uddannelse.

Andelen af 25-34-årige med en videregående uddannelse er stigende, og i 2006 havde næsten hver tredje i denne aldersgruppe en videregående uddannelse. Der er nu mindre end ét pct.point, der adskiller Danmark fra en placering i top fem.

Der er tegn på, at væksten vil fortsætte. Med den nuværende adfærd i uddannelsessystemet vil ca. 47 pct. af en ungdomsårgang få en videregående uddannelse, se figur 15.

Figur 15 Andel der vil gennemføre en videregående uddannelse

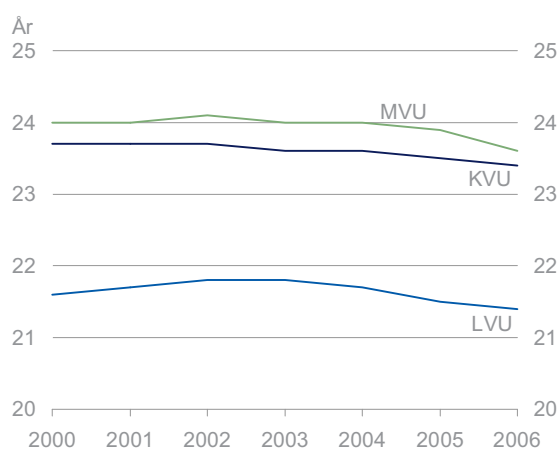

Kilde: UNI·C Statistik & Analyse.

Andelen af færdiguddannede, der gennemførte en uddannelse inden for natur, teknik eller sundhed, er faldet fra 2005 til 2006. Faldet trækkes især af natur, men også inden for sundhed har der været et lille fald.

Danske studerende bliver senere færdige med deres uddannelse end studerende i andre lande. Den typiske alder ved færdiggørelsen af en videregående uddannelse er ikke faldet. Der er imidlertid tegn på, at de kommende årgange vil have en anden adfærd. Alderen ved påbegyndelse er således faldet mærkbart, se figur 16.

Figur 16 Medianalder ved påbegyndelse af videregående uddannelse

Kilde: Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling.

Med en ny fleksibel uddannelsesstruktur indføres der bl.a. en række overbygningsmuligheder, der fører fra de korte videregående uddannelser til de mellemlange.

Yderligere indføres obligatorisk praktik på de korte videregående uddannelser, større fleksibilitet i uddannelsernes varighed samt mulighed for individuelt tilrettelagt undervisning med henblik på, at studerende kan forbedre deres muligheder for at gennemføre uddannelsen.

Læs mere i kapitel 8.

International uddannelse

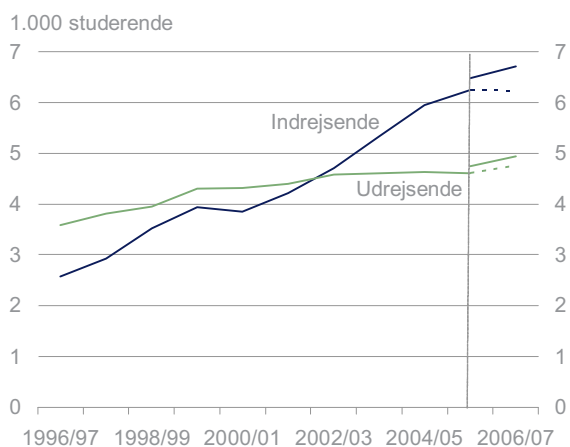
Det er regeringens mål, at

- Alle unge skal have en uddannelse med globalt perspektiv.
- Mange flere danske studerende skal på uddannelsesophold i udlandet, så de kan få international indsigt og større forståelse for andre kulturer.
- Det skal være mere attraktivt for højt kvalificerede udenlandske studerende og undervisere at komme til Danmark.
- Uddannelsesinstitutionerne og universiteterne skal fortsat udvikle og videreudvikle attraktive faglige miljøer, så de kan bidrage til at tiltrække og fastholde højt kvalificeret arbejdskraft og virksomheder i Danmark.

Det globale uddannelsesmarked er under hastig udvikling. De danske uddannelsesinstitutioner skal ruste sig til en stigende konkurrence om de bedste studerende og undervisere.

Antallet af udvekslingsstuderende, der kommer til Danmark, er steget det seneste år. I 2006/07 kom der ca. 6.700 udenlandske studerende til Danmark, mens 5.000 danske studerende tog den anden vej, se figur 17.

Figur 17 Udvekslingsstuderende til og fra Danmark

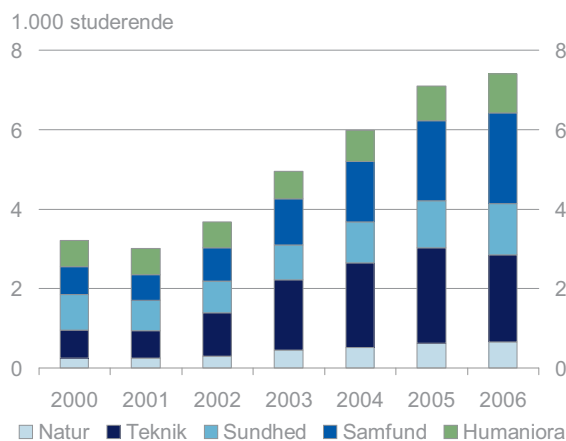

Anm.: Korte videregående uddannelser indgår først efter 2005/06.

Kilde: CIRIUS.

Der er også stadig flere udenlandske studerende, der tager en hel uddannelse i Danmark. I 2006 var der ca. 7.400 udenlandske studerende på en hel uddannelse i Danmark. Heraf udgjorde de udenlandske studerende på de tekniske og samfundsvidenskabelige uddannelser hver 30 pct., se figur 18.

Figur 18 Udlændinge på en hel videregående uddannelse i Danmark

Kilde: CIRIUS.

Der har desuden været en stigende interesse blandt udlændinge for forskningsstillinger på danske universiteter. Både i perioden 2001-2003 og 2004-2006 er andelen af udlændinge i ansøgerfeltet og andelen af udlændinge blandt forskerne vokset.

Regeringen har gennemført en række initiativer, der skal øge internationaliseringen af uddannelserne. For at øge tilskyndingen til at danske studerende tager på uddannelsesophold i udlandet, kan de fra og med 1. juli 2008 få udlandsstipendium til betaling af studieafgift til en uddannelsesinstitution i udlandet.

Regeringen har endvidere offentliggjort en national strategi for markedsføring af Danmark som uddannelsesland. Denne handlingsplan skal bidrage til, at flere højt kvalificerede studerende og undervisere søger til Danmark.

Læs mere i kapitel 8.

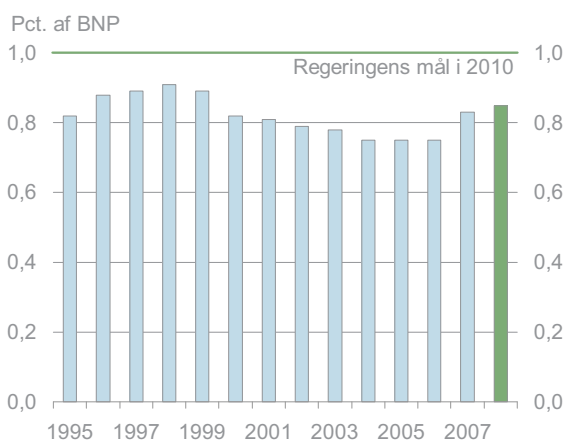
■ Styrket offentlig forskning

Det er regeringens mål, at

- De offentligt finansierede udgifter til forskning og udvikling i 2010 skal nå op på 1 pct. af bruttonationalproduktet. Det offentlige og de private virksomheder skal tilsammen bruge mindst 3 pct. af bruttonationalproduktet til forskning og udvikling i 2010.
- Den offentlige forskning skal være nyskabende, og kvaliteten skal kunne måle sig med den bedste i verden.
- Den offentlige forskning skal være relevant og understøtte høj velstand og velfærd.
- De danske universiteter skal skabe forskning i verdensklasse og være blandt de bedste i verden til at omsætte forskningsresultater til nye teknologier, processer, varer og tjenester.
- Antallet af ph.d.-stipendier skal øges til 2.400 i 2010.

Offentlig forskning og udvikling er nødvendig for at udvikle ny viden og nye idéer på områder, hvor private virksomheder ikke investerer. De offentlige bevillinger til forskning er stigende og forventes i 2008 at udgøre ca. 0,85 pct. af BNP, se figur 19.

Figur 19 Offentlige bevillinger til F&U

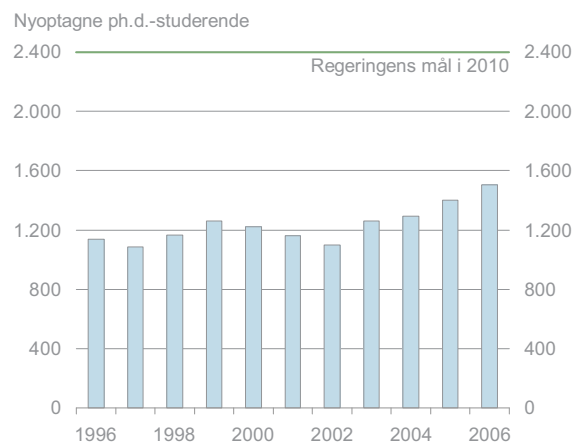
Kilde: Finansministeriet.

Danmark ligger på en international 9. plads i 2006, hvad angår offentlige bevillinger til forskning og udvikling. Samme år var Danmarks samlede offentlige og private udgifter til forskning og udvikling på 2,4 pct. Det placerer Danmark over gennemsnittet i OECD, men et stykke efter de højest placerede lande.

Den offentlige forskning fører til stadig flere kommercielle resultater. Fra 2005 til 2006 steg antallet af nye selskaber samt licens- og salgsaftaler mv. med ca. 10 pct. Danmark får dog stadig kun halvt så mange patentansøgninger ud af offentlige forskningsmidler som de førende lande.

En øget tilgang af forskere kan bidrage til at øge omfanget og kvaliteten af forskningen. Universiteterne optager stadig flere ph.d.-studerende, og i 2006 var optaget ca. 30 pct. højere end i slutningen af 90'erne, se figur 20.

Figur 20 Nyoptagne ph.d. studerende

Kilde: Center for Forskningsanalyse, Ph.d'er i tal – Forskeruddannelsesstatistik 2005-2006.

Regeringen har iværksat en lang række initiativer med henblik på at styrke den offentlige forskning. Det drejer sig blandt andet om initiativet FORSK2015, der gennem en omfattende dialog- og analyseproces har resulteret i 21 forslag til særligt løfterige forskningstemaer.

Læs mere i kapitel 9.

Virksomhedernes innovation

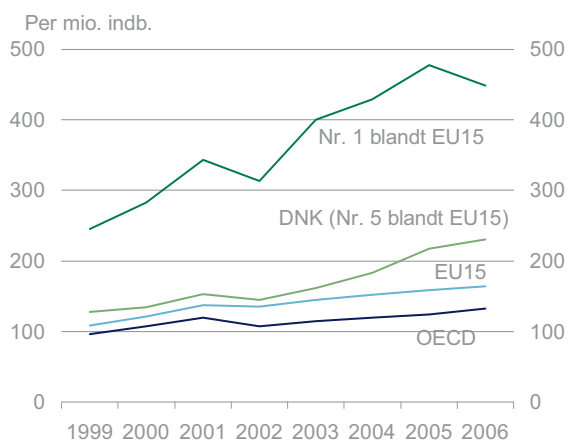
Det er regeringens mål, at

- Danske virksomheder skal være blandt de mest innovative i verden.
- Danmark skal fortsat være blandt de lande i verden, hvor de private virksomheder forsker og udvikler mest. Den private sektor skal bruge mindst 2 pct. af bruttonationalproduktet på forskning og udvikling i 2010.
- Danmark skal være blandt de bedste lande til at omsætte nye forskningsresultater og viden fra forsknings- og uddannelsesinstitutionerne til nye teknologier, processer, varer og tjenester.

Innovation i virksomheder handler om at omsætte nytænkning, viden og idéer til kommerciel værdi. Danmark ligger i den øverste del af midterfeltet, hvad angår andelen af innovative virksomheder.

Danske virksomheder er gode til at beskytte deres innovation, forskning og resultater internationalt. Antallet af danske EPO-patentansøgninger er steget det seneste år, og Danmark ligger også i år på femtepladsen blandt EU-15-landene, se figur 21.

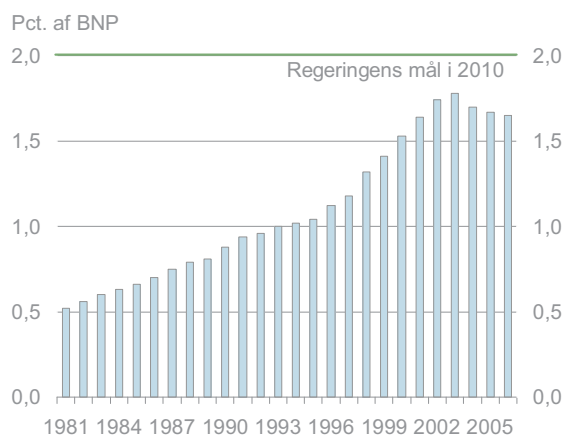
Figur 21 EPO-patentansøgninger

Anm.: EPO er den europæiske patentorganisation.
 Kilde: EPO Annual report og Danmarks Statistik, Statistik.

Virksomhedernes investeringer i forskning og udvikling er en vigtig kilde til innovation. I 2006 investerede danske virksomheder, hvad der svarer til 1,65 pct. af BNP, se figur 22. Dermed lå Danmark placeret på en 8. plads blandt landene i OECD.

Figur 22 Private investeringer i F&U

Kilde: OECD, Main Science and Technology Indicators samt Center for Forskningsanalyse.

Erhvervslivets investeringer i forskning og udvikling er faldet for tredje år i træk efter en årrække med ubrudt vækst. Der er også sket fald i 12 andre OECD-lande. Faldet i erhvervslivets investeringer i forskning og udvikling vedrører lavteknologisk fremstillingsvirksomhed, mens investeringerne er øget inden for højteknologisk fremstillingsvirksomhed og viden-service.

Der blev i 2007 igangsat et program for brugerdriven innovation og et Gazelle Growth Program, der skal styrke innovation og værditilvækst i små og mellemstore videnintensive virksomheder med et globalt potentiale.

Regeringen vil desuden udarbejde en virksomhedsrettet innovationsstrategi med særlig fokus på at forbedre rammevilkårene for virksomheders innovationsaktiviteter gennem øget rettighedsbeskyttelse samt mere viden om nye innovationsformer.

Læs mere i kapitel 10.

■ Stærkere konkurrence

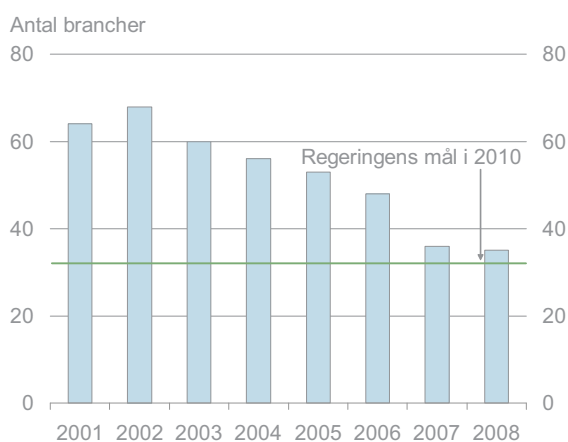
Det er regeringens mål, at

- I 2010 skal konkurrencen i Danmark være på højde med de bedste OECD-lande, og antallet af brancher med konkurrenceproblemer skal være halveret i forhold til antallet i 2001.
- Kommunerne skal konkurrenceudsætte 25 pct. af sine opgaver i 2010.

Effektiv konkurrence fremmer velstand og fornyelse og bidrager til en effektiv udnyttelse af samfundets ressourcer.

Et nyt, dansk konkurrenceindeks indikerer, at konkurrencepresset i brancherne med de største konkurrenceproblemer er forbedret i de seneste år. Endvidere er antallet af brancher med tegn på væsentlige konkurrenceproblemer faldet igen i år, se figur 23.

Figur 23 Antal brancher med tegn på væsentlige konkurrenceproblemer

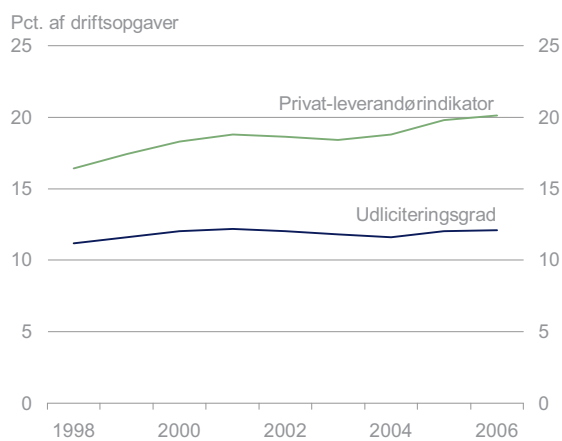

Kilde: Konkurrenceredegørelse 2008, Konkurrencestyrelsen.

De danske priser er dog fortsat højere end i andre rige EU-lande. Med hensyn til virksomhedernes avancer ligger Danmark i midterfeltet blandt 19 EU-lande.

Konkurrenceudsættelse af offentlige opgaver i EU-udbud ligger fortsat under gennemsnittet, men Danmarks placering er forbedret i forhold til sidste år. Privatleverandørindikatoren viser en mindre stigning i andelen af kommunernes driftsopgaver, som varetages af private virksomheder, se figur 24.

Figur 24 Kommunernes brug af private leverandører og udlicitering

Anm. Gennemsnit over alle kommuner.

Kilde: www.noegletal.dk. Se også Konkurrenceredegørelse 2008, kapitel 2, Konkurrencestyrelsen.

Samlet set, er der endnu et stykke vej, før Danmark er blandt de bedste OECD-lande med hensyn til konkurrence. Danmark ligger endvidere fortsat i midterfeltet af OECD-landene med hensyn til konkurrencelovens effektivitet og myndighedernes indgrebsbeføjelser.

Regeringen har gennemført en række initiativer med henblik på at øge konkurrencen fremover. Med forbedringerne af Konkurrenceloven i 2007 er myndighedernes muligheder for håndhævelse styrket. Endvidere er der oprettet et Udbudsråd, som skal fremme konkurrencen om offentlige opgaver, og regeringen vil udarbejde en samlet strategi for fremme af offentligt-privat samarbejde.

Læs mere i kapitel 11.

■ Åbenhed over for omverdenen

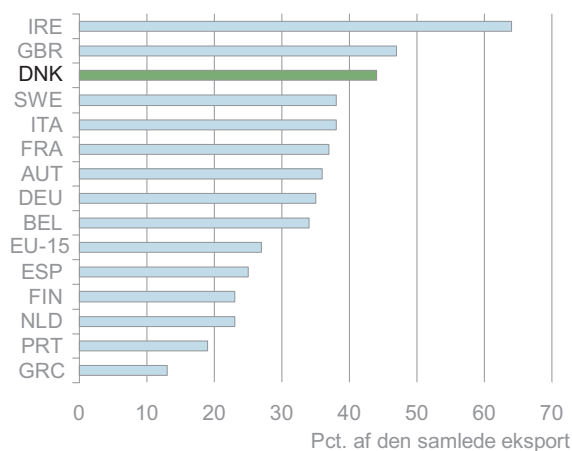
Det er regeringens mål, at

- Danske interesser skal varetages effektivt på den globale scene - politisk, økonomisk, kulturelt og konkret for danske borgere og virksomheder.
- Det danske samfund skal have god indsigt i og forståelse af andre lande og kulturer - også kulturer, der er meget forskellige fra vores.
- Udlandet skal have kvalificeret viden om Danmark og Danmarks særlige kompetencer.

Øget åbenhed i form af stigende samhandel og flere internationale investeringer fremmer den danske velstand, men forudsætter også stor indsigt i og forståelse for forholdene i andre lande.

Danmarks eksport går primært til nærmarkerne og er kendetegnet ved at have en høj andel af såkaldte up-market produkter, dvs. varer der kan sælges til en høj pris. Danmark er det land i EU, der har den tredjestørste andel af up-market produkter, se figur 25.

Figur 25 Up-market produkters andel af den samlede eksport, 2006

Anm.: Up-market produkter er produkter, hvor prisen ligger 15 pct. over den gennemsnitlige eksportpris for den samme produkttype i andre EU-lande.

Kilde: Eurostat og egne beregninger.

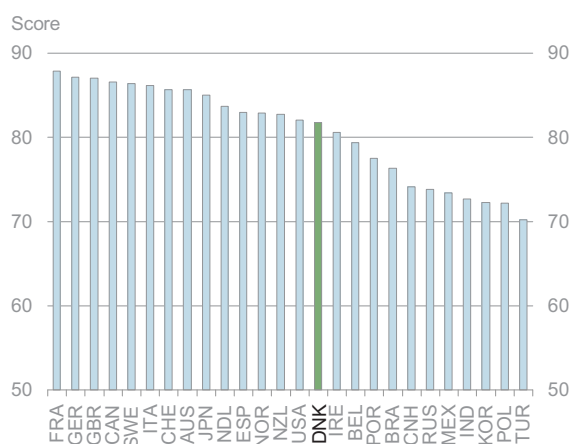
Der er tegn på, at Danmark har et uudnyttet eksportpotentiale i forhold til markerne

uden for Vesteuropa. Det gælder i særlig grad på fjernmarkerne i Asien samt Mellem- og Sydamerika. Det aktuelle kapacitetspres i dansk økonomi og den afledte forværring af virksomhedernes lønkonkurrenceevne kan dog være en af forklaringerne på, at potentialet ikke udnyttes.

Regeringen har udarbejdet en handelspolitisk strategi med henblik på at forbedre udnyttelsen af handelspotentialet på markerne uden for Europa. Strategien skal blandt andet bidrage til at identificere og nedbringe de handelsbarrierer, som danske virksomheder oplever i udlandet.

Regeringen har endvidere udarbejdet en handlingsplan for en offensiv global markedsføring af Danmark, der skal bidrage til øget internationalt kendskab til Danmarks styrker og kompetencer. Det er vanskeligt at måle Danmarks internationale omdømme, men nogle indikatorer peger på, at kendskabet til Danmark ikke er lige så udbredt som kendskabet til flere af de lande, vi normalt sammenligner os med, se figur 26.

Figur 26 Måling af omdømme, 2007

Anm.: Indekset er beregnet på baggrund af The Anholt Nations Brand Index, som indeholder spørgsmål vedr. temaerne: Eksport, regeringsførelse, kultur, turisme, befolkning, investering og immigration.

Kilde: Økonomi- og Erhvervsministeriet.

Læs mere i kapitel 12.

Flere vækstiværksættere

Det er regeringens mål, at

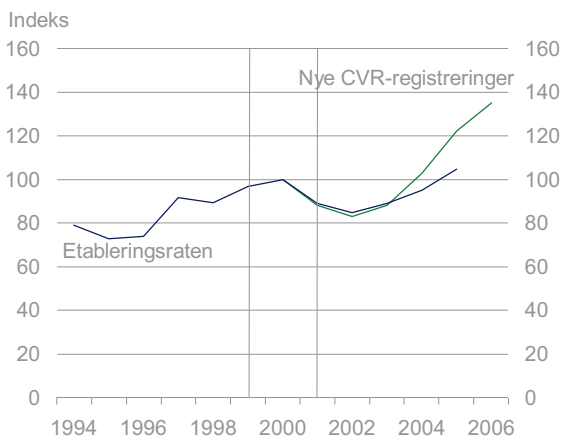
- Danmark fortsat skal være blandt de europæiske lande, hvor der hvert år startes flest nye virksomheder.
- Danmark i 2015 skal være blandt de lande i verden, hvor der er flest vækstiværksættere.

Et dynamisk erhvervsliv er en vigtig kilde til vækst. Nye virksomheder afprøver nye idéer og nye måder at gøre tingene på. De udfordrer de eksisterende virksomheder og styrker dem gennem konkurrencen.

Der starter relativt mange nye virksomheder i Danmark, og Danmark ligger nu på en tredjeplads blandt de 12 EU-lande, som indgår i målingen.

I 2005 blev der etableret mere end 17.500 virksomheder i Danmark og etableringsraten nåede det højeste niveau i 10 år. Antallet af nye virksomheder har været stigende siden 2002, se figur 27.

Figur 27 Etableringsraten

Kilde: Det centrale Virksomhedsregister, Erhvervs- og selskabsstyrelsen og Danmarks statistik.

En fremskrivning på baggrund af nye registreringer i det centrale virksomhedsregister (CVR) tyder på, at den positive tendens vil fortsætte.

Det er relativt nemt og billigt at starte virksomhed i Danmark. Det tager 6 dage at få registret en virksomhed, hvilket placerer Danmark på en delt femteplads blandt landene i OECD. Det er endvidere gratis at oprette en virksomhed i Danmark.

Det er imidlertid stadig kun en mindre del af iværksætterne, der kommer ind i solide vækstforløb. Danmark ligger ligesom sidste år på en tolvteplads i den internationale sammenligning af andelen af vækstiværksættere. Danske data viser dog, at andelen af vækstiværksættere er steget lidt i de senere år, se figur 28.

Figur 28 Vækstiværksættere

Anm.: Målt på baggrund af vækst i antal ansatte.
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Regeringen har fokus på at skabe de bedst mulige rammevilkår for iværksættere. Det sker blandt andet gennem rådgivningen i de nye regionale væksthuse.

Der er nedsat et udvalg, der skal undersøge, hvordan markedet for risikovillig kapital kan styrkes. For innovative iværksættere kan især venturekapital være en vigtig kilde til udvikling og vækst. Målt i procent af BNP er det danske venturemarked det tredjestørste i Europa. Den nuværende finansielle uro må dog forventes at påvirke udbuddet af venturekapital.

Læs mere i kapitel 13.

Velfungerende finansielle markeder

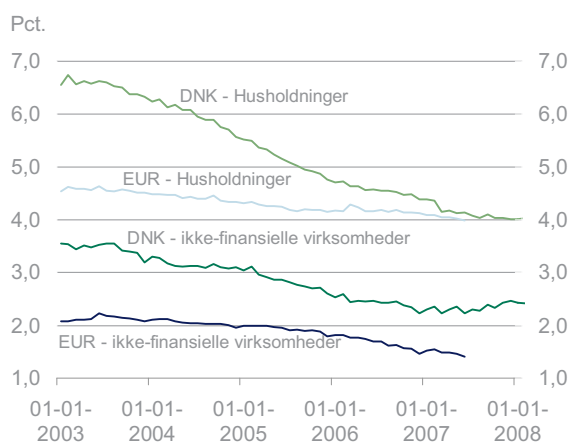
Globaliseringen påvirker i høj grad udviklingen på de finansielle markeder. Det skaber nye muligheder samt udfordringer for både husholdninger, virksomheder og investorer. Samtidig stiller det nye regulerings- og tilsynsmæssige krav til myndighederne.

Den finansielle sektor i Danmark er forholdsvis stor sammenlignet med andre lande i OECD. Målt på baggrund af et gennemsnit for perioden 2001-2006 ligger Danmark på en sjetteplads.

Bankmarkedets effektivitet kan bl.a. udtrykkes gennem rentemarginalen, som er et mål for prisforskellen mellem ind- og udlånsrenter.

Rentemarginalen har været faldende for både husholdninger og ikke-finansielle virksomheder siden 2003. I andet halvår af 2007 ses dog en stigende tendens for de ikke-finansielle virksomheder i Danmark. Faldene har været kraftigere i Danmark end i euro-området. For de ikke-finansielle virksomheder har rentemarginalen været lavere i Danmark end i euro-området siden medio 2006, se figur 29.

Figur 29 Rentemarginalen

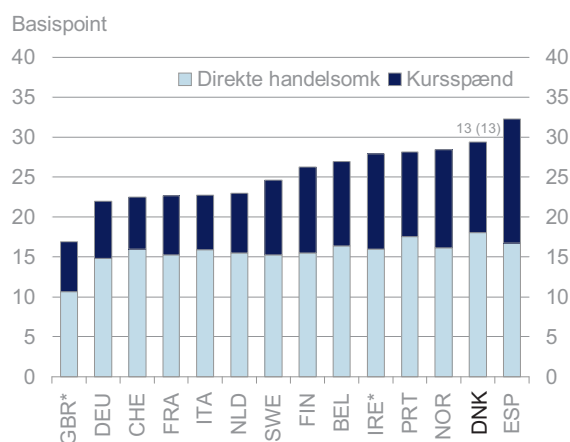

Kilde: MFI-statistik fra Danmarks Nationalbank og ECB samt egne beregninger.

De faldende rentemarginaler indikerer også, at konkurrenceniveauet er steget i Danmark. Dermed er bankerne nødsaget til at holde et konstant fokus på omkostningerne. Målt på omkostninger i forhold til indtjening følger de danske banker godt med og ligger blandt toppen af landene.

Det er forholdsvis dyrt at handle aktier på det danske marked. Både kursspænd og de direkte handelsomkostninger er generelt højere i Danmark end i sammenlignelige lande, se figur 30.

Figur 30 Aktiehandel, direkte handelsomkostninger og kursspænd, 2007

Anm.: Direkte handelsomkostninger (kurtage m.v.) samt omkostninger ifm. kursspænd ved aktiehandel. Kilde: Elkins/McSherry.

Regeringen har gennemført en række initiativer med henblik på at forbedre rammevilkårene på de finansielle markeder. Blandt andet er det per 1. juli 2007 blevet muligt for penge- og realkreditinstitutter at tilbyde boligfinansiering på baggrund af særligt dækkede obligationer.

Læs mere i kapitel 14.

■ Effektiv offentlig service

Det er regeringens mål, at

- Brugernes tilfredshed med den offentlige service skal være så høj som muligt på landets sygehuse, plejehjem, i daginstitutioner osv.
- Medarbejdertilfredsheden skal være høj på alle offentlige arbejdspladser.
- Danske offentlige institutioner skal være blandt de mest innovative i verden. De skal have fokus på at udvikle nye idéer, som kan omsættes til bedre service for borgere og virksomheder.
- Danmark skal have den mest effektive erhvervsregulering i EU.

Det er væsentligt for samfundets vækst og sammenhængskraft, at borgere og virksomheder er sikret en effektiv offentlig service. En undersøgelse af effektiviteten af den offentlige service viser, at Danmark også i 2006 ligger placeret helt i top, hvad angår medbestemmelsesret og ansvarlighed, bureaukratisk effektivitet, kvalitet i reguleringen samt kontrol med korruption, se tabel 4.

Tabel 4 Good governance, 2006

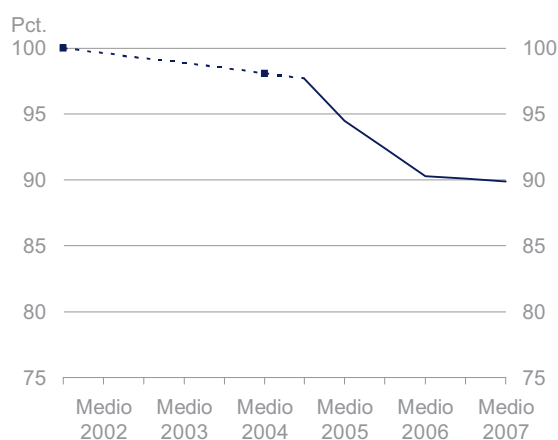
Kategori	Placering 2006 (05)
Medbestemmelsesret og ansvarlighed	1 (1)
Politisk stabilitet og fravær af vold	12 (8)
Bureaukratisk effektivitet	1 (1)
Kvalitet i reguleringen	1 (2)
Retssikkerhed	1 (2)
Kontrol med korruption	2 (3)

Kilde: Verdensbanken 2006.

Brugertilfredshedsundersøgelser af kvaliteten af den offentlige service viser, at brugerne generelt er tilfredse med de ydelser, de modtager. Fx viser en undersøgelse af patienters oplevelser på de danske sygehuse fra 2006, at 90 pct. af patienterne fandt, at det samlede indtryk af deres indlæggelse var virkelig godt eller godt.

Indsatsen for at skabe den bedst mulige offentlige service indebærer også at gøre hverdagen lettere for virksomhederne. De administrative byrder er blevet reduceret med 10,1 pct. siden 2001, se figur 31.

Figur 31 Udvikling i administrative byrder i Danmark, 2001-2007

Anm.: Interpolation for år, hvor der ikke er data.

Kilde: Erhvervs- og Selskabsstyrelsen (2008).

Danmark er i dag et af de OECD-lande, der har den mindst belastende administrative regulering. Derudover ligger Danmark på en tredjeplads blandt OECD-landene, når det gælder kvaliteten af erhvervsreguleringen.

For at sikre borgere en effektiv offentlig service har regeringen i 2007 fremlagt en kvalitetsreform. I forbindelse med aftalerne om finansloven for 2008 blev der indgået aftaler om kvalitetsreformen, herunder trepartsaf-talerne samt initiativer vedrørende kvalitetsudvikling og afbureaukratisering.

Samtidig lancerede regeringen i 2007 en digitaliseringsstrategi, der bl.a. fokuserer på effektiviseringer gennem digitale tiltag. En række andre initiativer skal også bidrage til effektivisering og til at reducere virksomhedernes byrder. Der er bl.a. nedsat et udvalg, der skal gennemgå selskabslovgivningen for at fjerne utidssvarende regler og hindringer for globalisering, så danske selskaber ikke oplever unødvendige bindinger.

Læs mere i kapitel 15.

■ Sund samfundsøkonomi

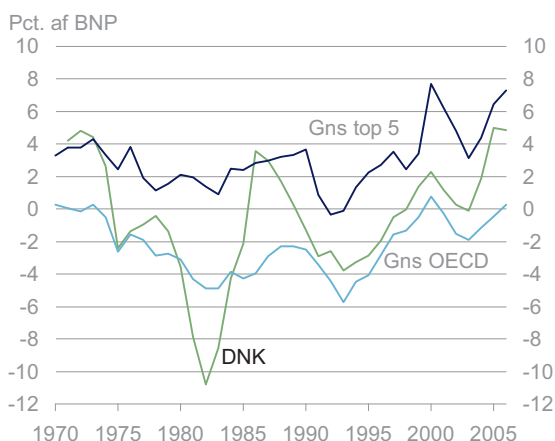
Det er regeringens mål, at

- Sikre fortsat fremgang i velstand og velfærd med høj beskæftigelse, styrket offentlig service, skattestop og lavere skat på arbejde.
- Sikre en holdbar linje i finanspolitikken, så der også er finansiering af velfærdssamfundet på længere sigt.
- Sikre en stabilitetsorienteret økonomisk politik, som understøtter den danske fastkurspolitik og sikrer mod perioder med høj ledighed.
- Sikre gode økonomiske strukturer, som tilskynder til arbejde og yde en ekstra indsats, tage en uddannelse, investere og spare op.

Makroøkonomisk stabilitet og en sund samfundsøkonomi er vigtige betingelser for holdbar økonomisk vækst.

Dansk økonomi er sund. Ledigheden er historisk lav, og Danmark er et af de fem OECD-lande, der har det største overskud på de offentlige finanser. I 2006 udgjorde budgetoverskuddet ca. 4,9 pct. af BNP. Det store overskud skyldes dog bl.a. den gunstige konjunktursituation og store merindtægter fra aktiviteterne i Nordsøen, se figur 32

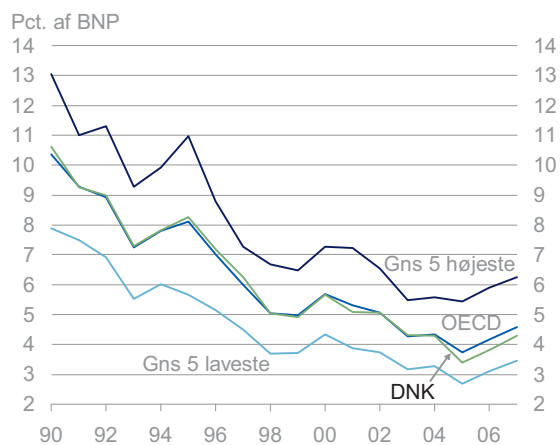
Figur 32 Offentlig saldo, 1990-2006

Kilde: ADAM og OECD - Economic Outlook 82.

Den danske rente har siden 1990 nogenlunde fulgt den gennemsnitlige udvikling i de lange renter i OECD-landene, se figur 33.

Figur 33 Rente, 10-årig statsobligation

Kilde: OECD – Main Economic Indicators.

Danmark ligger også pænt, når det gælder valutakursstabilitet. Endvidere viser betalingsbalancen fortsat - om end reduceret - overskud, og udlandsgælden er tæt på nul.

Den danske inflation er steget til over 3 pct. i starten af 2008 på linje med inflationen i euroområdet (blandt andet som følge af stigende energi- og fødevarerpriser).

Som følge af presset på arbejdsmarkedet stiger lønningerne i øjeblikket hurtigere end i Danmarks samhandelslande, hvilket forringer virksomhedernes lønkonkurrenceevne.

Regeringen fremlagde i august 2007 2015-planen *Mod nye mål – Danmark 2015*. Den afløser 2010-planen, som med løbende opdateringer har udgjort grundlaget for tilrettelæggelsen af finanspolitikken siden 2001.

Læs mere i kapitel 16.

Velstand	34
Ændringer i bytteforhold mv.	38
Produktivitetsniveau	39
Produktivitsvækst	40
Olieudvindings betydning	40
Vækst i brancheproduktiviteten	41
Styrkepositioner	41

Det er regeringens mål, at

- Danmark skal have en stærk konkurrencekraft, så vi fortsat hører til blandt de rigeste lande i verden.

Målt på indkomsten per indbygger er Danmarks placering blandt de 10 rigeste OECD-lande uændret i forhold til Konkurrenevneredegørelse 2007. Fra 2005 til 2006 er afstanden op til top fem dog reduceret en anelse som følge af en forøgelse af det danske arbejdsudbud, se også kapitel 4.

Væksten i den danske arbejdsproduktivitet har derimod været moderat siden 1995 og ligger noget under gennemsnittet for OECD-landene. Danmark ligger dog stadig blandt de 10 OECD-lande med den højeste værdiskabelse per arbejdstime.

I de seneste 10 år er den moderate produktivitsvækst delvist blevet opvejet af bytteforholdsgevinster. Korrigeres produktivitsvæksten for bytteforholdsgevinster, flytter Danmark 3 pladser frem blandt OECD-landene, men er fortsat under gennemsnittet.

I 2007 er der sket et svagt fald i værdiskabelsen per arbejdstime. Den svage produktivitsudvikling kan i nogen grad skyldes den gode udvikling på arbejdsmarkedet, hvor flere med mindre gode forudsætninger er kommet i beskæftigelse.

I modsætning til tidligere år har Danmark i 2006 og 2007 haft bytteforholdstab. De danske bytteforholdstab skyldes faldende priser på den danske eksport af varer. Den svage produktivitet bliver således ikke aktuelt modvirket af bytteforholdsudviklingen.

På langt sigt vil en styrket produktivitsudvikling være nødvendig, hvis Danmark skal bevare positionen som et af de rigeste lande i verden.

Når væksten i arbejdsproduktiviteten er lavere i Danmark end i EU15, kan det ikke tilskrives enkelte erhverv, men skyldes, at produktiviteten generelt er lidt lavere i Danmark i hovedparten af de private erhverv.

Tabel 1.1 Hvordan ligger Danmark i forhold til andre lande?

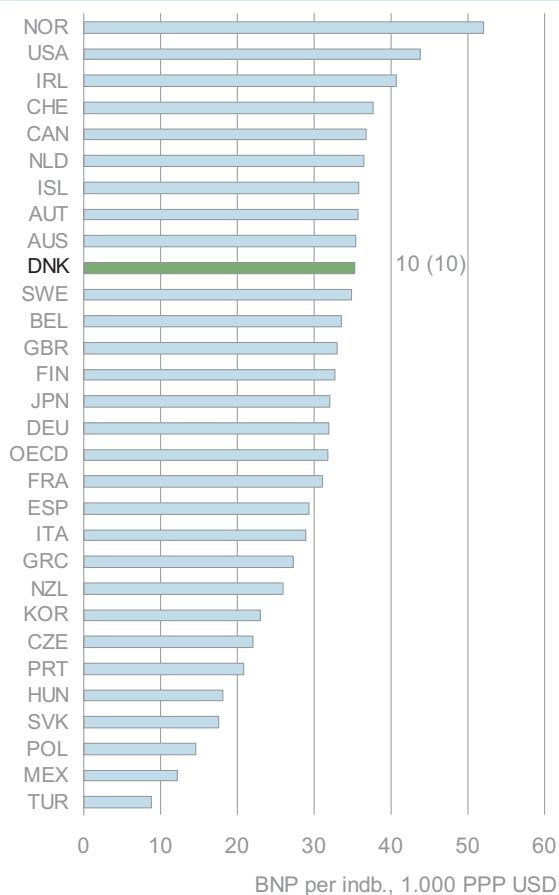
	Seneste års udvikling i DNK	Placering blandt OECD-landene		
		Under gennemsnit	Midterfelt	Top 5
Produktivitet (BNP per arbejdstime)	↘		■	
Samlet arbejdsudbud (timer per indb.)	↗		■	
Samlede vurdering (BNP per indb.)	↗		■	

Anm.: ↗, ■ og ↘ angiver henholdsvis fremgang, status quo og tilbagegang i danske data siden Konkurrenevneredegørelse 2007, mens kasserne angiver Danmarks position i forhold til andre OECD-landene. For den samlede vurdering opnås en placering i top fem, når Danmark ligger i top fem på mere end halvdelen af de viste områder. De opstillede mål refererer til figur 1.1 og figur 1.3 (BNP per indbygger), figur 1.8 og figur 1.11 (Produktivitet). Arbejdsudbudet er nærmere beskrevet i kapitel 4.

Velstand

Et lands velstand kan opgøres som værdien af den samlede værdiskabelse per indbygger. Traditionelt måles velstand ved BNP per indbygger korrigeret for forskelle i landes købekraft se boks 1.1. Målt ved BNP per indbygger har Danmark fastholdt sin placering blandt de 10 rigeste OECD-lande fra 2005 til 2006, se figur 1.1.

Figur 1.1 BNP per indbygger, 2006

Anm.: Købekraftskorrigeret BNP per indbygger i løbende priser opgjort i 1.000 USD, se i øvrigt boks 1.2. Norges placering skyldes især stor olieproduktion. Det har været nødvendigt at skifte kilde, da tidligere års kilde ikke længere opdateres. For oplysninger om den tidligere og dette års kilde se Factbook.dk.

Kilde: Stat OECD.

Boks 1.1 Mål for velstand

Velstand er et komplekst begreb. BNP anvendes ofte som mål for velstand, da indkomst i mange tilfælde er en forudsætning for, at individer og samfund kan få opfyldt de løbende behov.

Et alternativt indkomstbegreb til BNP er bruttonationalindkomsten (BNI). BNI adskiller sig fra BNP ved, at den er korrigeret for nettooverførsler til udlandet, herunder rente- og udbyttebetalinger samt betalinger til EU mv. For de fleste lande giver BNP og BNI stort set samme gennemsnitsindkomst. Rangordningen af lande bliver derfor næsten den samme. Det gælder også for Danmark, som ligger lidt uden for top 5 for begge velstandsmål. For enkelte lande har valget af velstandsmål dog stor betydning. Det gælder eksempelvis Irland, idet en væsentlig del af den irske produktion er udenlandsk ejet.

Kilde: OECD (2005), Alternative measures of well-being.

Ved sammenligning af velstandsniveauer anvendes købekraftskorrigerede valutakurser, der afviger fra de aktuelle valutakurser. Det gøres for at undgå, at tilfældige udsving i valutakurserne skal påvirke sammenligningen. De købekraftskorrigerede valutakurser er forbundet med en vis usikkerhed, da beregningsgrundlag og -metode ikke nødvendigvis er det samme i alle år, se boks 1.2.

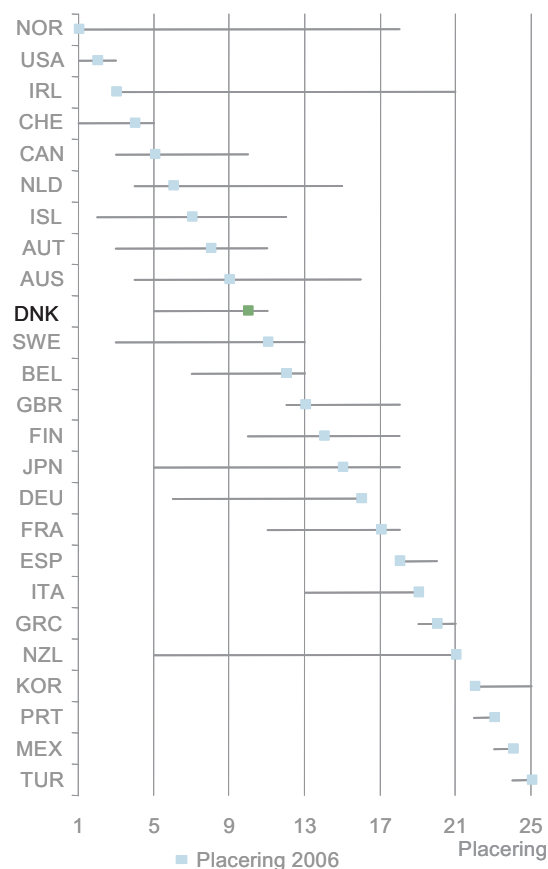
Boks 1.2 Købekraftskorrektion

For at kunne sammenligne købekraften af indkomsten per indbygger i forskellige lande er det nødvendigt at tage højde for, at de nationale prisniveauer - opgjort i en fælles valutaenhed - er forskellige. Til det formål beregnes en særlig omregningskurs (PPP) på baggrund af priserne for et repræsentativt udvalg af varer og tjenesteydelser og den fælles valutaenhed. Metode og beregningsgrundlag kan variere fra år til år.

Det er en vedvarende udfordring at fastholde en topplacering blandt de rigeste lande. Tyskland, Japan og New Zealand har alle været blandt de 10 rigeste OECD lande si-

den 1970, men er i dag faldet tilbage. Modsat har Nederlandene og Irland bevæget sig frem, se figur 1.2.

Figur 1.2 Placering, 1970-2006

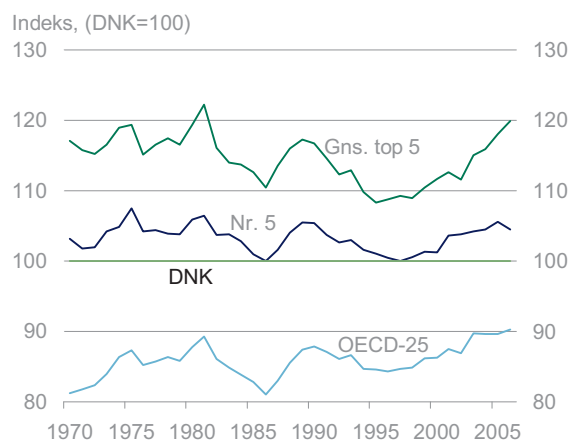
Anm.: De vandrette streger angiver de placeringer de enkelte OECD-lande har haft, med hensyn til købekraftskorrigeret BNP i løbende priser per indbygger i perioden 1970-2006. Landene i midterfeltet har større tilbøjelighed til at flytte placering, da spredningen i velstandsniveau landene imellem er lille. Der er i år foretaget en genberegning for hele perioden, se Factbook.dk.

Kilde: Stat OECD.

Danmark har siden 1970 hørt til blandt de 11 rigeste OECD-lande. Men afstanden til top fem har varieret. Siden 1997 - hvor Danmark sidst var nummer fem - er afstanden til det femte rigeste land vokset, se figur 1.3

Fra 2005 til 2006 faldt afstanden til top fem dog en anelse, hvilket kan tilskrives en forøgelse af beskæftigelse og arbejdstid, se kapitel 4.

Figur 1.3 BNP per indbygger, 1970-2006

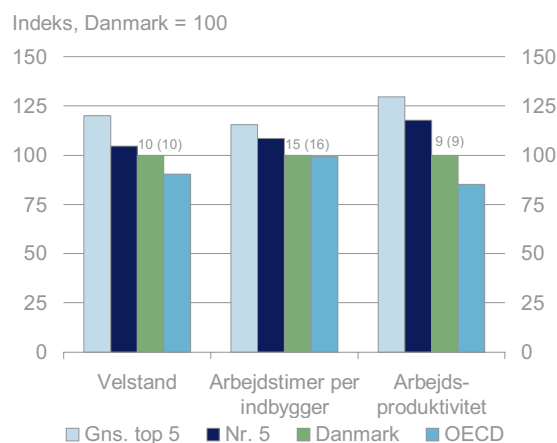

Anm.: Købekraftskorrigeret BNP per indbygger i løbende priser. Rangordning og gennemsnit for OECD baserer sig på de 25 OECD-lande, hvor der er oplysninger for alle år. Gennemsnittet for OECD er uvejet. Gennemsnittet for top 5 er påvirket af den betydelige velstandsstigning i Norge som følge af olieprisudviklingen. Der er i år foretaget en genberegning for hele perioden, se Factbook.dk.

Kilde: Stat OECD.

Danmarks internationale velstandsplacering afhænger af værdiskabelsen per arbejdstime og antallet af arbejdstimer per indbygger. For værdiskabelsen per arbejdstime ligger Danmark over OECD-gennemsnittet, mens antallet af arbejdstimer pr indbygger stort set svarer til gennemsnittet, se figur 1.4.

Figur 1.4 Velstand, arbejdstimer og værdiskabelse per arbejdstime, 2006

Anm.: Hhv. købekraftskorrigeret BNP per indbygger i løbende priser, arbejdstimer per person i alderen 15-64 og købekraftskorrigeret BNP per arbejdstime.

Kilde: Stat OECD.

Samlet har Danmark en højere velstand end gennemsnittet i OECD. Det højere velstandsniveau skyldes først og fremmest den relativt høje værdiskabelse pr. arbejdstime. Derudover kan forskelle i andelen af befolkningen i den arbejdsdygtige alder også have betydning.

USA har de sidste 35 år været et af de tre rigeste OECD-lande. I det følgende er USA derfor valgt som sammenligningsland i forhold til velstandsniveau og -udvikling i de øvrige OECD-lande.

Danmarks BNP per indbygger var ca. 20 pct. under niveauet i USA i 2006. Den lavere værdiskabelse i Danmark skyldes både, at danskerne arbejder færre timer per indbygger end amerikanerne, og at værdiskabelsen per arbejdstime er noget mindre end i USA.

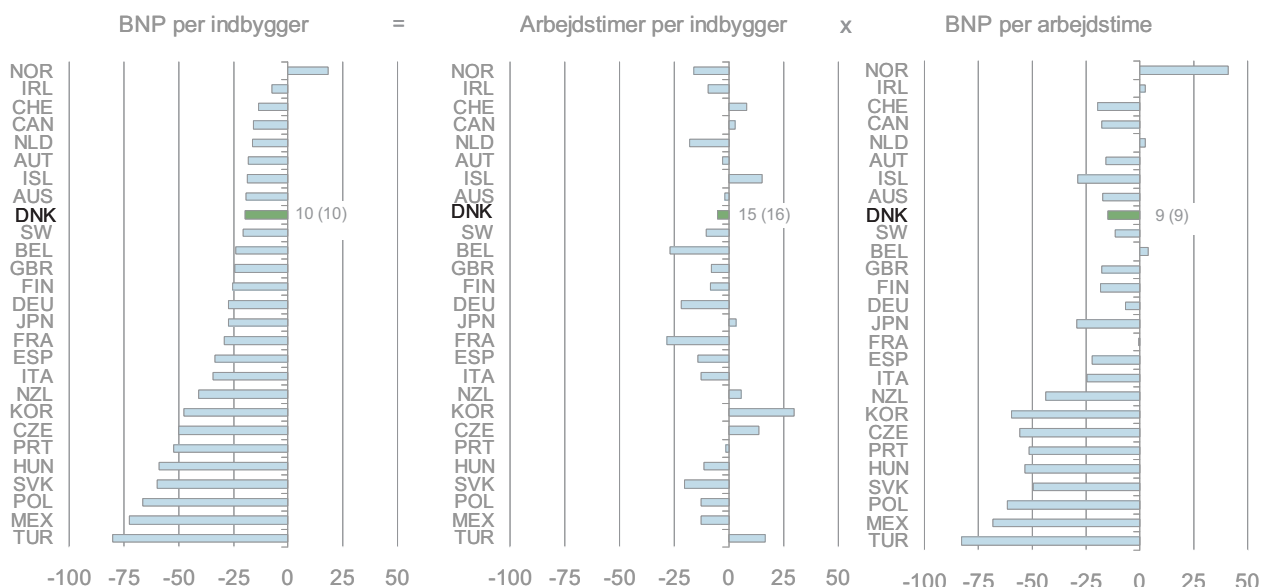
Den lavere timeindsats skyldes hovedsageligt, at beskæftigede i Danmark i gennemsnit arbejder færre timer end amerikanerne.

Derimod er erhvervsfrekvensen i Danmark forholdsvis høj. Hertil kommer, at andelen af befolkningen i den erhvervsaktive alder er mindre i Danmark end i USA.

I de fleste OECD-lande er både værdiskabelsen per arbejdstime og antallet af arbejdstimer per indbygger lavere end i USA. Det er dog især en lavere værdiskabelse per arbejdstime, der forklarer afstanden til det amerikanske velstandsniveau, se figur 1.5.

Der er betydelig variation i BNP per arbejdstime, mens der er væsentligt mindre udsving i antallet af arbejdstimer.

Figur 1.5 Forskel til BNP per indbygger i USA i 2006, pct.

Anm.: USA er valgt som reference. En negativ hhv. positiv værdi betyder, at niveau ligger under hhv. over det amerikanske niveau. BNP er købekraftskorrigeret og i løbende priser. BNP per arbejdstime omfatter både et lands evne til at udnytte produktionsfaktorerne effektivt og evnen til at producere produkter af en høj værdi, som forbrugerne er villige til at købe. Der er i forhold til sidste år skiftet kilde, da den tidligere kilde ikke længere opdateres.

Kilde: Stat OECD.

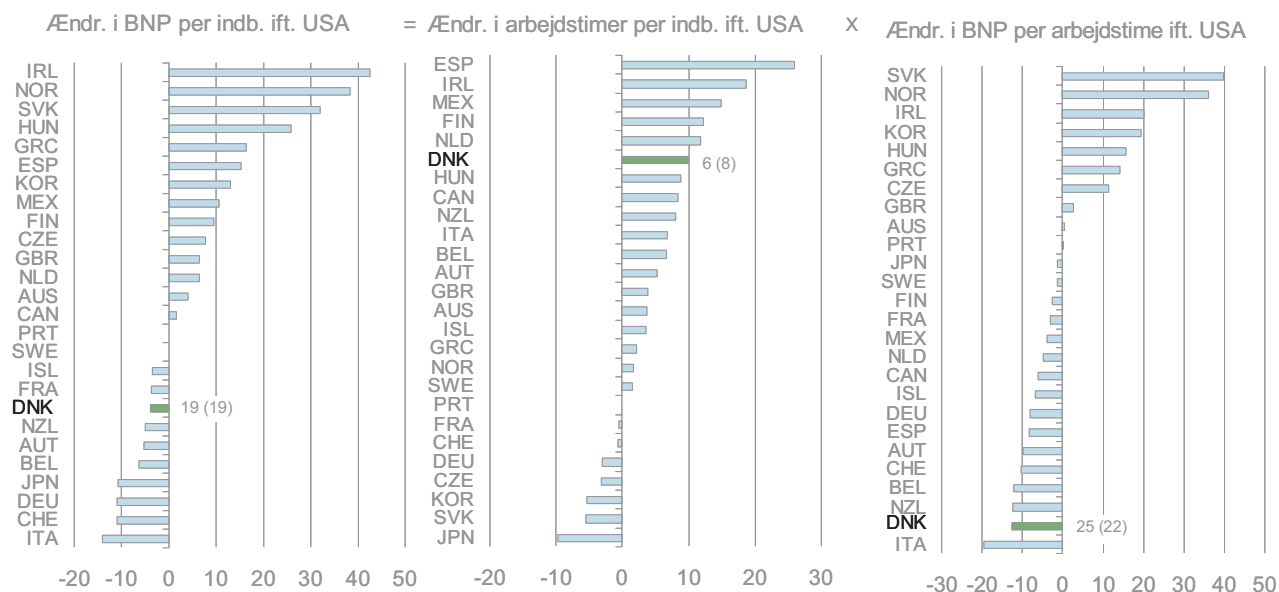
Siden 1995 har en række lande tabt terræn til USA, mens andre har hentet ind på amerikanerne. Ændringen i velstanden per indbygger sammenlignet med USA skyldes hovedsageligt en anderledes udvikling i værdiskabelsen per arbejdstime. Det gælder både for de lande, der har nærmet sig USA, og de, der har tabt terræn.

Danmark har haft en noget mindre fremgang i værdiskabelsen per arbejdstime end USA. Det er i nogen grad blevet opvejet af en stigning i antallet af arbejdstimer per indbygger relativt til USA. Danmark er dog langt fra det eneste land, der har haft en stigning i antallet af arbejdstimer per indbygger sammenlignet med USA, se figur 1.6. De lande, hvor indbyggerne i udgangspunktet arbejdede mere end i USA, har dog som hovedregel oplevet et fald i antallet af arbejdstimer per indbygger.

For Danmarks vedkommende har blandt andet det kraftige fald i ledigheden siden 1994 bidraget til stigningen i arbejdsindsatsen per indbygger, men formentlig lagt en dæmper på værdiskabelsen per arbejdstime, da flere med relativt svage forudsætninger er kommet i beskæftigelse. Noget tilsvarende gælder angiveligt i andre lande fx Spanien, der også har oplevet et kraftigt fald i ledigheden.

Endeligt kan prisudviklingen både på handlede varer og ikke handlede varer påvirke udviklingen i BNP per arbejdstime gennem ændringer i bytteforhold i forhold til udlandet og de relative priser inden for det enkelte land. Nogle lande har således oplevet en større velstandsfremgang end USA på grund af en relativt gunstig prisudvikling. Det gælder bl.a. Danmark.

Figur 1.6 Bidrag til ændring i BNP per indbygger i forhold til USA fra 1995 til 2006, pct.

Anm.: Den procentvise ændring fra 1995 til 2005 i købekraftskorrigeret BNP per indbygger i løbende priser relativt til det amerikanske niveau samt den del af ændringen som skyldes hhv. en ændring i arbejdsindsatsen, produktiviteten og priserne relativt til den amerikanske udvikling. Der er skiftet kilde siden Konkurrenceedvneredegørelse 2008, da den tidligere kilde ikke længere opdateres.

Kilde: Stat OECD.

Ændringer i bytteforhold mv.

Hvis prisen på de varer og tjenester, et land eksporterer, stiger mere end prisen på det, som landet importerer, stiger landets købekraft, idet der for en given eksport kan importeres en større mængde varer og tjenester.

Der kan i nogle tilfælde være et trade off mellem udviklingen i priserne og udviklingen i produktiviteten. Det drejer sig typisk om produktion af varer, der oplever meget kraftige, tekniske fremskridt. Lande, der er specialiseret i produktion af disse varer, vil ofte have en høj produktivitetsvækst, men til gengæld opleve, at priserne på deres eksport vokser langsommere end deres import.

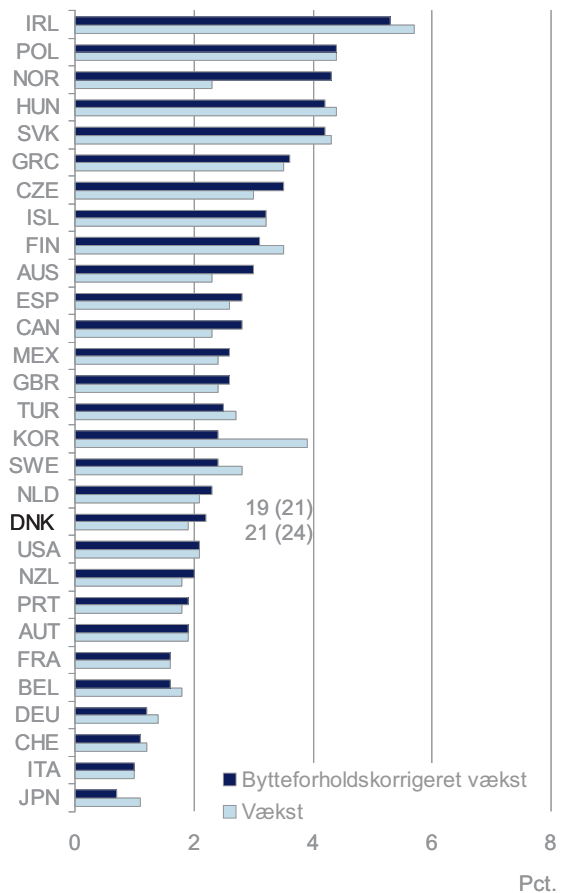
Eksempelvis har der inden for produktion af elektronik, it- og teleudstyr været en kraftig vækst i produktiviteten. Men samtidigt er priserne på disse varer faldet markant. Det har medført, at lande, der er specialiseret i at producere disse varer, har oplevet bytteforholdstab. Det gælder eksempelvis Finland og Korea. Derimod har importører af disse varer fået gevinster - heriblandt Danmark.

Danmarks bytteforholdsgevinster fra import af elektronik har været vedvarende i de senere år, mens bytteforholdsgevinster fra eksportvarer som fx svinekød og søtransport har haft mere midlertidig karakter.

For nogle enkelte lande kan udviklingen i bytteforholdet være så markant, at den dominerer produktivitetsudviklingen. Det gælder for Norge, hvor kraftigt stigende oliepriser har medført meget betydelige bytteforholdsgevinster.

For de fleste lande vil bytteforholdsudviklingen dog være af mindre betydning end udviklingen i den underliggende vækst. Det gælder også for Danmark. Danmark har haft en gennemsnitlig årlig gevinst på 0,3 pct. af BNP årligt siden 1995, mens den gennemsnitlige årlige vækst i BNP i samme periode var 1,9 pct., se figur 1.7.

Figur 1.7 Gennemsnitlig årlig BNP-vækst per indbygger, 1995-2006

Anm.: BNP-udviklingen er korrigeret for udviklingen i bytteforholdet ved at deflatere udviklingen i eksporten med importpriserne.

Kilde: OECD National Accounts.

Danmark havde i 2006 og 2007 bytteforholdstab på i alt ca. 1 pct. af BNP. Det faldende bytteforhold kan især henføres til vareeksporten for Danmark - særligt eksport af maskiner. Det skal dog bemærkes, at udenrigshandelstallene for 2006 og især 2007 er foreløbige og dermed forbundet med nogen usikkerhed.

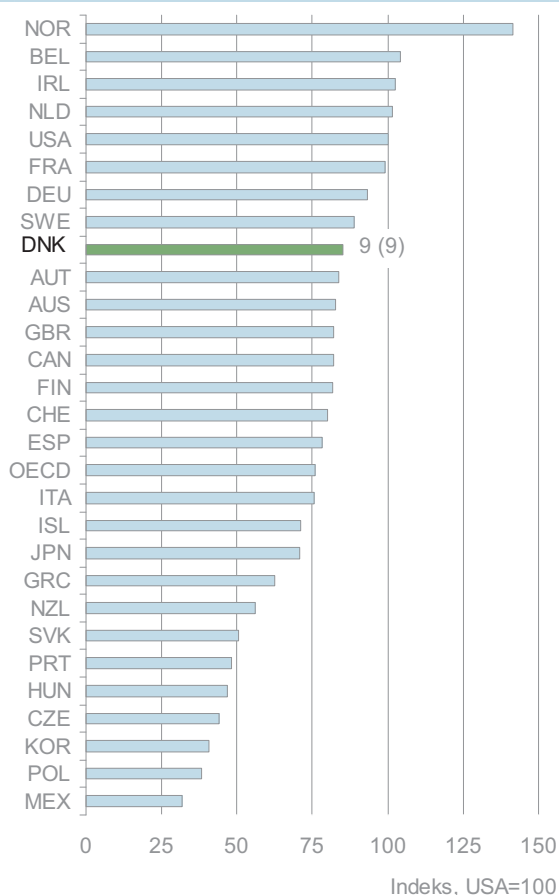
Sammenligning af købekraften i forskellige lande samt udviklingen heri er forbundet med nogen usikkerhed, se boks 1.2.

Produktivitetsniveau

Der er typisk en tæt sammenhæng mellem hvor mange værdier, der skabes per arbejdstime og lønniveauet. En høj værdiskabelse per arbejdstime er således en forudsætning for, at Danmark fortsat kan være et land med en høj gennemsnitsindkomst og mange højtloønnede jobs.

Figur 1.8 Værdiskabelse per arbejdstime, 2006

Anm.: Købekraftskorrigeret BNP per arbejdstime i løbende priser relativt til det amerikanske niveau. Den tidligere kilde opdateres ikke længere, der er derfor skiftet kilde.
Kilde: Stat OECD.

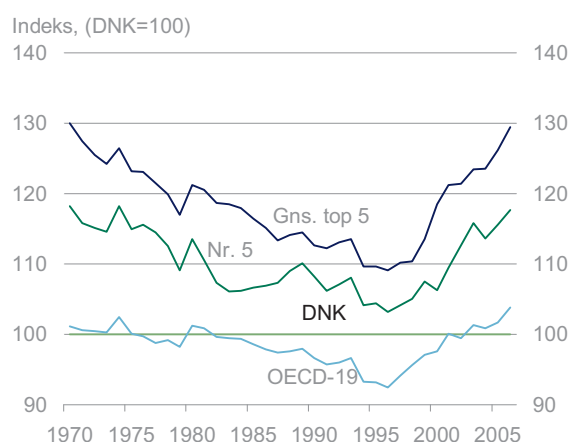
Evnen til at skabe værdi kan påvirkes på mange måder f.eks. gennem uddannelse, investeringer i ny teknologi, forskning og innovation og en bedre tilrettelæggelse af arbejdet. Værdiskabelsen påvirkes ligeledes gennem åbne og velfungerende markeder, en effektiv offentlig sektor og et fleksibelt

arbejdsmarked. En nærmere gennemgang af disse forhold findes i særskilte kapitler.

Danmark var i 2006 blandt de ti OECD-lande med den højeste værdiskabelse per arbejdstime. Danmark har fastholdt sin placering i forhold til 2005, se figur 1.8.

Frem til midten af 1990'erne kom Danmark løbende tættere på både nummer fem og gennemsnit i top fem, men siden er afstanden øget til de højest placerede. Den udvikling fortsatte fra 2005 til 2006, se figur 1.9.

Figur 1.9 Udvikling i værdiskabelsen per arbejdstime, 1970-2006

Anm.: Udvikling i købekraftskorrigeret BNP per arbejdstime i løbende priser relativt til det danske niveau. Gennemsnittet for OECD er uvejlet og baserer sig på de 19 lande, hvor der er oplysninger i alle år. Gennemsnittet af top 5 er påvirket af den betydelige stigning i det norske velstandsniveau som følge af prisudviklingen på olie.
Kilde: OECD National Accounts.

Gennemsnittet i top fem er dog de seneste år påvirket af udviklingen i Norge, hvor stigende oliepriser giver sig udslag i stigende værdiskabelse per arbejdstime.

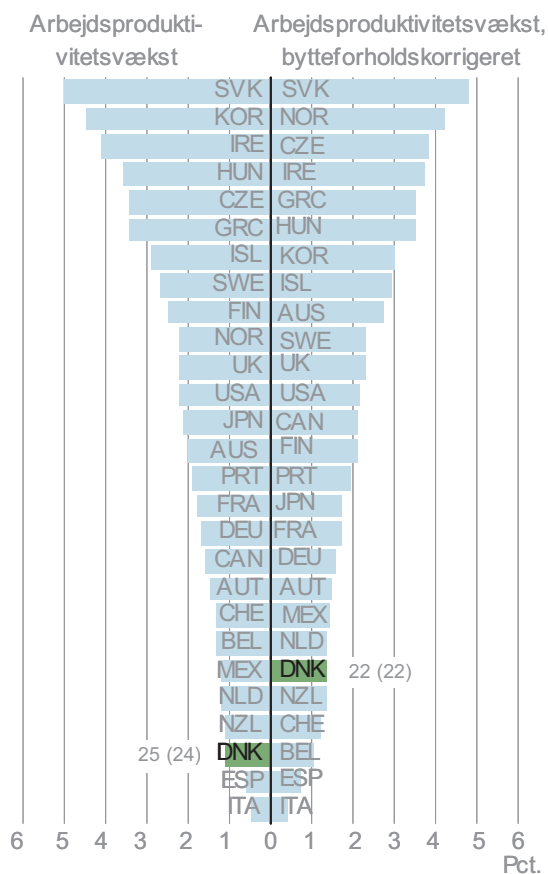

Produktivtetsvækst

Væksten i den danske produktivitet har været moderat siden 1995 og ligger noget under gennemsnittet for OECD landene. Siden sidste opgørelse er Danmark faldet en enkelt plads tilbage og er nu nummer 25 ud af 27 OECD-lande, se figur 1.10.

Den moderate danske produktivetsudvikling er dog delvist blevet opvejet af bytteforholdsgevinster. Korrigeres der for bytteforholdsgevinster i produktivetsvæksten er Danmark nummer 22 ud af 27 OECD-lande.

Figur 1.10 Arbejdsproduktivtetsvækst, 1995-2006

Anm.: Gennemsnitlig årlig vækst i BNP per arbejdstime i faste priser. Valget af periode kan have betydning for rangordningen. Den tidligere kilde opdateres ikke længere, der er derfor skiftet kilde.
Kilde: Stat OECD.

Den moderate danske produktivetsudvikling kan skyldes den gunstige udvikling i

beskæftigelsen. Med den lave arbejdsløshed er det lykkedes at få svagere grupper ind på arbejdsmarkedet. De svageste grupper har typisk en relativt lav produktivitet (aflønning), hvilket trækker den gennemsnitlige produktivitet i Danmark noget ned.

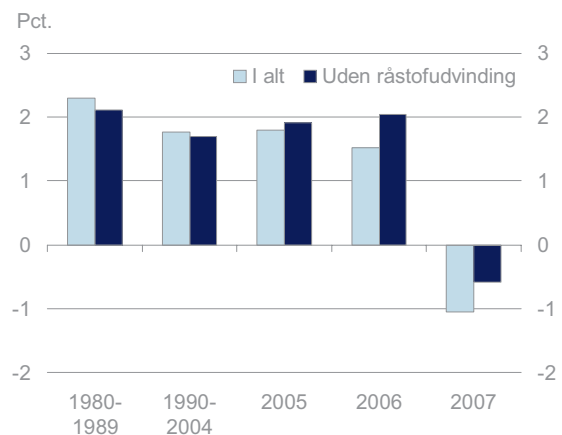
Den lave danske vækst i arbejdsproduktivteten kommer også til udtryk, når der ses på, hvordan effektiviteten i anvendelsen af kapital og arbejdskraft udvikler sig (totalfaktorproduktivteten). Her viser beregninger fra forskningsprojektet EU-KLEMS ligeledes, at Danmark ligger under gennemsnittet.

Olieudvindings betydning

Mineralolieudvinding har en vis betydning for produktivetsudviklingen i Danmark. Det skyldes dels, at produktivetsniveauet i branchen er høj sammenlignet med andre brancher. Dels at produktivetsudviklingen afhænger af udvindingsmulighederne i de enkelte olieletter.

Den danske udvinding af olie startede fra et lavt niveau i begyndelsen af 1980'erne og steg kraftigt frem til 2004. Det medførte en høj produktivetsvækst i branchen, der var betydelig nok til at påvirke den samlede produktivetsvækst i Danmark, se figur 1.11.

Figur 1.11 Produktivtetsvækst med og uden råstofudvinding

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

I perioden frem til 2004 forøgede udvinding af mineralolie den danske produktivitsvækst med ca. 0,1-0,2 pct.point årligt. Men efter 2004 har råstofudvinding trukket produktivitsvæksten ned. I 2006 og 2007 trækker råstofudvinding den samlede produktivitsvækst ned med ca. 0,5 pct.point årligt.

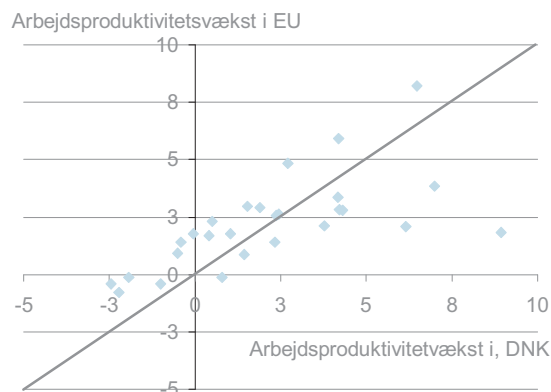
Noget af den faldende produktivitet i 2007 kan altså forklares som et fald i værdiskabelsen per arbejdstime inden for olieudvinding. Men det kan ikke forklare hele afmatningen. Den resterende del skyldes andre forhold som en meget høj kapacitetsudnyttelse af maskiner, der kan have lagt begrænsninger på produktionen i dele af industrien.

Vækst i brancheproduktiviteten

Den relativt svage samlede produktivitsvækst i Danmark genfindes på brancheniveau og kan ikke alene tilskrives udviklingen i enkelte brancher.

Væksten i produktiviteten er lavere i Danmark end i EU-15 for hovedparten af brancherne. I ca. to ud tre brancher er væksten i produktiviteten lavere i Danmark end i EU-15 (de markeringer, der er over linjen), se figur 1.12.

Figur 1.12 Arbejdsproduktivitet i brancher, markedsrettet

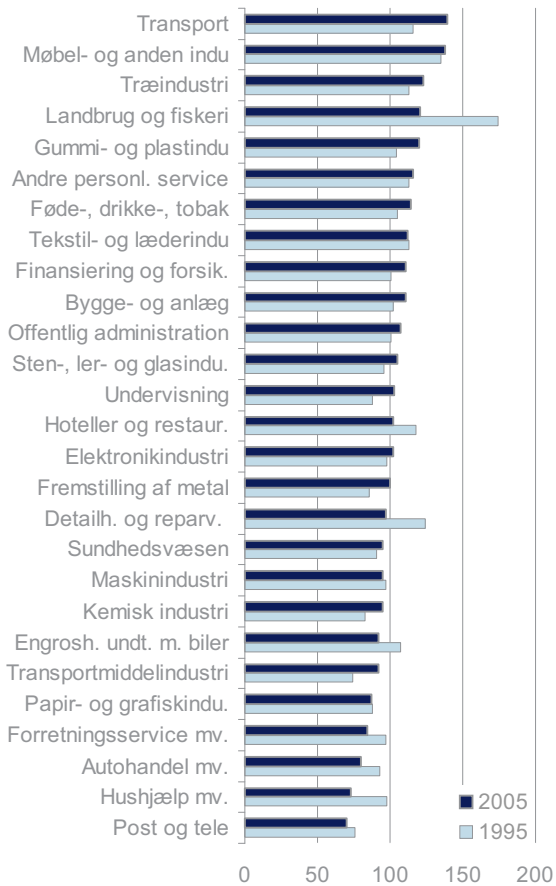
Kilde: EU-klems www.euklems.com.

Sammenlignes væksten i produktiviteten i Danmark og EU-15 på brancheniveau, er der en positiv sammenhæng. Er væksten i produktiviteten i en given branche i EU-15 høj, er væksten typisk også høj i Danmark

Styrkepositioner

I nogle brancher har Danmark et relativt højt produktivitsniveau sammenlignet med de tilsvarende brancher i udlandet. En høj værdi betyder, at vi er relativt bedre til at producere i denne branche end vore handelspartnere, hvilket betegnes som en styrkeposition. Danmark har styrkepositioner i en lang række forskelligartede brancher. Danmark klarer sig fx godt inden for fødevarerområdet, møbelindustri og transport, der omfatter skibsfart. De danske styrkepositioner har været forholdsvis konstante over tid, men der sker løbende forskydninger, se figur 1.13.

Figur 1.13 Relative produktivetsfordele, 1995 og 2005

Anm.: Relative produktivetsfordele i danske erhverv sammenlignet med landene i EU-25 samt USA. Værdier over 100 angiver, at den relative produktivitet i erhvervet i Danmark er højere end i det tilsvarende erhverv i udlandet. De relative produktivetsfordele for hhv. service- og fremstillingserhvervene er beregnet separat. Se Vækstreddegørelse 2005, Økonomi- og Erhvervsministeriet, for yderligere beskrivelse af relative produktivetsfordele.

Kilde: EU KLEMS.

Klima	47
Energi	48
Energieffektivitet	48
Vedvarende energi	49
Miljø	51
Vandmiljø	51
Luft	52
Indikator for bæredygtighed	53

Økonomisk aktivitet skaber velstand, men kan samtidig have en række konsekvenser for klima og miljø. Det er regeringens mål at:

- Danmarks udledning af CO₂ og andre drivhusgasser reduceres med 21 pct. i gennemsnit i perioden 2008-12, set i forhold til 1990 niveauet.
- Andelen af vedvarende energi udgør 20 pct. af bruttoenergiforbruget i 2011.
- Realisere årlige besparelser på 1,5 pct. af det endelige energiforbrug i 2006.
- Bruttoenergiforbruget falder med i alt 4 pct. frem til 2020 i forhold til 2006. Frem til 2011 med 2 pct.
- Det danske samfund skal udvikles på en miljømæssigt bæredygtig måde. Alle danskere skal have mulighed for at leve i et sundt miljø med adgang til naturoplevelser.

De klima-, energi- og miljøpolitiske mål skal nås på en omkostningseffektiv måde.

I Danmark leder økonomisk vækst ikke længere til en tilsvarende vækst i udledningen af CO₂. Danmark er et af de fem OECD-lande, som i de seneste år har været bedst til at reducere CO₂-udledningen relativt til BNP, og ligger nu som nr. 9 blandt OECD-landene. Forklaringen er bl.a. en øget energieffektivitet,

hvilket har gjort Danmark til et af de mest energieffektive OECD-lande.

Danmark er det OECD-land, der har øget andelen af vedvarende energi mest i de seneste ti år og placerer sig nu i den bedste tredjedel blandt OECD-landene. Placeringen skal ses i lyset af, at Danmark ikke er begunstiget med store vandkraftressourcer.

Det er vanskeligt at måle miljømæssig bæredygtighed, især på tværs af lande. Vurderingen af miljøtilstanden foretages derfor typisk gennem en bred vifte af indikatorer for luftforurening, vandmiljø, natur mv.

Luftforurening er et område, hvor der findes gode internationale indikatorer. Her ligger Danmark pænt blandt OECD-landene ift. udslippet af SO₂. Derimod ligger Danmark noget lavere, når der måles på udledningen af NO_x. Dette skal dog ses i lyset af, at bl.a. indførelse af en NO_x-afgift i forbindelse med energiaftalen endnu ikke har fået effekt.

Danmarks luftforurening er faldet over en længere periode, men der er dog fortsat behov for en yderligere indsats for at nå målsætningen for udledningen af NO_x. Der er også sket en mærkbar forbedring af vandmiljøet bl.a. som følge af en markant reduktion af landbrugets udledning af kvælstof og fosfor.

Tabel 2.1 Hvordan ligger Danmark i forhold til andre lande?

	Placering blandt OECD-landene			
	Seneste års udvikling i DNK	Under gennemsnit	Midterfelt	Top 5
Udledning af CO ₂ / BNP	↘		■	
Reduktion i udledning af CO ₂ / BNP	↘			■
Andel af vedvarende energi	↘		■	
Energiintensitet (BE-forbrug/BNP)	↗			■
Udledning af kvælstofoxider (NO _x)	↗	■		
Udledning af svovldioxid (SO ₂)	↗			■
Samlet vurdering	■		■	

Anm.: ↗, ■ og ↘ angiver henholdsvis fremgang status quo og tilbagegang i danske data, mens kasserne angiver Danmarks position i forhold til andre OECD-lande. For den samlede vurdering opnås en placering i top fem, når Danmark ligger i top fem på mere end halvdelen af de viste områder. De opstillede mål refererer til figur 2.1 og figur 2.2 (Udledning af CO₂ / BNP), figur 2.3 (Reduktion i udledning af CO₂ / BNP), figur 2.7 (Andel af vedvarende energi), figur 2.4 og figur 2.5 (Energiintensitet (BE-forbrug/BNP)) samt figur 2.11 og figur 2.12 (Udledning af SO₂ og NO_x).

Tabel 2.2 Nye initiativer – 2007/2008**ENERGIAFTALE**

Den 21. februar 2008 blev der indgået en energiaftale for perioden 2008-11. Hovedmålene i aftalen er:

- Andel af bruttoenergiforbruget, der udgøres af vedvarende energi, skal være 20 pct. i 2011.
- Bruttoenergiforbruget skal falde med i alt 4 pct. frem mod 2020 i forhold til 2006, 2 pct. i 2011.
- Årlige besparelser på 1,5 pct. af det endelige energiforbrug i forhold til niveauet i 2006.

Herudover indeholder aftalen en række midler til at nå de opstillede mål, herunder:

- Forhøjelse af CO₂-afgiften i den ikke-kvotefattede del af økonomien til den forventede CO₂-kvotepris.
- Øget støtte til produktion af vedvarende energi.

NATIONAL ALLOKERINGSPLAN

- Den 31. august 2007 godkendte EU-Kommissionen Danmarks Nationale Allokeringsplan for perioden 2008-12. Allokeringsplanen beskriver, hvordan Danmark vil leve op til sin reduktionsforpligtelse i 2008-12, se Kyoto-protokollen og EU's byrdefordelingsaftale. Der er i allokeringsplanen opereret med en forventet gennemsnitlig årlig udledning af CO₂ og andre drivhusgasser i 2008-12 på 67,8 mio. ton, såfremt der ikke gennemføres nye tiltag. Målet for drivhusgas-udledningen er opgjort til 54,8 mio. ton. Allokeringsplanen redegør for, hvorledes den forventede manko på 13 mio. ton lukkes. De kvotefattede sektorer skal reducere CO₂-udledningen med yderligere 5,2 mio. ton enten ved egen reduktionsindsats eller ved køb af kvoter eller JI/CDM-kreditter. De ikke-kvotefattede sektorer og øvrige statslige tiltag skal dække den resterende manko på 7,8 mio. ton. Dette vil ske gennem konkrete indenlandske klima- og energitiltag, statslige indkøb af JI/CDM-kreditter, eventuel kompensation for Danmarks særlige basisår, samt indregning af CO₂-optag fra skove og jorde.

BUNKRING I UDLANDET

- For udenrigsskibsfartens vedkommende arbejder regeringen i FN's organisation for skibsfart (IMO) på at få en global aftale. Inden udgangen af oktober 2008 skal IMO imidlertid skabe vished for, at der kan vedtages bindende og ambitiøs regulering, således at det ikke bliver nødvendigt at lade dette spørgsmål indgå i de egentlige forhandlinger på COP15 i december 2009 om en post-2012 aftale i regi af klimakonventionen og/eller i EU-baserede initiativer. For udenrigsluftfartens vedkommende arbejder regeringen dels for en global aftale i FN's organisation for luftfart (ICAO) og dels for en regulering under EU's kvotedirektiv.

ERHVERVSKLIMASTRATEGI OG FREMME AF VIRKSOMHEDERS SAMFUNDSANSVAR

- Regeringen vil lancere en erhvervsklimastrategi, der skal sikre de bedst mulige betingelser for, at dansk erhvervsliv kan udnytte det globale behov for at reducere drivhusgasudledningen til at fastholde en økonomisk vækstkurs. Erhvervsklimastrategien udarbejdes under rådgivning af Erhvervsklimapanelet. Regeringen har derudover udarbejdet en handlingsplan til fremme af virksomheders samfundsansvar. Erhvervslivets klimaansvar udgør et selvstændigt initiativområde i handlingsplanen, der bl.a. opfordrer til, at klimaansvar indgår i virksomhedernes ledelsesberetning.

NATIONALPARKER

- I henhold til aftalerne om nationalparker (I-II) skal der oprettes fem nye nationalparker med det formål, at der skal ske en styrkelse af naturen, de kulturhistoriske værdier, den lokale udvikling og muligheden for friluftsliv og naturoplevelser. På nuværende tidspunkt er et konkret forslag om en nationalpark i Thy i høringsproces, og parkerne i Mols Bjerge, Skjern å, Vadehavet og Kongernes Nordsjælland vil igangsættes trinvist.

Anm.: Større initiativer siden Konkurrenceedvneredegørelse 2007. Se appendiks 2 for en nærmere beskrivelse.

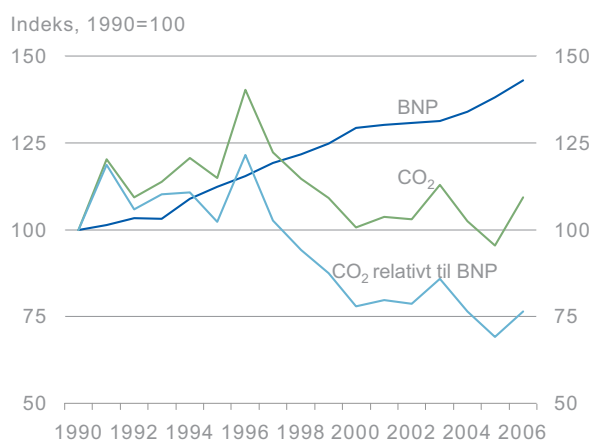

Klima

Menneskeskabte klimaforandringer er en global udfordring, der kræver en fælles international indsats. FN's klimapanel vurderer, at kommende generationer kan opleve væsentlige klimaforandringer med store konsekvenser for både mennesker, natur og miljø, hvis der ikke sker en væsentlig reduktion i udledningen af drivhusgasser på globalt plan.

I de seneste 10-20 år er udledningen af CO₂ stabiliseret i flere OECD-lande blandt andet som følge af en væsentlig energieffektivisering. Udviklingen skal ses på baggrund af et øget politisk fokus på klimaudfordringen, der blandt andet har ført til udarbejdelse af Kyoto-protokollen. Protokollen, som er ratificeret af 39 industrilande,¹ indebærer, at landene i gennemsnit skal reducere udledningen af drivhusgasser i perioden 2008-2012 i forhold til niveauet i 1990.

Figur 2.1 Danmarks udledning af CO₂ relativt til BNP, 1990-2006, 1990=100

Anm.: I figur 2.1 er CO₂-udledningen afgrænset som i Kyoto-protokollen, dvs. ekskl. bunkring. Kyoto-protokollen omfatter også drivhusgasserne metan, lattergas og en række industrigasser. Bemærk, at kilden er ændret i forhold til 2007.

Kilde: DMU og Danmarks Statistik.

Stabiliseringen af CO₂-udledningen er sket på trods af den samtidige økonomiske vækst i perioden. Fra 1990 til 2006 er Danmarks BNP steget med mere end 40 pct., mens udledningen af CO₂ var på stort set samme niveau i 2006 som i 1990, se figur 2.1. Den primære årsag til det lidt højere niveau for CO₂-udledningen i 2006 er en øget nettoeksport af el.

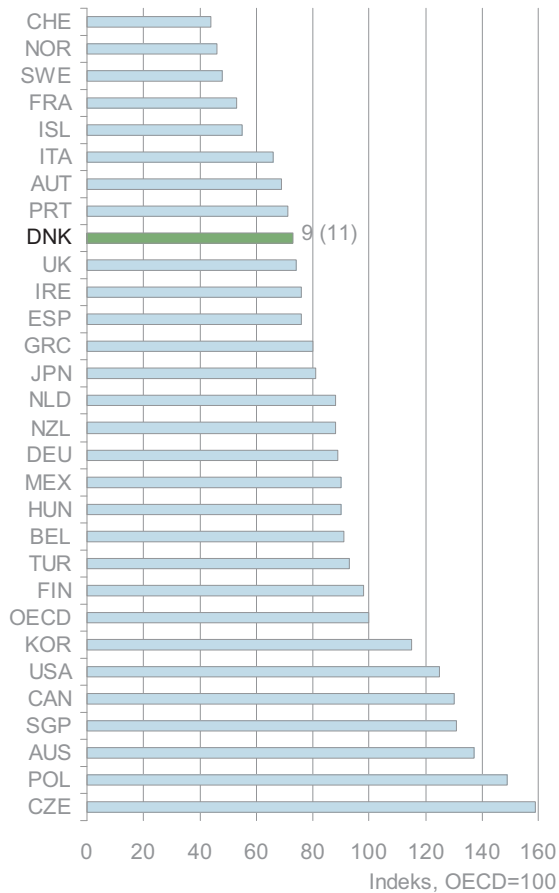
I figur 2.1 er CO₂-udledningen afgrænset som i Kyoto-protokollen. Udviklingen kan dog ikke sammenholdes med Danmarks reduktionsforpligtelse, idet denne delvis kan opfyldes gennem køb af kvoter og kreditter m.m. med henblik på CO₂ reduktion i andre lande.

Stabiliseringen i udledningen af CO₂ er blandt andet et resultat af den teknologiske udvikling, men Danmark har også gjort en aktiv indsats for at understøtte udviklingen. Energpolitikken tilskynder blandt andet erhvervslivet til at anvende og udvikle mere energibesparende og klimavenlige produktionsmetoder og husholdningerne til at spare på energien.

Danmarks udledning af CO₂ relativt til BNP lå væsentligt under OECD-gennemsnittet i perioden 2001-2005. Danmark er til gengæld et stykke fra de fem lande, som har den laveste udledning, heriblandt Sverige og Norge, se figur 2.2.

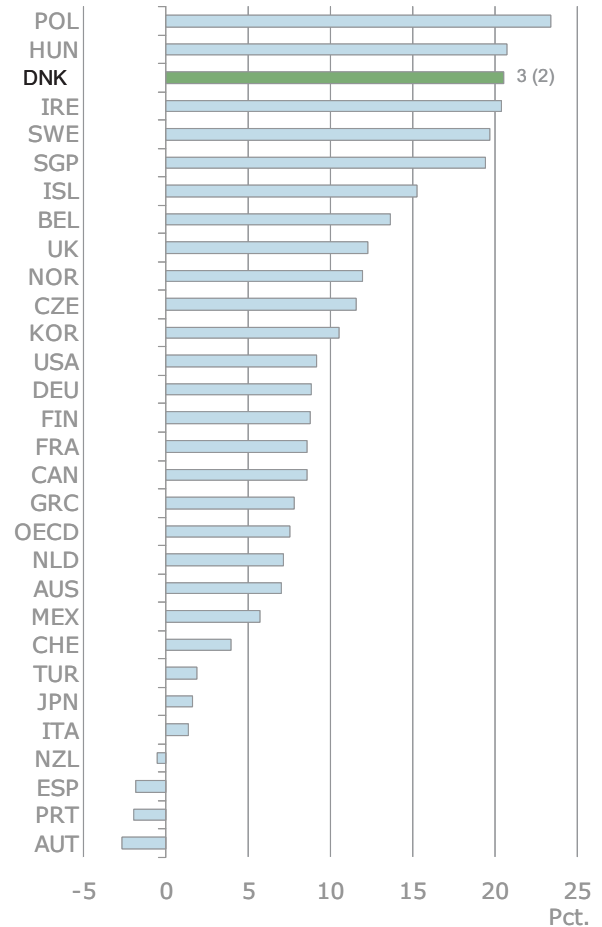
Det skyldes primært, at disse lande har adgang til fx vandkraft. Flere af landene med lav CO₂-intensitet har også en betydelig energiproduktion baseret på atomkraft, fx Sverige og Frankrig.

¹ De 39 lande, der har ratificeret Kyoto-protokollen som anneks 1 lande, omfatter de fleste OECD-lande samt en række østeuropæiske lande, herunder Rusland.

Figur 2.2 Udledning af CO₂ relativt til BNP, 2001-2005

Anm.: Udledning af CO₂ i forhold til købekraftskorrigeret BNP i faste priser (USD). Gennemsnittet for OECD er vejret. Den lokale udledning af CO₂ kan fluktuere betydeligt fra år til år blandt andet på grund af vejret, som påvirker energiforbruget. Det er derfor valgt at sammenligne landene i en 5-årig periode. For hvert land er der beregnet et indeks for hvert af årene 2001 til 2005, hvorefter gennemsnittet er fundet. Kilde: OECD, IEA dataservices/ CO₂ Emissions from Fuel Combustion 2007/Indicators.

Ser man derimod på reduktionen i udledningen af CO₂, er det lykkedes i næsten alle OECD-lande at reducere det gennemsnitlige niveau for udledningen af CO₂ i forhold til BNP fra perioden 1996-2000 til 2001-2005. Danmark er et af de OECD-lande, hvor reduktionen af CO₂ relativt til BNP har været størst, se figur 2.3.

Figur 2.3 Reduktion i udledning af CO₂ relativt til BNP

Anm.: Reduktion i den gennemsnitlige udledning af CO₂ relativt til BNP i faste priser fra perioden 1996-2000 til perioden 2001-2005.

Kilde: OECD, IEA dataservices/ CO₂ Emissions from Fuel Combustion 2007/Indicators.

Energi

Energiforbruget og sammensætningen af energikilder i energiforbruget har stor betydning for Danmarks CO₂-udledning. En stigende del af energiforbruget udgøres i dag af vedvarende energi, som ikke giver anledning til CO₂-udledning i driftsfasen.

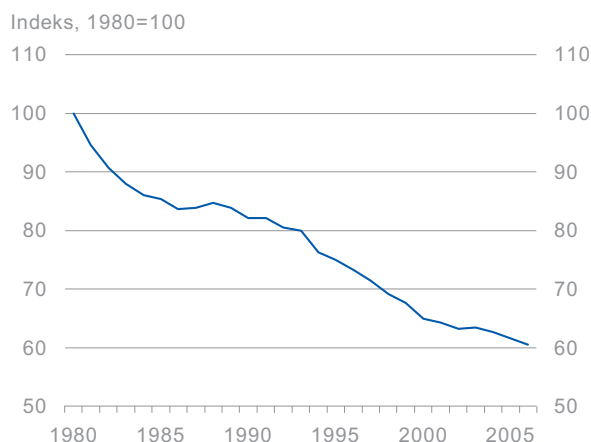
Energieffektivitet

I løbet af de seneste godt 25 år er Danmarks økonomi vokset med omkring 75 pct. I samme periode har energiforbruget² været stort

² Eksklusiv bunkring.

set konstant. Dermed er energiintensiteten, det vil sige den mængde energi, der bruges til at producere en given mængde varer og tjenester, faldet med ca. 40 pct. se figur 2.4.

Figur 2.4 Udvikling i Danmarks energiintensitet, 1980-2006, 1980=100

Anm: Energiintensiteten måles som bruttoenergiforbruget i forhold til BNP.

Kilde: Energistatistik 2006, Energistyrelsen og Danmarks Statistik.

Samtidig har energieffektiviseringer i husholdninger og virksomheder reduceret det endelige energiforbrug, se boks 2.1.

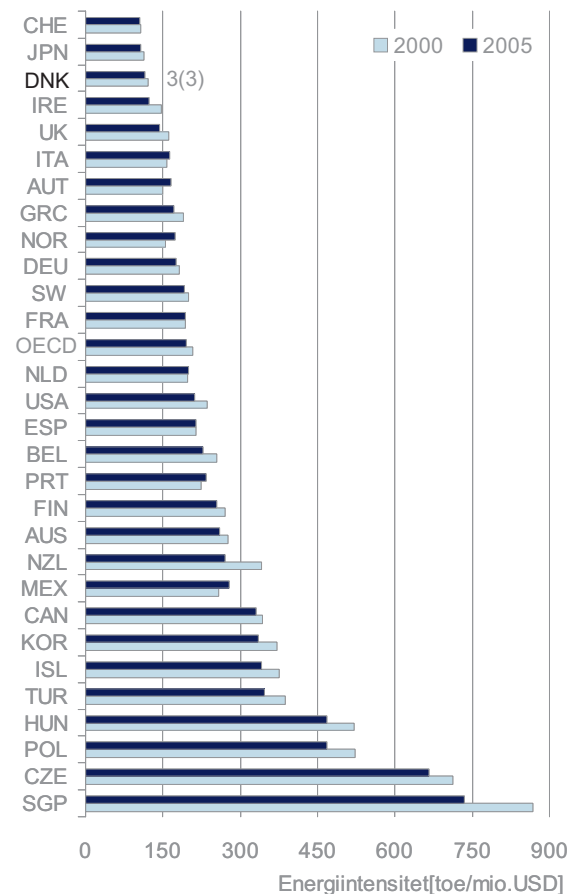
Med andre ord udnyttes energien mere og mere effektivt. Danmark har i dag en af de laveste energiintensiteter i OECD, se figur 2.5.

Boks 2.1 Endeligt energiforbrug

Både husholdninger og virksomheder er blevet mere energieffektive i de senere år. Det skyldes blandt andet en række politiske tiltag, herunder:

- Energistandarder for bygninger
- Energimærkeordninger for elektriske apparater
- Offentlige kampagner for energibesparelser i husholdningerne
- Energibesparelsaftaler med industrien
- Afgifter på energiforbruget

Figur 2.5 Energiforbrug og produktion

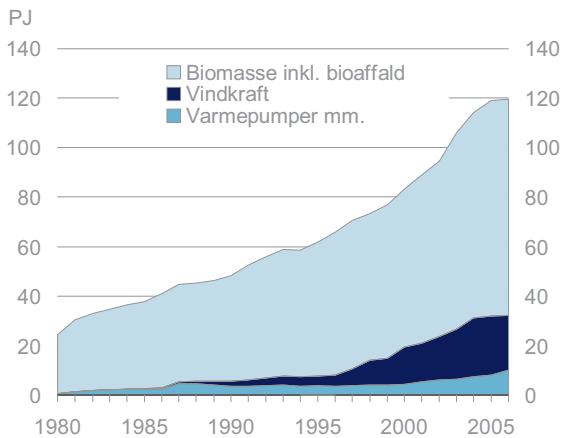
Kilde: OECD, IEA-dataservices, Energy Balances of OECD Countries 2007, Indicators.

En væsentlig årsag til den lave danske energiintensitet er en udbredt samproduktion af el og varme. Dermed udnyttes den varme, der opstår som et biprodukt af elproduktionen.

Vedvarende energi

Der har været en markant stigning i brugen af vedvarende energi i Danmark siden 1980'erne. Biomasse, herunder bionedbrydeligt affald, tegner sig for omkring 73 pct. af den samlede danske produktion af vedvarende energi. Herudover bidrager vindkraften med ca. 18 pct., mens bidrag fra øvrige kilder som fx solenergi, geotermi og omgivelsesvarme (varmepumper) stadig er forholdsvis beskedne, se figur 2.6.

Figur 2.6 Udvikling i produktion af vedvarende energi, 1980-2006

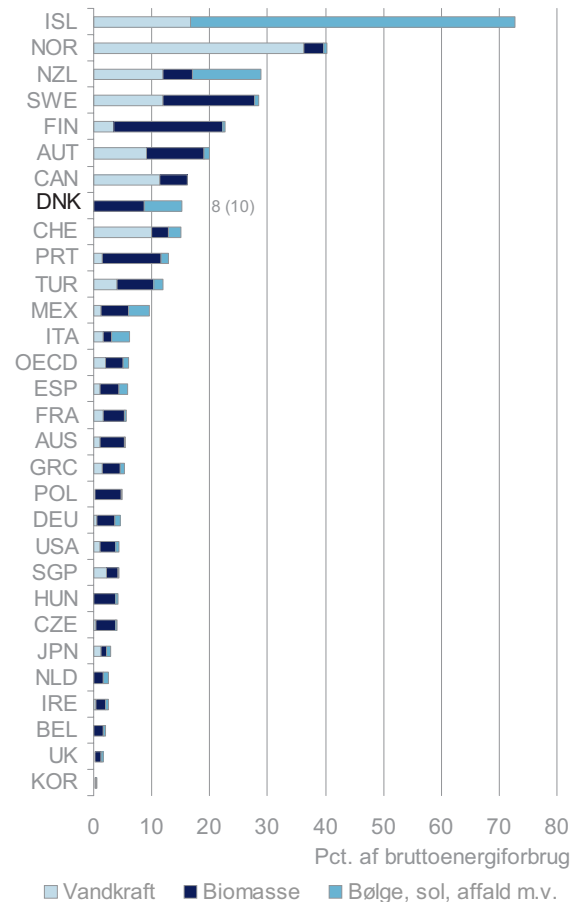

Anm.: PJ = Peta Joule = 10^{12} kJ.

Kilde: Energistatistik 2006, Energistyrelsen.

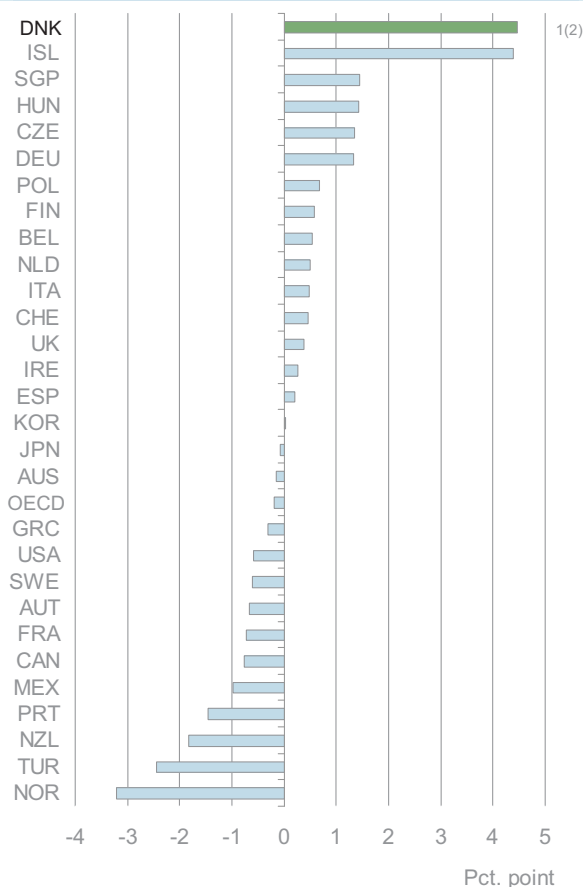
Vedvarende energi dækker i dag godt 15 pct. af det danske bruttoenergiforbrug, hvilket placerer Danmark højt blandt OECD-landene, se figur 2.7. Placeringen skal ses i lyset af, at Danmark ikke er begunstiget med store vandkraftressourcer. Der har dog været et lille fald i Danmarks andel af vedvarende energi fra 2005 til 2006, se Factbook.dk.

Figur 2.7 Andel af vedvarende energi i bruttoenergiforbruget, 2005

Kilde: OECD, IEA-dataservices, Renewables Information 2007, World Renewables Balances.

Ser man på udviklingen i andelen af vedvarende energi over de seneste ti år ligger Danmark i front blandt OECD-landene, se figur 2.8. Fremgangen skyldes både en udbygning af energi fra vindkraft og biomasseressourcer.

Figur 2.8 Ændring i andel af vedvarende energi

Anm.: Ændring i den gennemsnitlige andel af vedvarende energi fra perioden 1996-2000 til perioden 2001-2005.

Kilde: OECD, IEA-dataservices, Renewables Information 2007, World Renewables Balances.

Miljø

Bæredygtig udvikling refererer til "en udvikling som opfylder de nuværende generationers behov uden at bringe fremtidige generationers muligheder for at opfylde deres behov i fare" (Brundtland definitionen, se WCED, 1987).

Miljømæssig bæredygtighed er et komplekst begreb, som der findes ikke nogen entydig metode til at sammenligne over tid eller på tværs af lande.

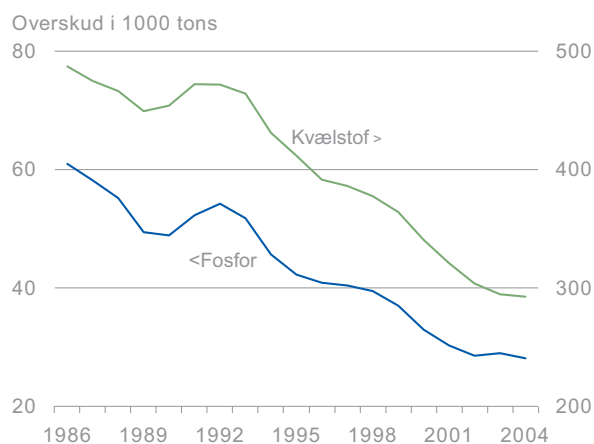
Vurderingen af miljøtilstanden foretages derfor typisk ved anvendelse af en bred vifte af indikatorer for luftforurening, vandmiljø, naturbeskyttelse mv.

Overordnet set tegner der sig et positivt billede for udviklingen i den danske miljøtilstand. Der har de seneste ti år været en markant reduktion af tilførslen af næringsstoffer til vandmiljøet. Luftforureningen er også forbedret, fordi der i Danmark har været et fald i udledningerne af skadelige stoffer. Udledningen af kvælstofoxider (NO_x) er dog fortsat høj.

Vandmiljø

Tilførslen af næringsstoffer til vandmiljøet medfører iltsvind og påvirker blandt andet biodiversiteten.

På trods af en betydelig stigning i landbrugsproduktionen på ca. 25 pct. de seneste ti år, er der sket en markant reduktion af landbrugets overskud af fosfor og kvælstof, og dermed tilførslen af næringsstoffer til vandmiljøet, se figur 2.9.

Figur 2.9 Landbrugets overskud af kvælstof og fosfor, 1986-2004

Kilde: Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet, Århus Universitet.

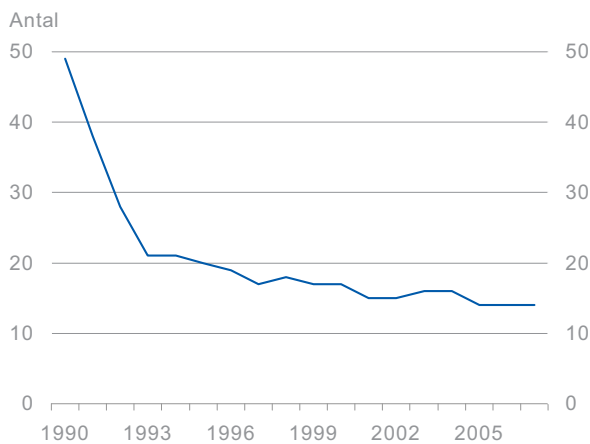
Faldet i kvælstof- og fosforudledningerne skyldes primært et markant fald i landbrugets anvendelse af kunstgødning og bedre udnyttelse af husdyrgødning (OECD, Environmental Performance Review, 2007). Danmark er blandt de OECD-lande, der hurtigst har nedbragt brugen af kunstgødning.

Vandmiljøet har også betydning for danskeres adgang til naturoplevelser. Et eksempel er

antallet af badesteder, hvor badning frarådes pga. badevandets kvalitet. Antallet af badevandsforbud har været støt faldende og faldt særlig kraftigt i starten af 1990'erne. I 2006 er det således blot 1 promille af de danske badesteder, hvor badning frarådes. Udviklingen afspejler blandt andet en forbedret spildevandsrensning, se figur 2.10.

Når badevandet er så forurenet, at der er risiko for, at badende kan blive syge nedlægges badeforbud. Indikatoren belyser således indsatsen mod spredning af sygdomsfremkaldende mikroorganismer i miljøet.

Figur 2.10 Badesteder, hvor badning frarådes, 1990-2007

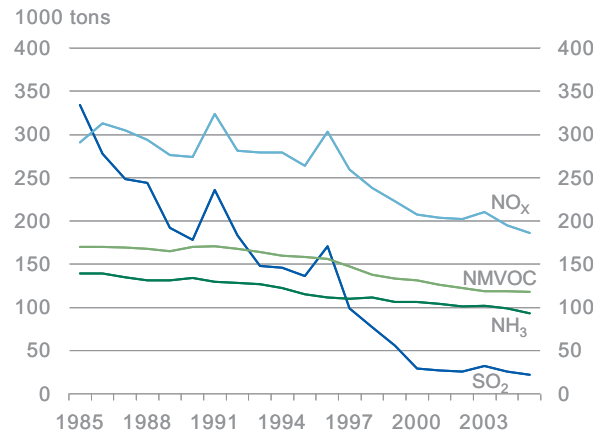
Anm. Der er i alt 1.259 badesteder i Danmark.
Kilde: Miljøministeriet.

Luft

Luftforureningen omfatter en række sundhedsskadelige komponenter som flygtige organiske forbindelser (NMVOC), kvælstofoxider (NO_x), svovldioxid (SO_2) og ammoniak (NH_3). De luftforurenende stoffer giver anledning til forsuring og overgødsning af jord og vand, samt til dannelse af partikler og ozon, der har sundhedsskadelige effekter.

Siden 1985 har der været en markant reduktion i udledningen af alle fire komponenter, se figur 2.11.

Figur 2.11 Danmarks udledning af SO_2 , NO_x , NMVOC og NH_3 , 1985-2005

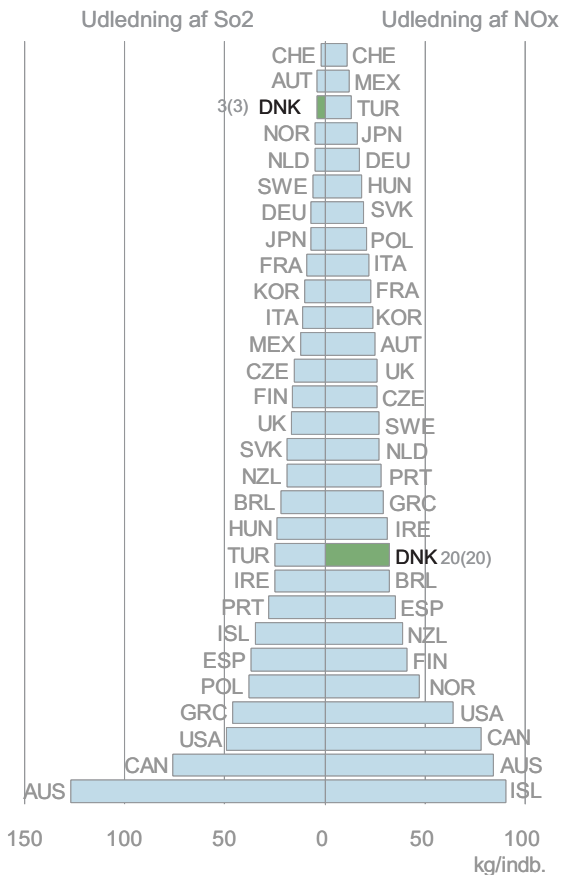

Kilde: DMU.

Faldet i udledningen af SO_2 kan primært tilskrives afsvovling på kul- og oliefyrede kraftværker, samt introduktion af en afgift på SO_2 . Brugen af katalysatorer i personbiler og rensningsanlæg på kraftværker er blandt forklaringerne på faldet i udledningen af NO_x .

Udfasning af organiske opløsningsmidler i industrien og brug af katalysatorer i personbiler har medført et fald i NMVOC. Reduktionen i udledningen af NH_3 kan tilskrives bedre teknologi i landbruget, særligt med hensyn til opbevaring og udbringning af gylle.

Også internationalt ligger Danmark pænt blandt OECD-landene. Det gælder især i forhold til udslippet af SO_2 , hvor Danmark ligger på en 3. plads. Derimod ligger Danmark noget lavere, når der måles på udledningen af NO_x . Dette skal dog ses i lyset af igangværende og kommende initiativer med henblik på at reducere udledningen af NO_x .

Figur 2.12 Udledning af SO₂ og NO_x,

Anm. Tallene er angivet for det senest mulige år, og inkluderer foreløbige tal og OECD-estimer. Varierende definitioner kan begrænse sammenligneligheden mellem lande.

Kilde: OECD in figures (2007).

Indikator for bæredygtighed

Et overordnet internationalt indeks for både klima-, energi og miljøområdet er blevet udviklet af universiteterne i Yale og Columbia i samarbejde med EU-kommissionen og World Economic Forum. Det såkaldte Environmental Sustainability Index (ESI), forsøger at sammenfatte de mange indikatorer til et samlet indeks for hvert land.

Indekset er bygget op om fem underindeks, henholdsvis naturressourcer, miljøpåvirkning, miljørelateret sundhed, sociale og institutionelle rammer samt globalt engagement, se tabel 2.3.

Man skal være opmærksom på begrænsningerne ved at opgøre den miljømæssige bæredygtighed ved et sådant sammenvægtet indeks. Indekset er baseret på 76 variabler, der samles i 21 indikatorer, der hver vægtes lige i hver af indeksets fem underindeks.

Dette samlede indeks for miljømæssig bæredygtighed placerer Danmark som nummer 11 blandt OECD-landene i 2005. Til sammenligning lå Danmark på en 14. plads i 2002.

Danmark scorer højt på sit internationale engagement på klima- og miljøområdet. Dette skyldes både den danske tilslutning til og engagement i en lang række internationale konventioner og aftaler, men også den danske udviklingsbistand på miljøområdet trækker i positiv retning.

Tilsvarende er Danmarks evne til at tage vare på miljøet i både den private og den offentlige sektor årsag til, at Danmark placerer sig højt, hvad angår de sociale og institutionelle rammer på miljøområdet.

Danmark scorer også højt på miljørelateret sundhed, som blandt andet omfatter børnedødelighed og dødelighed forårsaget af tarm sygdomme.

Danmark ligger lavere placeret i forhold til kvaliteten af vores naturressourcer, hvilket hænger sammen med, at der i Danmark er meget lidt uberørt natur samtidig med et højt industrialiseret landbrug. Lande med stor befolkningstæthed, som fx Danmark vil typisk rangere lavt på denne indikator.

Den lave placering gælder også i forhold til miljøpåvirkningen fra en række sektorer. Dette er blandt andet relateret til det danske forbrug af kul, og skal ses i sammenhæng med, at Danmark ikke er begunstiget med mange naturressourcer.

Tabel 2.3 Indeks for Miljømæssig bæredygtighed, 2005

Placering	Miljømæssig bæredygtighed	Naturressourcer	Miljøpåvirkning	Miljørelateret sundhed	Sociale og institutionelle rammer	Globalt engagement
1	FIN	ISL	FIN	CAN	FIN	JPN
2	NOR	CAN	TUR	FIN	SWE	SWE
3	SWE	NOR	HUN	ISL	NOR	CHE
4	ISL	AUS	NOR	CZE	CHE	DNK
5	CAN	FIN	SVK	HUN	JPN	NLD
6	CHE	SWE	SWE	AUT	DNK	FIN
7	AUT	NZL	MEX	POL	ISL	NOR
8	AUS	USA	NZL	SWE	NLD	GER
9	NZL	AUT	CAN	DNK	GER	IRL
10	IRL	IRL	GRC	FRA	UK	ISL
11	DNK	CHE	IRL	GRC	AUT	AUT
12	JPN	SVK	PRT	NLD	NZL	PRT
13	DEU	FRA	AUT	NOR	ESP	BEL
14	FRA	PRT	AUS	IRL	FRA	FRA
15	PRT	MEX	POL	GER	USA	KOR
16	NLD	DNK	CHE	BEL	AUS	ITA
17	USA	GER	ITA	NZL	CAN	UK
18	SVK	UK	JPN	SVK	KOR	GRC
19	HUN	HUN	FRA	ESP	BEL	USA
20	UK	GRC	ESP	AUS	IRL	MEX
21	ITA	POL	ISL	ITA	ITA	NZL
22	GRC	TUR	GER	PRT	PRT	SVK
23	ESP	ITA	CZE	AUS	CZE	ESP
24	TUR	CZE	DNK	UK	HUN	HUN
25	CZE	JPN	UK	CHE	POL	AUS
26	MEX	ESP	NLD	TUR	SVK	CZE
27	POL	KOR	USA	JPN	GRC	TUR
28	BEL	NLD	BEL	MEX	TUR	CAN
29	KOR	BEL	KOR	KOR	MEX	POL

Anm.: De enkelte underindeks består af: Naturressourcer: Omfatter indikatorer for luftkvalitet, biodiversitet, natur, vandkvalitet og vandkvantitet. Miljøpåvirkning: Luftemissioner, økosystem stress, populationsændringer, globalt fodaftryk og affald, vandforurening og naturressourceforvaltning. Miljørelateret sundhed: Sundhed og naturkatastrofer (udsathed). Sociale og institutionelle rammer: Miljøforvaltning, energieffektivitet og vedvarende energi, miljøansvar i den private sektor, forskning og teknologi. Globalt engagement: Internationale aftaler og miljøstøtte, drivhusgasudledninger, SO₂-eksport og import af forurende materiale.

Kilde: Yale Center for Environmental Law and Policy.

På kanten af arbejdsmarkedet	59
Integration af indvandrere	60
Spredning i løn, ledighed og indkomster	61
Forskelle i ledighed	61
Forskelle i løn	62
Indkomstforskelle	63
Personer med relativ lav indkomst	64

Det er regeringens mål, at

- Danmark skal have en stærk sammenhængskraft, så vi fortsat har et trygt samfund uden store skel.

Den danske sammenhængskraft understøttes af en generelt høj levestandard, en høj erhvervsdeltagelse, et højt uddannelsesniveau og små indkomstforskelle.

En række andre forhold har også betydning for sammenhængskraften, herunder tolerance, deltagelsen i den demokratiske proces, og respekt for andre personer og kulturer.

Konkurrenceevneredegørelsen fokuserer på den sammenhængskraft, der skabes gennem befolkningens tilknytning til arbejdsmarkedet.

Globaliseringen og den teknologiske udvikling leverer markante bidrag til velstandsfremgangen. Omvendt stiller processen krav til arbejdsstyrkens kvalifikationer og omstillingsparathed.

Sammenhængskraften kan komme under pres, hvis kortuddannede (personer, der ikke har uddannelse ud over folkeskolen) oplever stigende lønforskelle og højere merledighed, eller hvis store befolkningsgrupper lever uden fast tilknytning til arbejdsmarkedet.

Danmark og Sverige er de lande, hvor lønforskellene mellem uddannelsesgrupper er mindst. Danmark er desuden kendetegnet ved, at risikoen for længerevarende lav indkomst er lille, og ved at mobiliteten ud af lavindkomstgruppen er høj. Merledigheden for kortuddannede er fortsat i midterfeltet, men forskellen er indsnævret i løbet af det seneste år.

Det danske arbejdsmarkedet er blevet mere inkluderende overfor grupper, der tidligere havde svært ved at få fodfæste på arbejdsmarkedet. Færre personer oplever længerevarende svag arbejdsmarkedstilknytning. Antallet af personer på kanten af arbejdsmarkedet udgjorde 129.000 personer i 2007. Det svarer til et fald på 25.000 personer i forhold til året før.

Tabel 3.1 Hvordan ligger Danmark i forhold til andre lande?

	Placering blandt OECD-landene			
	Seneste års udvikling i DNK	Under gennemsnit	Midterfelt	Top 5
Lav merledighed for kortuddannede	↗		■	
Lille lønforskel mellem uddannelsesgrupper	—			■
Lille andel med relativ lav indkomst	—			■
Lille risiko for længerevarende lav indkomst*	↘			■
Integration på arbejdsmarkedet	↗	■		
Samlet vurdering	↗			■

Anm.: ↗, — og ↘ angiver henholdsvis fremgang status quo og tilbagegang i danske data siden Konkurrenceevneredegørelse 2007, mens kasserne angiver Danmarks position i forhold til andre OECD-lande. For den samlede vurdering opnås en placering i top fem, når Danmark ligger i top fem på mere end halvdelen af de viste områder. * angiver, at der er tale om data for EU. De opstillede mål refererer til figur 3.8 og figur 3.9 (Lav merledighed for kortuddannede), figur 3.10 (Lille lønforskel mellem uddannelsesgrupper), figur 3.14 og figur 3.15 (Lille andel med relativ lav indkomst), figur 3.15 og figur 3.16 (Lille risiko for længerevarende lav indkomst) og figur 3.5 og figur 3.6 (Integration på arbejdsmarkedet).

Samtidigt har indvandrere fra ikke-vestlige lande fået en stadig stærkere tilknytning til arbejdsmarkedet. Forskellen i beskæftigelsen mellem indvandrere og personer med dansk herkomst er indsnævret betydeligt siden 1997, hvilket bl.a. indebærer, at færre indvandrere fra ikke-vestlige lande befinder sig på kanten af arbejdsmarkedet.

Alene fra 2005 til 2006 er indvandreres beskæftigelsesfrekvens steget med knap 4½ pct.point, og indvandrere kommer i dag hurtigere i job efter ankomsten til Danmark.

Der ligger imidlertid fortsat en stor udfordring i at sikre en succesfuld integration af indvandrere på arbejdsmarkedet. Danmark ligger stadig under gennemsnittet i OECD. Placeringen skal dog ses i lyset af sammensætningen af den samlede indvandrerbefolkning i Danmark, hvor indvandrere fra ikke-vestlige lande udgør en forholdsvis stor andel.

Tabel 3.2 Nye initiativer – 2007/2008

TILTAG DER REDUCERER LEDIGHEDEN OG STYRKER ARBEJDSMARKEDSDELTAGELSEN

- Erfaringerne fra forsøget 'Hurtigere i gang' med en tidlig og intensiv aktiveringsindsats udbredes til alle landets jobcentre. Herudover iværksættes i foråret 2008 forsøget 'Alle i gang nu' i en række jobcentre med et intensivt kontaktførelse for langvarige kontanthjælpsmodtagere med mere end 26 uger på ydelsen. Læs mere i kapitel 5.

LIGE MULIGHEDER

Der er af satspuljen 2008 afsat 150 mio. kr. årligt i perioden 2008 til 2011 til programmet *Lige Muligheder*, der skal styrke indsatsen over for udsatte børn og unge samt deres forældre. Målet er i sidste ende, at udsatte børn og unge har samme muligheder for uddannelse, beskæftigelse, bolig, netværk og familieliv som andre børn og unge, når de går ind i voksenlivet. Programmet har en række initiativer, herunder:

- En styrket tidlig indsats bl.a. med initiativer i forhold til børn af misbrugere og unge enlige mødre,
- Fokus på udsatte unges skolegang og uddannelse med bl.a. en task force for tosprogede elever på de erhvervsfaglige ungdomsuddannelser,
- Styrket indsats i forhold til udsatte tosprogede børns folkeskoleuddannelse.

FORSØG MED GÆLDSRÅDGIVNING

- Der er af satspuljen 2008 afsat 16 mio. kr. i perioden 2008 - 2011 til forsøg med en gældsrådgivning til udsatte personer baseret på frivillig rådgivningsekspertise fra ansatte i finanssektoren.

ÆNDRING AF ERHVERVSUDDANNELSESLOVEN

- Ændringen af erhvervsuddannelsesloven i 2007 er blevet fulgt op af en administrativ udmøntning af lovens bestemmelser, der bl.a. etablerer mulighed for niveaudeling i alle fag således, at både fagligt svage og stærke elevers behov kan imødekommes. Endvidere skal alle erhvervsskoler udarbejde handlingsplaner for øget gennemførelse. Skolerne skal i disse planer sætte sig klare mål for gennemførelse, så de yder deres bidrag til at løfte opgaven med, at 95 pct. af en ungdomsårgang gennemfører en ungdomsuddannelse. Læs mere i kapitel 7.

VOKSEN- OG EFTERUDDANNELSE (VEU)

- Voksen og efteruddannelsen er styrket, bl.a. med finansloven for 2008. Læs mere i kapitel 5.

Anm.: Større initiativer siden Konkurrenceedvneredegørelse 2007. Se appendiks 2 for en nærmere beskrivelse.

På kanten af arbejdsmarkedet

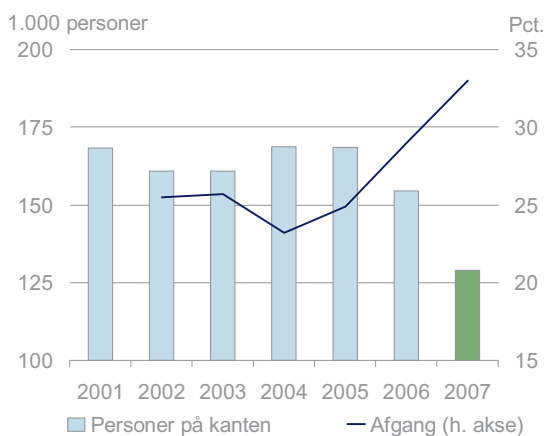
En stærk tilknytning til arbejdsmarkedet er vigtig for den enkeltes tryghed, evne til at forsørge sig selv og tilhørsforhold til samfundet.

Der vil altid være nogen, der lever uden tilknytning til arbejdsmarkedet i en kortere eller længere periode, fx i forbindelse med ledighed eller sygdom.

Den gruppe af personer, der har modtaget midlertidige indkomsterstøttende ydelser i mindst 80 pct. af tiden i de seneste tre år, kan siges at befinde sig på kanten af arbejdsmarkedet.

Frem til 2005 var der hvert år omtrent 165.000 personer på kanten af arbejdsmarkedet. I de seneste år er der imidlertid sket et markant fald, se figur 3.1.

Figur 3.1 Personer på kanten af arbejdsmarkedet, 2001-2007

Anm.: Modtagere af midlertidige indkomsterstøttende ydelser i mindst 80 pct. af tiden i løbet af de seneste tre år. Afgang angiver andelen, der har forladt gruppen i forhold til året før.

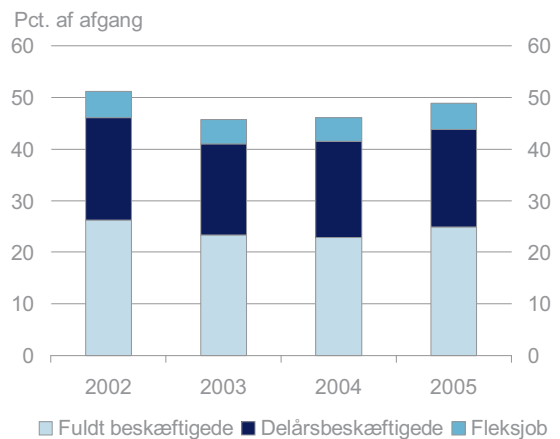
Kilde: Beskæftigelsesministeriets beregninger på forløbsdatabasen dream-registeret.

Når færre personer i dag er på kanten af arbejdsmarkedet, så hænger det bl.a. sammen med en stadig stigende afgang fra gruppen. Omkring 33 pct. af de, der var på kanten af arbejdsmarkedet i 2006, havde

forladt gruppen i 2007. Året før var samme andel 29 pct.

En betydelig del af afgang fra kanten af arbejdsmarkedet sker til fordel for beskæftigelse. I perioden 2002-2005 er ca. 50 pct. af de personer, der forlod kanten af arbejdsmarkedet, kommet i beskæftigelse, se figur 3.2.

Figur 3.2 Fra kanten af arbejdsmarkedet til beskæftigelse, 2002-2005

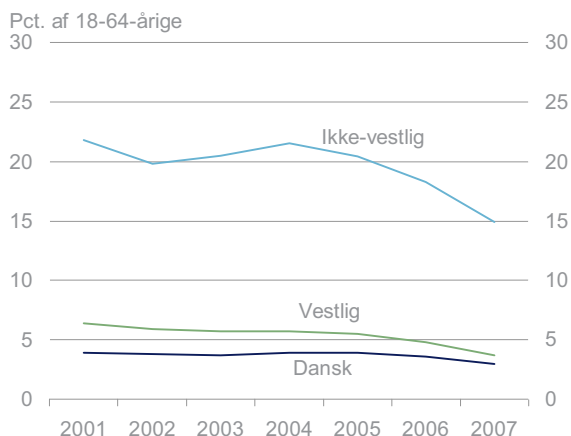

Anm.: Afgang fordelt efter status i det år den enkelte har forladt kanten af arbejdsmarkedet. De, der forlader kanten af arbejdsmarkedet, er de, som er på kanten i eksempelvis 2004, men som ikke er det i 2005. Kilde: Beskæftigelsesministeriets beregninger på forløbsdatabasen dream-registeret og lovmodellen.

Omtrent 30 pct. har årligt forladt kanten af arbejdsmarkedet til fordel for efterløn, førtidspension eller folkepension, se Factbook.dk.

Nogle befolkningsgrupper er overrepræsenteret på kanten af arbejdsmarkedet. Det gælder bl.a. personer med ikke-vestlig herkomst. Overrepræsentationen for denne gruppe har dog været faldende.

Omkring 15 pct. af personerne med ikke-vestlig herkomst oplevede svag arbejdsmarkedstilknytning i 2007, mens det kun gør sig gældende for omkring 3 pct. af personerne med dansk herkomst, se figur 3.3.

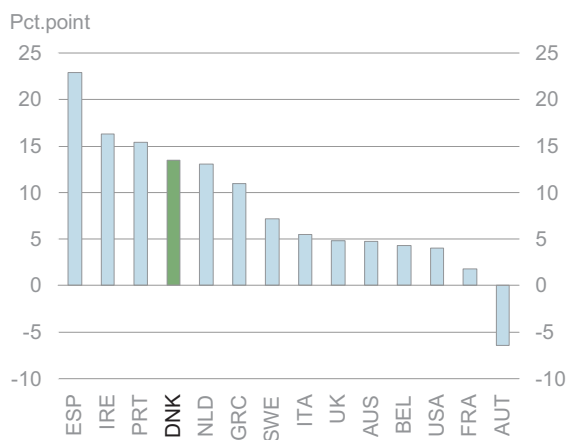
Figur 3.3 Herkomst og kanten af arbejdsmarkedet, 2001-2007

Anm.: Antallet på kanten af arbejdsmarkedet for personer med hhv. dansk, ikke-vestlig og vestlig herkomst sat i forhold til det samlede antal 18-64-årige i de nævnte befolkningsgrupper.

Kilde: Beskæftigelsesministeriets forløbsdatabase, dream-registeret og Statistikbanken.

Integration af indvandrere

I Danmark har indvandrere gradvist fået større fodfæste på arbejdsmarkedet. Danmark er et af de lande, hvor beskæftigelsen for indvandrere er øget mest fra 1995 til 2005, se figur 3.4.

Figur 3.4 Ændring i beskæftigelsesfrekvens for indvandrere, 1995-2005

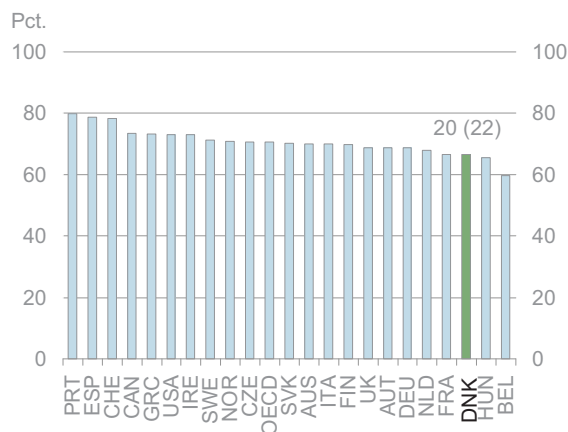
Anm.: Alle med udenlandsk herkomst. For Danmark er der et mindre databrud fra 2004 til 2005, se Factbook.dk.

Kilde: International Migration Outlook, OECD So-pemi 2007.

I de lande, hvor indvandrere har oplevet en markant beskæftigelsesfremgang, har udviklingen været gunstig for både mænd og kvinder. Det gælder også i Danmark, se Factbook.dk.

Udviklingen skyldes bl.a. konjunkturudviklingen, et ændret indvandringsmønster og en række ændringer af integrationsindsatsen.

Integration af indvandrere på arbejdsmarkedet er dog fortsat en stor udfordring. Kun i Belgien og Ungarn er arbejdsmarkedsdeltagelsen for indvandrere lavere end i Danmark i 2005, se figur 3.5.

Figur 3.5 Arbejdsmarkedsdeltagelse for indvandrere, 2005

Anm.: Alle personer med udenlandsk herkomst.

Kilde: International Migration Outlook, OECD So-pemi 2007.

Forskellene mellem landene afspejler bl.a., at indvandring i højere eller mindre grad er betinget af beskæftigelse. Desuden ville Danmarks internationale placering formentlig være bedre, hvis der kunne korrigeres for, at lavtuddannede indvandrere fra ikke-vestlige lande udgør en forholdsmæssig stor andel af den samlede indvandrerbefolkning.¹

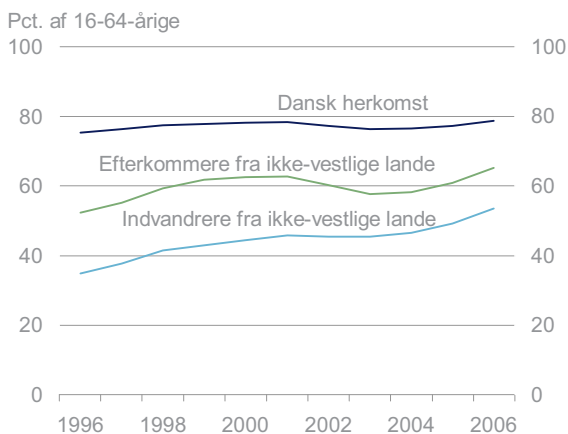
¹ OECD Economic Surveys Denmark 2005.

Arbejdsmarkedsdeltagelsen er således generelt lavere for indvandrere fra ikke-vestlige lande.

Forskellen mellem beskæftigelsesfrekvensen for indvandrere fra ikke-vestlige lande og personer med dansk herkomst er indsnævret fra cirka 40 pct. i 1996 til omkring 25 pct. i 2006, se figur 3.6.

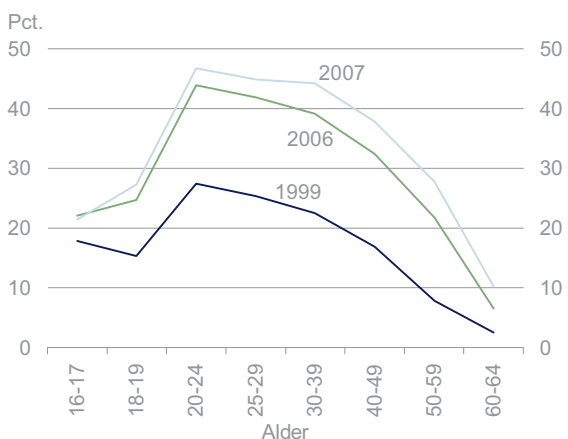
Figur 3.6 Beskæftigelsesfrekvens og herkomst

Anm.: 16-64-årige.
Kilde: Danmarks Statistik.

Udviklingen skyldes bl.a., at nye indvandre- re i dag har en væsentlig højere beskæftigel- sesfrekvens end tidligere, se figur 3.7.

Figur 3.7 Beskæftigelsesfrekvensen for ikke-vestlige nyindvandrede

Anm.: Indvandrere med en opholdstid under 3 år.
Kilde: Integrationsministeriets Udlændingedatabase.

Spredning i løn, ledighed og indkomster

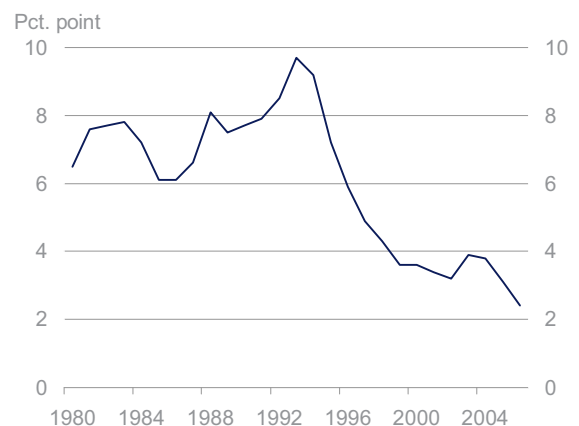
Globaliseringen, den internationale samhandel og den teknologiske udvikling ændrer løbende virksomhedernes behov for arbejdskraft. Efterspørgslen efter kvalificerede og veluddannede medarbejdere er taget til, mens en række ufaglærte job udflyttes til lavtlønslande i Asien og Østeuropa. I nogle lande har udviklingen ført til stigende forskelle i ledighed og løn mellem kort- og langtuddannede. Det er ikke sket i Danmark.

Det skal ses i lyset af arbejdsmarkedets fleksibilitet, et stigende uddannelsesnivea, en betydelig voksen- og efteruddannelsesindsats og et styrket økonomisk incitament til beskæftigelse, se kapitel 5, og 7-8.

Forskelle i ledighed

I de seneste årtier har ledigheden være højere for kortuddannede end for personer med en videregående uddannelse. Siden starten af 1990'erne har merledigheden imidlertid været faldende, idet der dog var en stigende tendens under det midlertidige konjunkturtilbageslag i 2002 og 2003, se figur 3.8.

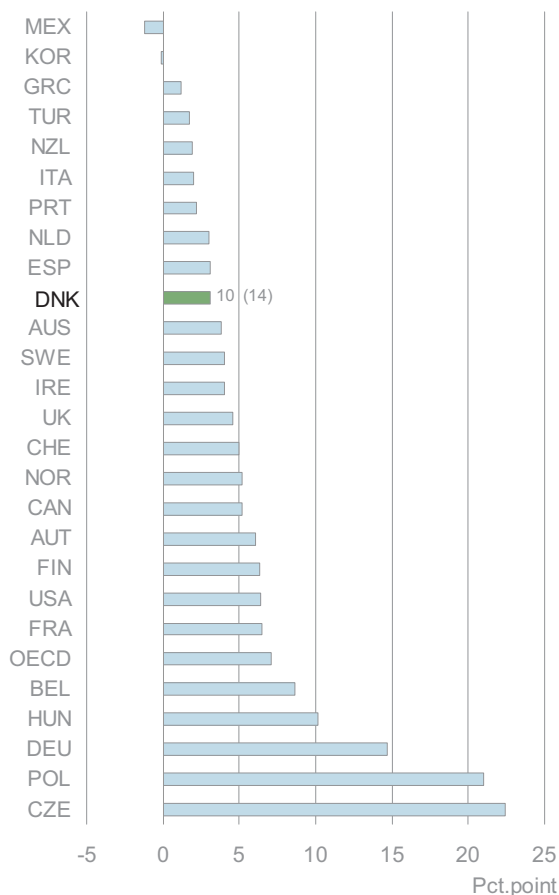
Figur 3.8 Merledighed for kortuddannede i Danmark, 1980-2006

Anm.: Forskel mellem ledighedsprocent for personer med hhv. grundskole og videregående uddannelse.
Kilde: Danmarks Statistik, Finansministeriets og egne beregninger.

Danmark er nu blandt de ti lande, der har den laveste merledighed for kortuddannede, se figur 3.9.

Figur 3.9 Kortuddannedes merledighed, 2005

Anm.: Forskellen i ledighedsprocenten for 25-64-årige med kun grundskole hhv. videregående uddannelse.

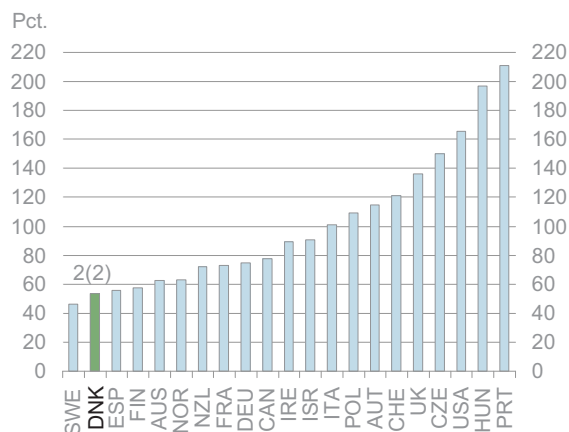
Kilde: OECD, Education at a glance, 2007.

Forskelle i løn

Lønforskellen mellem kort- og højtuddannede er beskedent i Danmark set i en international sammenhæng. Kun i Sverige er lønforskellen mindre, se figur 3.10.

Hidtil har der ikke været tegn på øget lønforskel mellem kort- og langtuddannede, se Konkurrenceevneredegørelse 2006.

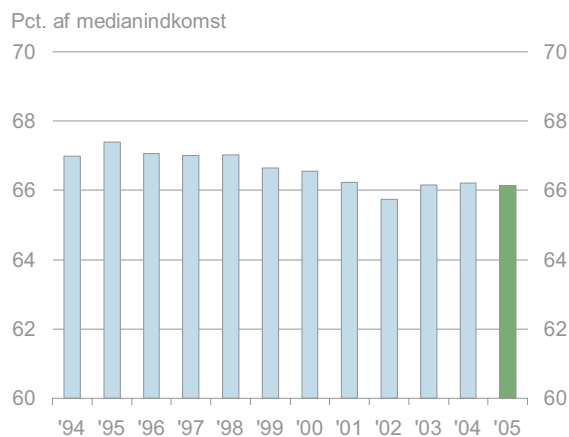
Figur 3.10 Lønforskel mellem kort- og langtuddannede, 2004

Anm.: Forskellen ml. kort- og langtuddannede ift. lønniveauet for kortuddannede. Opgjort før-skat.
Kilde: OECD, Education at a glance, 2007.

De seneste års udvikling viser ikke tegn på, at lønindkomsten for de lavest lønnede er faldet i forhold til den typiske lønindkomst. De seneste ti år har lønindkomsten for de fem pct. af de beskæftigede med den laveste årlige arbejdsindkomst, ligget på omkring 2/3 af medianindkomsten, se figur 3.11.

Figur 3.11 Relativ årsindkomst for de laveste arbejdsindkomster

Anm.: Årslønnen for de 5 pct. af de 30-64-årige fuldtidsbeskæftigede med den laveste årlige indkomst.

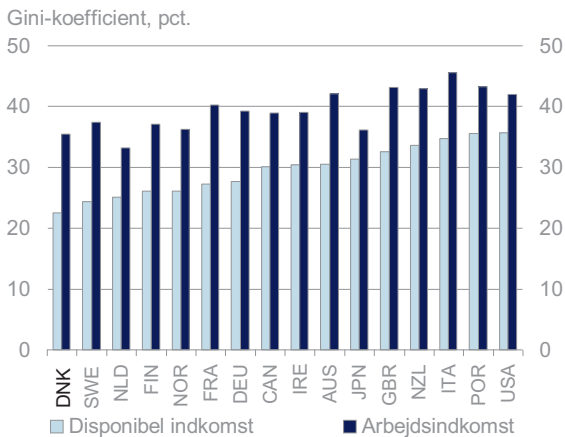
Kilde: Lovmodellen.

Billedet er det samme, når man sammenligner lønforskelle for mænd og kvinder. Også her er Danmark et af de lande, hvor lønforskellen er mindst, se Factbook.dk.

Indkomstforskelle

I OECD's seneste opgørelse af indkomstforskelle er Danmark blandt de lande, hvor forskellene er mindst. Det gælder både med hensyn til arbejdsindkomst og den disponible indkomst, se figur 3.12.

Figur 3.12 Indkomstfordeling, 2000

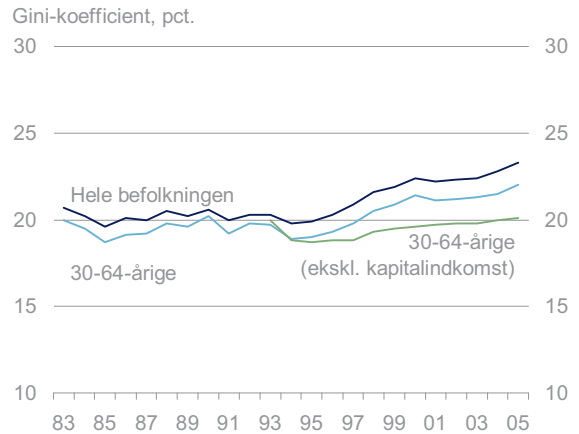

Anm.: Gini-koefficient for hhv. arbejdsindkomst og disponible indkomst (årsindkomst) for 18-65-årige i procent. Gini-koefficienten opsummerer de individuelle indkomstforskelle i ét tal mellem 0 og 1, hvor 0 er udtryk for en helt lige indkomstfordeling. Tallene er fra omkring år 2000.

Kilde: OECD 2005 Income distribution and poverty in OECD countries in second half of the 1990s.

Siden OECD's seneste opgørelse er der sket en svag stigning i indkomstforskellene i Danmark blandt de 30-64-årige fra ca. 21½ pct. til 22 pct., se figur 3.13.

Figur 3.13 Fordelingen af disponible indkomst i Danmark, 1983-2005

Anm.: Gini-koefficienten er i figuren angivet i pct. Gini-koefficienten er beregnet på baggrund af den disponible indkomst hhv. med og uden den samlede nettokapitalindkomst.

Kilde: Lovmodellen.

Indkomstforskellene stiger med 0,5 pct.point i 2005. En del af denne målte stigning bør dog henregnes til 2004 på grund af den målte, boligejernes indkomst opgøres på. Den målte indkomstudvikling i 2004 og 2005 bør derfor ses i sammenhæng.²

Stigningen i forskellene i den disponible indkomst kan stort set alene henføres til udviklingen i kapitalindkomsterne efter skat, herunder specielt de øgede ejendomspriser og stigende aktieindkomster.

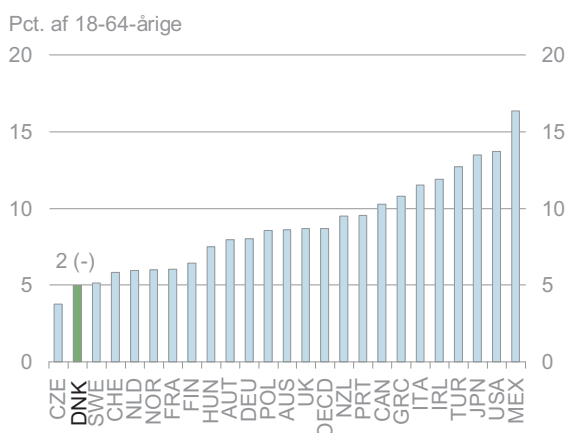
Foreløbige, ikke offentliggjorte tal fra OECD med indkomstoplysninger fra 2005 peger på, at Danmark fortsat har de mindste indkomstforskelle blandt OECD-landene, målt på den disponible indkomst.

² For boligejere indregnes et bidrag til indkomsten på baggrund af den offentlige ejendomsvurdering. Almindelige ejerboliger vurderes i ulige år, og i lige år foretages blot en teknisk regulering. Den tekniske regulering i 2004 er lav, hvilket medfører et næsten uændret bidrag til indkomsten fra egen bolig i forhold til 2003. Vurderingerne for 2005 dækker derfor reelt over hele stigningen i ejendomspriserne fra 2003 til 2005. Se *Indkomstudvikling og -fordeling i Danmark 1983-2005* (www.fm.dk).

Personer med relativ lav indkomst

Ikke alene er indkomstforskellene små. Danmark er også blandt de lande, hvor den mindste andel af befolkningen har en relativ lav indkomst, se figur 3.14.

Figur 3.14 Andel med relativ lav disponibel indkomst, 2000

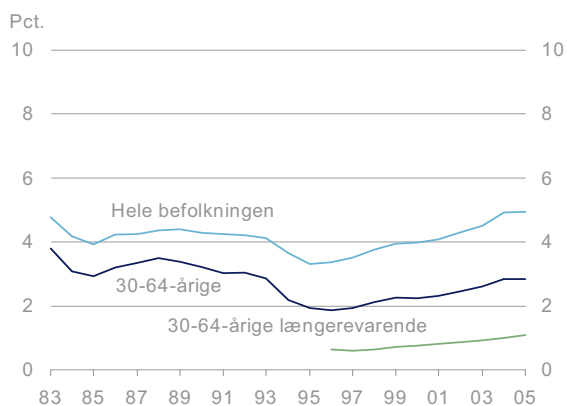

Anm.: Andel af 18-64-årige med disponibel indkomst under 50 pct. af median-indkomsten.

Kilde: OECD 2005 Income distribution and poverty in OECD countries in second half of the 1990s.

I de sidste 20 år har andelen med relativ lav indkomst udgjort 2-4 pct. af alle 30-64-årige, se figur 3.15.

Figur 3.15 Andel med relativ lav indkomst i Danmark, 1983-2005

Anm.: Lavindkomstgrænsen er 50 pct. af medianindkomsten. Risikoen for vedvarende at tilhøre lavindkomstgruppen måles ved sandsynligheden for at tilhøre gruppen i et givet år og i to af de forudgående tre år. Denne kan kun beregnes fra 1996.

Kilde: Lovmodellen.

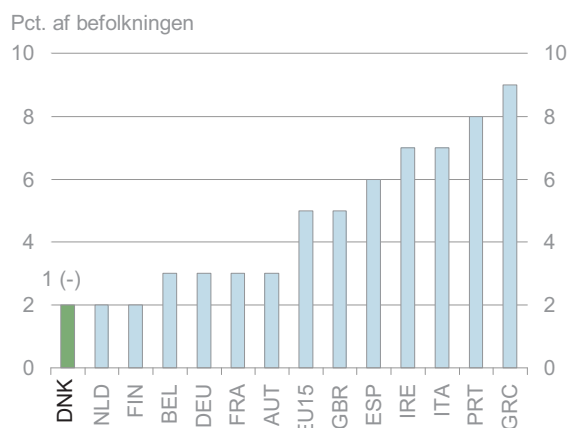
Blandt hele befolkningen er lavindkomstgruppen en smule større, hvilket bl.a. afspejler, at studerende er overrepræsenterede i lavindkomstgruppen.

Mange af de personer, som på et givet tidspunkt er i lavindkomstgruppen, rykker med tiden højere op i indkomstfordelingen. Halvdelen forlader lavindkomstgruppen i løbet af ét år. Typisk er det altså ikke de samme personer, der har en lav indkomst år efter år. Afgangsmønstret fra lavindkomstgruppen i forskellige år fremgår af Factbook.dk.

Set over det seneste årti har der været en svag tendens til, at andelen med længerevarende lav indkomst er steget en smule. I 2005 havde cirka én procent af de 30-64-årige i lavindkomstgruppen tilhørt gruppen i to af de tre forudgående år.

Risikoen for længerevarende lav indkomst er lille i Danmark set i forhold til andre lande, se figur 3.16.

Figur 3.16 Risiko for længerevarende lav indkomst, 2001

Anm.: Hele befolkningen. For definition af risikoen for længerevarende se anmærkningerne til figur 3.15. Tallene foreligger ikke opdateret siden Konkurrenцевneredegørelsen 2006.

Kilde: Eurostat, Poverty and social exclusion in the EU, Statistics in focus, Population and social conditions 16/2004.

Arbejdsindsats	69
Erhvervsdeltagelse	69
Arbejdstid	70
Sygefravær	72
Udenlandsk arbejdskraft	73
Indvandring af højt kvalificeret arbejdskraft	74
Rammevilkår for arbejdsudbud	75
Arbejdsindsats	75
Vandringer	78

Et højt arbejdsudbud og motiverede beskæftigede, der er villige til at yde en ekstra indsats, er med til at sikre de danske virksomheders konkurrencekraft.

Det seneste år er arbejdsudbuddet i Danmark øget. Stigningen skyldes bl.a., at flere ældre deltager på arbejdsmarkedet og en øget tilgang af udenlandsk arbejdskraft. Samtidig er arbejdstiden blandt de danske beskæftigede steget. Denne udvikling har bidraget til at forlænge det danske opsving.

Danmark er kendetegnet ved en høj erhvervsfrekvens, men er ved at blive indhentet af andre OECD-lande. Det afspejler primært, at kvinderne i flere af de øvrige OECD-lande i disse år bevæger sig ud på arbejdsmarkedet.

Arbejdstiden i Danmark er steget siden midten af 1990'erne, og målt over de seneste 10 år er stigningen den største blandt OECD-landene. Antallet af arbejdstimer per beskæftiget i Danmark ligger dog fortsat noget under OECD-gennemsnittet.

Danskernes sygefravær placerede sig i 2004 ca. i midterfeltet blandt OECD-landene. De seneste år er der sket en betydelig stigning i sygefraværet i Danmark.

Det er regeringens mål, at

- Den understøttede beskæftigelse varigt skal øges med yderligere 20.000 personer frem mod 2015.
- Den gennemsnitlige arbejdstid ikke må falde frem mod 2015.
- Der skal være lettere adgang til at komme til Danmark for at arbejde.
- Sygefraværet skal reduceres med 20 pct. frem mod 2015.
- Der skal gennemføres en reform af skattesystemet. Sigtet er en markant reduktion af skatten på arbejdsindkomst, som skal stimulere arbejde og virkelyst, herunder ved at sænke skatten på den sidst tjente krone.

Sammenligner man med andre lande, er den gennemsnitlige marginalbeskatning af arbejdsindkomst i Danmark relativt høj. Det skyldes primært, at beskatningen af højtlønnede er blandt verdens højeste. Det betyder, at den enkelte har en mindre økonomisk tilskyndelse til at yde en ekstra indsats – ved at arbejde flere timer eller ved at arbejde mere effektivt. Det betyder også, at det er mindre attraktivt for højtuddannet arbejdskraft at bo i Danmark.

Tabel 4.1 Hvordan ligger Danmark i forhold til andre lande?

	Seneste års udvikling i DNK	Placering blandt OECD-landene		
		Under gennemsnit	Midterfelt	Top 5
Erhvervsfrekvens	↗			■
Arbejdstimer per beskæftiget	↗	■		
Lavt sygefravær	↘		■	
Lavtlønnedes tilskyndelse til ekstra indsats	↗		■	
Højtlønnede tilskyndelse til ekstra indsats	↘	■		
Udenlandsk arbejdskraft per indbygger	↗	■		
Samlet vurdering	↗		■	

Anm.: ↗, - og ↘ angiver henholdsvis fremgang status quo og tilbagegang i danske data siden Konkurrenceedvneredegørelse 2007, mens kasserne angiver Danmarks position i forhold til andre OECD-lande. For den samlede vurdering opnås en placering i top fem, når Danmark ligger i top fem på mere end halvdelen af de viste områder. De opstillede mål refererer til figur 4.1, figur 4.2 og figur 4.4 (Erhvervsfrekvens og Arbejdstimer per beskæftiget), figur 4.10 (Udenlandsk arbejdskraft per indbygger), figur 4.7 (Sygefravær) og figur 4.16 og figur 4.17 (Økonomisk incitament til at arbejde mere for lavt- og højtlønnede).

Udenlandsk arbejdskraft er et vigtigt supplement til den danske arbejdsstyrke – særligt i perioder med akut mangel på arbejdskraft.

I de senere år er der sket et skift i indvandringen til Danmark. Flere kommer hertil for at arbejde, mens færre får opholdstilladelse af asyl- eller familiemæssige grunde. Målt i forhold til befolkningens størrelse er der dog mange lande, der er bedre til at tiltrække udenlandsk arbejdskraft end Danmark.

En række OECD-lande har desuden haft større succes med at tiltrække og fastholde højtuddannet arbejdskraft, og nettoindvandringen af højtuddannede i Danmark ligger under OECD-gennemsnittet. Ser man på indkomstniveauet for de, der ind- og udvandrere, er der dog i øjeblikket en beskedent, positiv nettoindvandring af højerelønnede til Danmark.

Der er det seneste år gennemført en række initiativer, der skal styrke arbejdsudbuddet i Danmark. De vigtigste er nævnt i tabel 4.2.

Tabel 4.2 Nye initiativer – 2007/2008

SÆRLIGE INITIATIVER FOR DE LIDT ÆLDRE PÅ ARBEJDSMARKEDET

- Aftale om en Jobplan fra februar 2008 vil give et særligt skattnedslag på maksimalt 100.000 kr. til 64-årige i arbejde, der har været fuldtidsbeskæftigelse siden det 60. år og ikke har tjent over 550.000 kr. om året i gennemsnit fra de var 57 til 59 år gamle.
- Aftale om en Jobplan vil endvidere give folkepensionister bedre muligheder for at arbejde, idet der indføres et særligt bundfradrag for arbejdsindkomst på 30.000 kr. om året for folkepensionister. Samtidig lappes beskæftigelseskravet for opsat pension.
- Med trepartsaftalerne fra juni 2007 og udmøntning i overenskomsterne for 2008 er der indgået aftale om seniorpolitik med henblik på at fastholde ældre medarbejdere i den offentlige sektor.

ØGET TILSKYNDELSE TIL AT ARBEJDE

- Med aftale om lavere skat på arbejde fra september 2007 forhøjes bundfradraget for mellemskatten i 2009, så det svarer til niveauet for bundfradraget for topskatten. Samtidig øges beskæftigelsesfradraget fra 2,5 pct. til 4 pct. i 2008 og til 4,25 pct. i 2009.
- Regeringen har nedsat en skattekommission, der skal komme med forslag, der bl.a. sigter mod en markant reduktion af skatten på arbejdsindkomst, herunder ved at sænke skatten på den sidst tjente krone.

ØGET INDSATS FOR INTERNATIONAL REKRUTTERNING

Med aftale om en Jobplan fra februar 2008 er der aftalt en række justeringer, der skal gøre det lettere at tiltrække udenlandsk arbejdskraft til Danmark. Af initiativer kan bl.a. nævnes:

- Udvidelse af Green Card og Jobkortordningen, herunder en reduktion af indkomstgrænsen i jobkortordningen fra 450.000 kr. om året til 375.000 kr. om året og en generel udvidelse af positivlisten til også at omfatte udlændinge, der er bachelorer eller har en mellemlang videregående uddannelse.
- Udvidelse af forskerskatteordningen og mulighed for at opnå koncernopholdstilladelse.
- Øget markedsføring af Danmark som arbejdsland.
- Familiepakker, der omfatter en række integrationstilbud til hele familien.

ØVRIGE INITIATIVER

- Med aftale om en Jobplan fra februar 2008 vil førtidspensionister på gammel ordning få sikkerhed for, at de ikke mister retten til pension, selvom de vælger at arbejde.
- Regeringen har nedsat en arbejdsmarkedskommission, der bl.a. skal analysere mulighederne for højere beskæftigelse og vurdere mulighederne for at undgå faldende arbejdstid frem mod 2015.

Anm.: Større initiativer siden Konkurrenceevneredegørelse 2007. Se appendiks 2 for en nærmere beskrivelse.

Arbejdsindsats

Befolkningens arbejdsindsats har stor betydning for den danske vækst og velstand.

Den samlede arbejdsindsats påvirkes både af, hvor mange der vælger at udbyde deres arbejdskraft, og hvor mange timer den enkelte arbejder. Ser man bort fra midlertidige konjunkturudsving, er der en tæt sammenhæng mellem arbejdsudbud og beskæftigelse. Når flere står til rådighed for arbejdsmarkedet, skabes der også flere job.

Erhvervsdeltagelse

Generelt er erhvervsdeltagelsen høj i Danmark. Erhvervsfrekvensen blandt de 15-64-årige danskere ligger således i top fem blandt OECD-landene, se figur 4.1.

Til gengæld er arbejdstiden blandt de beskæftigede i Danmark kortere end i de fleste andre OECD-lande.

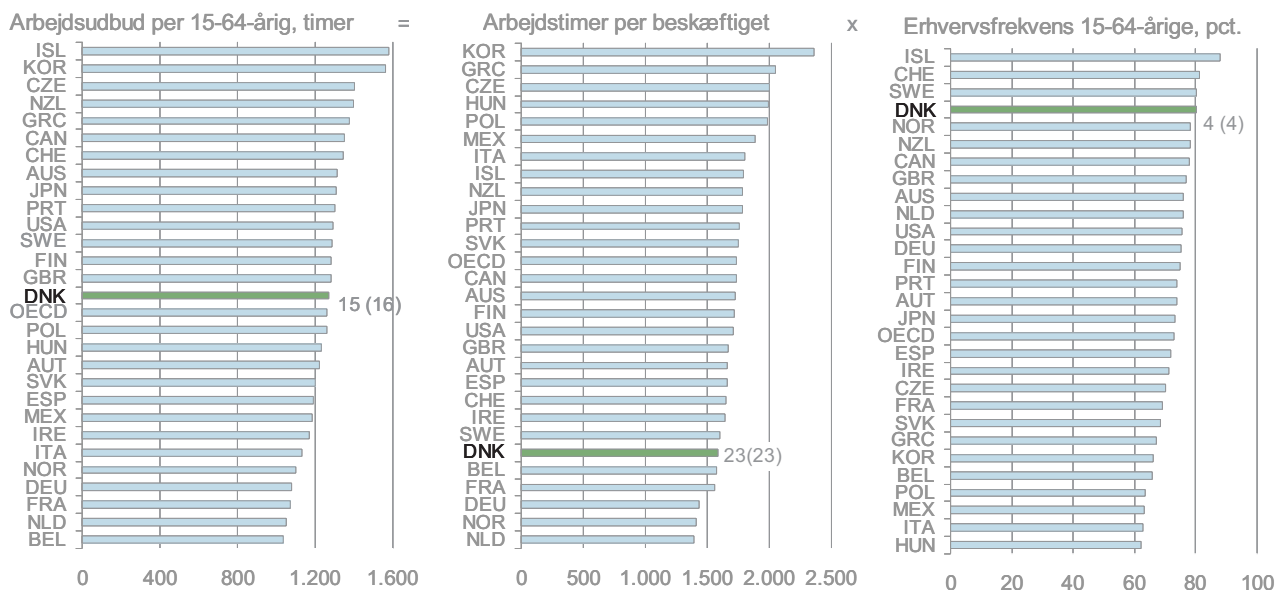
Det samlede danske arbejdsudbud – målt i timer per indbygger i den erhvervsaktive

alder – lå i 2006 lige over OECD-gennemsnittet. Det er en fremgang i forhold til 2005. Fremgangen hænger sammen med de forbedrede konjunkturer i Danmark og afspejler både øget erhvervsfrekvens og arbejdstid.

Når den danske erhvervsfrekvens er blandt de højeste i OECD, skyldes det bl.a., at Danmark har en høj erhvervsfrekvens for kvinder. Ser man på erhvervsfrekvensen for de 15-64-årige danske kvinder, ligger den i 2006 i top tre blandt OECD-landene. Det er en fremgang på én placering i forhold til 2005.

Erhvervsfrekvensen blandt danske mænd er også blandt de højeste i OECD. Fra 2005 til 2006 er Danmark imidlertid rykket en enkelt placering ned for mænd fra nr. 5 til nr. 6, om end forskellene landene imellem er små, se Factbook.dk.

Figur 4.1 Samlet arbejdsudbud, arbejdstimer per beskæftiget og erhvervsfrekvens, 2006

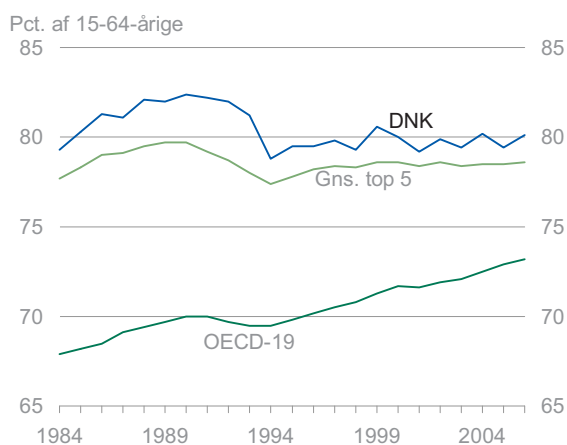
Anm.: Ved beregning af det samlede arbejdsudbud antages det, at ledige udbyder samme gennemsnitlige antal arbejdstimer som beskæftigede. Kilden til arbejdstimer per beskæftiget er ændret i forhold til Konkurrenceevneredegørelse 2007. Danmarks placering i 2005, der er angivet i parentes, er opgjort på baggrund af den nye kilde. OECD-gennemsnittet er beregnet som et uvægtet gennemsnit for de viste lande.

Kilde: OECD.STAT og egne beregninger.

Historisk har den danske erhvervsfrekvens været betydeligt højere end i de øvrige OECD-lande, men i de senere år er forskellen indsnævret. Det gælder både, når man ser på OECD-gennemsnittet og de 5 bedst placerede lande, se figur 4.2.

Det afspejler primært, at kvinderne i flere OECD-lande i de senere år har bevæget sig ud på arbejdsmarkedet, mens dette er sket væsentligt tidligere i Danmark.¹

Figur 4.2 Udvikling i erhvervsfrekvensen, Danmark og OECD

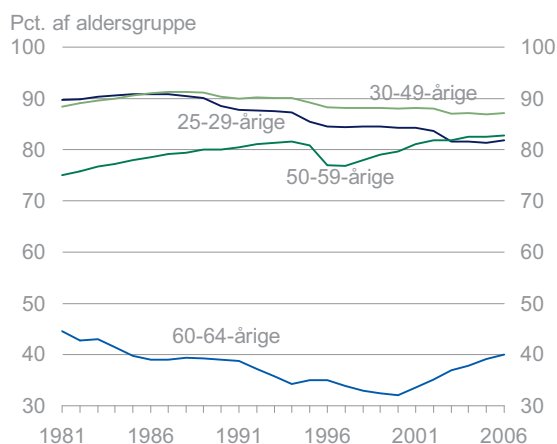
Anm.: OECD-19 angiver et uvejet gennemsnit for de 19 lande, hvor der er oplysninger i alle år.

Kilde: OECD.STAT.

Erhvervsfrekvensen i Danmark varierer betydeligt mellem aldersgrupper. De 30-49-årige har en meget stærk tilknytning til arbejdsmarkedet med en erhvervsfrekvens på omkring 90 pct. Noget tilsvarende har tidligere gjort sig gældende for de 25-29-årige. Siden slutningen af 1980'erne er erhvervsfrekvensen for denne gruppe imidlertid faldet med omkring 8 pct.point, se figur 4.3. Det skyldes bl.a., at flere tager en uddannelse.²

¹ Se fx Konkurrenceevneredegørelse 2007, kapitel 1.
² Mange danske unge færdiggør deres uddannelse efter de er fyldt 25 år, se kapitel 8. Derfor vil en stigning i uddannelsesandelen medføre et fald i erhvervsfrekvensen også for de over 25-årige.

Figur 4.3 Erhvervsfrekvens i Danmark

Kilde: Danmarks Statistik (Registerbaseret arbejdsstyrkestatistik).

De 50-59-åriges tilknytning til arbejdsmarkedet har generelt været støt stigende siden 1981. Undtagelsen er en periode midt i halvfemserne, hvor den såkaldte overgangsydelse gav de 50-59-årige mulighed for at trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet. Siden overgangsydelsen blev lukket for tilgang i 1996, er erhvervsfrekvensen for 50-59-årige steget betydeligt.

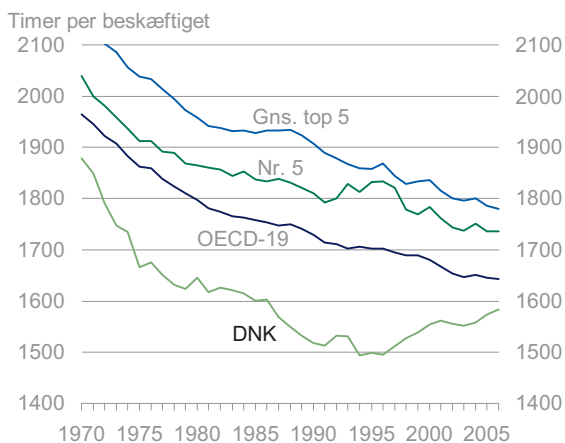
Efter mange års fald begyndte erhvervsfrekvensen for 60-64-årige at stige i 2001, og væksten er fortsat det seneste år. Det skyldes særligt en stigning i erhvervsfrekvensen for de 60-61-årige, se Factbook.dk. Stigningen skal ses i lyset af omlægningen af efterlønsordningen i 1999, der gjorde det økonomisk mere attraktivt at udskyde efterlønnen til det 62. år. Derudover har overgangsydelsens udfasning formentlig haft en positiv afsmittende virkning på de 60-64-åriges arbejdsudbud.

Arbejdstid

Mens erhvervsfrekvensen i Danmark er relativt høj, er den danske arbejdstid til gengæld blandt de lavere i OECD. Denne kombination af høj erhvervsfrekvens og lav arbejdstid ses også for andre OECD-lande. Et land som Island er dog et eksempel på, at høj erhvervsfrekvens og høj arbejdstid kan gå hånd i hånd.

Historisk har OECD-landene generelt oplevet faldende arbejdstider. I Danmark er den årlige arbejdstid imidlertid steget mærkbart siden midten af 90'erne. Det betyder, at Danmark har indhentet en del af det historiske fald i arbejdstiden, så denne i 2006 er på niveau med arbejdstiden i slutningen af 1980'erne, se figur 4.4.

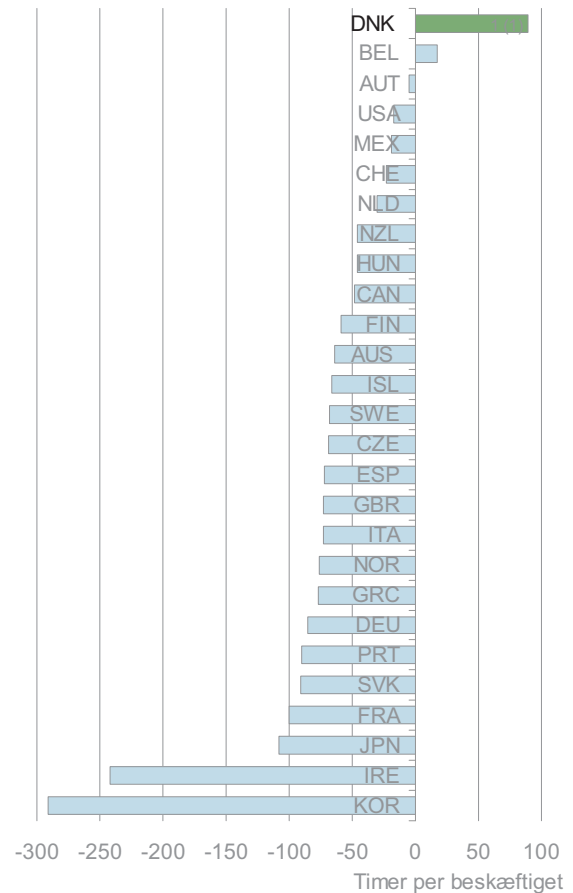
Figur 4.4 Årlig arbejdstid, Danmark og OECD

Anm.: Kilden er ændret i forhold til Konkurrenceanalyse 2007, hvilket har påvirket niveauerne og udviklingen i figuren en smule. OECD-19 angiver et uvejlet gennemsnit for de 19 lande, hvor der er oplysninger i alle år.
Kilde: OECD.STAT.

Danmark er ét ud af kun to lande i OECD, hvor arbejdstiden er steget i perioden fra 1996 til 2006. Og stigningen i den danske arbejdstid er betydeligt større end i Belgien, der ligger nummer to, se figur 4.5.

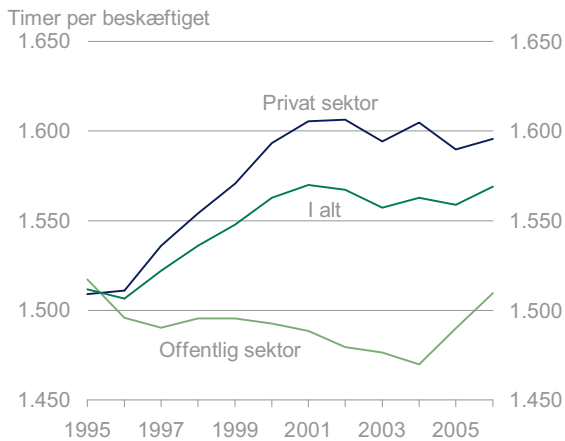
Figur 4.5 Ændring i årlig arbejdstid, 1996-2006

Kilde: OECD.STAT.

I Danmark er arbejdstiden lavere i den offentlige sektor end i den private sektor. De seneste ti års vækst i arbejdstiden skyldes en markant stigning i arbejdstiden i den private sektor. Dog er der fra 2004 til 2006 også sket en stigning i arbejdstiden i den offentlige sektor, se figur 4.6.

Det er især de offentligt ansatte mænd, der har øget deres arbejdstid de seneste to år. Antallet af arbejdstimer per beskæftiget mand i den offentlige sektor er øget med knap 4 pct. fra 2002 til 2004, mens arbejdstiden for offentligt ansatte kvinder er steget godt 2 pct.

Figur 4.6 Årlig arbejdstid i Danmark, opdelt på sektorer

Anm.: Pga. mindre revisioner er tallene ikke fuldt sammenlignelige med de viste i figur 4.4.

Kilde: Danmarks Statistik (Arbejdstidsregnskabet).

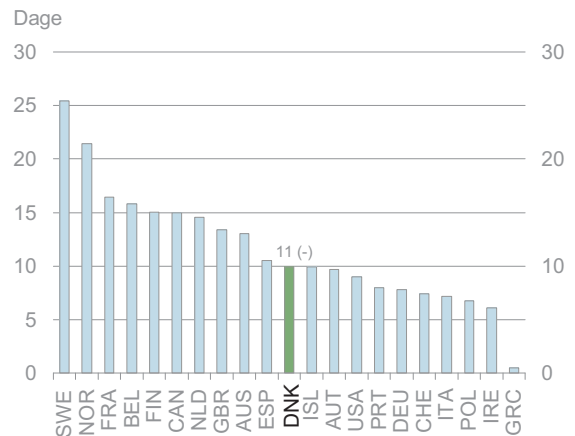
Sygefravær

Arbejdsstyrkens sygefravær har betydning for den samlede mængde arbejdstimer, der reelt er til rådighed på arbejdsmarkedet.³ Det danske sygefravær lå i 2004 i midterfeltet blandt OECD-landene. Det danske sygefravær var højere end i for eksempel Tyskland, men lavere end i de øvrige skandinaviske lande og Nederlandene, se figur 4.7.

Sygefraværet i Danmark er imidlertid steget betydeligt siden 2004. Antallet af helårsmottagere af sygedagpenge er øget fra omkring 60.000 i år 2000 til over 90.000 i fjerde kvartal 2007, se Factbook.dk.⁴

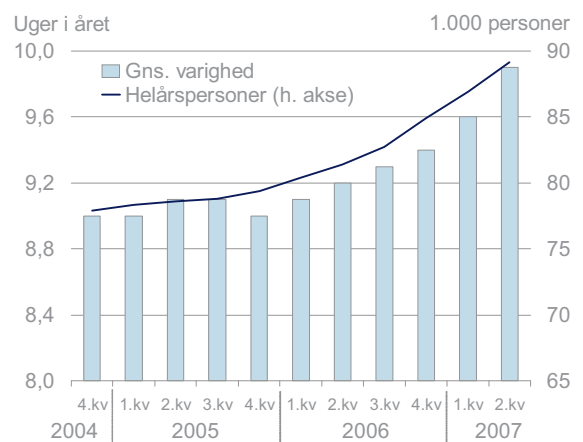
³ Opgørelsen af den samlede danske arbejdsindsats ovenfor er eksklusiv sygefravær. En stigning i sygefraværet vil dermed slå igennem i antal præsterede timer og dermed i den samlede arbejdsindsats for Danmark.

⁴ Efter typisk 21 dages sygdom udbetales i Danmark sygedagpenge (15 dage før 2. juni 2008). Dog får forsikrede ledige og personer ansat i fleks- og skånejob sygedagpenge fra første sygedag. Opgørelser af sygefraværet med sygedagpenge omfatter dermed ikke hele sygefraværet.

Figur 4.7 Sygefraværskdage per fuldtidsansat, 2004

Kilde: OECD (2005), OECD Economic Survey: Sweden

Det afspejler bl.a., at den gennemsnitlige varighed af sygedagpengeforløbene er blevet længere, se figur 4.8.

Figur 4.8 Helårspersoner på sygedagpenge og gennemsnitlig varighed

Anm.: 4-kvartalens rullende gennemsnit. Gnsn. varighed viser ydelsesmodtagernes gennemsnitlige tid på den valgte ydelse inden for den viste periode.

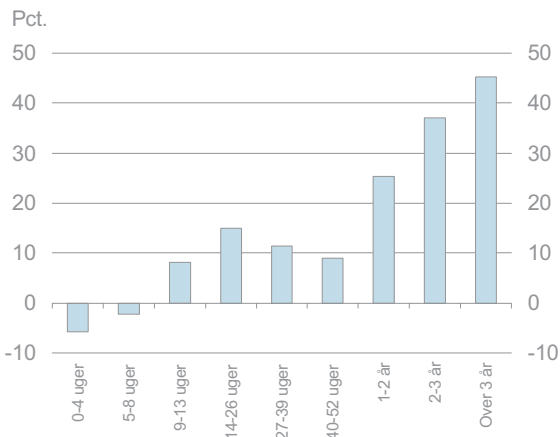
Kilde: Jobindsats.dk og KMD's Kortperiodestatistik samt beregninger fra Beskæftigelsesministeriet.

Særligt er der fra 2006 til 2007 sket en betydelig stigning i antallet af sygedagpengeforløb på over et år, se figur 4.9.

Stigningen i antallet af langvarige sygedagpengeforløb skyldes bl.a. udvidelser af mulighederne for at få forlænget sygedagpengeperioden, øget anmeldelse af erhvervs-

sygdomme og en midlertidig stigning i sagsbehandlingstiden ved tilkendelse af førtidspension som følge af kommunalreformen.

Figur 4.9 Stigning i antal sygedagpengeforløb, 2006 til 2007

Anm.: Antal forløb på ydelsen er opgjort den sidste udbetalingsdag i perioden. Varigheden af perioden på ydelsen er opgjort som antallet af uger/år, som personerne ubrudt har været på den pågældende ydelse.

Kilde: Beskæftigelsesministeriet, træk på KMD's sygedagpengeregister.

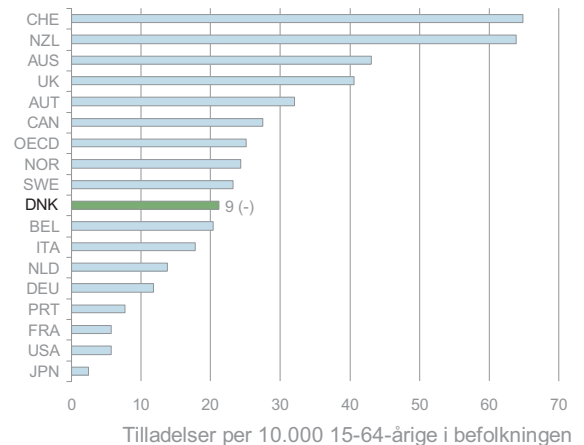
Udenlandsk arbejdskraft

Udenlandsk arbejdskraft er et vigtigt supplement til den danske arbejdsstyrke – særligt i perioder med akut mangel på arbejdskraft.

I de senere år er der sket et skift i vandringsmønstret til Danmark. Flere kommer hertil for at studere og arbejde, mens færre får opholdstilladelse af asyl- eller familiemæssige grunde. Dette skift har resulteret i, at Danmark i 2005 var blandt de OECD-lande, hvor den største andel af opholdstilladelser blev givet med henblik på beskæftigelse, se Factbook.dk.

Måler man antallet af opholdstilladelserne til beskæftigelse i forhold til befolkningens størrelse, placerede Danmark sig i 2005 under OECD-gennemsnittet, se figur 4.10.

Figur 4.10 Opholdstilladelser til beskæftigelse, 2005

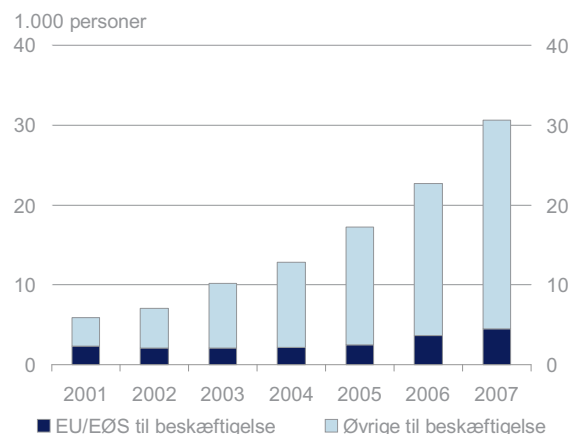

Anm.: Langsigtede opholdstilladelser til beskæftigelse per 10.000 15-64-årige i befolkningen.

Kilde: OECD (2007), International Migration Outlook, OECD.STAT samt egne beregninger.

I 2007 blev der givet 30.600 opholdstilladelser til beskæftigelse i Danmark, se figur 4.11. Det er en stigning på 35 pct. i forhold til året før.

Figur 4.11 Opholdstilladelser til beskæftigelse

Anm.: EU/EØS omfatter statsborgere fra EU-15, EØS-landene samt schweiziske statsborgere. Opgørelsen af øvrig beskæftigelse er eksklusiv au pairs og praktikanter.

Kilde: Udlændingetjenesten (2008), Tal og fakta på udlændingeområdet 2007.

Det stigende antal opholdstilladelser for udenlandsk arbejdskraft skal ses i relation til de aktuelt meget gunstige beskæftigelsesmuligheder i Danmark, men afspejler også,

at der er åbnet en række nye muligheder for at komme til Danmark for at arbejde.

Mulighederne for at rekruttere arbejdskraft fra lande uden for Norden og EU via Jobkortordningen er blevet udvidet. Antallet af opholdstilladelser givet efter jobkortordningen og til specialister er steget fra 2006 til 2007, se figur 4.12.

Figur 4.12 Opholdstilladelser under jobkortordningen og til specialister

Kilde: Udlændingetjeneste (2008), Tal og fakta på udlændingeområdet 2007.

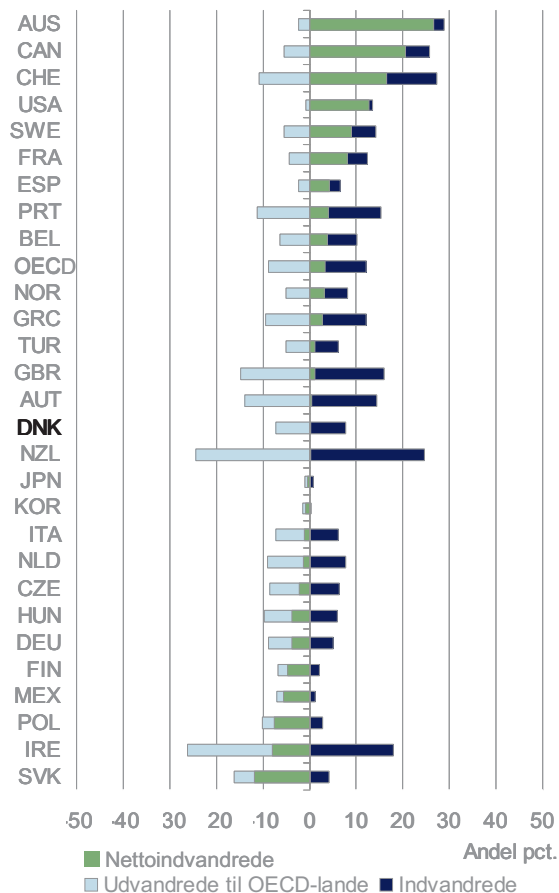
Nogle udlændinge får tilkendt en opholdstilladelse, men vælger ikke at bruge den. Antallet af opholdstilladelser til beskæftigelse angiver dermed et overkantsskøn for, hvor mange der kommer til Danmark for at arbejde med en opholdstilladelse.

Indvandring af højt kvalificeret arbejdskraft

Danmarks evne til at tiltrække og fastholde højt kvalificeret, udenlandsk arbejdskraft kan få stor betydning for Danmarks konkurrencekraft fremover.

Mens mange andre lande har overskud på vandringsbalancen for højtuddannede, er der kun lige balance mellem ind- og udvandring af højt kvalificeret arbejdskraft til Danmark, se figur 4.13.

Figur 4.13 Ind- og udvandrede med en videregående uddannelse, 2000-2002

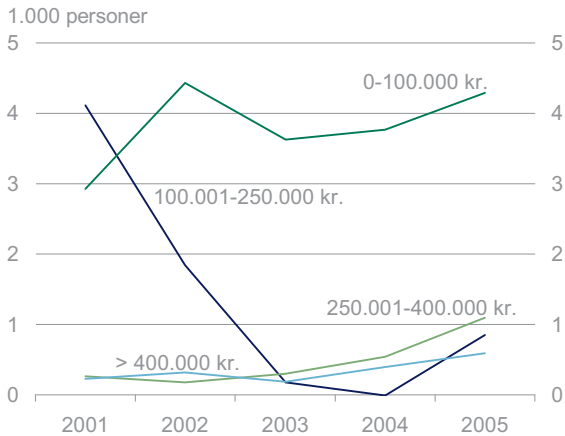
Anm.: Antallet af ind- og udvandrede højtuddannede i forhold til antallet af indfødte højtuddannede. Data vedrører årene 2000-2002 og er ikke opdateret senere.

Kilde: OECD (2006), International Migration Outlook.

En opgørelse af nettoindvandringen opgjort på indkomstniveauer viser et tilsvarende billede. Nettoindvandringen af højt lønnede har således været beskedent. Siden 2001 er der dog sket en mindre stigning, men fra et lavt udgangspunkt, se figur 4.14.

Figur 4.14 Nettoindvandring fordelt efter indkomst

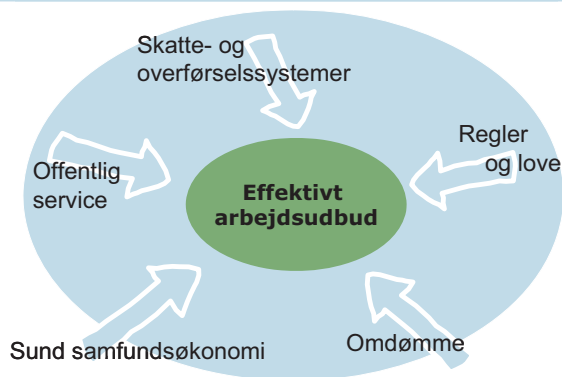
Anm.: Bruttoindkomst målt i 2000-priser for personer, der er fyldt 17 år. For udvandrede (indvandrede) anvendes indkomsten året før udvandring (efter indvandring). På grund af omlægning af Danmarks Statistiks befolkningsstatistik er serien genberegnet i forhold til Konkurrenceevneredegørelse 2007.

Kilde: Særkørsel fra Danmarks Statistik og egne beregninger.

Rammevilkår for arbejdsudbud

En lang række forhold har betydning for, hvor meget arbejdskraft der samlet set er til rådighed i økonomien, se

Figur 4.15 Rammevilkår for effektivt arbejdsudbud

Jo mere attraktivt det er for den enkelte at være aktiv på arbejdsmarkedet – og at være det i mange timer – desto større arbejdsudbud. Her spiller skatte- og overførselssystemet en væsentlig rolle, ligesom udbuddet

og kvaliteten af offentlige serviceydelser er af betydning.

Disse faktorer har også betydning for, hvor attraktivt Danmark er som vandringsland. Mulighederne for at tiltrække udenlandsk arbejdskraft afhænger imidlertid også af reglerne i udlændingelovgivningen og beskæftigelsessituationen i Danmark, ligesom Danmarks omdømme kan have betydning for, i hvor høj grad det er muligt at tiltrække udenlandsk arbejdskraft.

Derudover har regulering af indvandringen og konjunktursituationen i andre lande samt historiske vandringsmønstre betydning for Danmarks muligheder for at tiltrække udenlandsk arbejdskraft.

Arbejdsindsats

Den enkelte beskæftigedes muligheder for og lyst til at yde en ekstra indsats på arbejdsmarkedet påvirkes af mange faktorer. Gode muligheder for løbende opkvalificering kan forbedre mulighederne for beskæftigelse. I Danmark er niveauet for voksen- og efteruddannelse blandt de højeste inden for EU, se kapitel 5

Tilgængeligheden af offentlige serviceydelser, fx i form af børnepasning i tilstrækkeligt omfang og til en rimelig pris, kan have betydning for, hvor mange timer familierne kan arbejde. Det generelle velstandsniveau og den økonomiske gevinst ved at yde en ekstra indsats har også betydning for arbejdsudbuddet – både kvantitativt og kvalitativt.

Deltagelse på arbejdsmarkedet

I Danmark deltager en stor del af befolkningen på arbejdsmarkedet, hvilket afspejles i den høje, danske erhvervsfrekvens. Skal Danmark fastholde sit nuværende velfærdsniveau, er der imidlertid behov for at få endnu flere ind på arbejdsmarkedet.

Langt hovedparten af de danskere, der ikke deltager på arbejdsmarkedet, modtager en form for offentlig forsørgelse, se tabel 4.3.

Tabel 4.3 Personer uden for arbejdsstyrken, 2006

	Pct.	Antal
Efterløn	9	144.000
Folkepension	48	739.000
Førtidspension	14	216.000
Aktiverede	3	39.000
Kontanthjælpsmodtagere uden for arbejdsstyrken	4	69.000
Barselsdagpenge	3	51.000
Sygedagpenge	1	22.000
Revalidering	1	22.000
Uddannelsessøgende	9	144.000
Øvrige uden for arbejdsstyrken	6	85.000
I alt	100	1.530.000

Anm.: Personer fra og med 15 år. Opgørelsen medtager kun personer på overførsler, der ikke samtidig er i arbejdsstyrken. "Øvrige" indeholder bl.a. personer på ledighedsydelse, arbejdsmarkedsorlov, overgangsydelse samt personer, der ikke modtager overførsler. Kilde: Finansministeriet (2008), Økonomisk redegørelse Februar 2008.

Indretningen af de offentlige forsørgelsessystemer udgør dermed et væsentligt rammevilkår for deltagelsen på arbejdsmarkedet. Hvis erhvervsfrekvensen i Danmark skal øges, vil det kræve en reduktion af antallet af modtagere af offentlige overførsler.

Regeringen har nedsat en arbejdsmarkedskommission, der bl.a. skal analysere mulighederne for højere beskæftigelse gennem et mere rummeligt arbejdsmarked for personer, der i dag er uden for arbejdsstyrken, herunder bedre målretning af de offentlige ordninger for personer med nedsat arbejdssevne og en styrkelse af virksomhedernes ansvar og den forebyggende indsats.

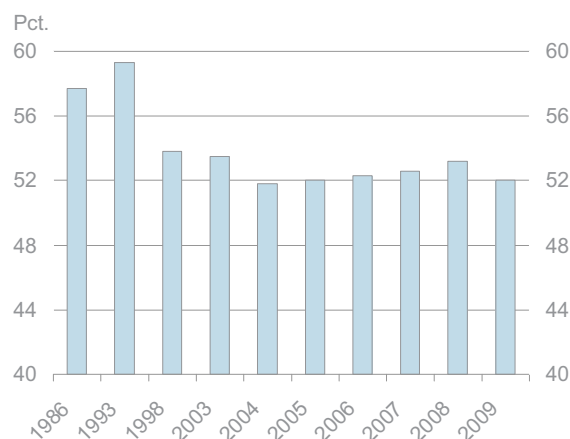
Kvaliteten af den offentlige service, fx dagpasning, spiller ligeledes en rolle for, i hvor

høj grad den enkelte har mulighed for at deltage på arbejdsmarkedet. Generelt tilkendegiver en stor del af danskerne, at de er tilfredse med niveauet for offentlige serviceydelser som dagpasning, ældreomsorg og sygehusvæsen, se kapitel 15.

At yde en ekstra indsats

Den økonomiske tilskyndelse til at yde en ekstra arbejdsindsats afhænger bl.a. af indretningen af skattesystemet. De danske fuldtidsbeskæftigedes gennemsnitlige marginalskat er faldet mærkbart siden 1993. Fremskrivninger peger imidlertid på, at der i de seneste år kan være sket en mindre stigning, se figur 4.16.

Figur 4.16 Gns. marginalskat for fuldtidsbeskæftigede, udvalgte år

Anm.: Opgjort inkl. AM-bidrag. Fremskrivninger for årene 2006-2009.

Kilde: Finansministeriet (2004), Fordeling og Incitamenter (for årene 1986 og 1993) samt andre beregninger fra Finansministeriet.

Stigningen i den gennemsnitlige marginalbeskatning skyldes ikke ændringer i skattesystemet. Tværtimod indebærer skattepakken fra efteråret 2007 en forøgelse af beskæftigelsesfradraget, hvilket i sig selv vil mindske marginalskatten en smule i 2008. Stigningen i året skyldes hovedsageligt, at de gunstige økonomiske konjunkturer i Danmark øger antallet af topskattebetalere på grund af den forsinkede indeksering af beløbsgrænserne i skattelovgivningen.

I 2009 ventes den gennemsnitlige marginalskat for fuldtidsbeskæftigede at falde til 52 pct. Det skyldes først og fremmest, at skattepakken indebærer en forøgelse af bundfradraget for mellemskatten i 2009.

Sammenlignet med andre lande, er den gennemsnitlige marginalbeskatning af arbejdsindkomst i Danmark relativt høj, se figur 4.17. Gennemsnittet dækker over betydelige forskelle indkomstgrupperne imellem.

En laverelønnets arbejdsindkomst beskattes på marginalen med knap 43 pct. i Danmark, når man inkluderer arbejdsgivers og arbejdstagers sociale bidrag. Det svarer ca. til gennemsnittet i OECD-landene. For personer med en gennemsnitsløn placerer den danske beskatning sig lige over OECD-gennemsnittet, mens det kun er Sverige, Belgien og Ungarn, der har en højere marginalbeskatning af højerelønnede end Danmark.

Den relativt høje beskatning af arbejdsindkomst i Danmark betyder, at den enkelte

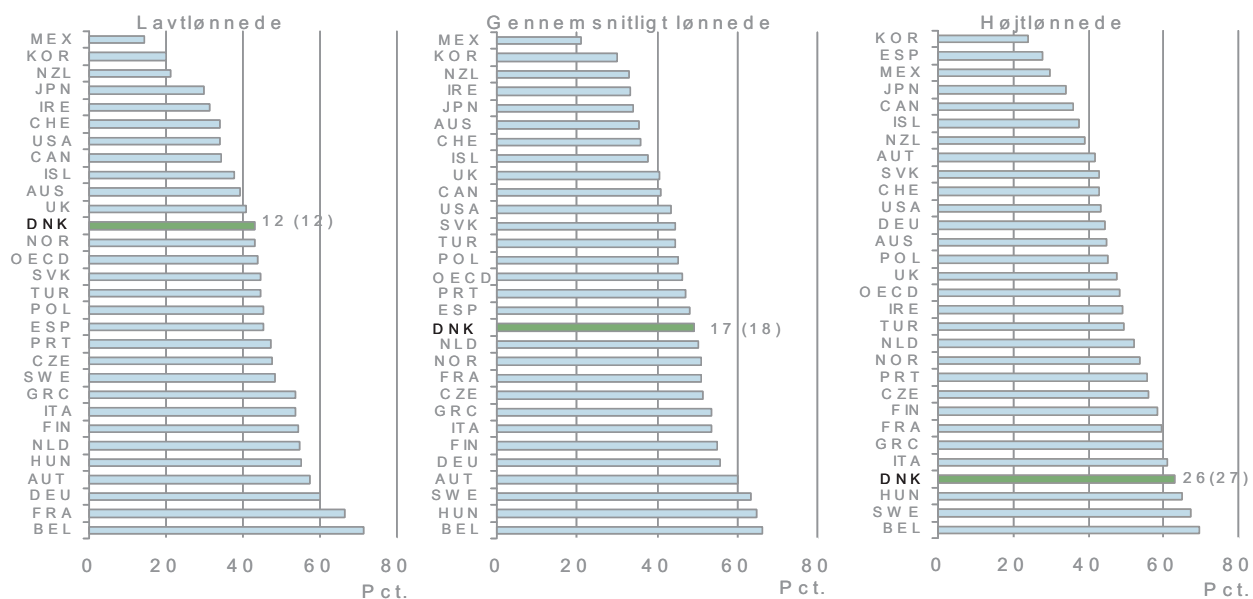
har en mindre økonomisk tilskyndelse til at yde en ekstra arbejdsindsats – uanset om det er ved at arbejde flere timer eller at arbejde mere effektivt.

Samtidig gør det Danmark mindre økonomisk attraktivt at bo og arbejde i. Højt kvalificerede udlændinge kan få mere ud af at tage arbejde i andre lande end Danmark – og noget tilsvarende gør sig gældende for de velkvalificerede danskere, der kan vælge i kortere eller længere perioder at arbejde i lande med lavere beskatning af arbejdsindkomst.

Boks 4.1 Skattekommission

Regeringen har nedsat en skattekommission, der skal udarbejde modeller til en samlet reform af det danske skattesystem, som kan danne baggrund for politiske forhandlinger om gennemførelsen af en skattereform. Modellerne skal bl.a. sigte mod en markant reduktion af skatten på arbejdsindkomst, herunder ved at sænke skatten på den sidst tjente krone.

Figur 4.17 Marginalbeskatning af lønindkomst for en enlig uden børn, 2007

Anm.: Tallene i figuren angiver den marginale skattele, dvs. marginalskatten på lønindkomst inkl. arbejdstager- og arbejdsgiverbetalte sociale bidrag. Marginalskatten på lønindkomst er beregnet for en enlig fuldtidsbeskæftiget uden børn, der tjener henholdsvis 67 pct., 100 pct. og 167 pct. af en gennemsnitlig arbejders løn i det pågældende land.

Kilde: OECD (2008), Taxing Wages 2006/2007.

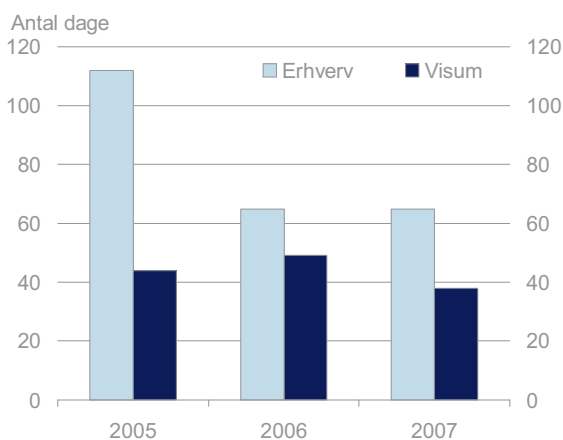
Vandringer

Regler og love i udlændingelovgivningen er et vigtigt rammevilkår for indvandringen til Danmark. Udenlandsk arbejdskraft kan således kun lovligt bidrage på det danske arbejdsmarked i det omfang, der kan opnås opholds- og/eller arbejdstilladelse.

Arbejdstagere fra EU og Norden kan som udgangspunkt frit komme til Danmark for at bo og arbejde. Arbejdstagere fra de nye, øst-europæiske EU-lande har mulighed for at arbejde i Danmark inden for rammerne af den såkaldte Østaf-tale; en overgangsordning for arbejdskraftens frie bevægelighed. Østaf-talen er nærmere beskrevet i Factbook.dk.

Med Jobplanen fra februar 2008 er der vedtaget en række initiativer, der skal gøre det lettere for kvalificeret arbejdskraft fra lande uden for EU og Norden at få adgang til det danske arbejdsmarked. Samtidig er der igangsat en indsats, der skal udbrede kendskabet til fordelene ved at bo og arbejde i Danmark. Initiativerne er nærmere beskrevet i boks 4.2.

Figur 4.18 Gennemsnitlig sagsbehandlingstid for opholdstilladelser

Kilde: Udlændingetjenesten.

Det er afgørende, at man hurtigt kan få behandlet en ansøgning om opholdstilladelse. På den måde sikres det, at udenlandsk arbejdskraft, der gerne vil til Danmark for at arbejde, hurtigt kan komme i gang.

Sagsbehandlingstiden for erhvervsmæssigt ophold i Danmark faldt væsentligt fra 2005 til 2006 og har fastholdt det lavere niveau i 2007, se figur 4.18.

Boks 4.2 Tiltag for at lette adgangen for udenlandsk arbejdskraft

Udvidelse af Green Card ordningen: Udvidelsen betyder, at alle udlændinge, der opnår et Green Card, samtidig opnår arbejdstilladelse i Danmark. For at komme i betragtning til et Green Card skal man opnå et antal point tildelt på baggrund af kriterier som uddannelse, erhvervs erfaring og sprogfærdigheder.

Udvidelse af Jobkortordningen: I februar 2008 blev det besluttet at udvide positivlisten over områder, hvor der er mangel på særligt kvalificeret arbejdskraft, til generelt at omfatte udlændinge, der har en mellemlang videregående uddannelse. Endvidere blev det besluttet at nedsætte indkomstgrænsen i ordningen fra 450.000 kr. til 375.000 kr. årligt.

Markedsføring af Danmark som arbejdsland: Danske repræsentationer i udlandet skal fremover arbejde aktivt for at øge kendskabet til Danmark som et godt land at bo og arbejde i. Samtidig iværksættes en kampagne, der på en ansvarlig måde skal tiltrække udenlandsk sundhedspersonale.

Øvrige initiativer: Jobplanen indeholder en række øvrige initiativer, der skal gøre det lettere at rekruttere udenlandsk arbejdskraft, bl.a. en udvidelse af forskerskatteordningen, mulighed for at opnå koncernopholdstilladelse samt mere fleksible regler for jobskifte.

Ledighed	83
Mangel på arbejdskraft	85
Mobilitet	86
Rammevilkår for arbejdsmarkedets fleksibilitet	87
Fleksibilitet, aktivering og incitament til at arbejde	87
Voksen- og efteruddannelse	90

Ledigheden er fortsat med at falde kraftigt i Danmark gennem det seneste år. Den høje fleksibilitet på det danske arbejdsmarked har bidraget til det positive resultat.

Når der er udbredt mangel på arbejdskraft, er det vigtigt at udnytte alle ledige arbejdskraftressourcer. Det danske opsving er kommet alle grupper på arbejdsmarkedet til gode - også de langtidsledige. Den brede rekruttering har medvirket til, at ledigheden har kunnet nå det nuværende lave niveau.

Danmark har dermed yderligere styrket sin position blandt de OECD-lande, der har de mest velfungerende arbejdsmarkeder.

Den strukturelle ledighed i Danmark ligger stadig blandt de laveste i OECD, og Danmark ligger blandt de tre OECD-lande, der har den laveste ungdomsledighed. Samtidig er Danmark rykket op blandt den halvdel af OECD-landene, der har den laveste ledighed for 55-64-årige.

Det er regeringens mål at forbedre strukturerne på arbejdsmarkedet yderligere. Det skal bl.a. ske ved:

- at styrke arbejdsmarkedspolitikken, herunder effektivisere aktiveringsindsatsen med fokus på at sikre motivationen til at søge arbejde og opkvalificering af dem, der har behov.

Danmark ligger blandt de seks OECD-lande, der har den mindst restriktive regulering af arbejdsmarkedet. Og de beskæftigede er blandt de mest mobile i Europa. Det bidrager alt andet lige til en lav ledighed.

De danske dagpengeregler betyder, at den økonomiske tilskyndelse for lavtlønnede til at være i arbejde ligger blandt de laveste i OECD. Det skyldes den høje og langvarige økonomiske kompensation ved ledighed. Derfor er det afgørende, at den aktive arbejdsmarkedspolitik sikrer, at alle ledige reelt står til rådighed for arbejdsmarkedet.

Tabel 5.1 Hvordan ligger Danmark i forhold til andre lande?

	Placering blandt OECD-landene			
	Seneste års udvikling i DNK	Under gennemsnit	Midterfelt	Top 5
Lav strukturledighed	↗		■	
Lav ungdomsledighed	↗			■
Fleksibel regulering	—		■	
Mobilitet*	↗			■
Økonomisk incitament til at arbejde	↗	■		
Voksen- og efteruddannelse (VEU)*	—			■
Ufaglærtes deltagelse i VEU*	↗			■
Samlet vurdering	↗			■

Anm.: ↗, — og ↘ angiver henholdsvis fremgang, status quo og tilbagegang i danske data siden Konkurrenceedvnerede-gørelse 2007, mens kasserne angiver Danmarks position i forhold til andre OECD-lande. For den samlede vurdering opnås en placering i top fem, når Danmark ligger i top fem på mere end halvdelen af de viste områder. * data for udvalgte europæiske lande. De opstillede mål refererer til figur 5.3 (Lav strukturledighed), figur 5.4 (Lav ungdomsledighed), figur 5.14 (Fleksibel regulering), figur 5.11 (Mobilitet), figur 5.14 og figur 5.15 (Økonomisk incitament til at arbejde), figur 5.19 (VEU) og figur 5.20 (Ufaglærtes deltagelse i VEU).

En løbende opkvalificering af arbejdsstyrken bidrager til at sikre, at arbejdskraften hele tiden udvikler sig i takt med behovene på arbejdsmarkedet. I globaliseringsstrategien har regeringen bl.a. opstillet følgende mål for voksen- og efteruddannelsesindsatsen (VEU):

- Alle skal uddanne sig hele livet, og voksen- og efteruddannelsesindsatsen skal være effektiv og fleksibel samt understøtte gode jobmuligheder for den enkelte, en god konkurrenceevne i virksomheden og høj beskæftigelse og velstand i samfundet.

Der er en høj deltagelse i voksen- og efteruddannelse i Danmark i forhold til andre europæiske lande. Det gælder både for

grupper med et højere uddannelsesniveau og for ufaglærte. Den høje deltagelse afspejler sig i, at Danmark har de største udgifter til VEU blandt OECD-landene.

De danske udgifter til aktiv arbejdsmarkedspolitik er også de højeste i OECD. Den danske arbejdsmarkedspolitik er således kendetegnet ved et højt udgiftsniveau. Andre lande har været i stand til at fastholde en lav ledighed på anden vis, men med en større indkomstspredning til følge.

Inden for det seneste år er der gennemført en række nye initiativer på arbejdsmarkedsområdet, som endnu ikke afspejles i statistikken. De vigtigste er vist i tabel 5.2.

Tabel 5.2 Nye initiativer – 2007/2008

AKTIVERING OG RÅDIGHED

Udbredelse af 'Hurtigt i gang':

- 'Hurtigt i gang' forsøget med en tidlig og intensiv aktiveringsindsats markedsføres overfor alle landets jobcentre. Samtidigt udbydes indsatsen også til andre aktører.
- 'Hurtigt i gang 2' iværksættes, hvor effekten af fire forskellige aktiveringsmodeller afprøves. 'Hurtigt i gang 2' vil omfatte dobbelt så mange personer som 'Hurtigt i gang'.
- "Alle i gang nu". I foråret 2008 iværksættes et forsøg i en række jobcentre med et intensivt kontaktføreløb for op til 2.000 langvarige kontanthjælpsmodtagere med mere end 26 uger på ydelsen.

VOKSEN- OG EFTERUDDANNELSE (VEU)

- Jobplanen fra februar 2008 indeholder en genåbning af voksenlærlingeordningen i 2008 med mulighed for uddannelse af yderligere 1500 voksenlærlinge.
- Som opfølgning på globaliseringsaftalen er den erhvervsrettede voksen- og efteruddannelse styrket på finansloven for 2008, herunder særligt VEU af kortuddannede. Der er afsat 1 mia. kr. til finansiering af driftsudgifter til øget aktivitet i perioden 2008-2011. Puljen er efterspørgselsstyret.
- Trepartsaftalerne fra juni 2007 indeholder en opkvalificering af medarbejdere i offentlig service. I overenskomsttaftalen på det statslige område i foråret 2008 er der bl.a. udmøntet midler fra treparts-aftalen til individuel kompetenceudvikling og udviklingsaktiviteter for forskellige faggrupper, og på det kommunale område er der udmøntet midler til en styrket kompetenceudvikling, herunder til kurser og efter- og videreuddannelse.

INDSATS FOR LEDIGE OG FASTHOLDELSE AF MEDARBEJDERE MV.

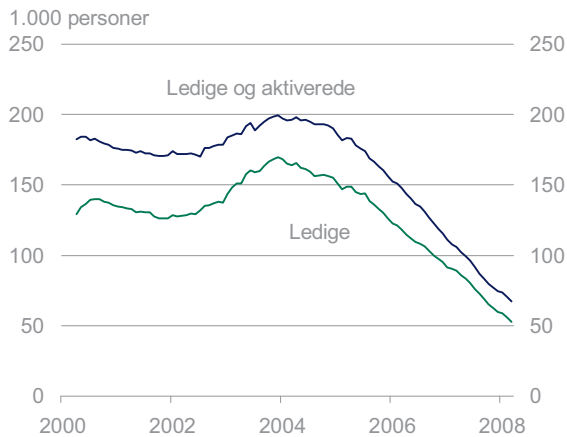
- Trepartsaftalerne fra juni 2007 indeholder bl.a. en seniorpolitik med henblik på fastholdelse af ældre medarbejdere i den offentlige sektor og tilbud om heltid til deltidsansatte i den offentlige sektor. I overenskomsttaftalen på det statslige område i foråret 2008 er der bl.a. udmøntet midler fra treparts-aftalen til en seniorbonus, og på det kommunale område er der udmøntet midler til seniordage.
- Jobplanen fra februar 2008 medfører, at reglerne for supplerende dagpenge harmoniseres og justeres for alle, så der fremover kan modtages dagpenge i 30 uger inden for 104 uger.

Anm.: Større initiativer siden Konkurrenceevneredegørelse 2007. Se appendiks 2 for en nærmere beskrivelse.

Ledighed

Ledigheden har været støt faldende, siden højkonjunktoren satte ind i starten af 2004, og ledigheden er fortsat med at falde kraftigt igennem 2007 og ind i 2008. Siden 2004 er det samlede antal ledige og aktiverede mere end halveret, se figur 5.1.

Figur 5.1 Ledige og aktiverede

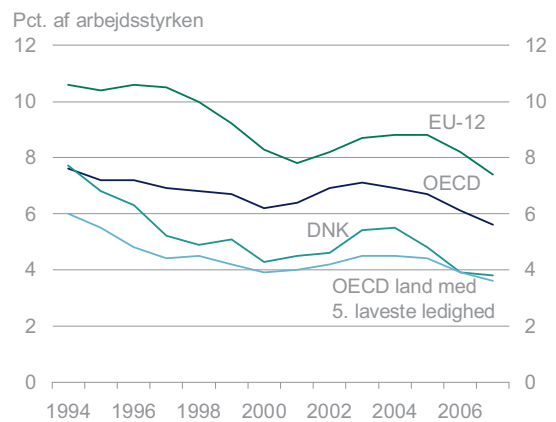
Anm.: Aktiverede omfatter alene AF-aktiverede i statslig jobcenterregi. Sæsonkorrigerede tal. Danmarks Statistik har i 2008 omlagt metoden til opgørelse af ledighed, hvilket har reduceret niveauet i forhold til tidligere opgørelser.

Kilde: Danmarks Statistik.

Danmark har siden starten af 1990'erne haft en gunstigere ledighedsudvikling end de fleste andre OECD-lande. Det har resulteret i, at den danske ledighed i 2007 var den sjette laveste i OECD, se figur 5.2.¹

¹ OECD's opgørelser af ledigheden baserer sig på interviewundersøgelser, hvor personer angiver, om de ønsker, søger og kan tiltræde arbejde. Derfor kan OECD's opgørelser afvige fra den danske statistik, der angiver modtagere af arbejdsløshedsdagpenge eller kontanthjælp pga. ledighed.

Figur 5.2 Ledigheden i udvalgte lande

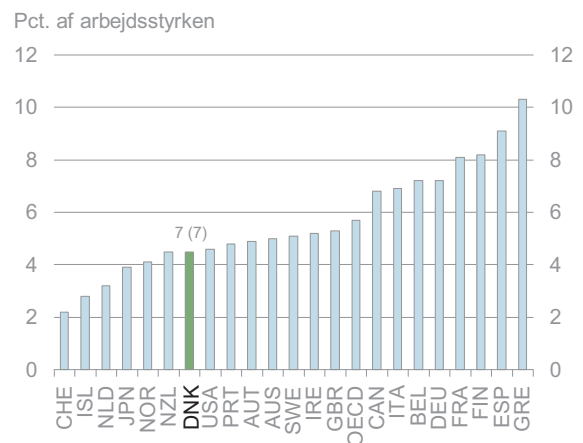

Anm.: Standardiseret ledighedsprocent opgjort på basis af interviewundersøgelser.

Kilde: OECD.STAT.

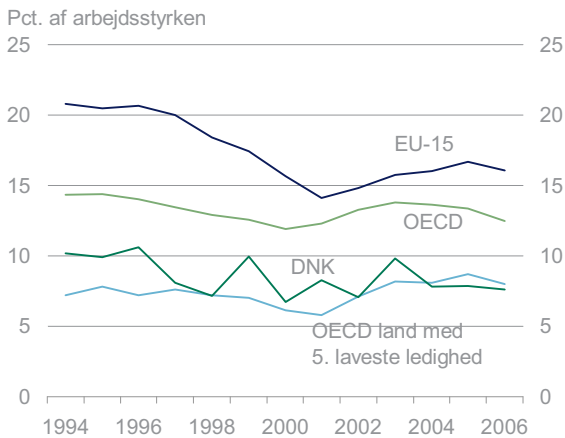
Konjunktursituationen har stor betydning for udviklingen i ledigheden. Ønsker man at rense for effekten heraf, kan man i stedet se på den strukturelle ledighed. Det ændrer dog ikke nævneværdigt ved Danmarks placering – vi ligger fortsat tæt på top 5 blandt OECD-landene i 2006, se figur 5.3.

Figur 5.3 Strukturel ledighed, 2006

Kilde: OECD (2008), Economic Outlook No. 82.

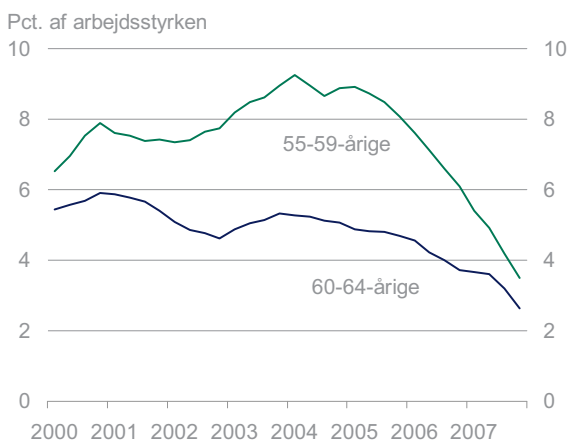
Med hensyn til at sikre lav ungdomsledighed ligger Danmark helt i toppen blandt OECD-landene. Danmark har således, sammen med Nederlandene, den næstlaveste ungdomsledighed i OECD, se figur 5.4.

Figur 5.4 Ledighed, unge under 25 år

Anm.: Ledighedsprocenten er opgjort på basis af interviewundersøgelser.

Kilde: OECD.STAT.

De seneste års ledighedsfald er også kommet de ældre på det danske arbejdsmarked til gode. Ledigheden for 55-64-årige er faldet betydeligt siden 2005. Særligt blandt de 55-59-årige er ledigheden reduceret markant, se figur 5.5. Konjunkturudviklingen, understøttet af afskaffelsen af forskellige særregler for de lidt ældre ledige, har medvirket til denne udvikling.

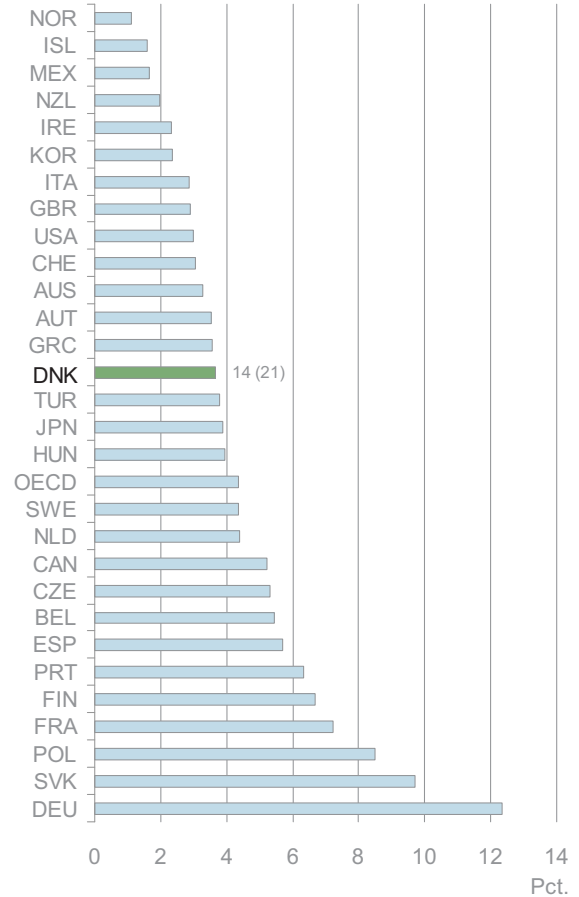
Figur 5.5 Ledighed blandt 55-64-årige

Anm. Ledigheden opgjort efter Danmarks Statistiks gamle opgørelsesmetode. Egen sæsonkorrektur.

Kilde: Danmarks Statistik.

Den faldende ledighed for de ældre har resulteret i, at Danmark i 2006 er rykket op blandt den halvdel af OECD-lande med den

laveste ledighed for 55-64-årige, se figur 5.6.

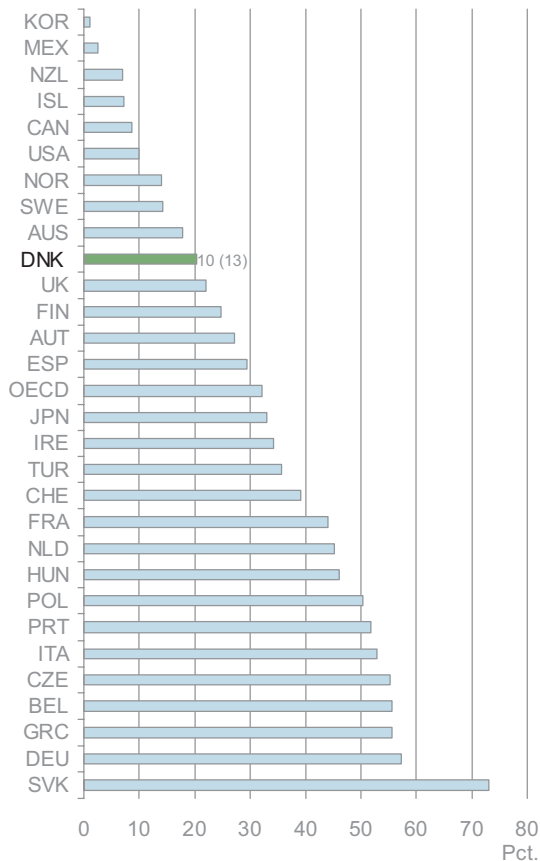
Figur 5.6 Ledighed blandt 55-64-årige, 2006

Kilde: OECD.STAT og egne beregninger.

Den lavere ledighed blandt 55-64-årige skyldes ikke, at flere ledige forlader arbejdsstyrken. Der har tværtimod været en stigning i erhvervsfrekvensen blandt de 55-64-årige, se kapitel 4 om Effektivt arbejdsudbud.

Antallet af langtidsledige i Danmark er også faldet betydeligt fra 2005 til 2006. Danmark er nu rykket op blandt de ti OECD-lande, der har den laveste andel af ledige, som har været uden for beskæftigelse i 12 måneder eller mere, se figur 5.7.

Figur 5.7 Langtidsledige, 2006

Anm.: Andel af ledige, der har været ledige i 12 måneder eller mere.

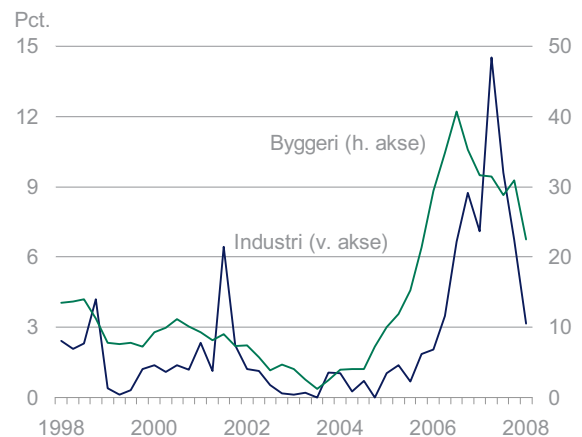
Kilde: OECD.STAT.

Samtidig er der sket et markant fald i antallet af personer i gruppen på kanten af arbejdsmarkedet i Danmark, dvs. personer, der har modtaget midlertidige indkomsterstatende ydelser i mindst 80 pct. af tiden i de seneste tre år, se kapitel 3 om Sammenhængskraft.

Mangel på arbejdskraft

Den meget lave ledighed har ført til udbredt mangel på arbejdskraft. Gennem 2005 og 2006 steg manglen på arbejdskraft markant, og trods en afdæmpning i 2007 ligger niveauet stadig højt, se figur 5.8.

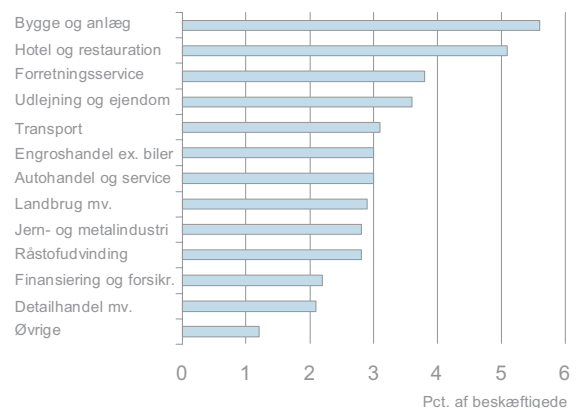
Figur 5.8 Arbejdskraftmangel i industri og byggeri

Anm.: Andel af virksomheder (vægtet med beskæftigelsen), der angiver at opleve produktionsbegrænsninger sfa. arbejdskraftmangel. Sæsonkorrigerede tal. Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

I andet halvår af 2007 var der ifølge Arbejdsmarkedsstyrelsen ca. 66.000 stillinger, som ikke kunne besættes. Vedvarende rekrutteringsproblemer kan potentielt betyde tab af ordrer for de berørte virksomheder. Der er flest forgæves rekrutteringer inden for bygge og anlæg, hotel- og restauration samt forretningservice, se figur 5.9.

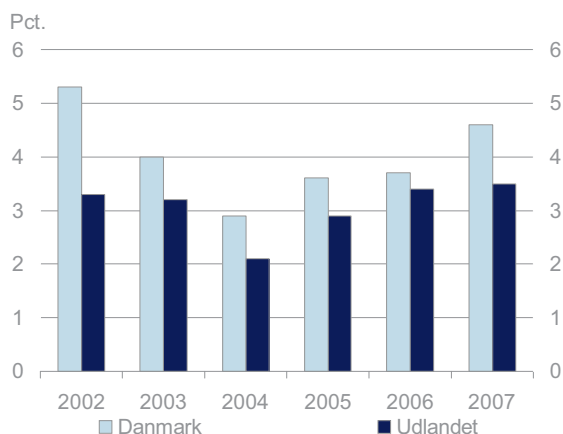
Figur 5.9 Forgæves rekrutteringer, 2007

Anm.: Brancherne er listet efter antal stillinger, der er søgt besat uden held i perioden uge 28 til uge 44 2007, i forhold til antal beskæftigede i branchen. Stikprøveundersøgelse blandt 13.496 virksomheder. Kilde: Arbejdsmarkedsstyrelsen, Rekruttering, 2. halvår 2007.

Den tiltagende mangel på arbejdskraft er en del af forklaringen på, at de danske lønstigninger er øget i 2007, se figur 5.10. Danmark har gennem en længere periode oplevet højere lønstigninger end udlandet, og det svækker alt andet lige de danske virksomheders konkurrenceevne og går derved ud over den økonomiske vækst.

Figur 5.10 Udvikling i løn og andre arbejdskostninger

Anm.: Der er anvendt effektiv kronekurs-vægte til sammenvejning af lønudviklingen i udlandet, der her udgøres af 21 OECD-lande.

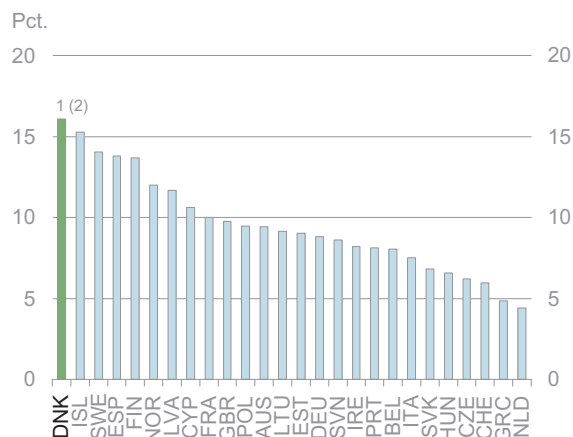
Kilde: Finansministeriet (2008), Økonomisk Redegørelse februar 2008.

Mobilitet

En høj mobilitet på arbejdsmarkedet skaber mange jobåbninger og kan dermed bidrage til at gøre det lettere for ledige at finde beskæftigelse. Samtidig kan en høj mobilitet være med til udligne forskelle i ledigheden mellem delarbejdsmarkeder – både geografisk og på tværs af faggrupper. En høj mobilitet kan derfor være med til at reducere ledigheden.

Det danske arbejdsmarked er kendetegnet ved en høj mobilitet. Danmark er det land i Europa, hvor de beskæftigede oftest skifter job, se figur 5.11.

Figur 5.11 Jobskifte blandt beskæftigede, 2007

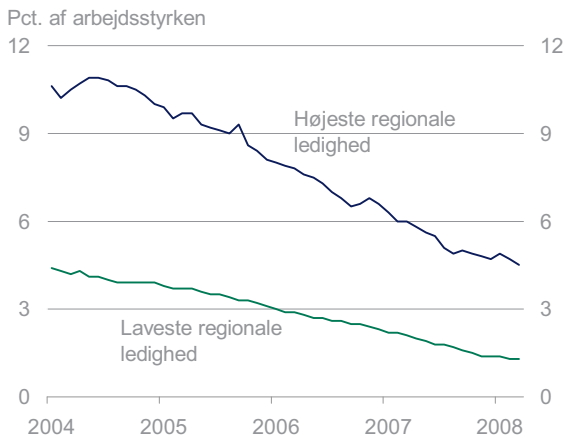
Anm.: Beregnet som andel af beskæftigede, der har påbegyndt beskæftigelse hos deres nuværende arbejdsgiver inden for det seneste år. Kilden er ændret siden Konkurrenceevneredegørelse 2007, men opgørelsesmetoden er uændret. Island er som noget nyt medtaget. Der foreligger endnu ikke 2007-data for ISL, IRE og CHE, og data vedrører derfor 2006.

Kilde: Særudtræk fra Eurostats Labour Force Survey.

Den høje danske mobilitet afspejler i overvejende grad frivillige jobskift, og Danmark ligger i top fem i Europa på dette punkt. Når danskerne søger nyt job, begrundes det ofte med ønsket om bedre arbejdsforhold, herunder løn, arbejdstider og transporttider.² De frivillige jobskift bekræftes af, at de beskæftigede i Danmark oplever en meget høj grad af jobtryghed i forhold til andre lande, se Factbook.dk.

Store forskelle i ledighed på tværs af kommuner og regioner kan være tegn på en manglende geografisk mobilitet blandt de beskæftigede. I Danmark er ledighedsspændet mellem regionerne reduceret betydeligt under det nuværende opsving, se figur 5.12. Det lavere ledighedsspænd kan afspejle, at opsvinget i højere grad er kommet områder med høj ledighed til gode. Aftalen om *Flere i arbejde* fra oktober 2002 indeholdt blandt andet krav om udvidet geografisk mobilitet for mellem- og højtuddannede, hvilket også kan have medvirket til at øge mobiliteten.

² Se Danmarks Statistik, Arbejdskraftundersøgelsen.

Figur 5.12 Ledighedsspænd i regioner

Anm.: Forskellen i ledighedsprocenten for de landsdele med den laveste og højeste ledighed.

Kilde: Danmarks Statistik.

Også på tværs af faggrupper er ledigheden blevet mere ensartet. Ledighedsprocenten er faldet i alle a-kasser under det nuværende opsving, og ledighedsspændet mellem a-kasserne er reduceret, se Factbook.dk.

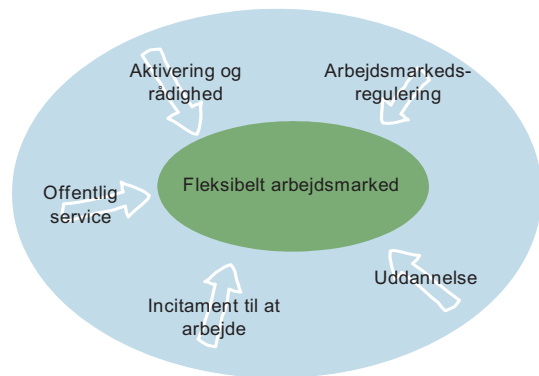
Rammevilkår for arbejdsmarkedets fleksibilitet

Der er tre særlige kendetegn ved det danske arbejdsmarked: Fleksible regler for ansættelse og afskedigelse, høj grad af økonomisk sikkerhed og aktiv arbejdsmarkedspolitik, herunder effektive rådighedsregler.

De mindre restriktive jobbeskyttelsesregler gør det lettere for virksomhederne at tilpasse sig ændrede markedsvilkår. Den højere jobomsætning øger samtidig beskæftigelsesmulighederne for personer på kanten af arbejdsmarkedet.

Den danske model er også kendetegnet ved en høj grad af økonomisk sikkerhed for lavtlønnede, hvilket kan ses som en kompensation for de relativt lempelige jobbeskyttelsesregler. Det betyder imidlertid også, at ledige med lavere løn har mindre økonomisk tilskyndelse til at arbejde end i mange andre lande.

Den aktive arbejdsmarkedspolitik og særligt samspillet med rådighedsreglerne er derfor et vigtigt element i den danske model. Der er en betydelig motivationseffekt forbundet med den aktive indsats, fordi den øger tilskyndelsen til at søge og fastholde beskæftigelse.³

Figur 5.13 Rammevilkår for arbejdsmarkedet

Fleksibilitet, aktivering og incitament til at arbejde

Den høje grad af fleksibilitet giver Danmark en placering lige uden for top fem blandt OECD-landene i forhold til den samlede jobregulering, se figur 5.14. Særligt i forhold til fleksibilitet ved ansættelse ligger Danmark helt i top, se Factbook.dk.

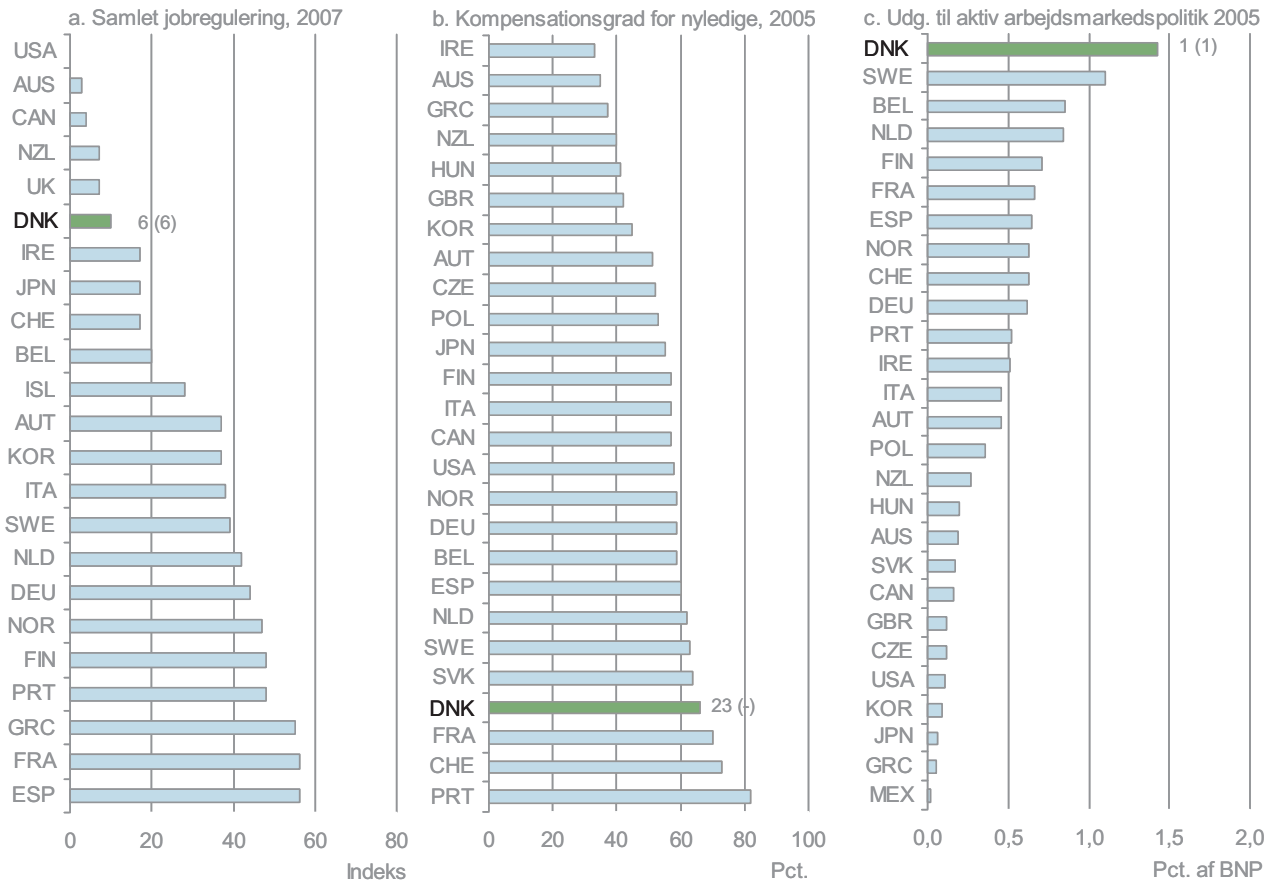
Et relativt højt dagpengeniveau kan have en positiv betydning for fleksibiliteten på det danske arbejdsmarked. Men det betyder også, at særligt de lavtlønnede har en relativt svag tilskyndelse til at søge og fastholde beskæftigelse.

For enlige nyledige, der tjener to tredjedele af en gennemsnitlig arbejders løn, er kompensationsgraden på 87 pct. i Danmark, se Factbook.dk. Det er det højeste niveau i OECD.

³ Se fx Det Økonomiske Råd, maj 2007.

Figur 5.14 Tre kendetegn ved den danske arbejdsmarkedsmodel

Anm.: (a) Indekset er baseret på lovgivning og aftaler i lande, hvor over 50 pct. af arbejderne i fremstilling er dækket af overenskomster. Indekset er sammensat af ansættelses- og afskedigelsesregler samt regler om arbejdstid, herunder nat- og weekendarbejde, arbejdsugens længde og antal betalte feriedage. Lavere indekstal betyder mere fleksible regler. (b) Gennemsnit af kompensationsgraderne for enlige nyledige uden børn, der tjener henholdsvis 67 pct., 100 pct. og 150 pct. af en gennemsnitlig arbejders løn. Der er ændret opgørelsesmetode siden Konkurrenceevneredegørelse 2007. Kilde: World Bank, Doing Business 2008; OECD.STAT samt OECD (2007), Benefits and Wages 2007.

For lønninger på eller over gennemsnittet ligger de danske kompensationsgrader for nyledige i midterfeltet blandt OECD-landene, se Factbook.dk. Samlet set er Danmark et af de fem OECD-lande, der har den højeste gennemsnitlige kompensationsgrad for enlige nyledige, se figur 5.14.

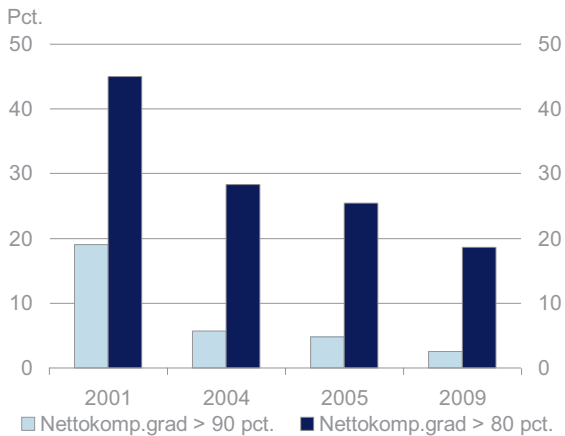
For langtidsledige er den danske kompensationsgrad den højeste i OECD. Det skyldes, at ledige i Danmark kan modtage dagpenge i op til fire år. Det er betydeligt længere end i mange andre OECD-lande.

De danske kompensationsgrader for ledige er faldet betydeligt siden 2001. Andelen af

fuldt ledige med en nettokompensationsgrad over 80 pct. er næsten halveret fra 2001 til 2005, og andelen med en nettokompensationsgrad over 90 pct. er i 2005 kun en fjerdedel af niveauet i 2001, se figur 5.15. Denne udvikling skyldes bl.a. indførelsen af beskæftigelsesfradraget og kontanthjælpsloftet.

Kompensationsgraden forventes at falde yderligere frem mod 2009. Det skyldes bl.a., at skattepakken fra efteråret 2007 øger beskæftigelsesfradraget betydeligt og dermed gevinsten ved at være i arbejde.

Figur 5.15 Andel af fuldt ledige med høj nettokompensationsgrad

Anm.: Ved beregning af nettokompensationsgraden er der taget højde for ændringer i indkomst, skattebetaling samt sociale ydelser og tilskud ved overgang mellem ledighed og beskæftigelse. 2009 er beregnet på baggrund af data for 2005.

Kilde: Finansministeriet.

En tilsvarende udvikling i andre OECD-lande betyder imidlertid, at Danmark fortsat har en relativ høj kompensationsgrad.

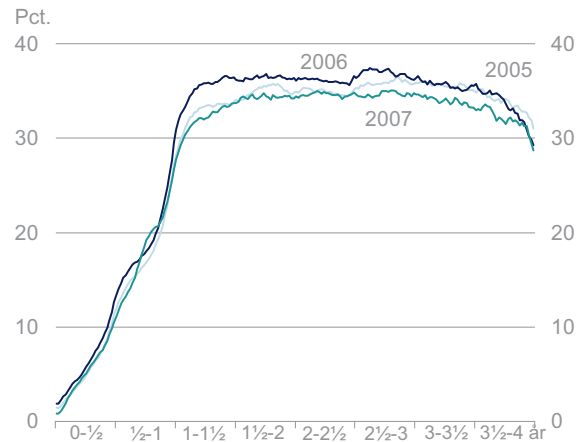
Den høje danske kompensationsgrad for lavtlønnede indebærer et behov for en aktiv arbejdsmarkedspolitik med effektive rådighedsregler, der kan supplere den økonomiske tilskyndelse til at finde job, herunder krav til ledige om at stå til rådighed for arbejdsmarkedet.

Danmark er det land i OECD, der har de højeste udgifter til aktiv arbejdsmarkedspolitik målt i forhold til BNP, se figur 5.14. Det afspejler bl.a. det relativt høje ydelsesniveau under aktivering samt, at uddannelsesaktivering udgør en stor del af den danske indsats, og denne type aktivering er forholdsvis omkostningstung.

De danske aktiveringsgrader har ligget nogenlunde stabilt gennem de seneste tre år. Der har dog været et mindre fald fra 2006 til 2007, se figur 5.16. Det kan bl.a. hænge sammen med, at oprettelsen af de nye jobcentre i forbindelse med Strukturreformen

har medført en midlertidig aktivitetsnedgang.

Figur 5.16 Aktiveringsgrader fordelt efter varighed i dagpengesystemet

Anm.: Aktiveringsgraden angiver den andel af ledige dagpengemodtagere, der er i aktivering. Ugentlige data fra uge 1 til uge 208. Den lyseblå kurve er 2005. Kilde: Beskæftigelsesministeriets forløbsregister DREAM samt egne beregninger.

Regeringen har i 2008 igangsat en styrkelse af aktiveringsindsatsen, bl.a. med yderligere forsøg med 'Hurtig i gang', se boks 5.1.

Boks 5.1 En tidlig indsats

Projekt 'Hurtigt i gang', som blev gennemført i 2005-2006, har vist, at det virker at sætte tidligt og målrettet ind overfor de ledige. De ledige, som oplevede en fremrykket indsats og en hyppigere kontakt med arbejdsformidlingen, havde således i gennemsnit 20-30 pct. større sandsynlighed for at komme i beskæftigelse inden for det første halve år. Disse ledige fandt også oftere beskæftigelse, inden afklarings- og jobsøgningsforløbet satte i gang.

Det er baggrunden for, at regeringen har igangsat projekt 'Hurtigt i gang 2' i februar 2008. Projektet skal undersøge, hvilke aktiveringsmodeller der er de mest effektive.

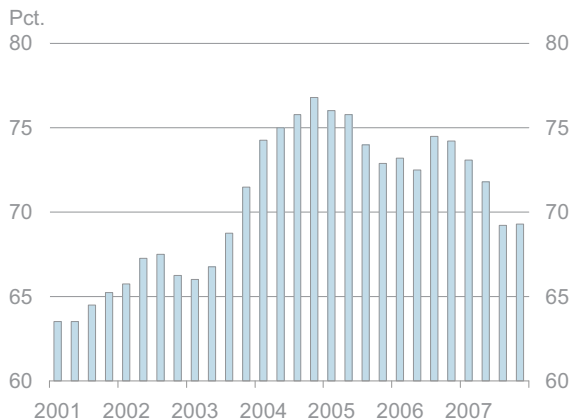
Kilde: SFI (2007): Hurtigt i gang. Evaluering af et forsøg med en tidlig og intensiv beskæftigelsesindsats for forsikrede ledige.

Et af formålene med den styrkede aktiveringsindsats er at sikre, at ledige aktivt står

til rådighed for arbejdsmarkedet. Andelen af ledige, der reelt står til rådighed, har været faldende siden 2004, se figur 5.17. Det kan bl.a. afspejle, at det er de ledige, som aktivt søger job, der først er kommet i beskæftigelse under højkonjunktoren.

Figur 5.17 Andel af ledige, der reelt står til rådighed for arbejdsmarkedet

Anm.: Ledige dagpenge- eller kontanthjælpsmodtagere, der ifølge eget udsagn ønsker et job, er aktivt jobsøgende og kan tiltræde et job inden for 14 dage. Firekvartalers rullende gennemsnit.

Kilde: Specialkørsel fra Danmarks Statistik (AKU).

Ved udgangen af 2007 var der ca. 30 pct. af de ledige, som ikke reelt stod til rådighed for arbejdsmarkedet. Manglende rådighed kan skyldes administrationen af rådighedsreglerne, men kan også hænge sammen med, at sanktionerne overfor ledige, der ikke opfylder rådighedskravene, er relativt milde i Danmark i forhold til en række andre europæiske lande.⁴

Voksen- og efteruddannelse

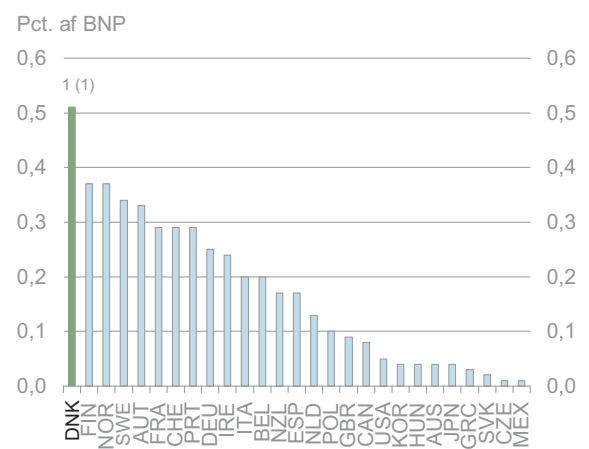
Danske virksomheders konkurrenceevne afhænger blandt andet af, at arbejdsudbudets kvalifikationer kan tilpasse sig de skiftende produktionsvilkår. Et veltilrettelagt voksen- og efteruddannelsessystem kan bi-

⁴ Se Finansministeriet (2004), Finansredegørelse. Med 'Aftale om fremtidens velstand og velfærd og investeringer i fremtiden' fra juni 2006 er der sket en skærpelse af sanktionerne overfor danske ledige, der ikke lever op til rådighedskravene.

drage til at øge produktiviteten, sænke ledigheden og forebygge flaskehalsproblemer på arbejdsmarkedet. Indsatsen skal dog også ses i sammenhæng med de betydelige udgifter, der er forbundet hermed.

I Danmark er en stor del af deltagelsen i uddannelsesaktiviteter offentligt finansieret. Det betyder, at de offentlige udgifter til voksen- og efteruddannelse (VEU) er relativt høje. Til trods for at udgifterne er faldet fra 2004 til 2005, er de danske udgifter fortsat de højeste i OECD, se figur 5.18.

Figur 5.18 Offentlige udgifter til VEU, 2005

Kilde: OECD.STAT.

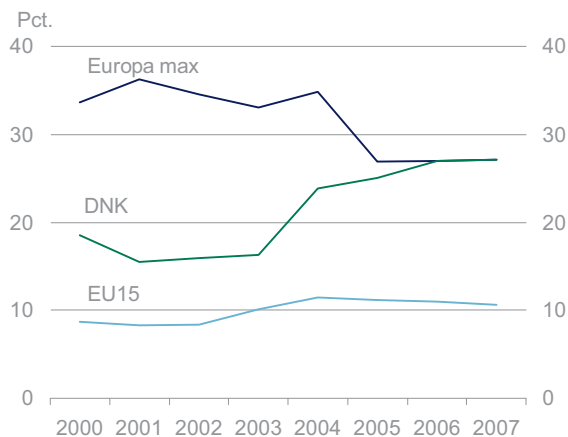
Det er dog ikke omkostningsniveauet men effekten og kvaliteten af VEU, der er afgørende, herunder om indsatsen målrettes de grupper, som har det største behov for opkvalificering.

I det omfang uddannelsesaktiviteterne foregår i arbejdstiden, vil en høj deltagelse samtidig give sig udslag i kortere arbejdstid. Det understreger yderligere vigtigheden af at målrette indsatsen.

Deltagelsen i voksen- og efteruddannelse kan blandt andet belyses ved at se på deltagelsen i uddannelsesaktiviteter blandt de 30-64-årige. Deltagelsen i uddannelsesaktiviteter blandt de 30-64-årige er høj i Danmark sammenlignet med andre EU-lande. Ande-

len af 30-64-årige, som deltager i uddannelse, er steget siden 2000, og Danmark lå i 2007 øverst, se figur 5.19.

Figur 5.19 Har deltaget i uddannelse de seneste fire uger, 30-64-årige

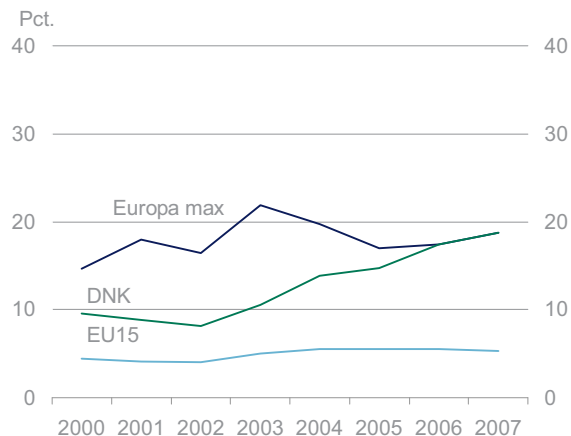

Anm.: Andel af 30-64-årige. Alle typer uddannelse er medtaget. Det kan påvirke Danmarks placering, at vi har relativt mange ældre studerende. Antal lande varierer fra år til år, se Factbook.dk.

Kilde: Særudtræk fra Eurostats Labour Force Survey.

Generelt deltager højtuddannede mere i voksen- og efteruddannelse end andre grupper, også i Danmark. Danmark er dog det land i Europa, hvor den største andel af de ufaglærte 30-64-årige deltager i uddannelsesaktiviteter, se figur 5.20.

Figur 5.20 Ufaglærtes deltagelse i uddannelse, 30-64-årige

Anm.: Andel af 30-64-årige ufaglærte. Se i øvrigt anmærkning til figur 5.19.

Kilde: Særudtræk fra Eurostats Labour Force Survey.

Faglige færdigheder	97
De bedste elever	99
De svageste elever	99
Andre færdigheder	100
Holdning til samarbejde	100
Problemløsning	100
Uddannelse efter folkeskolen	101
Mønsterbrud	102
Social baggrund	102
Udenlandsk herkomst	102
Rammevilkår for folkeskolen	104
Eleverne	104
Lærerne	105
Udgifter	107

Folkeskolen¹ skal give alle børn de grundlæggende faglige færdigheder, som er afgørende for at få en uddannelse og for at begå sig på arbejdsmarkedet og i samfundet. Og skolen skal medvirke til, at børnene lærer at være kreative, selvstændige og ansvarlige borgere.

Det er regeringens mål, at

- Danmark skal have verdens bedste folkeskole. Folkeskolen skal give eleverne faglige kundskaber og færdigheder, fremme kreativitet og selvstændighed samt forberede til videre uddannelse.
- Eleverne i folkeskolen skal være blandt verdens bedste inden for de fire grundlæggende fagområder: Læsning, matematik, naturfag og engelsk.
- Alle elever skal have gode faglige færdigheder. De dygtigste skal være på niveau med de bedste i andre lande. Og niveauet hos de svageste elever skal hæves.
- Folkeskolen skal sikre, at alle unge får kundskaber og færdigheder, der kvalifi-

cerer dem til at deltage aktivt i en globaliseret verden.

I den seneste PISA-undersøgelse fra 2006 ligger de danske 15-årige elevers færdigheder i læsning og naturfagene på niveau med OECD-gennemsnittet. I matematik er færdighederne noget over gennemsnittet, men ikke tilstrækkelige til en placering i top fem.

De 15-årige har forbedret deres faglige færdigheder inden for naturfagene fra en placering helt i bunden til en plads i midterfeltet. De 15-åriges resultater i læsning og matematik er derimod ikke signifikant forskellige fra resultaterne i 2003. Afstanden til top fem er dog mindsket, men afstanden til den absolutte top er øget, da resultatet for det bedste land er forbedret.

Der kan imidlertid konstateres fremskridt i de yngre klasser. En undersøgelse blandt eleverne i 3. klasse viser, at læsescoren her er øget med 3 pct. og læsehastigheden med 10 pct. fra 2000 til 2006.

Tabel 6.1 Hvordan ligger Danmark i forhold til andre lande?

	Seneste års udvikling i DNK	Placering blandt OECD-landene		
		Under gennemsnit	Midterfelt	Top 5
Faglige færdigheder				
▪ Læsning	—		■	
▪ Matematik	—		■	
▪ Naturfagene	↗	□	■	
Holdning til samarbejde	—			■
Stor andel dygtige elever	—	■		
Dygtige elevers færdigheder	—	□	■	
Lille andel svage elever	↗		■	
Svage elevers færdigheder	↗			■
Samlet vurdering	↗		■	

Anm.: ↗, — og ↘ angiver henholdsvis fremgang status quo og tilbagegang i danske data siden Konkurrencevneredegørelse 2007, mens kasserne angiver Danmarks position i forhold til andre OECD-lande. □ angiver Danmarks placering i Konkurrencevneredegørelse 2007. For den samlede vurdering opnås en placering i top fem, når Danmark ligger i top fem på mere end halvdelen af de viste områder. De opstillede mål refererer til figur 6.1 og figur 6.2 (Faglige færdigheder), figur 6.8 (Holdning til samarbejde), figur 6.5 (Stor andel dygtige elever), Factbook.dk (Dygtige elevers færdigheder), figur 6.6 (Lille andel svage elever) og figur 6.7 (Svage elevers færdigheder).

¹⁾ I kapitlet anvendes benævnelsen folkeskole synonymt med grundskole, dvs. indikatorerne omfatter folkeskoler, de frie grundskoler og efterskoler med mindre andet er nævnt.

Danmark har stadig relativt få elever med højt kompetenceniveau. Kompetenceniveauet blandt de bedste elever er dog blevet styrket i forhold til de øvrige OECD-lande, så Danmark nu er på niveau med OECD-gennemsnittet.

Andelen af svage læsere i Danmark har ikke ændret sig siden 2003, og er stadig på niveau med OECD-gennemsnittet. Omkring hvert sjette elev vurderes at være uden funktionel læsevne, når folkeskolen forlades. Det er i mange tilfælde en barriere i forhold til at fuldføre yderligere uddannelse. De svageste elever i Danmark har imidlertid et relativt højt kompetenceniveau sammenlignet med de svageste elever i udlandet.

Indvandrere og efterkommere scorer generelt lavere end elever med dansk herkomst i

PISA-undersøgelsen. Det gælder også for eleverne i andre lande som fx Sverige og Tyskland. I Danmark er der dog en større forskel i scoren for eleverne med dansk herkomst og efterkommere.

Der er ligeledes forskel på fordelingen af de karakterer, som elever med dansk og udenlandsk herkomst opnår. 2 pct. af eleverne med dansk herkomst fik en karakter under 6 i skriftlig dansk ved folkeskolens afgangsprøve i 2007. Det samme var tilfældet for 8 pct. af eleverne med udenlandsk herkomst.

Den danske folkeskole er dog blevet bedre til at bryde den negative sociale arv. Danmark ligger nu over OECD, men Danmark halter dog stadig efter de øvrige nordiske lande.

Tabel 6.2 Nye initiativer - 2007/2008

UDVIDELSE AF UNDERVISNINGSPLIGTEN

- Undervisningspligten udvides fra 9 til 10 år, således at børnehaveklassen fremover medregnes i undervisningspligten. Ændringen træder i kraft 1. august 2009.

NY INDHOLDSBESKRIVELSE FOR BØRNEHAVEKLASSEN

- Fastsættelse af en ny indholdsbeskrivelse med tilhørende trinmål for undervisningen i børnehaveklassen, der skal præcisere og tydeliggøre arbejdet med børnenes sproglige udvikling. Faglighed og legende tilgang til undervisningen skal fortsat være integrerede værdier i indskolingspædagogikken. Dertil kommer krav om obligatorisk sprogvurdering af eleverne i starten af børnehaveklassen, så undervisningen allerede fra begyndelsen kan tage udgangspunkt i det enkelte barns sproglige forudsætninger og princippet om undervisningsdifferentiering. Ændringen træder i kraft 1. august 2009.

MÅL OG INDHOLDSBESKRIVELSE FOR SFO

- Indførelse af en forpligtelse for kommunalbestyrelserne til at fastsætte mål- og indholdsbeskrivelse for skolefritidsordninger (SFO). Herved forpligtes kommunalbestyrelserne til åbent at informere om den enkelte kommunes prioriteringer og serviceniveau på SFO-området, så borgerne får mulighed for at få et bedre indblik heri. Ændringen træder i kraft 1. august 2009.

ALDERSINTEGREREREDE KLASSER OG RULLENDE SKOLESTART

- Indførelse af mulighed for etablering af aldersintegrerede klasser og rullende skolestart op til og med 2. klasse. Ændringen træder i kraft 1. august 2008.

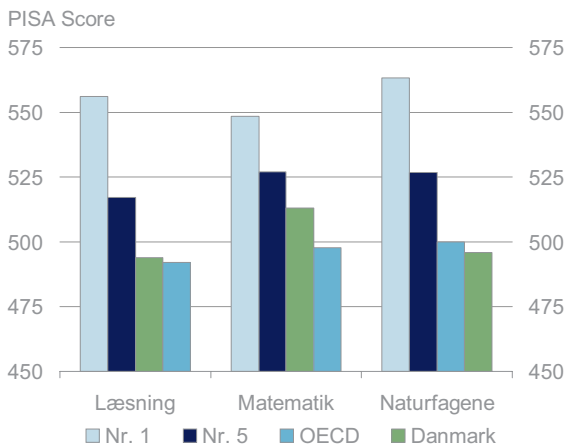
Anm.: Større initiativer siden Konkurrenceevneredegørelse 2007. Se appendiks 2 for en nærmere beskrivelse.

Faglige færdigheder

Folkeskolen er første led i uddannelsessystemets fødekæde og af afgørende betydning for befolkningens kompetenceniveau. Læsning, matematik og naturfag er nøglen til at lære andre fag og til at klare sig i den videre uddannelse og på arbejdsmarkedet.

I den seneste PISA-undersøgelse fra 2006 ligger de danske 15-årige elevers færdigheder i læsning og naturfagene på niveau med gennemsnittet i OECD. I matematik er færdighederne noget over gennemsnittet, men dog ikke tilstrækkelig til en placering i top fem, se figur 6.1.

Figur 6.1 Faglige færdigheder, 2006

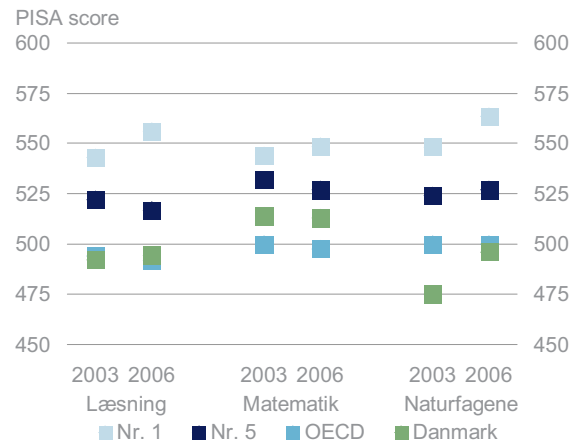

Anm.: Rangordnet efter den gennemsnitlige score i PISA-undersøgelsen. En stikprøve af 15-årige i alle OECD-lande testes med samme test og pointsystem. Testen modsvarer derfor ikke nødvendigvis de nationale mål for folkeskolen. USA deltog ikke i læsning i 2006.

Kilde: OECD, PISA 2006.

I forhold til undersøgelsen i 2003 har de danske elever forbedret deres faglige færdigheder inden for naturfagene fra en plads helt i bunden til en 18. plads på niveau med OECD-gennemsnittet. Resultaterne i læsning eller matematik er derimod ikke signifikant forskellige fra resultaterne i 2003. Afstanden til top fem er imidlertid mindsket siden 2003, mens afstanden til den absolutte top er øget, da resultatet for det bedste land er forbedret, se figur 6.2.

Figur 6.2 Udvikling i 15-åriges faglige færdigheder fra 2003 til 2006

Anm.: For naturfagene er der sket en metodeændring fra 2003 til 2006, se boks 6.1.

Kilde: OECD, PISA 2003 og 2006.

Boks 6.1 PISA-undersøgelsen 2006

PISA-undersøgelsen sammenligner de faglige færdigheder blandt 15-årige i alle OECD-lande inden for en række fagområder. Undersøgelsen gennemføres hvert tredje år og er senest gennemført i 2006.

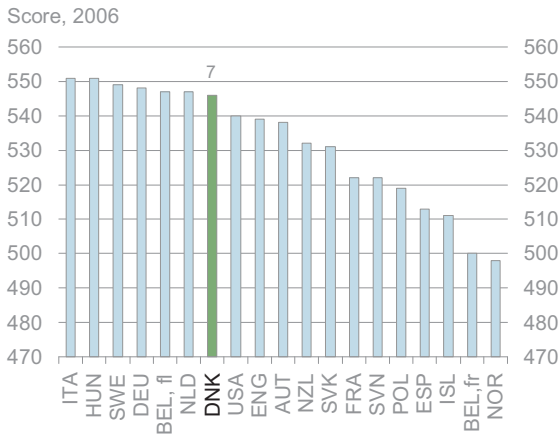
Som følge af ændringer og udvidelser af testen for naturfagene, er det ikke altid direkte muligt at sammenligne resultaterne fra PISA 2006 med 2003. Men en særlig analyse af præstationerne på de naturfagsopgaver, der var fælles for 2003 og 2006 bekræfter det positive billede.

I 2006 deltog i alt 57 lande i undersøgelsen. I Konkurrenceevneredegørelsen er der dog kun medtaget tal fra OECD-landene. Undersøgelsens metode og øvrige resultater er nærmere beskrevet i Factbook.dk.

Udover PISA-undersøgelsen, der måler de 15-åriges elevers faglige færdigheder, foretages der hvert femte år en undersøgelse af de yngre elevers læsefærdigheder ved afslutningen af 4. klasse, se boks 6.2.

I denne såkaldte PIRLS-undersøgelse fra 2006 ligger de danske 4. klasseelever højt sammenlignet med eleverne i de øvrige deltagende OECD-lande, se figur 6.3.

Figur 6.3 Læsekompetencer i 4. klasse

Anm.: Se boks 6.2. Resultater fra de øvrige lande kan ses i Factbook.dk.

Kilde: Mejding m.fl., PIRLS 2006.

I forhold til de øvrige nordiske lande ligger danske elever på niveau med eleverne i Sverige og bedre end eleverne i både Norge og Island. Det skal dog bemærkes, at 1. klasse i både Norge og Island svarer til en dansk børnehaveklasse, og at de norske og islandske 4. klasseelever derfor er et år yngre end de danske. Derfor har Norge og Island også undersøgt deres 5. klasser, og disse elever ligger på niveau med danske 4. klasser.

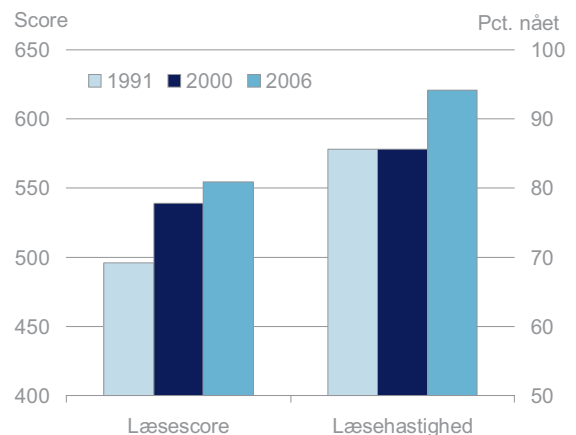
Boks 6.2 PIRLS-undersøgelsen

PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) er en international undersøgelse af læsekompetence i 4. klasse. Danmark deltog første gang i 2006. Den næste undersøgelse planlægges gennemført i 2011. PIRLS koordineres af IEA (The International Association for the Evaluation of Educational Achievement). Undersøgelsens metode og resultater er nærmere beskrevet på www.dpu.dk/pirls.

I forbindelse med gennemførelsen af PIRLS-undersøgelsen i Danmark i 2006, blev IEA-undersøgelsen fra 1991 – der er en forløber til PIRLS – gentaget blandt eleverne i 3. klasse. IEA-undersøgelsen blev også gennemført i 2000 i forbindelse med et projekt i folkeskolen.

4. klasseeleverne ligger således i dag bedre placeret end de 15-årige, hvad angår læsefærdigheder. PIRLS er ikke tidligere gennemført i Danmark, og det er derfor ikke muligt at vurdere, om 4. klasseelevernes relativt gode læsefærdigheder er et nyt fænomen. En dansk undersøgelse blandt 3. klasseelever i 1991, 2000 og 2006 indikerer imidlertid, at der er sket markante fremskridt.

Fra 1991 til 2006 har danske elever i 3. klasse alt i alt forbedret deres læsevner svarende til et helt klassestrin. Fra 1991 til 2000 er det især læsesikkerheden, der er blevet forbedret, mens læsehastigheden var uændret. Fra 2000 til 2006 er der sket en yderligere fremgang, og i denne periode slår forbedringen også igennem på læsehastigheden. Læsescoren er i denne periode øget med 3 pct. og læsehastigheden med 10 pct., se figur 6.4.

Figur 6.4 Resultater med IEA-91-testen

Anm.: Se boks 6.1. Score og hastighed aflæses hhv. på venstre og højre akse.

Kilde: Mejding m.fl., PIRLS 2006.

På baggrund af fremgangen blandt eleverne i de yngre klasser er det sandsynligt, at der om få år også vil ske en forbedring af 15-åriges resultater i PISA-testen.

På sigt vil det blive muligt at anvende landsresultater fra de nye nationale, obligatoriske test til at bedømme udviklingen i de danske elevers faglige færdigheder, se boks 6.3.

Boks 6.3 Landsresultater fra de nationale test

I foråret 2007 blev de første nationale test i matematik, dansk/læsning og fysik/kemi gennemført ude på skolerne. Testene blev derefter evalueret af et panel af forskere og eksperter i efteråret 2007. Forskerne sagde god for selve testmetoden, men anbefalede ændringer af testopgaverne, hvor særligt opgaverne i læsning skal laves om, mens opgaverne i fysik/kemi og matematik skal justeres.

Undervisningsministeren har i samråd med forligspartierne bag folkeskoleloven besluttet at følge forskernes råd. Det er afgørende, at kvaliteten af testene er helt i orden. Derfor udskydes afviklingen af de nationale test, og der skal således ikke gennemføres test i resten af skoleåret 2007/08. I stedet skal 2008 anvendes på afprøvnings og kvalitetssikring af testopgaverne.

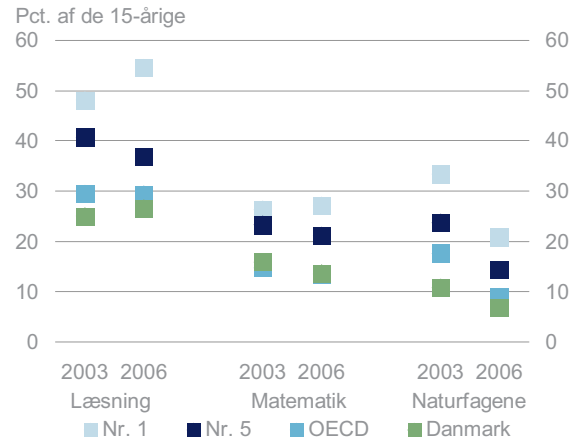
De ændrede forudsætninger for testene betyder, at der ikke offentliggøres landsresultater fra den første test-runde i maj-juni 2007. Dette skyldes bl.a., at testene bliver ændret så grundlæggende, at det bliver vanskeligt at sammenholde resultatet med de efterfølgende år.

De bedste elever

Danmark har relativt få elever med højt kompetenceniveau. I 2006 havde under 27 pct. af de 15-årige i Danmark et højt læseniveau. Dermed lå Danmark stadig under gennemsnittet i OECD. Også i naturfagene lå Danmark under OECD-gennemsnittet, og her er andelen af elever med højt kompetenceniveau faldet.¹

I matematik svarer andelen med højt kompetenceniveau dog til OECD-gennemsnittet, se figur 6.5.

Figur 6.5 Andel 15-årige med højt kompetenceniveau

Anm.: Andel 15-årige på niveau 5 eller 6 (niveau 4 eller 5 i læsning). Ved sammenligninger skal der tages forbehold for metodeændringer, se boks 6.1.

Kilde: OECD, PISA, 2003 og 2006.

De bedste elever er dog blevet lidt bedre siden 2006. De lå i 2006 på niveau med gennemsnittet i OECD i alle tre fag, se Factbook.dk.

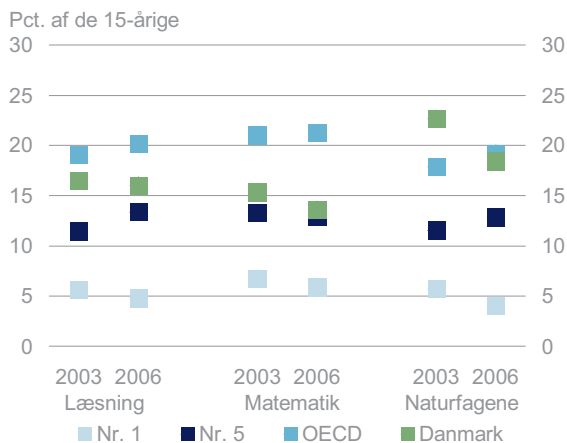
De svageste elever

Andelen af svage læsere i Danmark har ikke ændret sig siden undersøgelsen i 2003. Omkring 17 pct. af de 15-årige vurderes stadig at være uden funktionel læsevne. Det er i mange tilfælde en barriere i forhold til at fuldføre yderligere uddannelse.

Ca. 14 pct. af de 15-årige vurderes at have svage matematiske kompetencer. Det er imidlertid relativt få i sammenligning med andre OECD-lande og på grund af statistisk usikkerhed kan en placering i top fem ikke afvises på dette område, se figur 6.6.

Andelen af 15-årige med svage faglige kompetencer inden for naturfagene er faldet til 18 pct. og ligger nu på niveau med OECD-gennemsnittet.

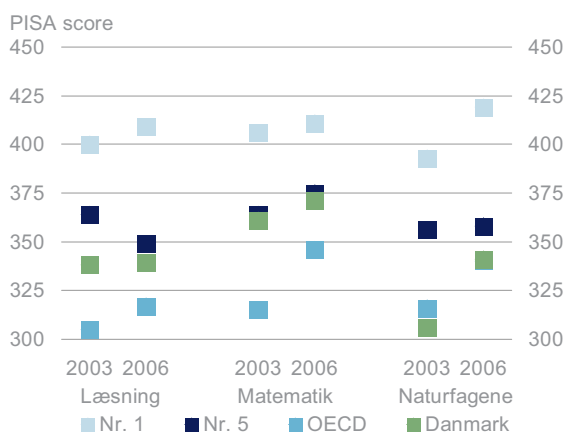
¹ Denne udvikling skal tages med forbehold, da der ikke er fuldstændig overlap i de naturfaglige opgaver fra 2003 og 2006, se boks 6.1

Figur 6.6 Andel 15-årige med lavt kompetenceniveau, 2006

Anm.: Andel 15-årige på niveau 1 eller derunder.
Kilde: OECD, PISA 2006.

I Danmark har de svageste elever et relativt højt niveau sammenlignet med de svageste elever i udlandet. I læsning og matematik ligger scoren for de 5 pct. svageste elever i Danmark mellem gennemsnittet i OECD og top fem, og på grund af usikkerhed om tallene kan en top fem placering i begge fag ikke udelukkes.

De svageste elevers læsefærdigheder var stort set uændret fra 2003 til 2006. I matematik og naturfagene er, der imidlertid sket klare fremskridt, se figur 6.7.

Figur 6.7 De svageste elevers færdigheder, 2006

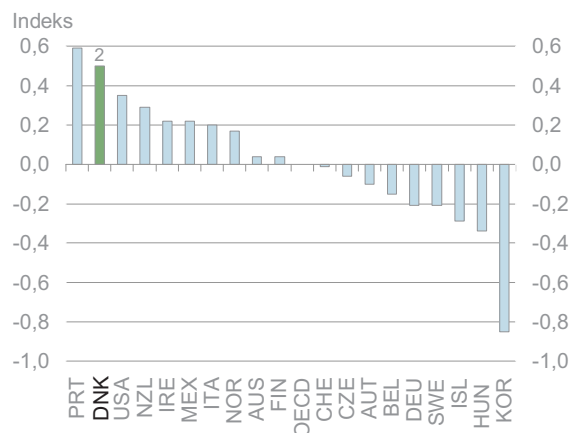
Anm.: Højeste score for de 5 pct. svageste elever.
Kilde: OECD, PISA 2006.

Andre færdigheder

Udover at sikre alle børn de grundlæggende faglige færdigheder, skal folkeskolen bidrage til at fremme værdier som fx kreativitet og selvstændighed. Der findes kun få statistiske indikatorer, der kan måle de danske elevers præstation på disse områder. Men de undersøgelser, der findes, indikerer, at Danmark klarer sig godt.

Holdning til samarbejde

Lysten til at samarbejde kendetegner den danske folkeskole. I PISA-undersøgelsen i 2000 scorede Danmark næsthøjest på indekset for indlæring gennem samarbejde. Danske elever lå mærkbart over niveauet i de øvrige nordiske lande og blev kun overgået af Portugal, se figur 6.8.

Figur 6.8 Holdning til samarbejde, 2000

Anm.: Undersøgelsen er ikke gentaget siden 2000. Baseret på elevernes svar på, om de kan lide at arbejde sammen med andre og hjælpe andre, om de lærer mest, når de arbejder sammen med andre og lign.
Kilde: OECD, PISA 2000.

Herudover er de danske elever kendetegnet ved, at de har et relativt stærkt tilhørsforhold til skolen og en forholdsvis stærk fællesskabsfølelse, se Factbook.dk.

Problemløsning

I PISA-undersøgelsen fra 2003 indgik problemløsning som et selvstændigt fokusområde. Problemløsning blev i denne forbindelse defineret som "et individs færdighed i at benytte kognitive processer til at opfatte

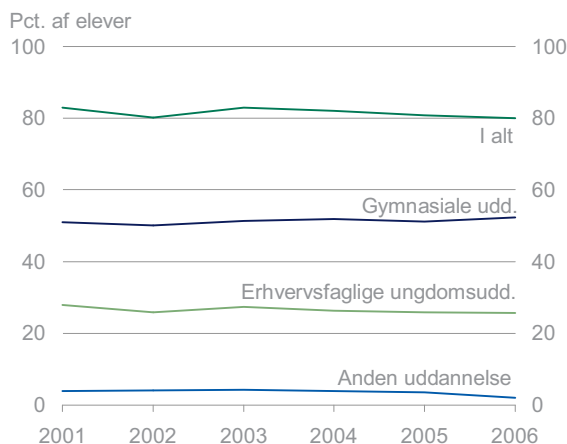
og løse virkelige, tværfaglige problemstillinger, hvor vejen til løsningen ikke er umiddelbart tilgængelig, og hvor de færdigheds- eller kundskabsområder, som kan inddrages i løsningen af problemet ikke indeholdes i et enkelt fagområde inden for matematik, naturfag eller læsning”.

Danmark lå i 2003 over gennemsnittet, men seks OECD-lande lå signifikant bedre placeret end Danmark, se Factbook.dk.

Uddannelse efter folkeskolen

Folkeskolen skal bidrage til, at eleverne opnår de nødvendige færdigheder til at påbegynde og gennemføre videre uddannelse. I 2006 påbegyndte 80 pct. af eleverne en uddannelse i umiddelbar forlængelse af folkeskolen, se figur 6.9.

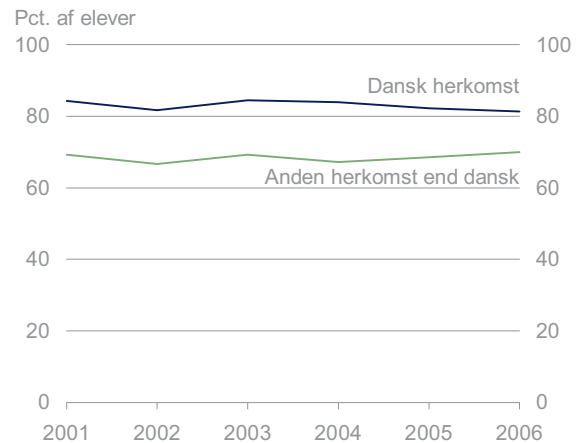
Figur 6.9 Direkte overgang fra folkeskolen, 2001-2006

Anm.: Status per 1. oktober for den samlede overgang fra 9. og 10. klasse. Anden uddannelse omfatter 10. klasse og ikke-kompetencegivende uddannelser. Kilde: Egne beregninger på baggrund af tal fra UNI-C Statistik & Analyse.

Der er en større andel af eleverne med dansk herkomst, der påbegynder en uddannelse umiddelbart efter folkeskolen end blandt eleverne med anden herkomst. I 2006 var det tilfældet for henholdsvis 81 og 70 pct. Andelen er dog stigende blandt elever med anden herkomst end dansk, se figur 6.10.

Figur 6.10 Direkte overgang fra folkeskolen - fordelt på herkomst, 2001-06

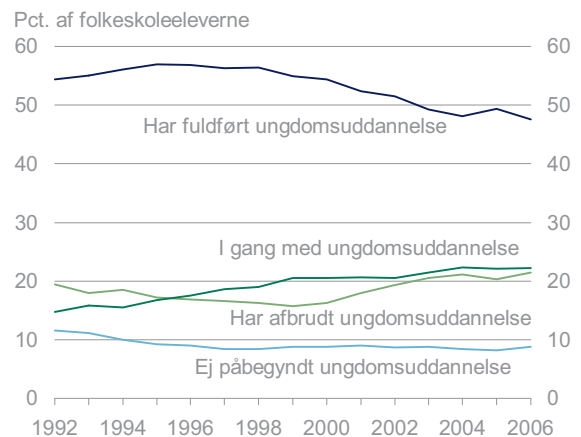

Anm.: Status lige efter sommerferien for den samlede overgang fra 9. og 10. klasse.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af tal fra UNI-C Statistik & Analyse.

Nogle påbegynder en uddannelse senere, men fem år efter afslutning af folkeskolen er der stadig ca. 9 pct., der ikke er gået i gang med en ungdomsuddannelse. Herudover har lidt over 20 pct. afbrudt en ungdomsuddannelse og ikke påbegyndt en ny, se figur 6.11.

Figur 6.11 Fem år efter folkeskolen

Anm.: 5 år efter året for færdiggørelsen af folkeskolens 9. eller 10. klasse.

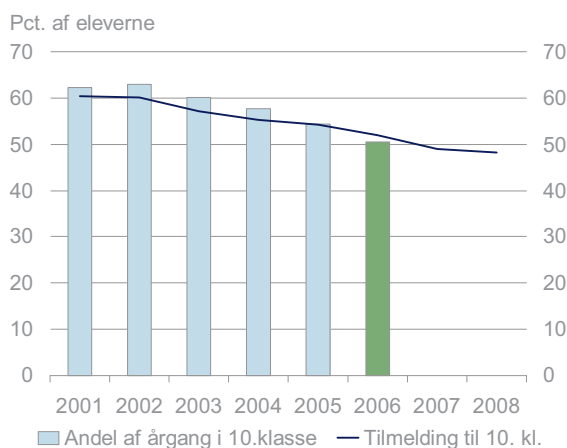
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Fem år efter færdiggørelse af folkeskolen er der således næsten 30 pct., som hverken har gennemført eller er i gang med at gennemføre en ungdomsuddannelse. Andelen er særligt stor for indvandrere og efterkommere.

10. klasse er et tilbud til unge, der efter ni års skolegang ikke har opnået tilstrækkelige kompetencer til at gennemføre en ungdomsuddannelse og til unge, der er uafklarede med hensyn til uddannelsesvalg.

Andelen af en ungdomsårgang, der går i 10. klasse, er faldet for fjerde år i træk og de nyeste tilmeldingstal indikerer, at faldet vil fortsætte, se figur 6.12

Figur 6.12 Andel af årgang i 10. klasse

Anm.: Antallet af elever i 10. klasse i forhold til antallet af elever i 9. klasse året før (opgjort per 1. oktober). Tal for 2006 er foreløbige. Tilmeldingstal er opgjort på baggrund af elevernes valg 15. marts.
Kilde: UNI·C Statistik & Analyse.

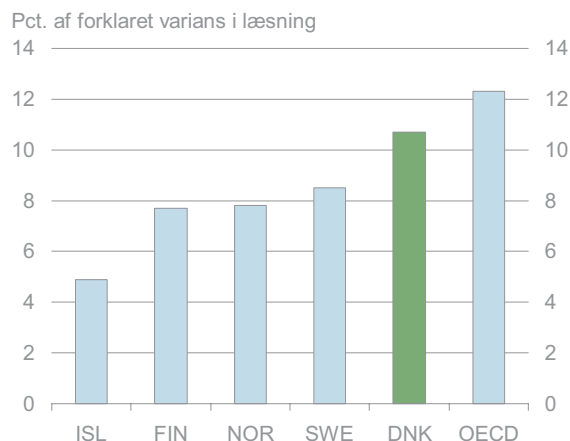
Mønsterbrud

Folkeskolen har en vigtig rolle at løfte med hensyn til at bryde den negative sociale arv og dermed give den enkelte bedre mulighed for at realisere sit potentiale uanset økonomisk, social eller kulturel baggrund.

Social baggrund

Vurderet på baggrund af elevernes præstationer i læsning er den danske folkeskoles evne til at bryde ”den sociale arv” bedre end gennemsnittet i OECD, men ikke på niveau med skolerne i de øvrige nordiske lande, se figur 6.13.

Figur 6.13 Evne til at bryde social arv, 2006

Anm.: Andel af varians i scoren i læsning, der kan forklares ved det såkaldte ESCS-indeks for social baggrund, som kombinerer aspekter af økonomiske og sociale forhold i elevens hjem, se Factbook.dk. Indekset tager ikke højde for konjunkturforskel.
Kilde: OECD, PISA 2006.

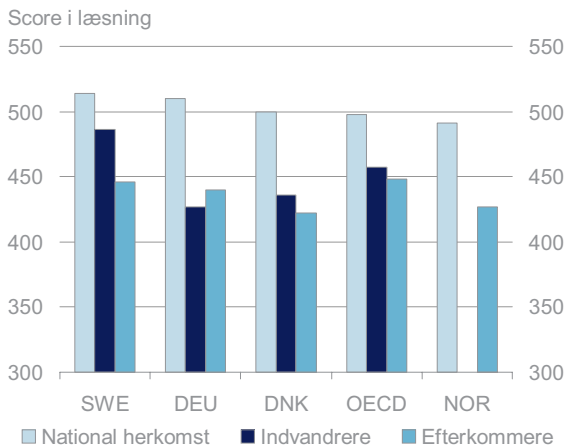
Den danske folkeskole er dog i stigende grad i stand til at bryde den negative sociale arv. Indikatoren er således faldet ca. 30 pct. siden undersøgelsen i 2003, se Factbook.dk. Da indekset ikke tager højde for konjunkturforskel, kan en del af udviklingen dog formentlig tilskrives den øgede beskæftigelse blandt forældrene.

Udenlandsk herkomst

For unge indvandrere og efterkommere er tilegnelsen af færdigheder i skolesystemet en vigtig vej til integration i Danmark.

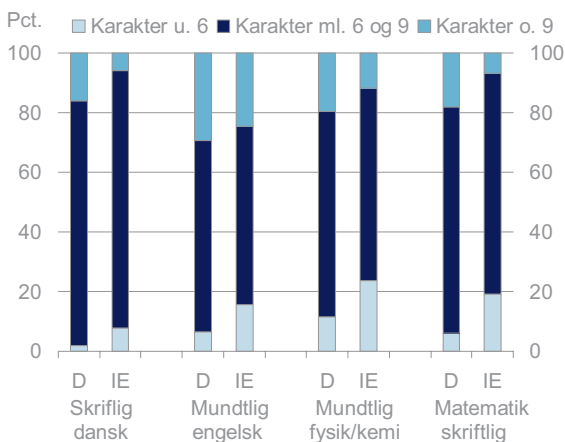
Indvandrere og efterkommere scorer generelt lavere i 2006-PISA-undersøgelsen end elever med dansk herkomst. Det gælder også i andre lande som fx Sverige og Tyskland. I Danmark er der dog en større forskel i scoren for eleverne med dansk herkomst og efterkommere end blandt de øvrige lande, se figur 6.14.

Samme billede genfindes for matematik og naturfagene, se Factbook.dk.

Figur 6.14 PISA-score og herkomst, 2006

Anm.: Indvandrere og efterkommere fra vestlige og ikke vestlige lande. Kun få lande har data fordelt på herkomst, og Norge mangler tal for indvandrere.
Kilde: OECD, PISA 2006.

Der er ligeledes stor forskel på karakterfordelingen ved folkeskolens afgangsprøve for elever af dansk og udenlandsk herkomst. Den andel, der fik under 6 i dansk eller matematik ved afgangsprøven i 2007, er fx tre gange så høj for elever af udenlandsk herkomst som for elever af dansk herkomst, se figur 6.15.

Figur 6.15 Karakterer ved folkeskolens afgangsprøve og herkomst, 2007

Anm.: Prøvekarakterer ved folkeskolens afgangsprøve maj/juni 2007. D og IE er hhv. dansk herkomst og indvandrere og efterkommere.

Kilde: UNI·C Statistik & Analyse.

Boks 6.4 Ny karakterskala

Den 1. august 2007 blev der indført en ny 7-trins karakterskala for folkeskolen. Sammen med et større fokus på dokumentation og måling af elevernes færdigheder og kundskaber samt øget opmærksomhed på fagenes mål som følge af indførelsen af Fælles Mål i 2003, er der skabt grundlag for, at den nye karakterskala kan give et retvisende og gennemsigtigt billede af den individuelle bedømmelse. Karaktererne skal således på en mere entydig og eksakt måde kunne udtrykke graden af eksaminandens mål-opfyldelse og skal anvendes til absolutte vurderinger i forhold til temmelig præcist opstillede mål.

Denne skala vil fremover gøre det muligt også at bedømme udviklingen i de danske folkeskoleelevers præstationer, så snart der foreligger tal fore mere end ét år. Hidtil har det kun været muligt at anvende afgangskarakterer til bedømme forskellen på tværs af grupper inden for samme år.

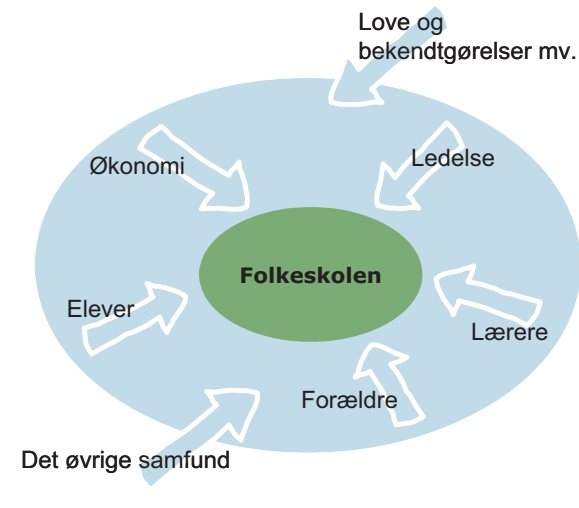
For yderligere informationer om den nye karakterskala henvises til Undervisningsministeriets hjemmeside, www.uvm.dk.

Rammevilkår for folkeskolen

De danske elevers færdigheder skal ses på baggrund af de rammer, der er for indlæring, herunder indsatsen fra elever, lærere, ledelse og forældre samt de økonomiske ressourcer. En række overordnede love og aftaler regulerer denne indsats. Det gælder fx folkeskoleloven, se figur 6.16.

Figur 6.16 Rammevilkår

Rammevilkårene belyses nedenfor, idet det dog ikke er muligt at måle på alle de rammevilkår, der er vist i figur 6.16.

Eleverne

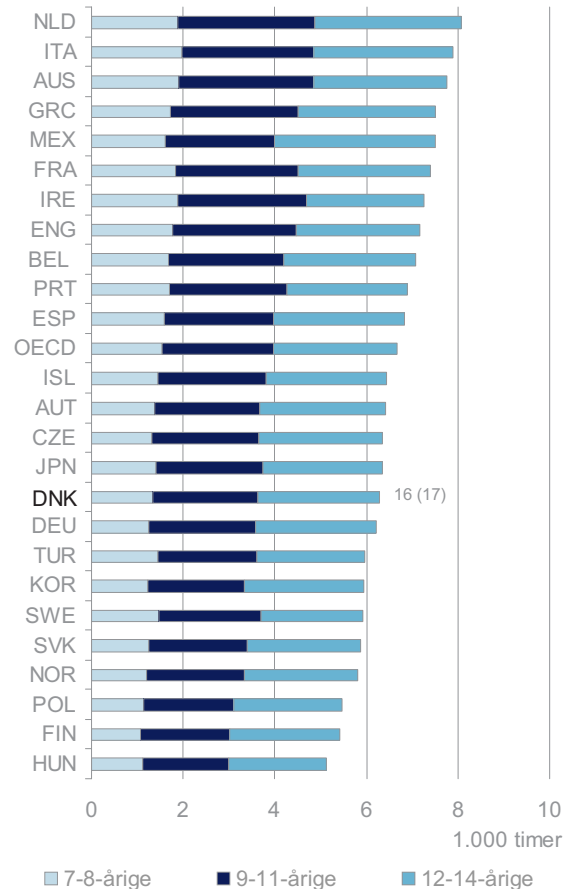
Elevernes muligheder for at opnå gode resultater i folkeskolen afhænger bl.a. af hvor mange undervisningstimer, eleverne modtager, kvaliteten af undervisningen samt elevernes forudsætninger, fx elevernes danske sprogkunderskaber ved skolestart.

Timetallet

Antallet af obligatoriske undervisningstimer ligger lavt sammenlignet med de øvrige OECD-lande. For alle aldersgrupper mellem 7 og 14 år har en dansk skoleelev færre obligatoriske undervisningstimer end gennemsnittet i OECD. Det totale antal obligatoriske timer for de 7-14-årige elever er dog - lige som sidste år - steget ca. 200 timer til lidt under 6.300 timer i 2005. Det har bety-

det, at Danmark er rykket en placering frem, se figur 6.17.

Figur 6.17 Obligatorisk undervisning, 2005

Anm.: Antal obligatoriske undervisningstimer for hhv. 7-8-årige, 9-11-årige og 12-14-årige. Offentlige institutioner. Klokketimer (60 minutter). Tal for Polen og Slovakiet er fra hhv. 2004 og 2003. Tallene dækker over minimumstimeantallet. Det faktiske antal kan være højere.

Kilde: OECD, Education at a Glance, 2007.

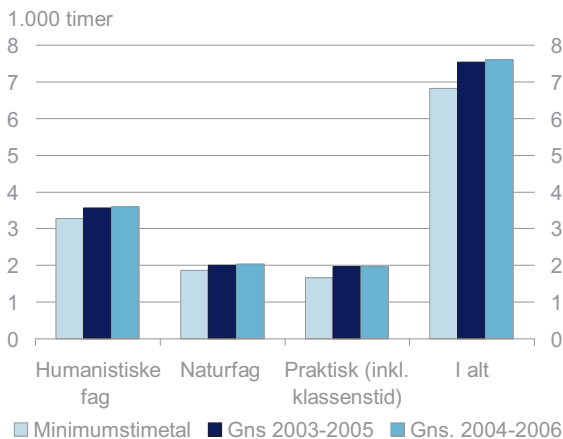
Stigningen i det samlede antal obligatoriske undervisningstimer skyldes primært flere timer til de to yngre aldersgrupper, se Factbook.dk.

Mange elever modtager flere timers undervisning end de obligatoriske i løbet af deres skoletid, og denne andel er øget siden sidste års redegørelse. Samlet set er det planlagte timetal for en elev i gennemsnit ca. 7.600 undervisningstimer fra 1.-9. klasse. Ifølge bekendtgørelsen skal en elev have mindst

6.810 timer.² Dermed modtager hver elev i gennemsnit knap 800 timer mere end minimumstimetallet i løbet af sit skoleforløb. Forskellen trækkes især af de humanistiske og praktiske fag, se figur 6.18.

Figur 6.18 Det gennemsnitlige antal planlagte undervisningstimer per elev

Anm.: Tal baserer sig på skolernes og kommunernes indberetninger af det planlagte undervisningstimetal 5. september i skoleåret for årene 2003-05 og 2004-05 (foreløbige tal). Skal ikke forveksles med de faktiske afholdte undervisningstimer.

Kilde: UNI·C Statistik & Analyse.

Der er imidlertid også nogen af eleverne, der modtager færre timer end minimumstimetallet i et eller flere fag. I perioden 2002-2003 var det tilfældet for 16 pct. af alle elever i 1.-9. klasse. Det var særligt blandt de yngre elever, at skolerne ikke levede op til minimumskravene, se Factbook.dk.

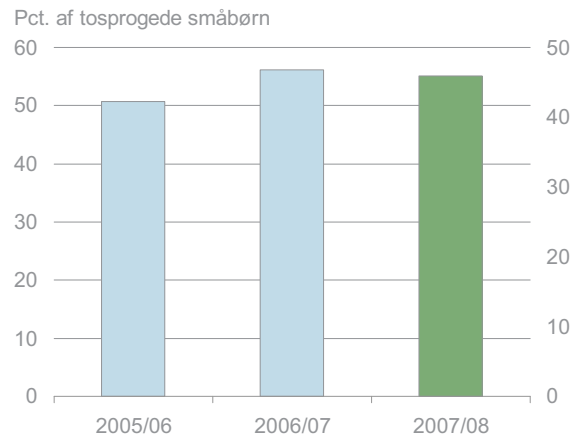
Sprogstimulering

Tosprogede elever kan have svært ved at følge med i skolen, da deres danske sprogkundskaber som hovedregel er dårligere ved skolestart end de øvrige elevers. Fra 1. august 2004 har sprogstimulering været obligatorisk for de tosprogede børn, der efter sagkyndig vurdering har behov herfor.

² Det obligatoriske antal i henhold til bekendtgørelsen afviger fra tallet i figur 6.17, da aldersafgrænsningen i de to opfølgelsesmetoder ikke er identisk.

I skoleåret 2005/06 modtog godt 50 pct. af alle tosprogede småbørn³ sprogstimulering. I skoleåret 2007/08 var denne andel steget til lidt over 55 pct., se figur 6.19.

Figur 6.19 Sprogstimulering

Anm.: Tal for 2006/07 og 2007/08 er foreløbige.

Kilde: UNI·C Statistik & Analyse.

Andelen af de tosprogede småbørn, der modtager sprogstimulering, varierer dog meget på tværs af landet.

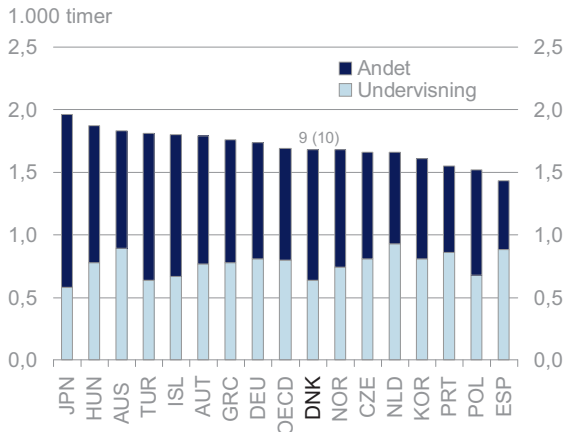
Lærerne

Lærerindsatsens omfang og faglige kvalitet, har afgørende betydning for elevernes udbytte af undervisningen.

Arbejdstid

Danske lærere bruger en forholdsvis lille andel af deres samlede arbejdstid på undervisning sammenlignet med lærerne i en række andre OECD-lande, se figur 6.20.

³ Tosprogede småbørn er børn fra 3 år til skolealderen, der har et andet modersmål end dansk, og som først ved kontakt med det omgivende samfund, eventuelt gennem skolens undervisning, lærer dansk.

Figur 6.20 Lærernes årlige arbejdstid, 2005

Anm.: 1.-6. klasse. 2005. For Australien og Polen er anvendt 2004-tal for den totale arbejdstid. Der udestår data for en lang række lande.

Kilde: OECD, Education at a Glance, 2007.

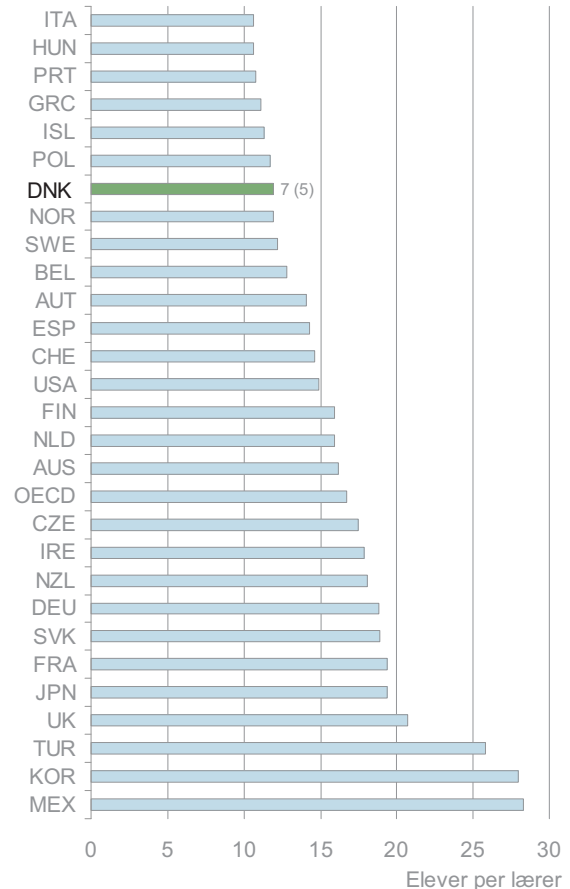
Hverken antallet af arbejdstimer eller andelen heraf, der bruges på undervisning, har ændret sig fra skoleåret 2002/03 til 2004/05. I 2003/04 blev 35,7 pct. af lærernes tid i folkeskolen anvendt til undervisning mod 35,3 pct. af tiden i 2007/08. Der er imidlertid store variationer i andelen på tværs af kommuner. Således har de kommuner, hvor folkeskolerne i gennemsnit benytter mest tid på undervisning, en undervisningsandel på ca. 37 pct., mens de fem kommuner med lavest undervisningsandel ligger mellem 30 og 33 pct., se Factbook.dk.

Linjefagskompetencer

I skoleåret 2005/06 blev danskundervisningen varetaget af lærere med en linjefagsuddannelse eller lignende kompetencer i 87 pct. af skoleklasserne, mens det i matematik kun var i 79 pct. af klasserne. I fysik/kemi, som der kun undervises i på de øverste klassetrin, var det tilfældet blandt 95 pct. af skoleklasserne, hvorimod det i natur/teknik, som der alene undervises i på de lavere klassetrin, var under halvdelen af skoleklasserne, der blev undervist af en lærer med linjefagsuddannelse eller lignende kompetencer, se Factbook.dk

Elever per lærer

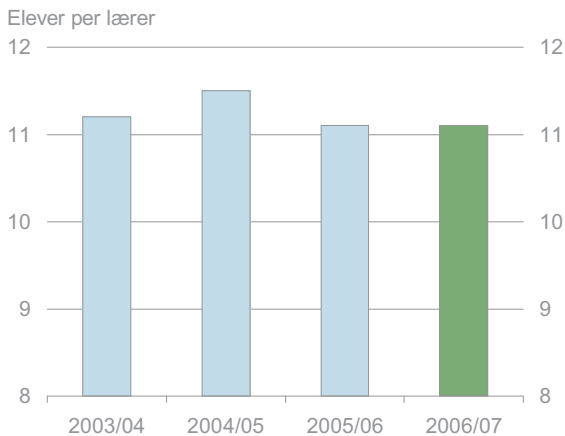
I den danske folkeskole er der forholdsvis få elever per lærer sammenlignet med de øvrige OECD-lande, se figur 6.21.

Figur 6.21 Elever per lærer, 2005

Anm.: 1.-6. klasse. 2005-tal vedrører skoleåret 2004/05. For Danmark og Island eksisterer kun et samlet tal for 1.-10. klasse. For Norge er anvendt 2004-tal. Polen har ikke 2004-tal. Placering er derfor angivet ud fra antagelsen om, at niveauet var på højde med 2005-tallet.

Kilde: OECD, Education at a Glance, 2007.

I skoleåret 2006/07 var der 11,1 elev per lærer i den danske folkeskole. Det svarer til året før, se figur 6.22.

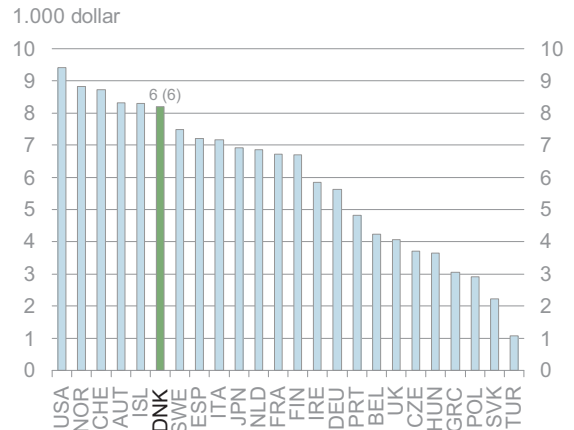
Figur 6.22 Udvikling i elever per lærer

Anm.: I beregningen er der set bort fra kommunale specialskoler og behandlingshjem. I 2005/06 har der været en revision af beregningsmetoden, og tallene er dermed ikke sammenlignelige med tidligere opgjorte tal. Tal er ekskl. efterskoler og de fri grundskoler.
Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

I skoleåret 2004/05 var der lidt under 20 elever per klasse, hvilket svarer til niveauet årene før. I OECD-landene er der gennemsnitlig lidt under 22 elever per klasse. Det spreder sig over næsten 33 elever per klasse i Korea til lidt over 18 elever per klasse i bl.a. Italien og Island, se Factbook.dk.

Udgifter

Danmark ligger i den høje ende, hvad angår udgifter til folkeskolen. På trods af en stigning fra 2003 til 2004, har Danmark ikke ændret sin placering, da de andre lande i toppen ligeledes har øget deres bevillinger per elev, se figur 6.23.

Figur 6.23 Udgifter per elev, 2004

Anm.: Private og offentlige udgifter til folkeskolen i pct. af BNP. 1.-10. klasse. Tallene er PPP-korrigeret. Grækenland, United Kingdom og Belgien har kun et samlet tal for udgifter til folkeskole og ungdomsuddannelse og er derfor ikke vist. Island indgik ikke i tidligere redegørelser. Placering i 2003 er derfor foretaget under antagelsen, at Island havde samme værdi som i 2004.

Kilde: OECD, Education at a Glance, 2007 og Eurostat.

Andel med ungdomsuddannelse	113
Alder ved tilgang	115
Erhvervsrettede ungdomsuddannelser	116
Gennemførelse	116
Til videre uddannelse og job	117
Gymnasiale uddannelser	118
Gennemførelse	119
Til videregående uddannelse	120
Rammevilkår for ungdomsuddannelserne	121
Praktikpladser	121
Realistiske uddannelsestilbud	122
Underviserne	123
Udgifter til ungdomsuddannelserne	124

Unge, der gennemfører en ungdomsuddannelse, står bedre rustet til arbejdsmarkedet og videre uddannelse.

De gymnasiale uddannelser har som fælles mål at være både studieforberevende og almindendannende, men giver ikke formel erhvervskompetence. De erhvervsrettede ungdomsuddannelser forbereder direkte til job samt til videregående uddannelse.

Det er regeringens mål, at

- Mindst 85 pct. af alle unge skal gennemføre en ungdomsuddannelse i 2010 og mindst 95 pct. i 2015.
- Ungdomsuddannelserne skal være attraktive, og kvaliteten skal være i top.
- Erhvervsuddannelserne skal udfordre de dygtigste elever og give dem muligheder for videre uddannelse. Samtidigt skal erhvervsuddannelserne rumme realistiske uddannelsestilbud til elever med svage faglige forudsætninger.
- De gymnasiale uddannelser skal give eleverne gode faglige og almene kompetencer, så flere kan gennemføre en videregående uddannelse.
- Der skal være god sammenhæng i uddannelserne fra folkeskole til ungdomsuddannelser og fra ungdomsuddannelser til videregående uddannelser.

Danmark ligger i det internationale midterfelt, hvad angår andelen af 25-34-årige, der har gennemført mindst en ungdomsuddannelse. I 2005 adskilte lidt under 4 pct. point Danmark fra en placering i top fem blandt OECD-landene.

Givet adfærden i uddannelsessystemet i 2006 vil ca. 80 pct. af en ungdomsudgang gennemføre en ungdomsuddannelse. Herudover vil ca. 4 pct. gennemføre en videregående uddannelse uden først at have gennemført en ungdomsuddannelse. Dermed vil 84 pct. af en ungdomsårgang gennemføre mindst en ungdomsuddannelse.

I løbet af de seneste år er der sket et svagt fald i andelen af unge, der ventes at gennemføre en ungdomsuddannelse. Det kan bl.a. afspejle, at ekstraordinært gode beskæftigelsesmuligheder kan have afholdt nogen unge fra at søge ind på uddannelserne og motiveret nogen unge til at stoppe uddannelse for at tage fuldtidsbeskæftigelse.

96 pct. af en ungdomsårgang påbegynder før eller siden en ungdomsuddannelse. Mulighederne for at øge rekrutteringen er derfor begrænsede. Hvis flere skal gennemføre en ungdomsuddannelse, er det nødvendigt, at frafaldet reduceres. Samlet set er det kun omkring halvdelen af de, der påbegynder en erhvervsrettet ungdomsuddannelse, der gennemfører. På de gymnasiale uddannelser er gennemførelsesprocenten en del højere. Højest ligger stx med næsten 85 pct., og lavest ligger hf med ca. 68 pct.

Frafaldet på de erhvervsrettede ungdomsuddannelser påvirkes bl.a. af muligheden for at indgå en praktikaftale. I 2007 blev der indgået ca. 37.000 aftaler, hvormed antallet fortsat er stigende.

Tabel 7.1 Hvordan ligger Danmark i forhold til andre lande?

	Placering blandt OECD-landene			
	Seneste års udvikling i DNK	Under gennemsnit	Midterfelt	Top 5
Andel 25-34-årige med en ungdomsudd.	↘		■	
Samlet vurdering	↘		■	

Anm.: ↗, ■ og ↘ angiver henholdsvis fremgang, status quo og tilbagegang i danske data siden Konkurrenceevneredegørelse 2007, mens kasserne angiver Danmarks position i forhold til andre OECD-lande. For den samlede vurdering opnås en placering i top fem, når Danmark ligger i top fem på mere end halvdelen af de viste områder. Det opstillede mål refererer til figur 7.1 og figur 7.2.

Frafaldet kan også påvirkes gennem mere målrettede tilbud til de unge. Den ny mesterlære og erhvervsgrunduddannelsen er tilbud til henholdsvis mere praktisk anlagte elever og elever med svage faglige forudsætninger. Der blev indgået ca. 1.600 aftaler om ny mesterlære i 2007 og næsten 800 aftaler om erhvervsgrunduddannelse i 2006.

Unge med en erhvervsrettet ungdomsuddannelse har gode beskæftigelsesmuligheder. I 2005 var ca. 96 pct. af de 30-34-årige med en erhvervsrettet ungdomsuddannelse i beskæftigelse. Det var tilfældet for ca. 84 pct. af den tilsvarende aldersgruppe med alene folkeskolebaggrund.

Erhvervsuddannelser på tre år og derover kan imidlertid også være en adgangsvej til korte videregående uddannelser. Omkring 5 pct. af de unge, der afslutter en erhvervsuddannelse, påbegynder inden for 2 år en videregående uddannelse.

Overgangen til videregående uddannelse efter en gymnasial uddannelse er stigende. Andelen er størst blandt studenterne fra det almene gymnasium, hvor næsten to tredjedele af studenterne påbegynder en videregående uddannelse inden for 2 år. Det er kun tilfældet for halvdelen af studenterne fra erhvervsgymnasiet.

Tabel 7.2 Nye initiativer – 2007/2008

STYRKET FREMMEDSPROG, MATEMATIK OG NATURVIDENSKAB I GYMNASIET

- En ændring af lov om uddannelsen til studentereksamen (stx) (gymnasieloven) skal styrke fremmedsprog, matematik og naturvidenskab. Vedrørende fremmedsprog er det hensigten at øge antallet af elever med 3 eller flere fremmedsprog og at styrke mulighederne for, at elever med særlig interesse for sprogfag i højere grad kan specialisere sig i dette fagområde.

ÆNDRING AF ERHVERVSUDDANNELSESLOVEN

Ændringen af erhvervsuddannelsesloven i 2007, der skabte en fælles ramme om erhvervsuddannelserne, de grundlæggende social – og sundhedsuddannelser samt landbrugsuddannelserne, er blevet fulgt op af en administrativ udmøntning af lovens bestemmelser. Blandt de vigtigste kan nævnes:

- Erhvervsuddannelserne er blevet samlet i 12 indgange, og der er udarbejdet nye uddannelsesregler for 109 erhvervsuddannelser.
- Der er etableret uddannelsesgaranti inden for den valgte indgang for alle elever.
- Der er i de fleste erhvervsuddannelser etableret en trindeling af uddannelserne med henblik på afstigning med jobkompetence og mulighed for senere påstigning.
- Alle elever skal have tilbud om undervisning i iværksætterti. Der er generelt i uddannelsen øget fokus på kreativitet og innovation. Endvidere er undervisningstilbudene i fremmedsprog styrket.
- Der er etableret mulighed for niveaudeling i alle fag, således at både stærke og svage elevers behov kan imødekommes.
- Alle erhvervsskoler skal udarbejde handlingsplaner for øget gennemførelse. Skolerne skal i disse planer sætte sig klare mål for gennemførelse, således at de yder deres bidrag til at løfte opgaven med, at 95 pct. gennemfører en ungdomsuddannelse.

STYRKET LÆRERUDDANNELSE

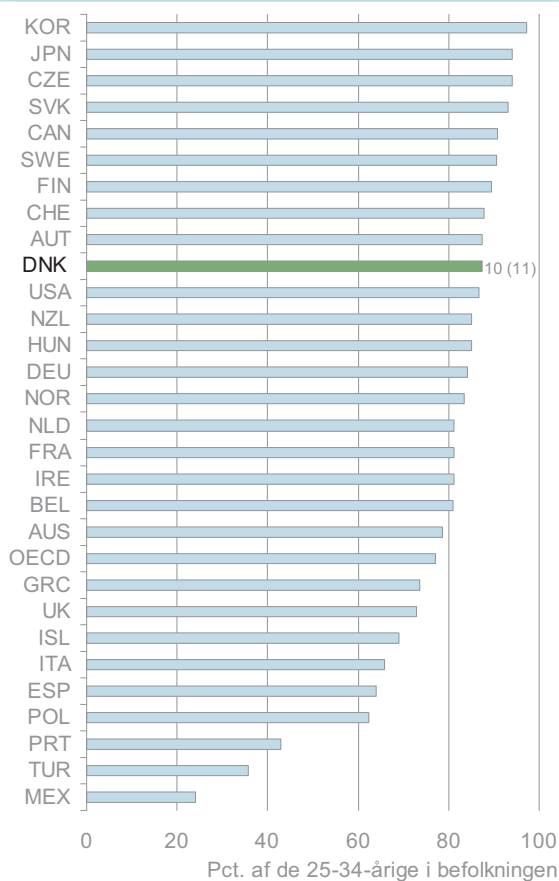
- Lov om fælles pædagogikumuddannelse for lærere i de gymnasiale uddannelser. Formålet er at understøtte gymnasireformens intention om de gymnasiale uddannelser som et fælles uddannelsesområde og styrke samarbejdet mellem de gymnasiale uddannelser.

Anm.: Større initiativer siden Konkurrenceevneredegørelse 2007. Se appendiks 2 for en nærmere beskrivelse.

Andel med ungdomsuddannelse

Danmark ligger internationalt set i midterfeltet, hvad angår andelen af unge, der gennemfører mindst en ungdomsuddannelse. I 2005 lå Danmark nr. 10, hvilket var en enkelt plads bedre end i 2004, se figur 7.1.

Figur 7.1 25-34-årige med mindst en ungdomsuddannelse, 2005

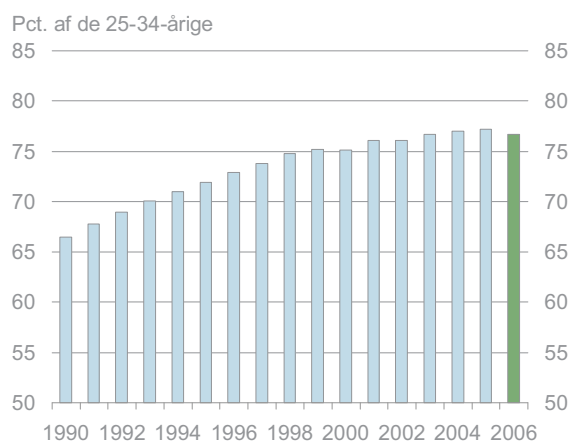
Anm.: Se boks 7.1. For Japan er tal fra 2003.
Kilde: OECD (2007), Education at a Glance.

Boks 7.1 International sammenligning

De internationale sammenligninger af uddannelsesniveaet er baseret på OECD's Labour Force Survey (Arbejdskraftundersøgelsen). Da denne statistik er baseret på interview, kan tallene ikke direkte sammenlignes med de danske, registerbaserede oplysninger. Der er således en tendens til, at interviewbaserede undersøgelser overvurderer befolkningens uddannelsesniveau.

De seneste danske data viser et mindre fald i andelen af 25-34-årige med mindst en ungdomsuddannelse fra 2005 til 2006. Faldet skal ses på baggrund af de seneste mange års vækst, se figur 7.2.

Figur 7.2 25-34-årige med mindst en ungdomsuddannelse, 1990-2006

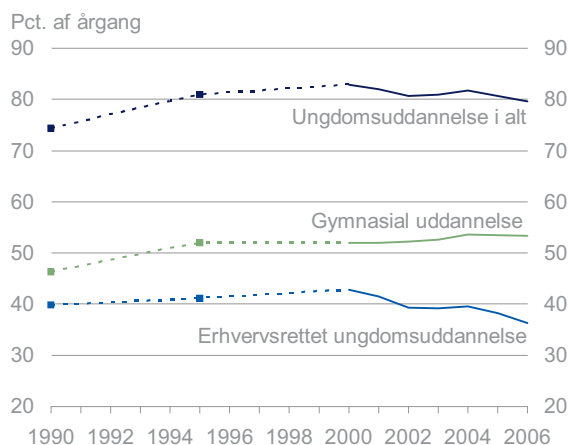
Anm.: Opgjort per 1. oktober i året. De danske tal er ikke direkte sammenlignelige med de internationale i figur 4.1, se boks 7.1.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Faldet kan skyldes ændringer i befolkningens sammensætning. Ser man isoleret på gruppen af 25-34-årige af dansk herkomst, er andelen med en ungdomsuddannelse steget fra 2005 til 2006. Blandt indvandrere og efterkommere er andelen lavere, og der er sket et fald i andelen med en ungdomsuddannelse, se Factbook.dk.¹

Hvis man tager udgangspunkt i den adfærd, vi ser i dag (2006), og antager denne fastholdt fremover, vil 80 pct. af en ungdomsårgang gennemføre en ungdomsuddannelse inden for 25 år efter 9. klasse. Det er et fald på 1 pct.point i forhold til året før, se figur 7.3.

¹ En del af faldet kan også tilskrives en større usikkerhed om tallene, da andelen med en uoplyst højest gennemført uddannelse er steget ca. 1 pct.point det seneste år.

Figur 7.3 Andel af årgang med ungdomsuddannelse, 1990-2006

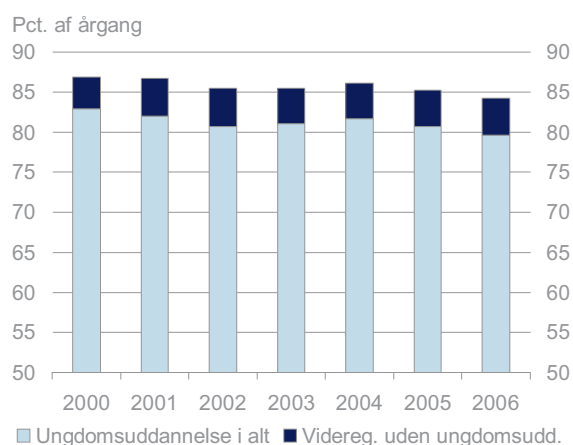
Anm.: Baseret på profilmodellen, se boks 7.2. Profiltal fra før 2000 er kun beregnet for 1990 og 1995. De mellemliggende år er beregnet ved hjælp af lineær interpolation. Gymnasial og erhvervsrettet ungdomsuddannelse summerer ikke til ungdomsuddannelse i alt, da ca. 10 pct. vil gennemføre både en gymnasial og en erhvervsrettet ungdomsuddannelse.

Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

Faldet er især sket for de erhvervsrettede ungdomsuddannelser og kan bl.a. skyldes de ekstraordinært gode beskæftigelsesmuligheder for ufaglærte.

Ud over den andel, der vil gennemføre en ungdomsuddannelse, vil godt 4 pct. gennemføre en videregående uddannelse uden først at have gennemført en ungdomsuddannelse.² Dermed vil 84 pct. af en årgang gennemføre mindst en ungdomsuddannelse inden for 25 år efter 9. klasse, se figur 7.4.

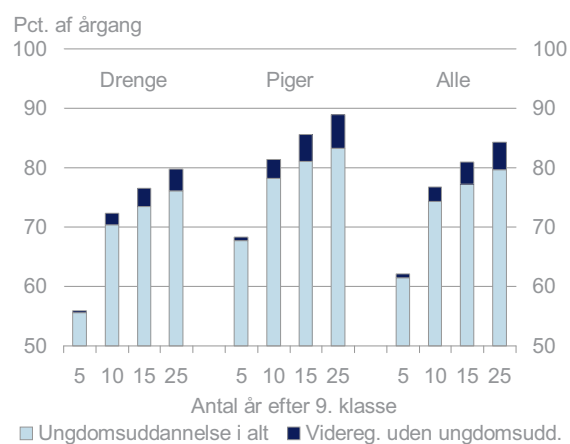
² Det gælder bl.a. optag til videregående uddannelse via erhvervskompetence sammen med en række enkeltfag fra en gymnasial uddannelse (fx optag til pædagog eller sygeplejerske), uddannelser, hvor en ungdomsuddannelse ikke er et adgangskrav (fx kunstneriske og musiske uddannelser), samt uddannelser inden for militær og politi.

Figur 7.4 Andel af årgang med mindst en ungdomsuddannelse, 2000-2006

Anm.: Baseret på profilmodellen, se boks 7.2.

Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

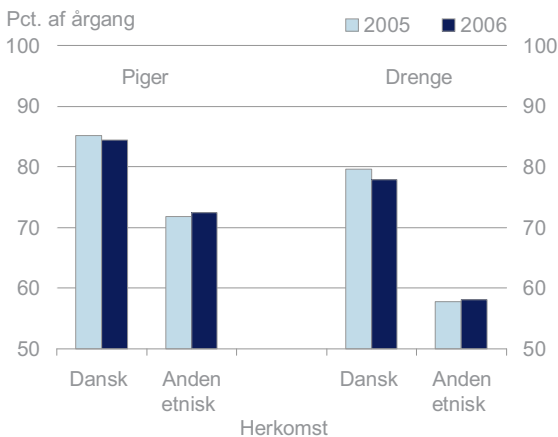
5 år efter folkeskolen vil ca. 61 pct. af en ungdomsårgang have gennemført en ungdomsuddannelse. Efter 10 år er andelen steget til ca. 74 pct., og de efterfølgende 15 år forventes yderligere ca. 5 pct. at gennemføre. Piger er generelt hurtigere til at påbegynde en ungdomsuddannelse end drenge, og 25 år efter afslutning af folkeskolen er der væsentlig flere piger end drenge, der vil have gennemført en ungdomsuddannelse, se figur 7.5.

Figur 7.5 Forventet gennemførelse af ungdomsuddannelse og køn, 2006

Anm.: Baseret på profilmodellen, se boks 7.2 Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

Det seneste års fald i den andel, der ventes at gennemføre en ungdomsuddannelse, genfindes for både piger og drenge af dansk herkomst. For indvandrere og efterkommere er der derimod sket en positiv udvikling for begge køn – om end andelen stadig er væsentligt lavere end for elever med dansk herkomst, se figur 7.6.

Figur 7.6 Forventet gennemførelse af ungdomsuddannelse og herkomst

Anm.: Baseret på profilmodellen, se boks 7.2
 Kilde: UNI·C Statistik & Analyse.

Boks 7.2 Forbedrede profital

Profilmodellen beregner en ungdomsårgangs forventede uddannelsesadfærd i løbet af 25 år, hvor al adfærd i uddannelsessystemet (studietider, gennemførelsesprocenter og overgange mellem uddannelser) svarer til uddannelsesadfærd i det enkelte år.

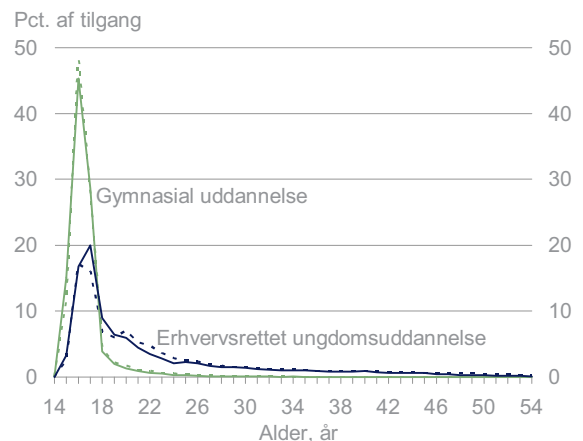
Siden sidste år er der sket en række forbedringer af både model og data. Tallene er konsekvensrettet for alle historiske år og afviger derfor en smule fra sidste års opgørelse. Se Factbook.dk for en nærmere beskrivelse af metodeændringer.

Alder ved tilgang

Næsten alle unge påbegynder en ungdomsuddannelse. De fleste begynder i umiddelbar forlængelse af folkeskolen, men der er også en del, der først begynder efter nogle år uden for uddannelsessystemet.

I 2006 påbegyndte ca. 57.000 elever en erhvervsrettet ungdomsuddannelse. Ca. 49 pct. af disse var 18 år eller derunder. Det er en stigning på 7 pct.point i forhold til 2005. Godt 42.500 elever påbegyndte en gymnasial uddannelse i 2006. Heraf var ca. 93 pct. 18 år eller derunder, hvilket svarer til niveauet året før. Mere end hver fjerde, der påbegyndte en erhvervsrettet ungdomsuddannelse i 2006, var over 24 år, se figur 7.7.

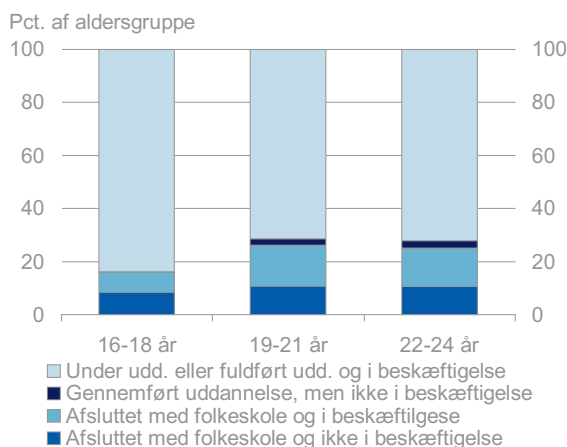
Figur 7.7 Alder ved tilgang, 2006

Anm.: Fordeling af alder ved tilgang i 2006 (stiplede linjer er fordelingen i 2005). Elever, der tilgår en uddannelse, tæller kun med én gang, såfremt de afbryder og påbegynder uddannelsen igen inden for en periode på 15 måneder.

Kilde: UNI·C Statistik & Analyse.

Det afspejler, at mange unge holder længere pauser efter at have færdiggjort folkeskolen. Blandt de 22-24-årige i 2006 var ca. 25 pct. hverken under uddannelse eller havde gennemført uddannelse ud over folkeskolen, se figur 7.8.

Figur 7.8 Alle unge i gang, 2006

Anm.: Gennemført uddannelse inkluderer ungdomsuddannelse eller videregående uddannelse.

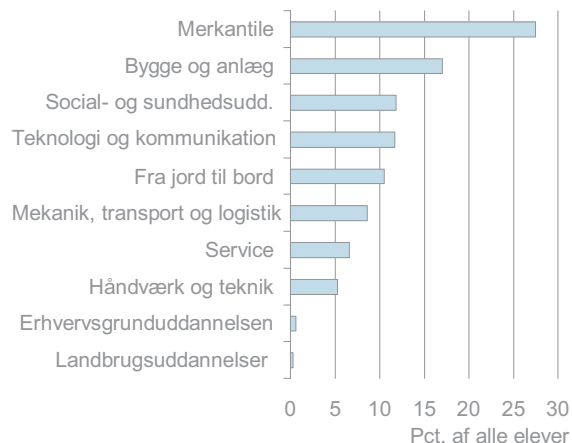
Kilde: Specialkørsel fra Danmarks Statistik.

Erhvervsrettede ungdomsuddannelser

Næsten fire ud af ti unge påbegynder en erhvervsrettet ungdomsuddannelse, enten umiddelbart efter folkeskolen eller senere.

De erhvervsrettede ungdomsuddannelser omfatter de merkantile og tekniske erhvervsuddannelser (eud), de grundlæggende social- og sundhedsuddannelser (sosu), erhvervsgrunduddannelsen (egu) samt uddannelser inden for landbrug og søfart mv. De erhvervsrettede ungdomsuddannelser er alle erhvervskompetencegivende.

I 2006 var 126.000 elever i gang med en erhvervsrettet ungdomsuddannelse. De mest populære uddannelser var de merkantile uddannelser og bygge og anlægsuddannelserne, se figur 7.9.

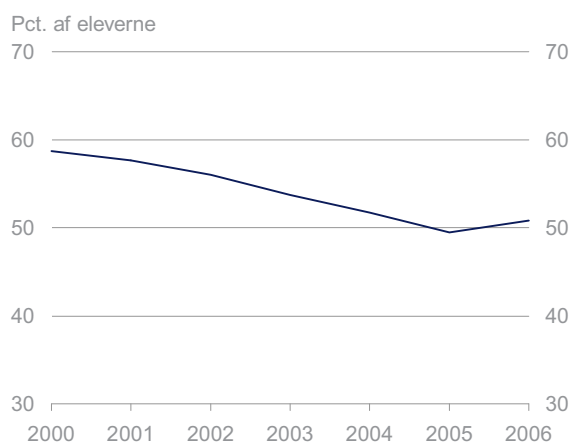
Figur 7.9 Elever på de erhvervsfaglige ungdomsuddannelser, 2006

Anm.: Social- og sundhedsuddannelserne omfatter også pædagogisk grunduddannelse og fodterapeut.

Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

Gennemførelse

Det er kun omkring halvdelen af de, der påbegynder en erhvervsrettet ungdomsuddannelse, der gennemfører, se figur 7.10.

Figur 7.10 Gennemførelse af erhvervsrettet ungdomsuddannelse, 2000-06

Anm.: Andel elever, som er påbegyndt en uddannelse et givent år, der forventes at gennemføre. Der er medregnet skift inden for 15 mdr. efter start og pauser op til 15 mdr. Grundet institutionernes adgang til at korrigere tidligere indberetninger er gennemførelsesprocenter for de seneste to år særligt usikre. Der er foretaget metodeændringer siden sidste år, se Factbook.dk.

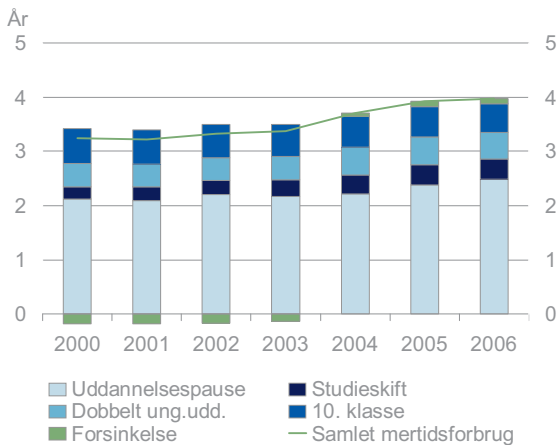
Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

For elever med dansk herkomst er gennemførelsesprocenten ca. 52 pct., mens den er ca. 40 pct. for elever med anden herkomst, se Factbook.dk.

De erhvervsrettede ungdomsuddannelser består som hovedregel af et indledende grundforløb og et efterfølgende hovedforløb. Grundforløbet foregår normalt på skole. Hovedforløbet veksler mellem praktikophold og undervisning på skole. På grundforløbet er frafaldet ca. 31 pct., mens næsten 20 pct. af dem, der begynder på hovedforløbet, falder fra.

Den gennemsnitlige normerede studietid på en erhvervsrettet ungdomsuddannelse er 3,7 år efter afslutningen af 9. klasse, men det gennemsnitlige faktiske tidsforbrug er 7,7 år. Danske unge bruger således 4 år ekstra på at færdiggøre en erhvervsrettet ungdomsuddannelse, i forhold til at de var gået den direkte vej igennem uddannelsessystemet.

Figur 7.11 Ekstra tidsforbrug, 2000-06

Anm.: Uddannelsespause er fx ufaglært arbejde og rejseaktivitet. Dobbelt ungdomsuddannelse er tid anvendt på nye ungdomsuddannelsesforløb efter gennemførelse af én ungdomsuddannelse. Afbrud er tid anvendt på et afbrudt uddannelsesforløb. Forsinkelse er merforbrug ift. uddannelsens normerede studietid (kan være negativ, hvis man opnår merit).
Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

Det ekstra tidsforbrug i forbindelse med gennemførelsen af en erhvervsrettet ungdomsuddannelse har været stigende de sene-

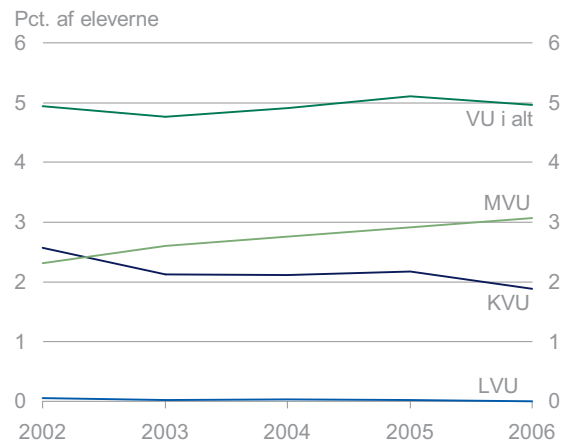
ste år. Det skyldes primært, at de unge tilbringer længere tid uden for uddannelsessystemet inden de påbegynder uddannelsen og/eller holder længere uddannelsespauser undervejs, se figur 7.11.

Til videre uddannelse og job

De erhvervsrettede ungdomsuddannelser er alle direkte erhvervskompetencegivende uddannelser. Med den rette fagsammensætning kan de imidlertid også kvalificere til at påbegynde en række korte og mellemlange videregående uddannelser.

Ca. 5 pct. af de unge, der afslutter en erhvervsuddannelse uden tidligere også at have gennemført en studiekompetencegivende ungdomsuddannelse, påbegynder inden for 2 år en videregående uddannelse, se figur 7.12.

Figur 7.12 Til videregående uddannelse på basis af hovedforløb, 2002-06

Anm.: Pct. af eleverne, der overgår til videregående uddannelse inden for 27 måneder efter gennemførelse af erhvervsfaglige hovedforløb. Årstal angiver tilgangsåret. I forhold til Konkurrencevneredegørelse 2007 er elever, der også har gennemført en gymnasial uddannelse trukket ud af tallene.
Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

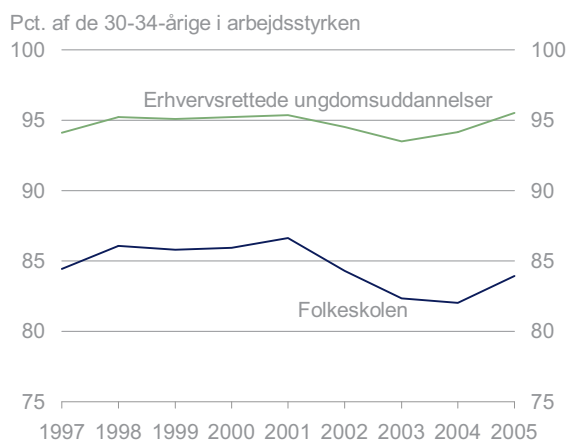
Siden 2002 er andelen, der påbegynder en kort videregående uddannelse, faldet godt 1/2 pct.point, mens andelen, der påbegynder en mellemlang videregående uddannelse, er steget knap 1 pct.point.

Medtages unge, som før deres erhvervsuddannelse havde gennemført en studiekompetencegivende uddannelse, ligger niveauet noget højere, se Factbook.dk.

Der er generelt høj beskæftigelse blandt unge med en erhvervsrettet ungdomsuddannelse. I 2005 var ca. 96 pct. af de 30-34-årige med en erhvervsrettet ungdomsuddannelse i beskæftigelse. Det var tilfældet for ca. 84 pct. af den tilsvarende aldersgruppe med folkeskolebaggrund, se figur 7.13.

Figur 7.13 Beskæftigelse i pct. af arbejdsstyrken, 30-34-årige, 1997-2005

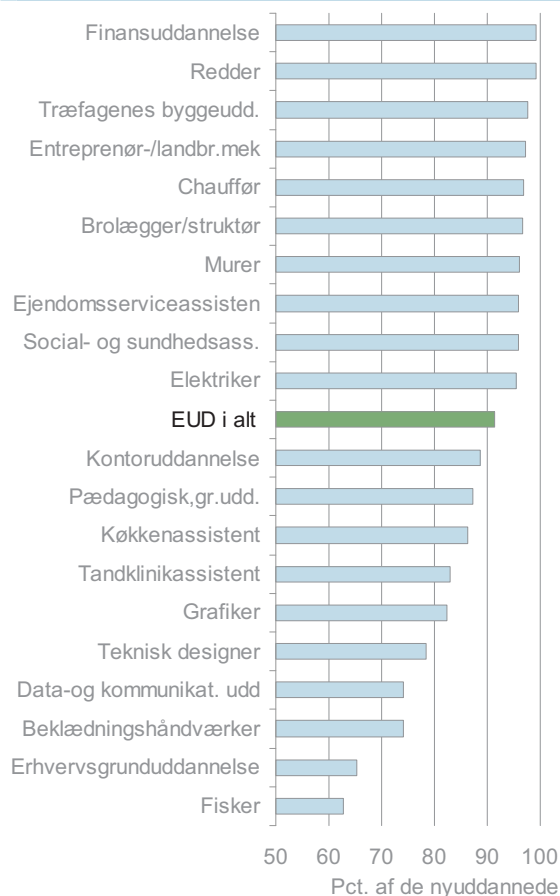

Anm.: Beskæftigelse (i pct. af arbejdsstyrken) opgjort på højest gennemførte uddannelse per 1. oktober. Ekskl. aktiverede, inkl. studerende, der arbejder mere end 28 timer per uge. Arbejdsmarkedsstatus i uge 48.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af tal fra UNI-C Statistik & Analyse.

I 2005 var 91 pct. af de nyuddannede med en erhvervsuddannelse i beskæftigelse. Højest ligger de nyuddannede med en finansuddannelse, hvor beskæftigelsesgraden er tæt på 100 pct. Flere kategorier af nyuddannede håndværkere og nyuddannede SOSU-assistenters havde beskæftigelsesgrader over 95 pct. Mindre end 80 pct. af nyuddannede tekniske designere samt data- og kommunikationsuddannede kom i beskæftigelse, se figur 7.14.

Figur 7.14 Beskæftigelse blandt de nyuddannede – top og bund, 2005

Anm.: Beskæftigelse (inkl. videre uddannelse og udvandrede) i uge 48 2005 for elever, der afsluttede EUD fra 1/6 2004 til 31/5 2005. De ti højeste og laveste beskæftigelsesfrekvenser for uddannelser med over 100 gennemførte.

Kilde: Beregninger af Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling.

Gymnasiale uddannelser

Ud af de 96 pct. af en ungdomsårgang, der begynder på en ungdomsuddannelse, vælger seks ud af ti en gymnasial uddannelse.

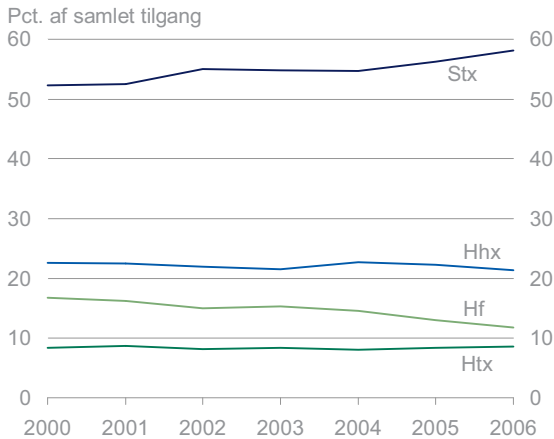
De gymnasiale uddannelser består af de almengymnasiale og de erhvervgymnasiale uddannelser. De almengymnasiale uddannelser omfatter studentereksamen (stx) og højere forberedelseseksamen (hf). De erhvervgymnasiale uddannelser omfatter højere handelseksamen (hhx) og højere teknisk eksamen (htx). De fire typer gymnasia-

le uddannelser er alle studiekompetencegivende.

I 2006 påbegyndte godt 42.500 elever en gymnasial uddannelse. En stigende andel vælger stx, mens en faldende andel vælger hf, se figur 7.15.

Figur 7.15 Tilgang til gymnasiale uddannelser fordelt på retning, 2000-06

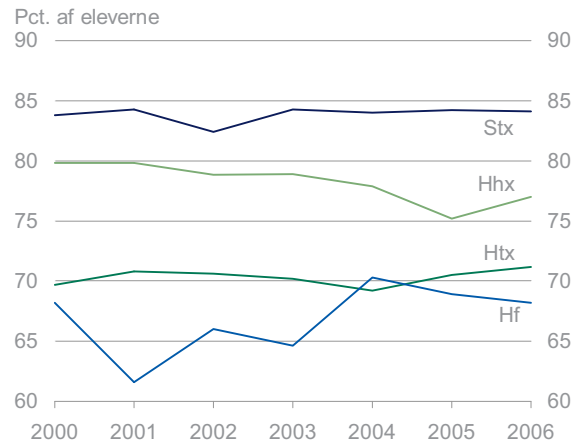
Kilde: UNI·C Statistik & Analyse.

Gennemførelse

Med den nuværende adfærd i uddannelses-systemet vil ca. 53 pct. af en ungdomsårgang gennemføre en gymnasial uddannelse.

Gennemførelsesprocenten er højest på stx med næsten 85 pct. og lavere på de erhvervgymnasiale uddannelser og hf. For de erhvervgymnasiale uddannelser er gennemførelsesprocenten dog steget mærkbart det seneste år, se figur 7.16.

Figur 7.16 Gennemførelsesprocenter

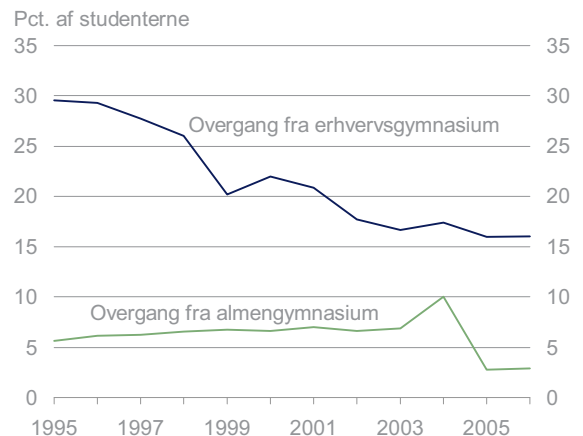

Anm.: Se anmærkning til figur 7.10.

Kilde: UNI·C Statistik & Analyse.

Studenter påbegynder i mindre grad end tidligere en anden ungdomsuddannelse umiddelbart efter deres studentereksamen. I 2006 var det tilfældet for 3 pct. af de almene studenter, mens andelen var faldet til godt 16 pct. for studenter fra erhvervgymnasiet, se figur 7.17.

Figur 7.17 Overgang til anden ungdomsuddannelse, 1995-2006

Anm.: Andelen af studenterne, der påbegynder en ny ungdomsuddannelse umiddelbart efter eksamen. Fald fra 2004 til 2005 afspejler afskaffelsen af 1-årig hhx.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Det drejer sig for en stor dels vedkommende om handelsstudenter, der påbegynder et hovedforløb på en merkantil erhvervsuddannelse. Den dobbelte ungdomsuddannelse kan herved gennemføres på 5 år mod nor-

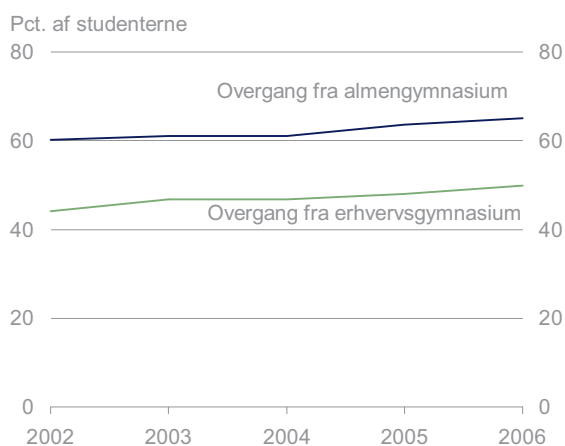
malt 4 år for en merkantil erhvervsuddannelse.

Til videregående uddannelse

De gymnasiale uddannelser er studieforberevende og giver ikke formel erhvervskompetence. Derfor fortsætter en stor del af studenterne før eller siden på en videregående uddannelse.

Overgangen til videregående uddannelse er størst blandt studenterne fra det almene gymnasium. Lidt under to tredjedele af de almene studenter fra årgang 2004 havde påbegyndt en videregående uddannelse inden for de efterfølgende 27 måneder. Blandt studenterne fra erhvervsgymnasiet var dette tilfældet for halvdelen. Andelen er stigende for begge grupper, se figur 7.18.

Figur 7.18 Overgang til videregående uddannelse inden for 27 måneder

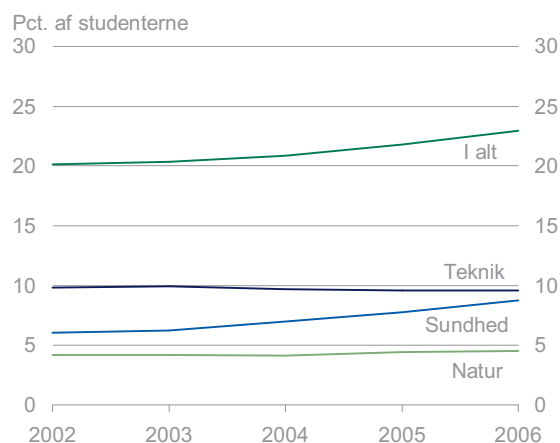

Anm.: Andel af studenterne, der påbegynder en videregående uddannelse inden for 27 måneder efter eksamen. Årstal angiver tilgangsåret. For overgang inden for 3 mdr. og inden for 5 år, se Factbook.dk.

Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

En stigende andel af studenterne overgår til en videregående uddannelse inden for natur, teknik eller sundhed. Stigningen trækkes dog alene af en stigende overgang til uddannelser inden for sundhed, se figur 7.19.

Figur 7.19 Overgang til uddannelse inden for teknik, natur og sundhed

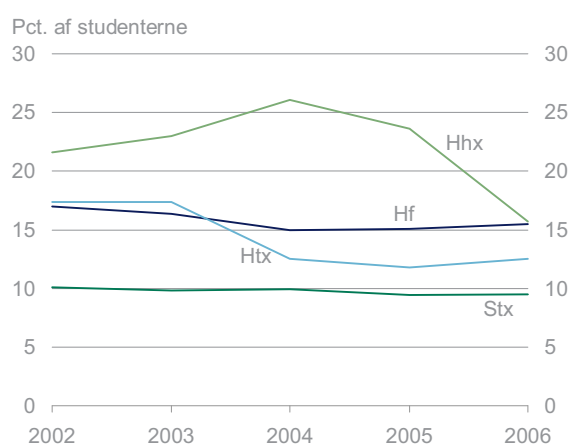

Anm.: Andel af studenterne, der vil påbegynde en uddannelse inden for teknik, natur eller sundhed inden for 27 måneder efter endt ungdomsuddannelse. Tidligere er anvendt overgang inden for 10 år. Årstal angiver tilgangsåret. Natur inkluderer veterinær- og landbrugsuddannelser.

Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

Ti år efter eksamen er mellem 10 og 15 pct. af studenterne enten ikke begyndt på en erhvervskompetencegivende uddannelse, eller de er faldet fra uden at påbegynde noget nyt. Andelen er højest for hhx, men den er faldet markant de seneste år, se figur 7.20.

Figur 7.20 Restgruppen 10 år efter eksamen, 2002-2006

Anm.: Tal fra fx 2006 angiver studenterårgangen fra 1996, der 10 år senere (i 2006) ikke har påbegyndt en erhvervskompetencegivende uddannelse eller har afbrudt en uddannelse og ikke påbegyndt en ny.

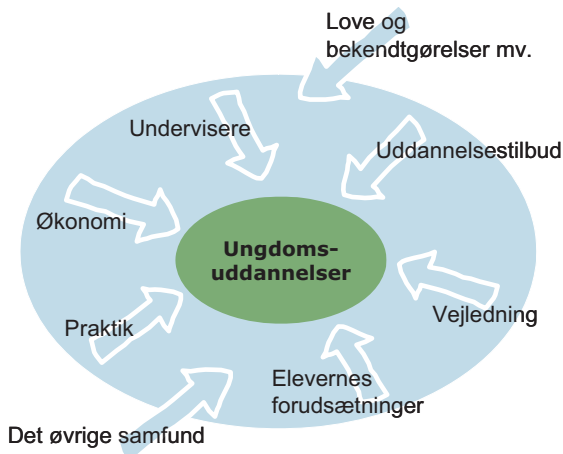
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Rammevilkår for ungdomsuddannelserne

Mulighederne for at øge andelen af unge, der gennemfører en ungdomsuddannelse, afhænger af en lang række forskellige rammevilkår. Et af de vigtigste er de forudsætninger, eleverne har med sig fra folkeskolen. Ungdomsuddannelserne skal udfordre de dygtige elever, men de skal samtidig rumme realistiske uddannelsesstilbud til elever med svage forudsætninger. Omkring hvert sjette barn vurderes at være uden funktionel læsevne, når de forlader folkeskolen. Det er i mange tilfælde en barriere i forhold til at gennemføre yderligere uddannelse, se kapitel 6.

For de erhvervsrettede ungdomsuddannelser har de unges muligheder for at få en praktikaftale endvidere betydning for gennemførelsen. Hertil kommer indsatsen fra elever, lærere og ledelse, herunder den vejledning de unge får. Endelig kan de økonomiske rammer og styring have en vis betydning.

Figur 7.21 Rammevilkår

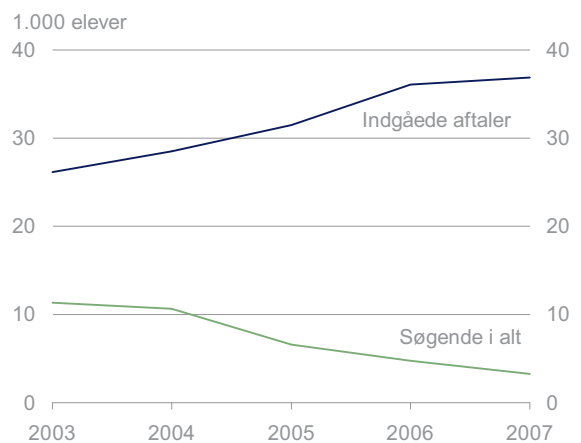
Nedenfor belyses de rammevilkår, hvor der i dag findes statistiske indikatorer.

Praktikpladser

Gennemførelsen af en erhvervsrettet ungdomsuddannelse kan hænge sammen med mulighederne for at indgå en praktikaftale.

Siden 2003 har der været en kraftig stigning i antallet af indgåede aftaler om praktik. I 2007 blev der i alt indgået ca. 37.000 aftaler. Antallet af praktikpladssøgende var ved udgangen af 2007 faldet til lidt under 3.300 elever, se figur 7.24.

Figur 7.22 Indgåede praktikaftaler og praktikpladssøgende, 2003-2007

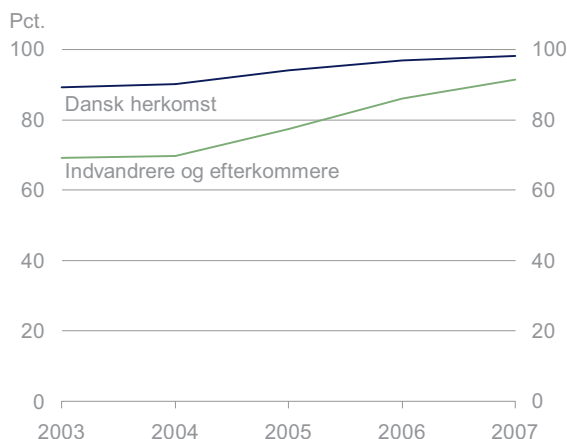

Anm.: Indgåede aftaler er antallet af praktikaftaler, der er indgået i løbet af året (for 2007 tal, kan der forekomme korrektioner, når konsoliderede tal foreligger). Søgende i alt inkluderer elever i skolepraktik (opgjort ultimo året) og angiver de søgende elever, der står uden praktikplads. Grundet ændringer i opgørelsen af praktikpladssøgende per 1. april 2005 er en del af faldet fra 2004 til 2005 teknisk begrundet. Ekskl. sosu, landbrugsuddannelserne og pgu. Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

Ved udgangen 2007 var ca. 1.500 elever i skolepraktik. Det er 1.000 færre end et år tidligere, se Factbook.dk.

Væksten i antallet af praktikpladsaftaler er blandt andet kommet indvandrere og efterkommere til gode, og andelen med praktikplads nærmer sig niveauet for elever af dansk herkomst, se figur 7.23.

Figur 7.23 Andel af igangværende med praktikpladsaftale, 2003-2007

Anm.: Andel elever med praktikaftaler ud af summen af elever med praktikaftaler og elever i skolepraktik. Opgjort ultimo året. Ekskl. sosu, landbrugsuddannelserne og pgu.

Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

En lille, men stigende, andel af eleverne på de erhvervsfaglige ungdomsuddannelser gennemfører et praktikophold i udlandet som en del af deres uddannelse. I 2005 var andelen 1,4 pct., se Factbook.dk.

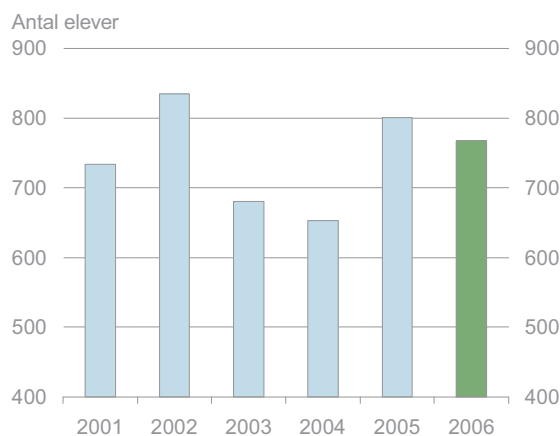
Realistiske uddannelsesstilbud

Erhvervsuddannelserne skal udbyde uddannelser til elever med meget forskellige forudsætninger, herunder også elever med svage forudsætninger. Uddannelserne skal afspejle en job- og kompetenceprofil på arbejdsmarkedet, og skal for de svage elever ikke indeholde krav om bestemte fag og niveauer, der alene har betydning for adgangen til videregående uddannelse. Dette vil medvirke til, at alle unge kan få en ungdomsuddannelse.

Erhvervsgrunduddannelserne (egu) er et tilbud til elever med de svageste forudsætninger. Uddannelserne består af perioder på skole og perioder i praktik. Skoleforløbet er sammensat af elementer fra en række forskellige uddannelsesområder.

Tilgangen til egu faldt fra 801 elever i 2005 til 767 elever i 2006. Det lille fald er sket efter en stor stigning fra 2004 til 2005, se figur 7.24

Figur 7.24 Tilgang til egu, 2001-2006

Anm.: Tal for 2006 er foreløbige.

Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

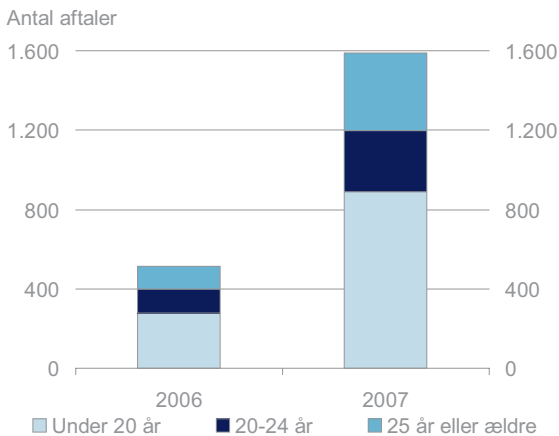
I 2006 var der lige mange kvinder og mænd, der påbegyndte en egu. Endvidere var to ud af tre 18 år eller derunder, se Factbook.dk.

I august 2006 indførtes en ny **mesterlære-ordning** på erhvervsuddannelsesområdet. Ordningen indebærer, at eleverne først er et år i en virksomhed med mulighed for at supplere med nødvendig skoleundervisning fra grundforløbet undervejs. Resten af uddannelsen forløber ligesom på den almindelige erhvervsuddannelse, hvor der veksles mellem praktik og skoleundervisning.

Fra indførelsen af mesterlæren i august 2006 til ultimo 2007 blev der i alt indgået 2.100 aftaler om ny mesterlære. Heraf blev ca. 1.600 indgået i 2007. Mere end halvdelen af aftalerne bliver indgået af unge under 20 år, se figur 7.25.

De mest populære uddannelser på ordningen er frisør, tømrer og gastronom, se Factbook.dk.

Figur 7.25 Ny mesterlære, 2006-2007

Anm.: 2006 vedrører kun perioden august-december.
Kilde: UNI·C Statistik & Analyse.

Underviserne

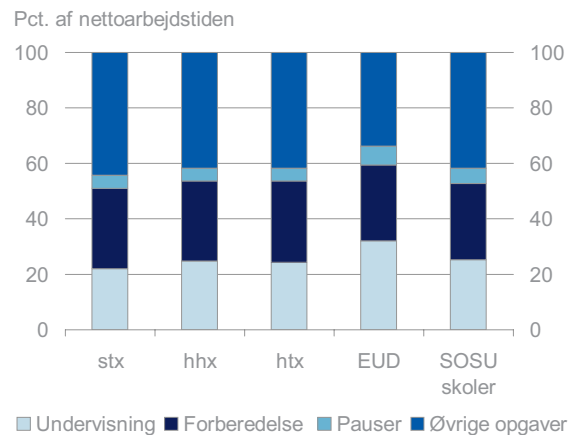
Den samlede undervisningsindsats – kvalitativt og kvantitativt - har afgørende betydning for elever og studerendes udbytte af undervisningen. Gymnasielæreruddannelsen/pædagogikum er blevet styrket, se boks 7.3.

Boks 7.3 Styrket læreruddannelse

Lov om fælles pædagogikumuddannelse for lærere i de gymnasiale uddannelser har til formål at understøtte gymnasireformens intention om de gymnasiale uddannelser som et fælles uddannelsesområde og styrke samarbejdet mellem de gymnasiale uddannelser.

En kortlægning af lærernes arbejdstid på de forskellige ungdomsuddannelser viser, at lærerne ved de gymnasiale uddannelser i gennemsnit underviser mindre end 25 pct. af nettoarbejdstimerne (bruttoarbejdstid eksklusiv ferier og fridage). På EUD-området underviser lærerne næsten 33 pct. af nettoarbejdstimerne, mens lærerne ved SOSU-uddannelserne i gennemsnit underviser 25 pct. af arbejdstimerne, se figur 7.26.

Figur 7.26 Lærernes arbejdstid, 2006

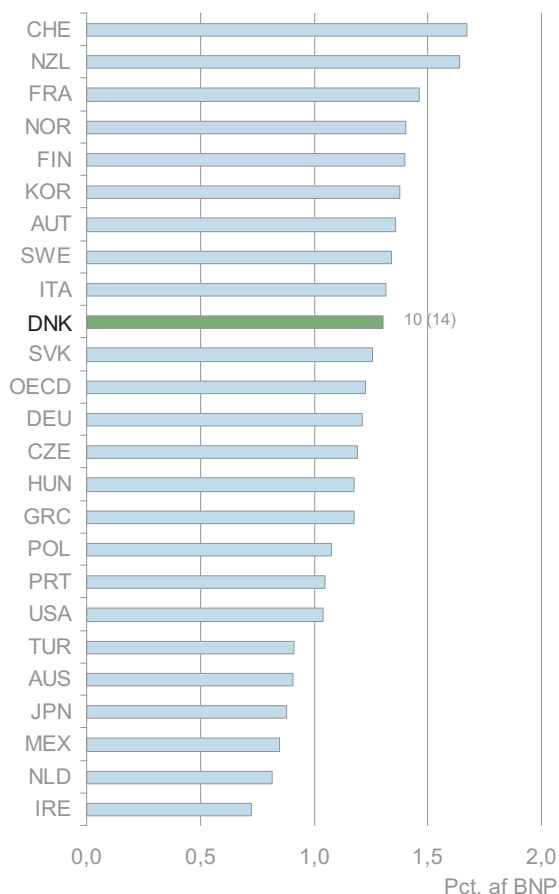
Anm.: Nettoarbejdstid (dvs. eksklusiv ferie og fridage). "Øvrige opgaver" omfatter en række forskellige administrative opgaver, mødevirksomhed mellem lærerne indbyrdes og andre faggrupper i og uden for institutionen og i denne opgørelse rette- og eksamenstid mv.

Kilde: Rambøll Management A/S for Undervisningsministeriet (2007), Kortlægning af lærernes arbejdstid på de almene gymnasier samt på erhvervsskolerne.

Udgifter til ungdomsuddannelserne

I 2004 brugte Danmark, hvad der svarer til 1,3 pct. af BNP på ungdomsuddannelser. Det er en lille stigning i forhold til året før, og Danmark er rykket fra en placering lidt under til en placering lidt over gennemsnittet i OECD, se figur 7.27.

Figur 7.27 Udgifter til ungdomsuddannelserne, 2004

Anm.: Summen af private og offentlige udgifter til uddannelse i pct. af BNP (ekskl. studiestøtte), 2004. Grækenland, United Kingdom og Belgien har kun et samlet tal for udgifter til folkeskole og ungdomsuddannelser og er derfor ikke vist i figuren.

Kilde: OECD, Education at a Glance, 2007.

Den internationale sammenligning skal dog tolkes med stor forsigtighed, da indhold og opbygning i ungdomsuddannelserne varierer betydeligt på tværs af landene. Der er fx ikke en ensartet praksis med hensyn til, hvordan virksomhedernes lønudgifter i praktikperioderne indregnes i udgifterne til ungdomsuddannelserne.

Andel med videregående uddannelse	129
Tilgang til videregående uddannelse	130
Andel der gennemfører	131
Gennemførelsesalder	131
Fordeling på fagområde	133
International studentermobilitet	135
Beskæftigelse efter uddannelse	136
Rammevilkår for de videregående uddannelser	138
Økonomisk tilskyndelse	138
Uddannelsesinstitutionerne	139
Udgifter til videregående uddannelse	140

Der er en betydelig velstandsgevinst ved et højt uddannelsesniveau. Uddannelse øger den enkeltes produktivitet, styrker tilknytningen til arbejdsmarkedet og mindsker ledighedsrisikoen. Og uddannelse gør det muligt at anvende de produktivitet fremmende teknologier, der er med til at skabe vækst.

Det er regeringens mål, at

- Mindst 50 pct. af en ungdomsårgang skal gennemføre en videregående uddannelse i 2015.
- Flere unge skal tage en uddannelse inden for teknik, natur og sundhed.
- Unge, der tager en videregående uddannelse, skal på længere sigt som hovedregel være færdige, når de er omkring 25 år.
- Kvaliteten af de korte og mellemlange videregående uddannelser skal kunne måle sig med de bedste i verden og have et indhold, som svarer til samfundets behov.
- Universitetsuddannelserne skal være af høj kvalitet og have et indhold, som dækker samfundets behov for arbejdskraft med forskningsbaseret uddannelse.

Danskere gennemfører i stigende grad en videregående uddannelse. I 2006 havde næsten hver tredje af alle 25-34-årige en vide-

regående uddannelse. Danmark er rykket frem i det internationale felt, og der er nu mindre end ét pct.point, der adskiller Danmark fra en placering i top fem.

Der er tegn på, at væksten vil fortsætte. Givet adfærden i uddannelsessystemet i 2006, vil 47 pct. af en ungdomsårgang gennemføre en videregående uddannelse. Det er en stigning på godt ét pct.point i forhold til året før.

Andelen af færdiguddannede, der gennemfører en uddannelse inden for hhv. natur eller teknik, er lavere end gennemsnittet i OECD, mens andelen inden for sundhed ligger over gennemsnittet. Samlet set er andelen, der gennemfører en uddannelse inden for natur, teknik eller sundhed, faldet en andelse det seneste år.

Danske studerende bliver senere færdige med deres uddannelse end studerende i andre lande. Den typiske alder ved færdiggørelsen af en videregående uddannelse er ikke faldet det seneste år. Der er tværtimod sket et svagt fald i den andel, der gennemfører, før de fylder 26 år. Der er dog tegn på, at de kommende årgange vil have en anden adfærd. Den typiske alder ved påbegyndelse er faldet med næsten ½ år fra 2003 til 2006.

Tabel 8.1 Hvordan ligger Danmark i forhold til andre lande?

	Placering blandt OECD-landene			
	Seneste års udvikling i DNK	Under gennemsnit	Midterfelt	Top 5
Andel 25-34-årige med en videregående uddannelse	↗		■	
Andel med en uddannelse inden for teknik, natur eller sundhed	↘	■		
Lav gennemførelsesalder*	↘	■		
Andel udenlandske studerende	↗		■	
Samlet vurdering	■		■	

Anm.: ↗, ■ og ↘ angiver henholdsvis fremgang, status quo og tilbagegang i danske data siden Konkurrenceevnerede-gørelse 2007, mens kasserne angiver Danmarks position i forhold til andre OECD-lande. For den samlede vurdering opnås en placering i top fem, når Danmark ligger i top fem på mere end halvdelen af de viste områder. * der er tale om data for EU (inkl. Norge og Island). De opstillede mål refererer til figur 8.1 og figur 8.2 (Andel 25-35-årige med en videregående uddannelse), figur 8.13 og figur 8.14 (Andel med en uddannelse inden for teknik, natur og sundhed), figur 8.7 og figur 8.8 (Lav gennemførelsesalder) samt figur 8.16 og figur 8.17 (Andel udenlandske studerende).

Det globale uddannelsesmarked er under hastig udvikling. De danske uddannelsesinstitutioner skal ruste sig til den stigende konkurrence om de bedste studerende og undervisere ved at udvikle stærke og internationalt attraktive uddannelsesmiljøer.

Det er regeringens mål, at

- Alle unge skal have en uddannelse med globalt perspektiv.
- Mange flere danske studerende skal på uddannelsesophold i udlandet, så de kan få international indsigt og større forståelse for andre kulturer.
- Det skal være mere attraktivt for højt-kvalificerede udenlandske studerende og undervisere at komme til Danmark.

- Uddannelsesinstitutionerne og universiteterne skal fortsat udvikle og videreudvikle attraktivt faglige miljøer, så de kan bidrage til at tiltrække og fastholde højt-kvalificeret arbejdskraft og virksomheder i Danmark.

I studieåret 2006/07 var der 8.000 danske studerede i udlandet, mens der var 14.500 udlændinge, der studerede i Danmark. Det er 4 pct. flere end året før. I dag udgør udenlandske studerende næsten 8 pct. af alle studerende på de videregående uddannelser i Danmark. Det svarer til gennemsnittet i OECD.

Tabel 8.2 Nye initiativer – 2007/2008

NY FLEKSIBEL UDDANNELSESSTRUKTUR

- Initiativet samler de korte og de mellemlange videregående uddannelser i ét lovkompleks. Der indføres en række overbygningsmuligheder, der fører fra de korte erhvervsakademiuddannelser (KVU) til de længere professionsbacheloruddannelser (MVU). Yderligere åbnes der mulighed for at tilrettelægge professionsbacheloruddannelser med mulighed for afslutning på erhvervsakademiniveau.
- Der indføres obligatorisk praktik på erhvervsakademiuddannelserne, større fleksibilitet i uddannelsernes varighed samt mulighed for individuelt tilrettelagt undervisning med henblik på, at studerende kan forbedre deres muligheder for at gennemføre uddannelsen.

AKKREDITERING

- I maj 2007 blev der etableret et dansk akkrediteringssystem, som indebærer, at akkreditering bliver en forudsætning for godkendelse af nye og eksisterende uddannelsesudbud. Akkrediteringssystemet gjaldt i første omgang kun de lange videregående uddannelser. Fra 1. april 2008 skal også alle korte og mellemlange videregående uddannelser akkrediteres af et uafhængigt akkrediteringsråd som betingelse for godkendelse af udbud og statstilskud.

INTERNATIONALISERING

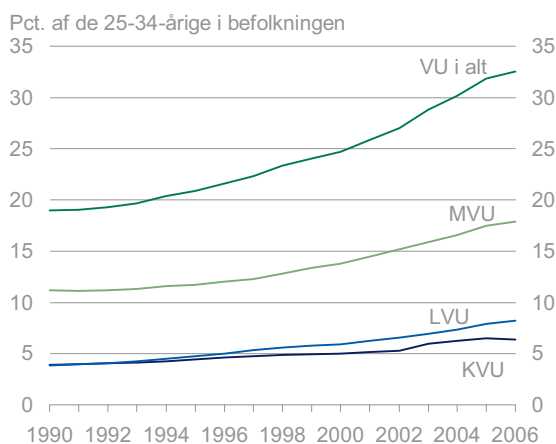
- Den studerende skal inden for den normerede studietid have mulighed for at gennemføre dele af uddannelsen i udlandet. Det skal også være muligt at udbyde uddannelser, der er tilrettelagt med parallellørb og som fællesuddannelser med udenlandske uddannelsesinstitutioner.
- Studerende kan fra og med 1. juli 2008 få udlandsstipendium til betaling af studieafgift til en uddannelsesinstitution i udlandet. Udlandsstipendiet er både tilgængeligt for studerende, der tager et studieophold i udlandet som led i en dansk videregående uddannelse og studerende, der tager en hel videregående uddannelse på kandidatniveau.
- Regeringen offentliggjorde i august 2007 en national strategi for markedsføring af Danmark som uddannelsesland. Strategien omfatter følgende fire indsatsområder: Øget viden om det globale uddannelsesmarked skal understøtte uddannelsesinstitutionernes strategier, Danmark skal profileres som et attraktivt uddannelsesland, der skal udvikles målrettet information og vejledning til udenlandske studerende og u hensigtsmæssige barrierer for udenlandske studerende skal fjernes.

Anm.: Større initiativer siden Konkurrenceevneredegørelse 2007. Se appendiks 2 for en nærmere beskrivelse.

Andel med videregående uddannelse

En stigende andel af danskerne har en videregående uddannelse. I 2006 havde næsten hver tredje af alle 25-34-årige en videregående uddannelse. Heraf havde 6 pct. en kort, 18 pct. en mellemlang og 8 pct. en lang videregående uddannelse, se figur 8.1.

Figur 8.1 Andel af 25-34-årige med en videregående uddannelse, 1990-2006

Anm.: Andelen af befolkningen (25-34-årige) med en videregående uddannelse opgjort per 1. oktober, se boks 8.3. MVU omfatter bachelorer, professionsbachelorer, diplomuddannelser og øvrige MVU.

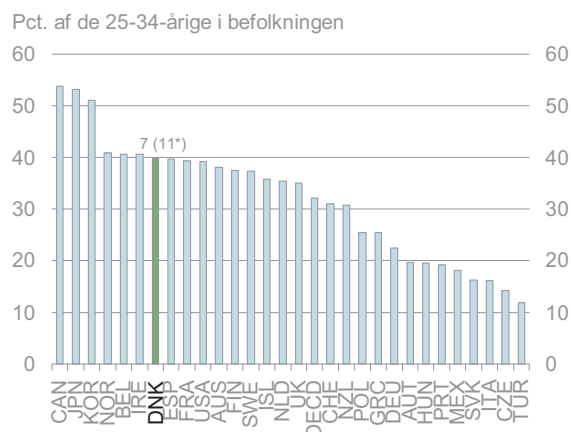
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Selvom andre lande også har øget andelen med videregående uddannelse, er det lykkedes Danmark at rykke frem i det internationale felt. Der er nu mindre end ét pct.point, der adskiller Danmark fra en placering i top fem, se figur 8.2.

Boks 8.1 International sammenligning

De internationale sammenligninger af uddannelsesniveaet er baseret på OECD's Labour Force Survey (Arbejdskraftundersøgelsen). Da denne statistik er baseret på interview, kan tallene ikke direkte sammenlignes med de danske, registerbaserede oplysninger. Der er således en tendens til, at interviewbaserede undersøgelser overvurderer befolkningens uddannelsesniveau.

Figur 8.2 Andel af 25-34-årige med en videregående uddannelse, 2005

Anm.: De internationale tal er ikke direkte sammenlignelige med de danske tal, se boks 8.1. * Der var fejl ved 2004-tallet for andelen af 25-34-årige med en videregående uddannelse. Det korrekte tal er ca. 38 pct., hvormed Danmark ville have placeret sig på en 11. og ikke en 13. plads i Konkurrenceedvneredegørelse 2007, se Factbook.dk.

Kilde: OECD, Education at a Glance, 2007.

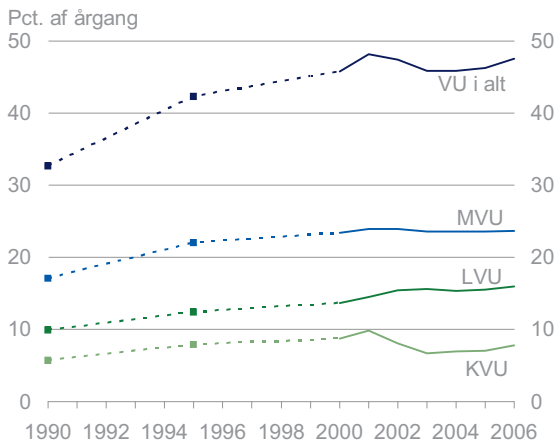
Boks 8.2 Forbedrede profital

Profilmodellen beregner en ungdomsårgangs forventede uddannelsesadfærd i løbet af 25 år, hvor al adfærd i uddannelsessystemet (studietider, gennemførelsesprocenter og overgange mellem uddannelser) svarer til uddannelsesadfærd i det enkelte år.

Siden sidste år er der sket en række forbedringer af både model og data.

Tallene er konsekvensrettet for alle historiske år og afviger derfor en smule fra sidste års opgørelse. Se Factbook.dk for en nærmere beskrivelse af metodeændringer.

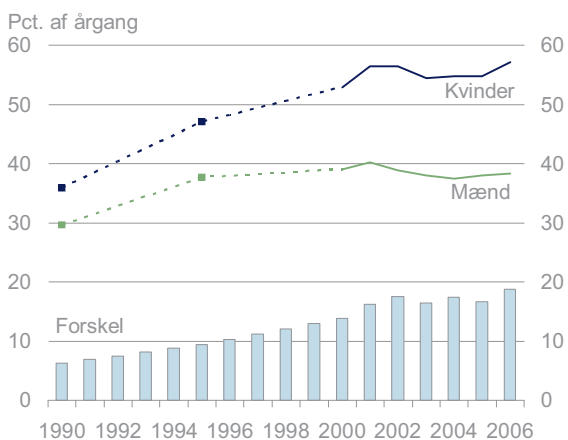
Der er tegn på, at uddannelsesniveaet vil stige yderligere. Hvis man tager udgangspunkt i den uddannelsesadfærd, vi ser i dag (2006), og antager at denne fastholdes fremover, vil 47 pct. af en ungdomsårgang gennemføre en videregående uddannelse. Det er godt 1 pct.point flere end i 2005, se figur 8.3.

Figur 8.3 Andel der vil gennemføre videregående uddannelse, 1990-2006

Anm.: Baseret på profilmodellen, se boks 8.2. Profiltal fra før 2000 er kun beregnet for 1990 og 1995. Mellemliggende år er beregnet vha. lineær interpolation. MVU er inkl. bachelorer.

Kilde: UNI·C Statistik & Analyse.

Generelt vil kvinder i større grad gennemføre en videregående uddannelse end mænd, og forskellen er øget fra ca. 6 pct.point i 1990 til næsten 19 pct.point i 2006, se figur 8.4.

Figur 8.4 Forventet gennemførelse opdelt på køn, 1990-2006

Anm.: Se anmærkning til figur 8.3

Kilde: UNI·C Statistik & Analyse.

Forskellen er størst for de mellemlange videregående uddannelser. Der er dog også en lille overvægt af kvinder på lange videregående uddannelser, se Factbook.dk.

Boks 8.3 Videregående uddannelser

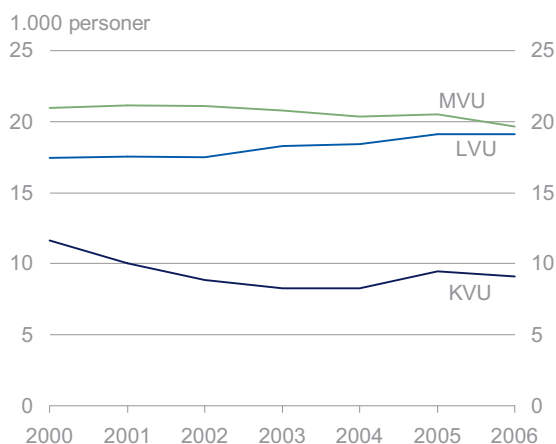
De *korte videregående uddannelser* (erhvervsakademiuddannelser) varer 1½-2½ år og indeholder mindst 3 måneders praktik. Adgangskravet er enten en gymnasial uddannelse eller en erhvervsuddannelse. Uddannelserne skal kvalificere de uddannede til at varetage praksisnære erhvervsfunktioner, fx installatør, datamatiker, og designteknolog. Derudover findes korte videregående uddannelser inden for bl.a. politi, forsvar og det kunstneriske område.

De *mellemlange videregående uddannelser* (professionsbacheloruddannelser) varer 3-4 år og indeholder mindst 6 måneders praktik. Adgangskravet er typisk en gymnasial uddannelse. Uddannelserne skal kvalificere de uddannede til at varetage praksisnære, komplekse og udviklingsorienterede erhvervsfunktioner, fx folkeskolelærer, sygeplejerske, diplomingeniør og journalist. Derudover findes mellemlange videregående uddannelser inden for bl.a. søfart, forsvar og det kunstneriske område.

De *lange videregående uddannelser* udbydes på universiteterne og er delt op i en treårig bacheloruddannelse og en toårig kandidatuddannelse. Bacheloruddannelsen er en selvstændig afsluttet uddannelse, som giver både erhvervskompetence og adgang til en kandidatuddannelse, fx civilingeniør, jura og lægevidenskab. Ud over universitetsuddannelser findes lange videregående uddannelser inden for forsvar og kunst.

Tilgang til videregående uddannelse

I 2006 begyndte godt 46.000 personer på en videregående uddannelse, heraf 19.000 på en lang videregående uddannelse. Tilgangen til de lange videregående uddannelser er steget med næsten 10 pct. fra 2002 til 2006, mens tilgangen til de korte og mellemlange videregående uddannelser har været stort set konstant, se figur 8.5.

Figur 8.5 Tilgang, 2000-2006

Anm.: LVU inkluderer tilgang til universitetsbacheloruddannelser og de udelte kandidatuddannelser (tilgang til de delte kandidatuddannelser forudsætter begyndelse på en bacheloruddannelse og er derfor ikke medtaget i figuren). MVU inkluderer professionsbachelor og de øvrige mellemlange videregående uddannelser.

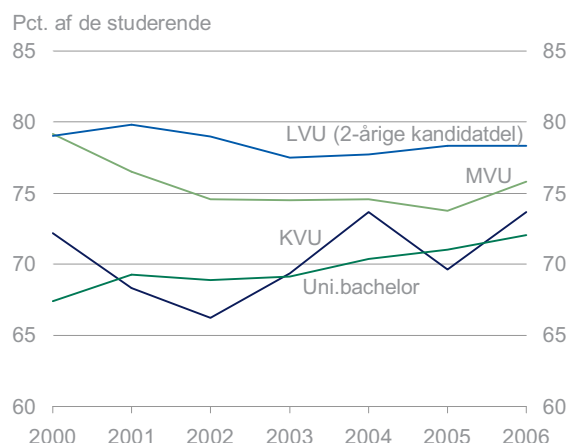
Kilde: UNI·C Statistik & Analyse.

Andel der gennemfører

Det er ikke alle, der gennemfører den uddannelse, de påbegynder. En del unge fortryder deres uddannelsesvalg og begynder på en ny uddannelse eller dropper helt ud af uddannelsessystemet.

Omkring 72 pct. af de studerende, der påbegynder en universitetsbachelor, gennemfører den. Langt de fleste af disse studerende fortsætter på en 2-årig kandidatuddannelse. På denne del af uddannelsen er gennemførelsesprocenten ca. 78 pct.

Den samlede gennemførelsesprocent for de lange videregående uddannelser har været stigende siden 2003, og fra 2005 til 2006 steg gennemførelsesprocenten også for de korte og mellemlange videregående uddannelser, se figur 8.6.

Figur 8.6 Gennemførelsesprocenter, 2000-2006

Anm.: Andel af de studerende, som er påbegyndt en KVVU, der ender med at gennemføre en KVVU. Tilsvarende for de øvrige uddannelsesniveauer. Grundet institutionernes adgang til at korrigere tidligere indberetninger, er gennemførelsesprocenter for de seneste to år særligt usikre. Der er foretaget metodeændringer siden sidste år, se Factbook.dk.

Kilde: UNI·C Statistik & Analyse.

Sandsynligheden for at gennemføre en uddannelse afhænger blandt andet af de studerendes forudsætninger, herunder eksamenskarakterer fra ungdomsuddannelsen. Jo højere adgangsgivende eksamenskarakter, desto større er sandsynligheden for at gennemføre uddannelsen. Gennemførelsesprocenten på universitetsbacheloruddannelsen er under 50 pct. for studerende med under 7,5 i gennemsnit, mens den er næsten 80 pct. for studerende, der havde et gennemsnit over 8,5. Karaktergennemsnittet har mindre betydning for gennemførelse af en mellemlang videregående uddannelse, se Factbook.dk.

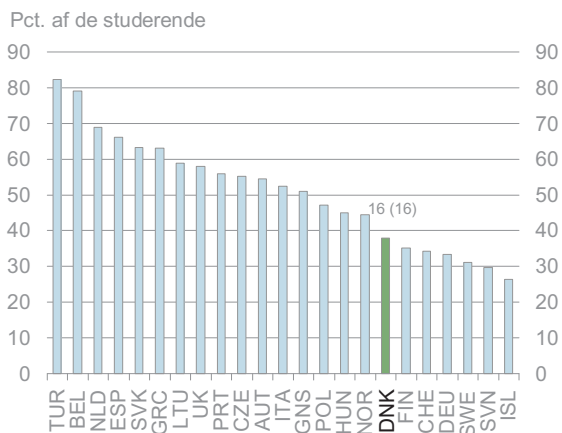
Gennemførelsesalder

En hurtigere afslutning af uddannelse kan medføre væsentlige samfundsøkonomiske gevinster i form af en øget arbejdsstyrke og højere skatteindtægter samt færre offentlige udgifter. Også for den enkelte er der økonomiske gevinster forbundet med at komme tidligere ud på arbejdsmarkedet.

I de fleste europæiske lande er hovedparten af de studerende færdige med deres videre-

gående uddannelse, når de fylder 25 år. Sådan er det ikke i Danmark, se figur 8.7.

Figur 8.7 25 år eller yngre ved gennemførelse, 2005

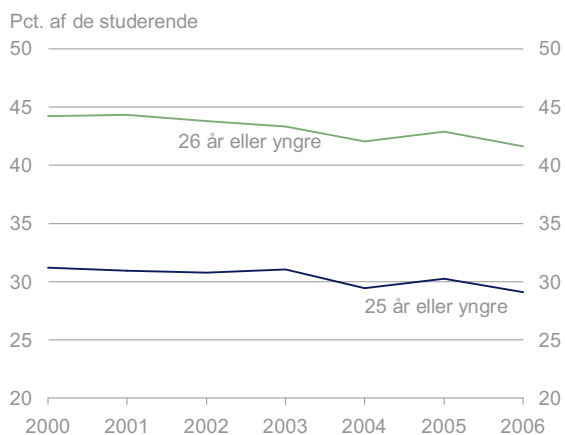

Anm.: Personer med uoplyst alder ved gennemførelse er udeladt i beregningerne. Vedrører første gennemførte videregående uddannelse (inkl. bacheloruddannelser) og kan derfor ikke sammenlignes med figur 8.8. Ekskl. visse korte videregående uddannelser.

Kilde: Eurostat og egne beregninger.

Konkurrenceevneredegørelse 2007 viste en positiv tendens i andelen af de studerende, der er 25 år eller yngre ved gennemførelsen af en videregående uddannelse. Denne udvikling viste sig dog at være midlertidig, se figur 8.8.

Figur 8.8 Alder ved gennemførelse af videregående uddannelse, 2000-2006

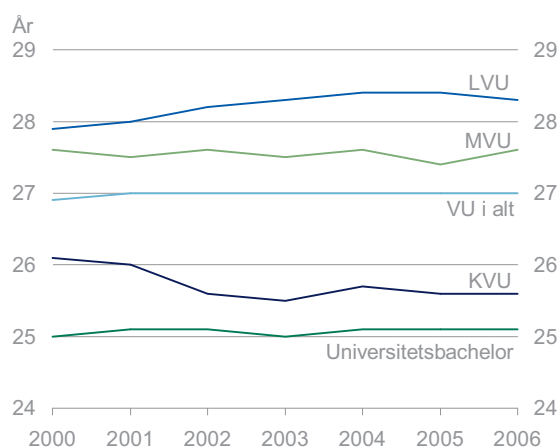

Anm.: Inkluderer ikke personer, der ender med en bacheloruddannelse som højest gennemførte.

Kilde: UNI·C Statistik & Analyse.

Den typiske alder for gennemførelse af en videregående uddannelse har ligget konstant siden 2001. Den typiske alder ved gennemførelsen af en lang videregående uddannelse er dog faldet en anelse det seneste år. Gennemførelsesalderen for en mellemlang videregående uddannelse (ekskl. universitetsbachelor) er derimod steget, se figur 8.9.

Figur 8.9 Medialder ved gennemførelse, 2000-2006

Anm.: Medianen er den midterste værdi i fordelingen (halvdelen er yngre og halvdelen er ældre). MVU indeholder professionsbachelor og øvrige mellemlange videregående uddannelser.

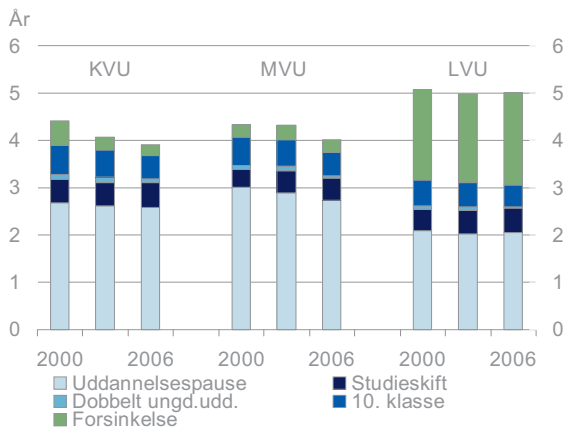
Kilde: Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling.

Den relativt høje gennemførelsesalder afspejler, at der kun er få af de unge, der går den lige vej gennem uddannelsessystemet fra 9. klasse.

Unge, der tager en videregående uddannelse, bruger typisk 4-5 år ekstra på at komme igennem uddannelsessystemet i forhold til den hurtigste vej fra 9. klasse.

Den største andel af det ekstra tidsforbrug anvendes uden for uddannelsessystemet. På de lange videregående uddannelser er der dog også meget forsinkelse i løbet af studietiden. Det gennemsnitlige ekstra tidsforbrug i forbindelse med gennemførelsen af en kort eller mellemlang videregående uddannelse er faldet hhv. seks og fire måneder fra 2000 til 2006, se figur 8.10.

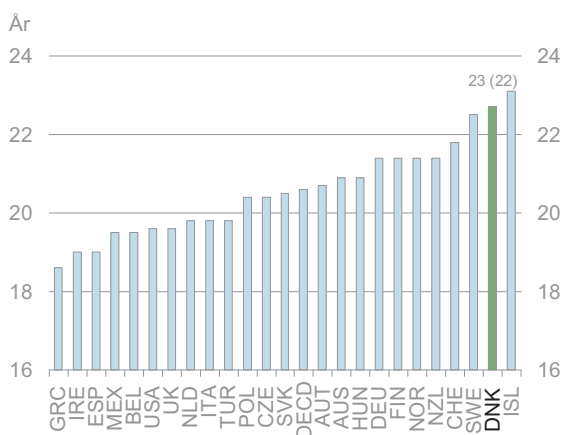

Figur 8.10 Ekstra tidsforbrug, 2000, 2003 og 2006

Anm.: Gns. ekstra tidsforbrug for at opnå højeste uddannelse. Uddannelsespause er, fx ufaglært arbejde og rejseaktivitet. Dobbelt ungdomsuddannelse er tid anvendt på nye ungdomsuddannelsesforløb efter gennemførelse af én ungdomsuddannelse. Forsinkelse er merforbrug ift. uddannelsens normerede studietid. MVU er professionsbachelor.

Kilde: UNI·C Statistik & Analyse.

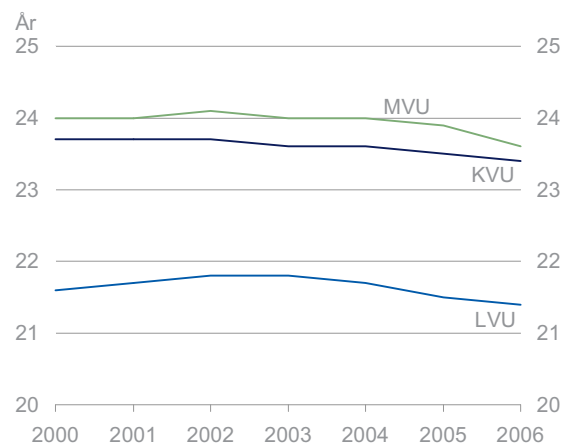
En stor del af det ekstra tidsforbrug ligger før, uddannelsen påbegyndes. Kun islandske studerende er ældre end de danske, når de begynder på deres første videregående uddannelse, se figur 8.11.

Figur 8.11 Medianalder ved tilgang, til første videregående uddannelse, 2005

Anm.: Medianalder ved påbegyndelse af første MVU eller LVU. Placering i parentes afviger fra sidste års placering, fordi der nu kan medtages flere lande.

Kilde: OECD, Education at a Glance, 2007.

De seneste danske data viser dog, at den typiske alder ved påbegyndelse af en videregående uddannelse er faldet. Det gælder på alle uddannelsesniveauer, men har været mest markant på de mellemlange videregående uddannelser, se figur 8.12.

Figur 8.12 Medianalder ved tilgang, 2000-2006

Anm.: Se anmærkning til figur 8.9. LVU er tilgang til universitetsbacheloruddannelser og udelte kandidatuddannelser.

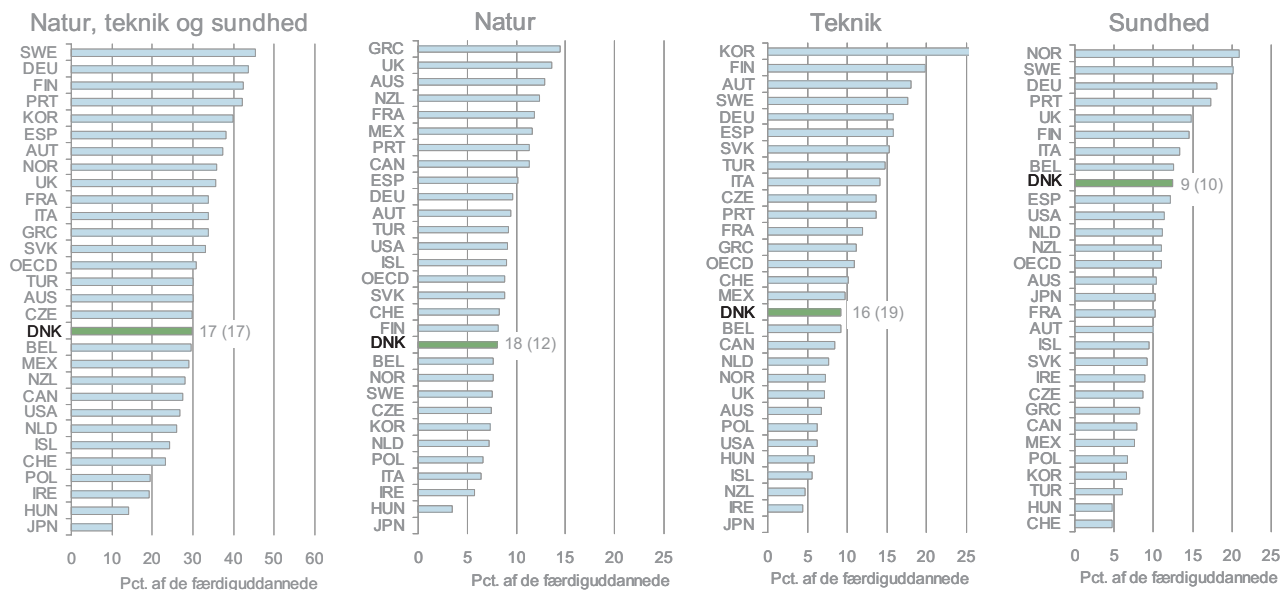
Kilde: Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling.

Fordeling på fagområde

I 2005 fik lidt under 30 pct. af de færdiguddannede en uddannelse inden for natur, teknik eller sundhed, hvilket samlet set placerer Danmark lidt under gennemsnittet i OECD. Andelen er særligt lav for natur og teknik, mens Danmark ligger over gennemsnittet inden for sundhed, se figur 8.13.

Danmark er det seneste år rykket frem inden for teknik og sundhed, men er faldet seks pladser tilbage for uddannelser inden for natur. Faldet afspejler, at andre lande er gået frem, mens Danmark stort set ikke flyttede sig fra 2004 til 2005.

Figur 8.13 De færdiguddannedes fordeling på fagområder, 2005

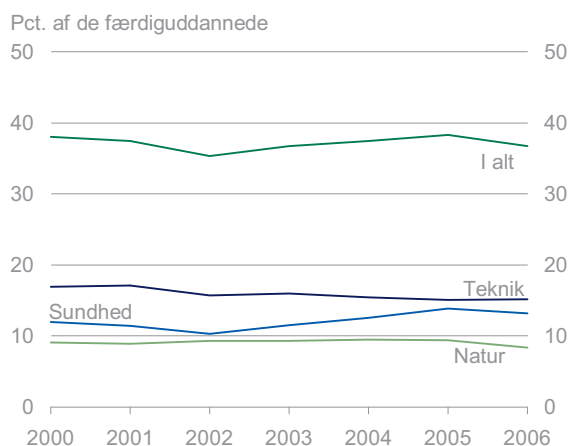

Anm.: Uddannelser kategoriseres ikke helt ens i nationale og internationale opgørelser. Tallene afviger derfor fra figur 8.14.

Kilde: OECD, Education database.

Fra 2005 til 2006 er der sket et mindre fald i den samlede andel af færdiguddannede inden for de tre fagområder. Faldet trækkes primært af fagområdet natur, men også inden for sundhed har der været et lille fald, se figur 8.14.

Figur 8.14 Færdiguddannede inden for teknik, natur og sundhed, 2000-2006

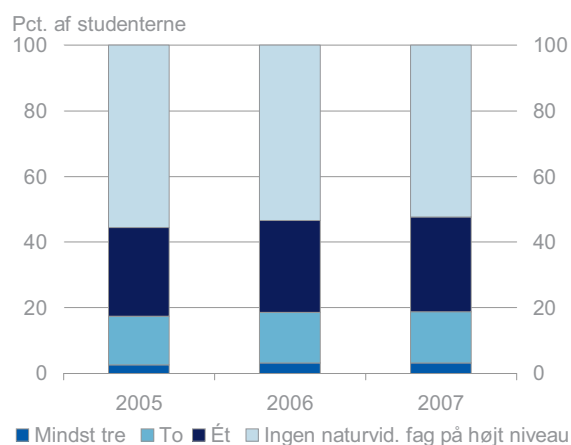

Anm.: Andelen af de færdiguddannede, der gennemfører en uddannelse inden for teknik, natur eller sundhed.

Kilde: UNI·C Statistik & Analyse.

Den adgangsgivende ungdomsuddannelse kan have betydning for valg af uddannelse og for forudsætningerne for at gennemføre den. I 2007 havde over halvdelen ikke haft naturvidenskabelige fag på højt niveau i løbet af deres gymnasietid, se figur 8.15.

Figur 8.15 Naturvidenskab på højt niveau, 2005-2007

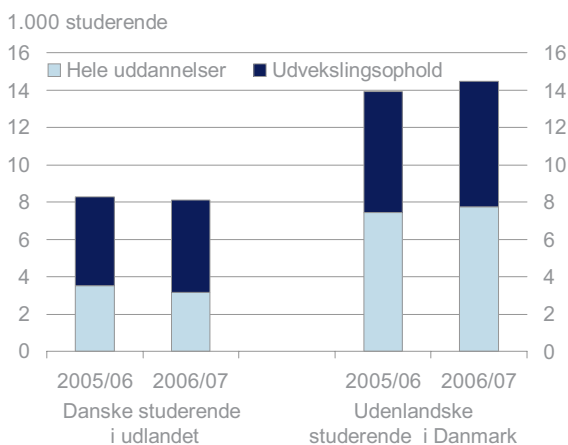
Anm.: Naturvidenskabelige fag: Biologi, fysik, it, kemi, matematik, multimediefag samt tekniske fag.
Kilde: UNI·C Statistik & Analyse.

International studentermobilitet

Unge, der uddanner sig i udlandet, er en vigtig kilde til ny viden og til at skabe større forståelse for andre kulturer. Tilgang af udenlandske studerende kan desuden medvirke til mere internationaliserede studie- og forskermiljøer samt bidrage til at tiltrække højt specialiseret arbejdskraft.

De studerende kan vælge enten at tage hele deres uddannelse i et andet land eller gennemføre en del af uddannelsen i udlandet via udvekslingsophold. Godt 8.000 danskere studerede i udlandet i studieåret 2006/07, mens ca. 14.500 udlændinge studerede i Danmark. Det er en stigning på ca. 4 pct. i forhold til året før, se figur 8.16.

Figur 8.16 Studerende til og fra Danmark, 2005/06 og 2006/07

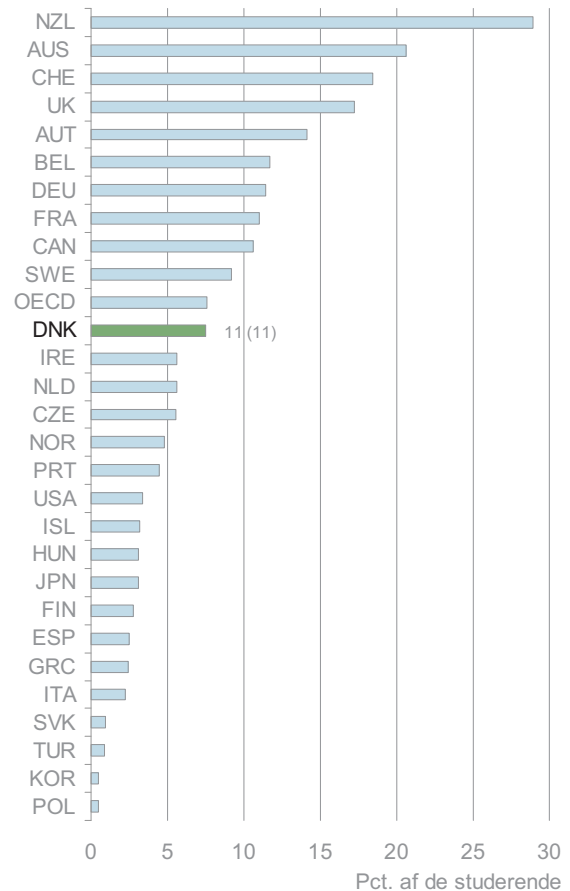

Anm.: For 2006/07 tal gælder der følgende: Udenlandske studerende på en hel uddannelse i Danmark omfatter personer, der er i gang med en videregående uddannelse per 1. oktober 2006. Danske studerende på en hel uddannelse i udlandet er personer, der har modtaget SU-stipendium i løbet af 2006. Udvekslingsophold er antal studerende, der har modtaget internationaliseringstaxametertilskud.

Kilde: CIRIUS.

I 2005 udgjorde udenlandske studerende lidt under 8 pct. af de studerende på de videregående uddannelser i Danmark. Det placerer Danmark på niveau med gennemsnittet i OECD. Blandt de skandinaviske lande er der kun en større andel udenlandske studerende i Sverige, se figur 8.17.

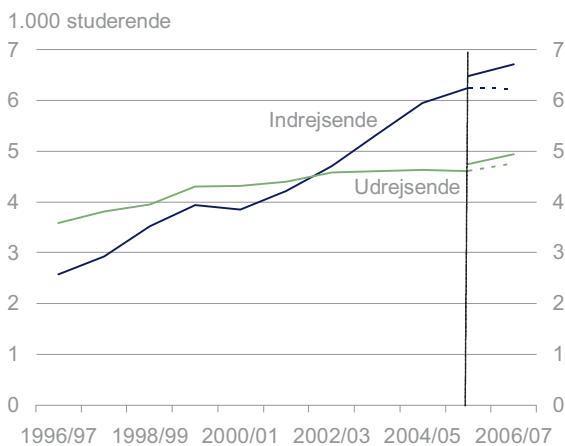
Figur 8.17 Andel udenlandske studerende, 2005

Anm.: Udenlandske studerende i pct. af det samlede antal studerende på videregående uddannelser. For Canada, Frankrig og USA er tal fra 2004. Tal for Irland er fra 2003.

Kilde: OECD, Education at a Glance, 2007.

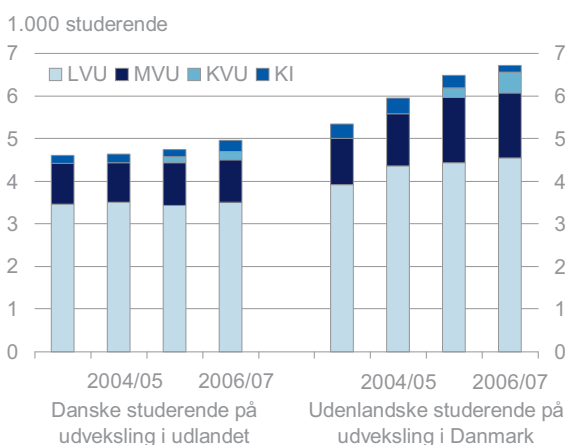
Antallet af udvekslingsstuderende, der kommer til Danmark, er steget det seneste år. I 2006/07 kom der ca. 6.700 udenlandske studerende til Danmark. Samme år var der lidt under 5.000 danskere, der tog på udveksling i udlandet, se figur 8.18.

Figur 8.18 Udvekslingsstuderende til og fra Danmark, 1996/97-2006/07

Anm.: Ekskl. udveksling på sygeplejeuddannelserne. Der eksisterer et databrud i serien, da de korte videregående uddannelser først er opgjort fra og med 2005/06.

Kilde: CIRIUS.

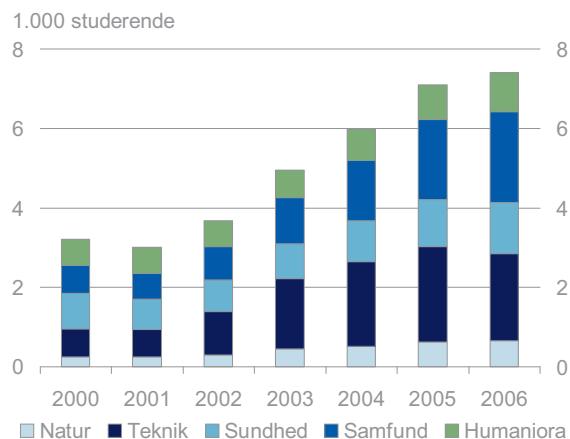
Det er især studerende ved de lange videregående uddannelser, der tager på udvekslingsophold. Det gælder både for de danske studerende, der tager på udveksling i udlandet og for de udenlandske studerende, der kommer til Danmark, se figur 8.19.

Figur 8.19 Studerende på udvekslingsophold, 2003/04-2006/07

Anm.: KI er uddannelser under Kulturministeriets institutioner. KVV er kun opgjort f.o.m. 2005/06. Opgørelsen følger studieåret, KI dog kalenderår (2003-2006).

Kilde: CIRIUS.

Der har ligeledes været en vækst i antallet af udenlandske studerende på en hel videregående uddannelse i Danmark. I 2006 var der ca. 7.400 udenlandske studerende på en hel uddannelse i Danmark. Heraf udgjorde de udenlandske studerende på de tekniske og samfundsvidenskabelige uddannelser hver 30 pct., se figur 8.20.

Figur 8.20 Udenlandske studerende på en hel uddannelse i Danmark, 2000-06

Anm.: Ekskl. ph.d. (ca. 350 studerende i 2006).

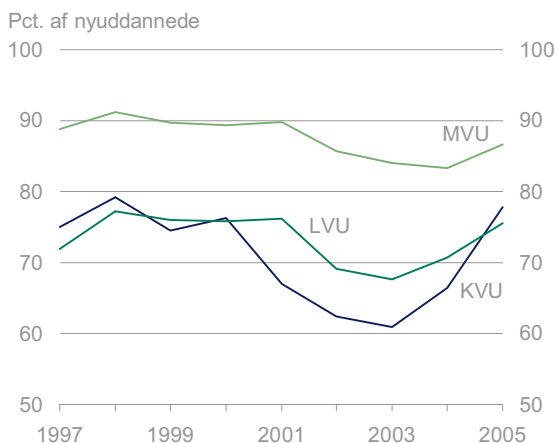
Kilde: CIRIUS.

Beskæftigelse efter uddannelse

Nyuddannedes beskæftigelsesmuligheder svinger med konjunkturforholdene, men også i perioder med højkonjunktur vil flere af de nyuddannede opleve ledighed i en kortere eller længere periode.

Beskæftigelsesfrekvensen for nyuddannede med en videregående uddannelse er steget de seneste år. Det gælder især for nyuddannede med en kort eller en lang videregående uddannelse. Beskæftigelsen blandt nyuddannede med en mellemlang videregående uddannelse ligger generelt mere stabilt og på et højere niveau,¹ se figur 8.21.

¹ De mellemlange videregående uddannelser inkluderer professionsbacheloruddannelser som fx folkeskolelærere, sygeplejersker, pædagoger og jordemødre.

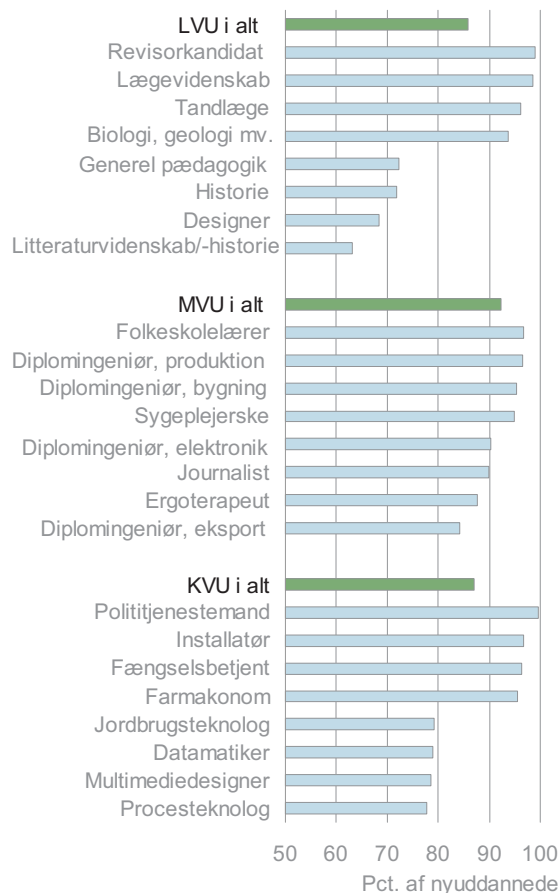
Figur 8.21 Beskæftigelsesfrekvens for nyuddannede, 1997-2005

Anm.: Tallene er opgjort i uge 48. Nyuddannede inkluderer personer, 0 til 12 måneder efter gennemførelsen af højst gennemførte uddannelse. MVU er professionsbachelor og øvrige mellemlange videregående uddannelser. LVU er de delte kandidatuddannelser.

Kilde: UNI-C Statistik & Analyse og egne beregninger.

Beskæftigelsen blandt de nyuddannede kan give en indikation af, om uddannelses-systemet producerer de typer uddannelser, som arbejdsmarkedet umiddelbart efterspørger.

Der er blandt andet høj beskæftigelse blandt nyuddannede revisorer (cand.merc.aud.), læger, folkeskolelærere og polititjenestemænd. Omvendt er beskæftigelsen fx forholdsvis lav for kandidater med en uddannelse inden for litteraturvidenskab eller litteraturhistorie, se figur 8.22.

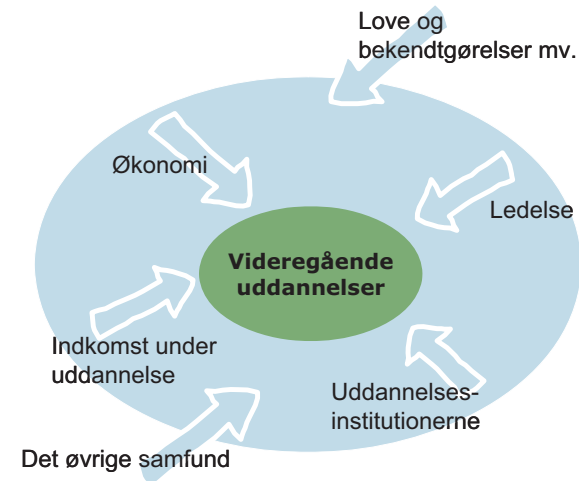
Figur 8.22 Nyuddannedes beskæftigelse - top og bund, 2005

Anm.: Beskæftigelse (inkl. videre uddannelse og udvandrede) i uge 48 2005 for studerende, der afsluttede uddannelsen i perioden 1. juni 2003 til 31. maj 2005. De fire højeste og laveste beskæftigelsesfrekvenser for uddannelser med over 100 gennemførte. Kilde: Beregninger af Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling.

Rammevilkår for de videregående uddannelser

De videregående uddannelsers præstation bygger på de rammer, der er for indlæring, herunder indsatsen fra uddannelsesinstitutionerne, de økonomiske ressourcer og reguleringen gennem love og bekendtgørelser, se figur 8.23.

Figur 8.23 Rammevilkår

Nedenfor belyses de rammevilkår, hvor der i dag findes statistiske indikatorer.

Økonomisk tilskyndelse

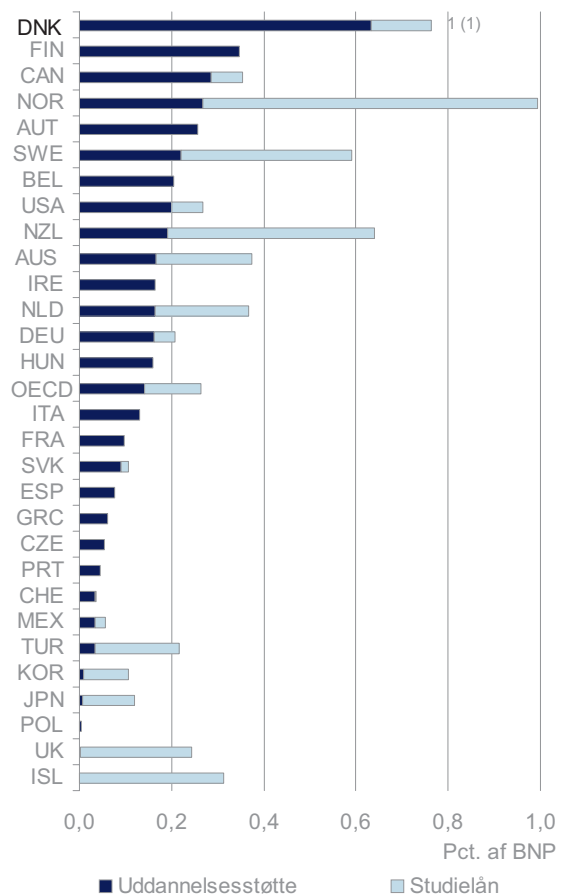
Valget af uddannelse afhænger af en lang række forhold. Social baggrund, motivation og interesse spiller en rolle, ligesom vejledning i forbindelse med uddannelsesvalget har betydning.

Valget afhænger også af økonomien i at uddanne sig. Jo større økonomisk afkast i form af højere indkomst og bedre beskæftigelsesmuligheder, jo flere tager en uddannelse.

At tage en uddannelse er på kort sigt forbundet med omkostninger i form af tabt arbejdsindkomst og eventuelle studieafgifter.

I Danmark er videregående uddannelse dog som hovedregel gratis, og samtidig er den danske uddannelsesstøtte relativt generøs. Det betyder, at omkostningerne ved at tage en videregående uddannelse i Danmark er de laveste i OECD.² Det betyder dog også, at de danske udgifter til uddannelsesstøtte er de højeste i OECD, se figur 8.24.

Figur 8.24 Uddannelsesstøtte og studielån, 2004

Anm.: For Canada er tal fra 2003.

Kilde: OECD, Education at a Glance, 2007.

Det samlede privatøkonomiske afkast af at tage en uddannelse afhænger også af, hvor meget højere den efterfølgende disponible indkomst bliver.

² Se Oliveira Martins, J. et al. (2007), "The Policy Determinants of Investment in Tertiary Education", *OECD Economic Department Working Papers*, No. 576.

De seneste opgørelser af det samlede, privatøkonomiske afkast af at tage en uddannelse viser, at det i Danmark svarer til gennemsnittet, men er lavere end i lande som USA og Storbritannien. I en nyere opgørelse, der ikke inkluderer uddannelsesstøtte under uddannelse, placerer det danske afkast sig på niveau med Sverige, men lavere end i fx Norge og Finland, se Factbook.dk.

Uddannelsesinstitutionerne

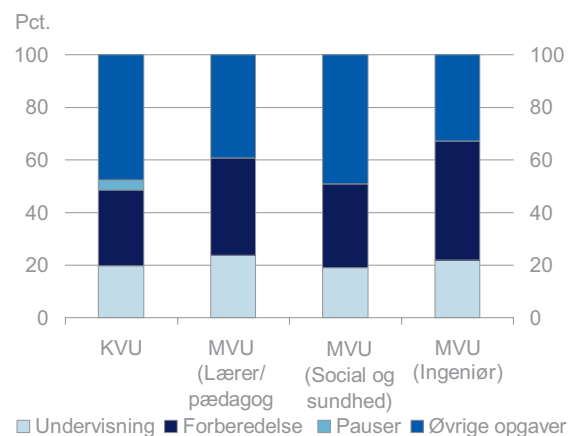
Uddannelsesinstitutionerne skal sikre attraktive uddannelser af høj kvalitet.

Undervisernes arbejdstid

En kortlægning af lærernes arbejdstid på de korte og mellemlange videregående uddannelser viser, at lærerne i gennemsnit underviser omkring 20 pct. af nettoarbejdstimerne (bruttoarbejdstid eksklusiv ferier og fridage). Undervisningsandelen af den samlede nettoarbejdstid er højest ved uddannelserne til pædagog og lærere og lavest ved de social- og sundhedsrettede uddannelser.

På alle uddannelsesområder er forberedelsestiden reguleret i forhold til antallet af undervisningstimer. Der anvendes fra ca. 29 pct. af nettoarbejdstiden til godt 45 pct. af nettoarbejdstiden til forberedelse, se figur 8.25.

Figur 8.25 Lærernes arbejdstid, 2006

Anm.: Nettoarbejdstid (dvs. eksklusiv ferie og fridage). "Øvrige opgaver" omfatter en række forskellige administrative opgaver, mødevirksomhed mellem lærerne indbyrdes og andre faggrupper i og uden for institutionen mv.

Kilde: Rambøll Management A/S for Undervisningsministeriet (2007).

Kortlægningen viser endvidere, at der er stor forskel på den gennemsnitlige undervisningstid mellem uddannelsesinstitutionerne, se Factbook.dk.

Kvalitet i uddannelserne

Regeringen har nedsat et uafhængigt akkrediteringsorgan, der skal vurdere alle videregående uddannelser, se boks 8.4.

Boks 8.4 Akkrediteringssystem

I maj 2007 blev der etableret et dansk akkrediteringssystem, som indebærer, at akkreditering bliver en forudsætning for godkendelse af nye og eksisterende uddannelsesudbud. Akkrediteringssystemet gjaldt i første omgang kun de lange videregående uddannelser.

Fra 1. april 2008 skal også alle korte og mellemlange videregående uddannelser akkrediteres af et uafhængigt akkrediteringsråd som betingelse for godkendelse af udbud og statstilskud.

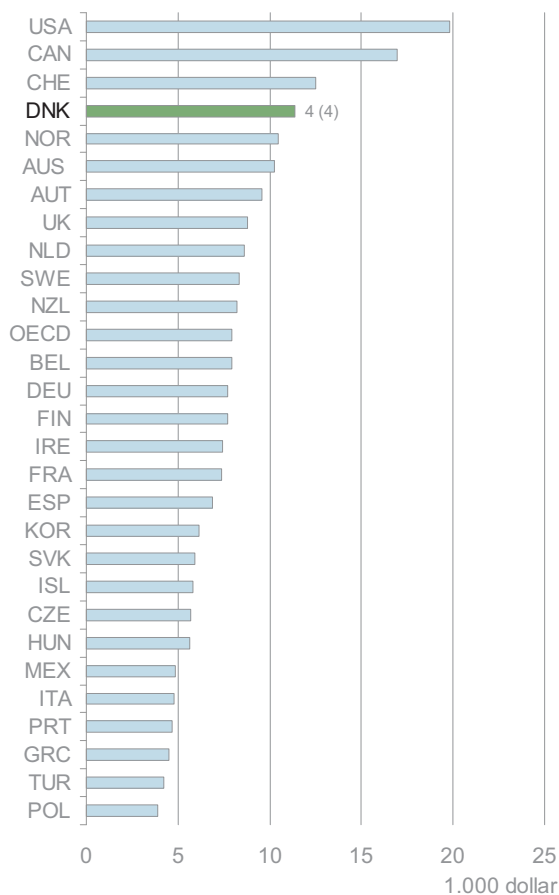
Udgifter til videregående uddannelse

Udgifterne til videregående uddannelse – eksklusiv SU – udgjorde lidt under 1,4 pct. af BNP i 2004. Det er en lille stigning i forhold til andelen i 2003, se Factbook.dk.

Også målt per studerende bruger Danmark relativt mange ressourcer. I 2004 brugte Danmark lidt over 11.000 dollar per studerende, se figur 8.26.

Danmarks udgifter til studiestøtte er høje i forhold til de øvrige OECD-lande, se figur 8.24. Hvis studiestøtten blev medregnet i udgifterne til videregående uddannelse, er det sandsynligt, at Danmark ville ligge endnu højere.

Figur 8.26 Udgifter til videregående uddannelse per studerende, 2004

Anm.: Offentlige og private udgifter til videregående uddannelse (ekskl. studiestøtte og udgifter til forskning). Tallene er angivet i US dollar, korrigeret vha. PPP. Tal for Canada og Island er fra 2003. Tal for Portugal er fra 2002.

Kilde: OECD, Education at a Glance, 2007.

Kvalitet af offentlig forskning	145
Relevans og nyttiggørelse af offentlig forskning	146
Rammevilkår for offentlig forskning	148
Offentlige bevillinger til forskning og udvikling	148
Tilgang af kvalificerede forskere	150
Internationalt forskningssamarbejde	150
Fordeling af forskningsmidlerne	151

Offentlig forskning er en vigtig kilde til ny viden og nye idéer, som kan nyttiggøres i erhvervslivet og skabe vækst og velstand i samfundet.

Afkastet af den offentlige forskning kan øges ved at styrke vidensspredningen i samfundet og øge samarbejdet mellem erhvervslivet og de offentlige forskningsinstitutioner.

Det er regeringens mål, at

- De offentligt finansierede udgifter til forskning og udvikling i 2010 skal nå op på 1 pct. af bruttonationalproduktet. Det offentlige og de private virksomheder skal tilsammen bruge mindst 3 pct. af bruttonationalproduktet til forskning og udvikling i 2010.
- Den offentlige forskning skal være nyskabende, og kvaliteten skal kunne måle sig med den bedste i verden.
- Den offentlige forskning skal være relevant og understøtte høj velstand og velfærd.
- De danske universiteter skal skabe forskning i verdensklasse og være blandt de bedste i verden til at omsætte forskningsresultater til nye teknologier, processer, varer og tjenester.
- Antallet af ph.d.-stipendier skal øges til 2.400 i 2010.

Kvaliteten af den danske offentlige forskning er fortsat høj. Ligesom sidste år ligger Danmark nummer tre blandt OECD-landene, hvad angår antallet af videnskabelige publikationer per indbygger og antallet af videnskabelige citationer per indbygger.

De kommercielle resultater af den offentlige forskning i form af licens-, salgs- og optionsaftaler samt nye virksomheder har også udviklet sig positivt i Danmark. Fra 2005 til 2006 er antallet af kommercialiseringer steget ca. 10 pct. I international sammenligning får Danmark dog kun ca. halvt så mange patentansøgninger ud af offentlige forskningsmidler som de førende lande.

Antallet af nyoptagne ph.d.-studerende er steget de seneste år. Fra 2005 til 2006 er der sket en stigning på ca. 7,4 pct. Det øgede antal forskere kan bidrage til at forbedre kvaliteten af forskningen i både den offentlige og den private sektor.

De offentlige bevillinger til forskning har i de senere år været stigende, og i 2008 forventes de statslige bevillinger til forskning og udvikling at udgøre ca. 0,85 pct. af bruttonationalproduktet. I forbindelse med udmøntningen af regeringens globaliseringspulje er der indgået aftale om, at den offentlige forskning i perioden 2008-2010 vil blive tilført yderligere 9,9 mia. kr.

Tabel 9.1 Hvordan ligger Danmark i forhold til andre lande?

	Placering blandt OECD-landene			
	Seneste års udvikling i DNK	Under gennemsnit	Midterfelt	Top 5
Videnskabelige publikationer	↗			■
Videnskabelige citationer	↗			■
Nyttiggørelse af offentlig forskning	↗		■	
Statslige bevillinger til F&U, pct. af BNP	↗		■	
Samlet vurdering	↗		■	

Anm.: ↗, ■ og ↘ angiver henholdsvis fremgang, status quo og tilbagegang i danske data siden Konkurrenceevneredegørelse 2007, mens kasserne angiver Danmarks position i forhold til andre OECD-lande. For den samlede vurdering opnås en placering i top fem, når Danmark ligger i top fem på mere end halvdelen af de viste områder. De opstillede mål refererer til figur 9.1 (Videnskabelige publikationer), figur 9.2 (Videnskabelige citationer), figur 9.3 og figur 9.4 (Nyttiggørelse af offentlig forskning) samt figur 9.8 og figur 9.9 (Statslige bevillinger til F&U, pct. af BNP).

Der er desuden igangsat en række initiativer i forlængelse af regeringsgrundlaget ”Mulighedernes samfund” fra november 2007.

De vigtigste nye initiativer siden Konkurrenceevneredegørelse 2007 fremgår af tabel 9.2.

Tabel 9.2 Nye initiativer – 2007/2008

STYRKELSE AF FORSKNINGSSYSTEMET

- Der er etableret en pulje til investeringer i forskningsinfrastruktur på i alt 600 mio. kr. i perioden 2007-2009. De første 200 mio. kr. blev udmøntet i 2007 til syv større projekter og en række forprojekter. Opslaget om udmøntningen af midlerne for 2008 er offentliggjort i februar 2008.
- UNIK-initiativet (UNiversitetsforskningens InvesteringsKapital) er en ny pulje forskningsmidler, som uddeles i konkurrence mellem universiteterne. Puljen, der er på i alt 480 mio. kr. fordelt på finansårene 2008 og 2009, kan søges til store investeringer i lovende forskningsområder.

STYRKET GRUNDLAG FOR AT PRIORITERE STRATEGISKE FORSKNINGSSATSNINGER

- Initiativet FORSK2015 har gennem en omfattende dialog- og analyseproces resulteret i 21 forslag til særligt løfterige forskningstemaer til brug for den politiske prioritering af strategiske forskningsområder på finansloven for 2009.

STYRKELSE AF FORSKNINGSUDDANNELSER OG UNIVERSITETER

- Med det formål at fastholde og øge kvaliteten af ph.d.-uddannelsen, herunder øge gennemførelsen og reducere studietiden af ph.d.-uddannelse i Danmark, har Folketinget i maj 2007 vedtaget en ændring til universitetsloven med krav om etablering af ph.d.-skoler på alle danske universiteter.

STYRKELSE AF INTERNATIONALT VIDENSAMARBEJDE

- Videnskabsministeriet har i 2007 indgået bilaterale aftaler om forskningssamarbejde med Israel og Kina samt partnerskabsaftaler med førende universiteter og institutioner i USA og Japan.
- I 2007 blev der etableret et nyt innovationscenter i Shanghai i Kina, mens endnu et innovationscenter indvies i München i Tyskland i juni 2008. Formålet med innovationscentrene er at bygge bro mellem danske og udenlandske forskningsmiljøer og virksomheder.
- I februar 2008 offentliggjorde Videnskabsministeriet en strategi, der udstikker pejlemærkerne for et styrket samarbejde med Kina inden for videregående uddannelse, forskning og innovation.

MERE KOMMERCIALISERING OG ERHVERVSSAMARBEJDE

- Videnskabsministeriet har sammen med erhvervslivets og forskningsinstitutionernes organisationer nedsat Johan Schlüter-udvalget. Udvalget skal gøre det lettere at indgå aftaler om immaterielle rettigheder mellem universiteter og virksomheder. Udvalget afslutter sit arbejde medio 2008.

STYRKELSE AF FORSKNINGSRELATIONER INDEN FOR DE VIDEREGÅENDE UDDANNELSER

- Lov om erhvervsakademiuddannelser og professionsbacheloruddannelser trådte i kraft den 1. april 2008. Dette giver grundlag for et øget samarbejde om udnyttelse af forskningsrelationer inden for de videregående uddannelser og forskningsverdenen generelt. De nye uddannelser skal være funderet på forskningsresultater, og der skal etableres udviklingsamarbejde med forskningsinstitutioner.

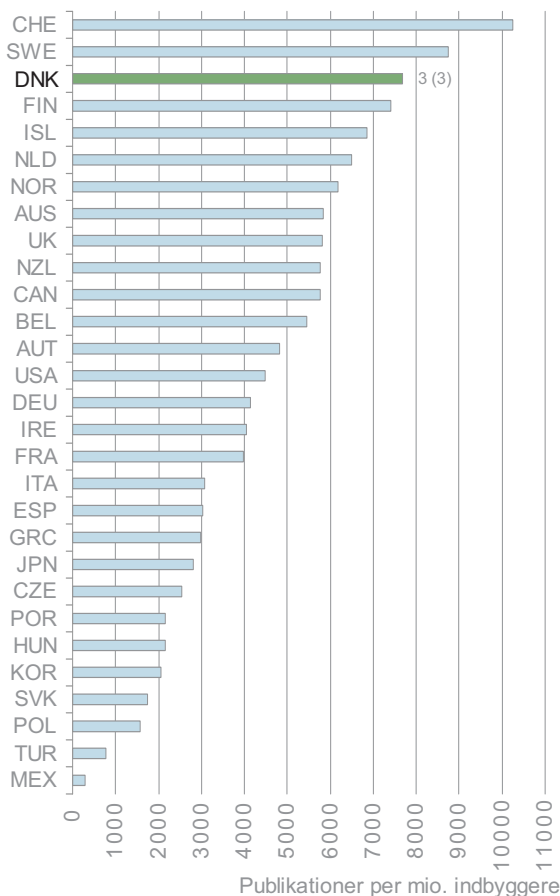
Anm.: Større initiativer siden Konkurrenceevneredegørelse 2007. Se appendiks 2 for en nærmere beskrivelse.

Kvalitet af offentlig forskning

Der findes ikke én entydig internationalt accepteret standard for måling af kvaliteten af den offentlige forskning.

En ofte anvendt indikator er antallet af videnskabelige publikationer per indbygger. I Danmark er der sket en positiv udvikling, idet antallet af videnskabelige publikationer per mio. indbyggere i perioden 2001-2005 til 2002-2006 er steget med 2,3 pct. Danmark overgår blandt OECD-landene kun af Schweiz og Sverige, se figur 9.1.

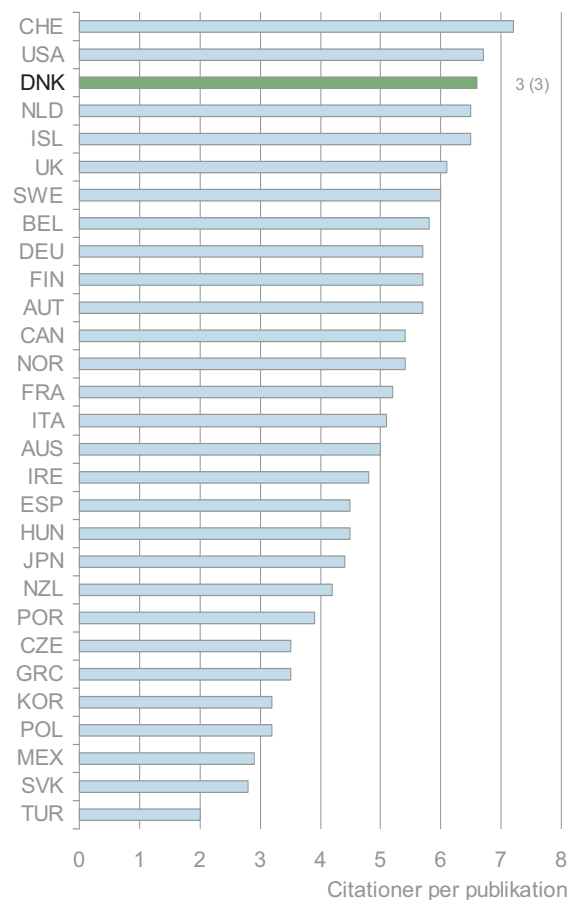
Figur 9.1 Videnskabelige publikationer per mio. indbyggere, 2002-2006

Anm.: Data omfatter alle fagområder ekskl. humaniora og jura. I Konkurrenceevneredegeørelsen 2007 var alle områder med undtagelse af humaniora medtaget. Se Factbook.dk for yderligere anmærkninger.
Kilde: National Science Indicators (NSI), Standard Version 2006 og OECD 2006 (indbyggertal).

En anden indikator for forskningskvalitet er, hvor ofte danske forskeres videnskabelige publikationer citeres af andre forskere. De danske publikationer blev i perioden 2002-2006 citeret 6,6 gange i gennemsnit per publikation. Det er en lille stigning i forhold til perioden 2001-2005. I international sammenligning er det blandt OECD-landene kun Schweiz og USA, som overgår Danmarks hyppighed af citationer per publikation i perioden 2002-2006, se figur 9.2.

Figur 9.2 Videnskabelige citationer per publikation, 2002-2006

Anm.: Se anmærkning til figur 9.1.

Kilde: National Science Indicators (NSI), Standard Version 2006.

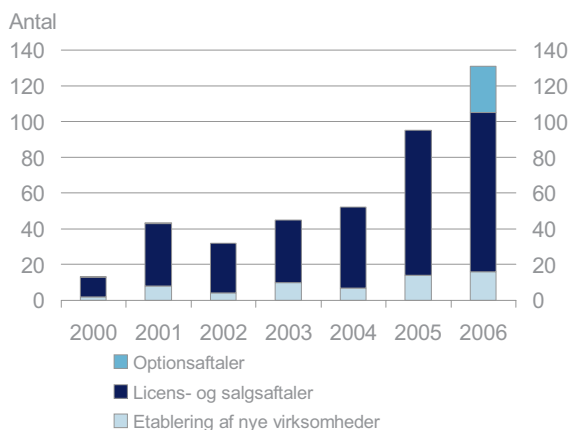
I Danmark er der igangsat et arbejde med at udvikle en indikator til måling af den offentlige forsknings kvalitet, se boks 9.1.

Boks 9.1 Måling af forskningskvalitet

I international sammenligning af forskningskvalitet kan antallet af publikationer og citationer anvendes som mål for kvalitet i forskningen. Som led i opfølgningen på regeringens globaliseringsstrategi er Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling i gang med at udvikle en såkaldt bibliometrisk forskningsindikator, der skal fremme publicering i de mest anerkendte udgivelseskanaler og styrke kvaliteten af dansk forskning. Forskningsindikatoren skal identificere og måle dansk forskningspublicering på tværs af de forskellige forskningsinstitutioner. Indikatoren er en del af den samlede finansieringsmodel, som skal anvendes til at fordele en del af basismidlerne til universiteterne.

Relevans og nyttiggørelse af offentlig forskning

En måde at vurdere relevansen og nyttiggørelsen af offentlig forskning er kommercialiseringen af danske forskningsresultater. Antallet af kommercielle resultater er vokset markant de seneste år. En mindre del af denne vækst skyldes dog, at optionsaftaler fra 2006 er inkluderet i data. Hvis man ser bort fra optionsaftalerne, er antallet af kommercielle resultater steget med ca. 10 pct. fra 2005 til 2006, se figur 9.3.

Figur 9.3 Kommercielle resultater

Anm.: Data for perioden 2000-2005 omfatter alene licens- og salgsaftaler.

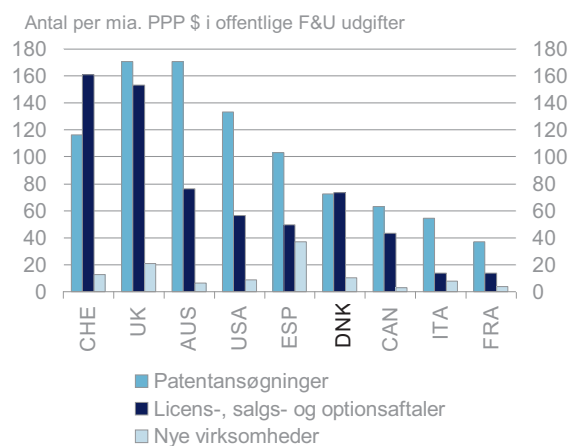
Kilde: Forsknings- og Innovationsstyrelsen.

Væksten i de kommercielle resultater skyldes især en vækst i licens- og salgsaftaler. Antallet af nyetablerede virksomheder baseret på licens- og salgsaftaler er også steget fra 2005 til 2006. Samtidig er de offentlige institutioners samlede indtægter fra kommercialisering steget fra knap 16 mio. kr. i 2005 til godt 29 mio. kr. i 2006.

Danmark ligger samlet set i det internationale midterfelt, hvad angår kommercialiseringen af forskningsresultater.

Danmark får kun halvt så mange patentansøgninger ud af offentlige forskningsmidler som de førende lande, såsom Australien og Storbritannien, blandt de udvalgte lande.

Til gengæld genererer dansk forskning relativt mange licens-, salgs- og optionsaftaler i forhold til andre lande. Der er dog også her et stykke op til de førende lande, se figur 9.4.

Figur 9.4 Nyttiggørelse af offentlig forskning, 2006

Anm.: Udvalgte lande. I forhold til Konkurrenceanalyse 2007 indgår nu også ESP, ITA og FRA. Ikke alle lande har data for 2006, se Factbook.dk for yderligere oplysninger.

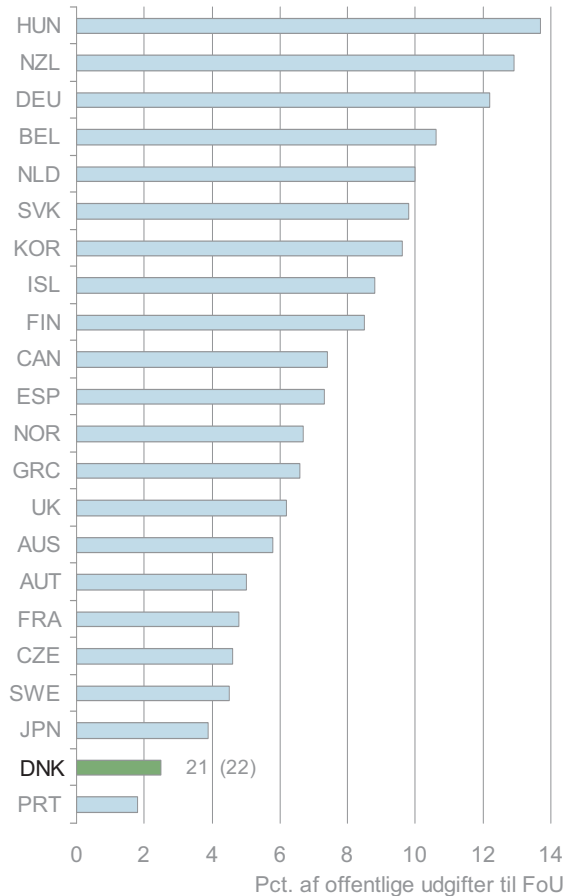
Kilde: Diverse kilder, se Factbook.dk.

En anden indikator på den offentlige forsknings relevans og nyttiggørelse kan være omfanget af erhvervslivets medfinansiering. Erhvervslivet finansierer en relativt lille andel af den forskning og udvikling i Dan-

mark, som bliver udført i den offentlige sektor, se figur 9.5.

Figur 9.5 Erhvervslivets medfinansiering af offentlig forskning og udvikling

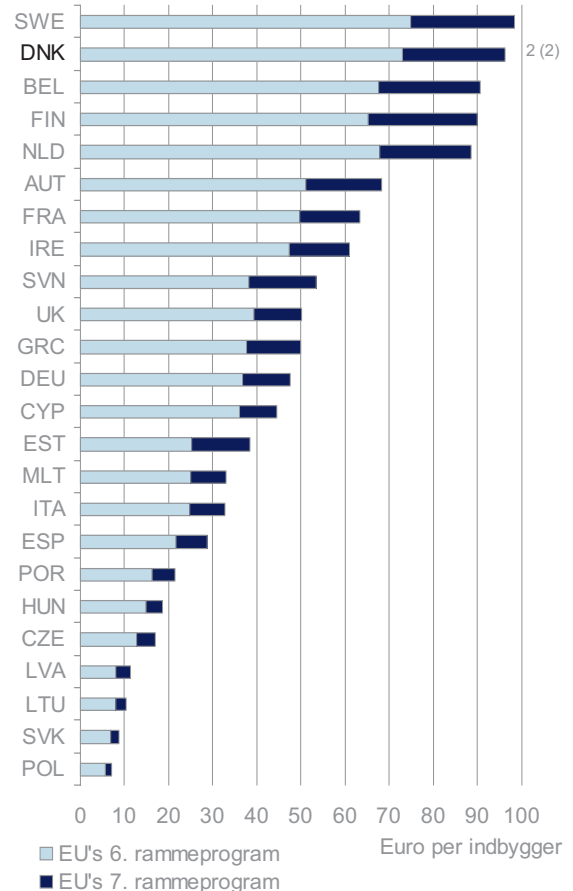
Anm.: Data er angivet for senest tilgængelige år, hvilket hovedsageligt er fra 2005 eller 2006. Se Factbook.dk for yderligere oplysninger. Placeringen som nummer 22 i parentes er baseret på Konkurrenceevneredeğerelse 2007, hvor data typisk var fra 2003 eller 2004.

Kilde: OECD Research and Development Statistics samt Dansk Center for Forskningsanalyse.

Evnen til at tiltrække midler fra EU's rammeprogrammer er ligeledes en indikator for forskningens kvalitet og relevans. Danmark har i forbindelse med EU's 6. rammeprogram formået at tiltrække en stor andel af EU's forskningsbevillinger set i forhold til antallet af indbyggere. Det ser ud til, at Danmarks andel af EU's forskningsmidler fortsat er høj i EU's 7. rammeprogram, men programmet er endnu på et indledende stadium, da det først trådte i kraft i 2007.

Samlet set ligger Danmark nr. 2, hvad angår bevillinger per indbygger fra det 6. og 7. rammeprogram, se figur 9.6.

Figur 9.6 Bevillinger fra EU's 6. (2003-2007) og EU's 7. rammeprogram (2007-2013)

Anm.: Bevillingerne opgøres akkumuleret over perioden for EU's 6. rammeprogram (2003-2007) og EU's 7. rammeprogram (2007-2013). Se Factbook.dk for yderligere anmærkninger.

Kilde: Europa Kommissionen, Eurostat samt egne beregninger.

Rammevilkår for offentlig forskning

En række rammevilkår har betydning for den offentlige forsknings kvalitet, relevans og nyttiggørelse. Det gælder særligt omfanget af midler til forskning og udvikling, herunder andelen af konkurrenceudsatte midler, samspillet mellem private og offentlige forskere i både ind- og udland samt udbudet af kompetente forskere, se figur 9.7.

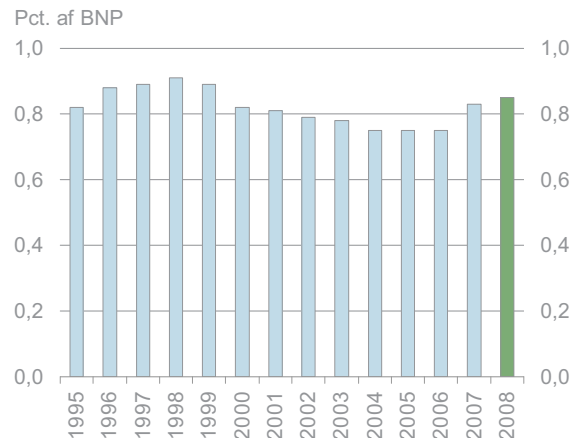
Figur 9.7 Rammevilkår for kvalitet og nyttiggørelse af offentlig forskning

Offentlige bevillinger til forskning og udvikling

De seneste år har de offentlige bevillinger til forskning og udvikling været stigende. I 2008 forventes de statslige bevillinger til forskning og udvikling at udgøre et beløb svarende til ca. 0,85 pct. af bruttonationalproduktet. Det er en stigning på 0,02 procentpoint i forhold til 2007, se figur 9.8.

Figur 9.8 Offentlige bevillinger til forskning og udvikling, 1995-2008

Anm.: Budgettal. Ændringer i opgørelsesmetoden forringer sammenlignelighed før og efter 1999. I opgørelsen medregnes bevillinger på finansloven (herunder midler fra Højteknologifonden), provenutab pga. 150 pct. fradragsordningen, midler fra grundforskningsfonden, midler fra regioner og kommuner samt midler fra EU og Nordisk Ministerråd. Kilde: Finansministeriet.

Fra regeringens globaliseringspulje vil der i perioden 2008-2010 blive udmøntet yderligere midler til forskning og udvikling, se boks 9.2.

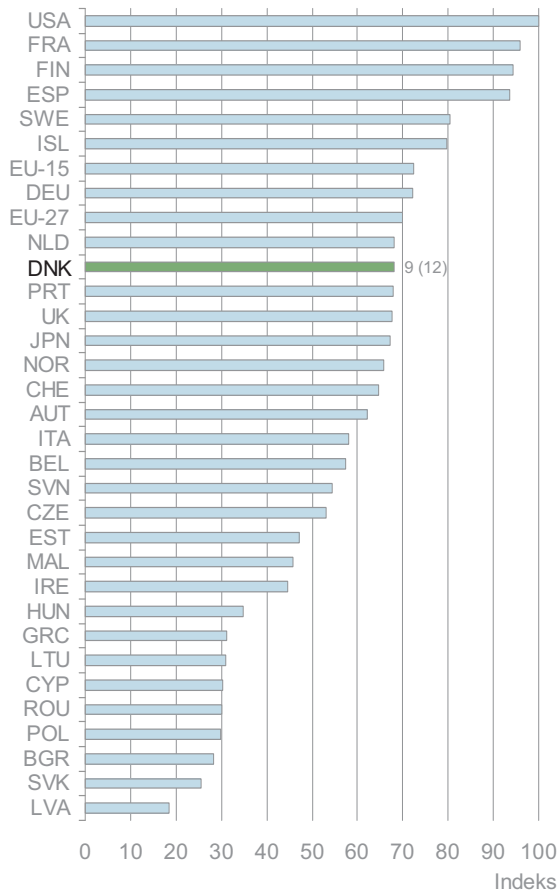
Boks 9.2 Globaliseringspuljens midler til forskning og udvikling

Som en del af aftalen om udmøntning af globaliseringspuljen vil den offentlige forskning og universiteterne i perioden 2008-2010 blive tilført yderligere i alt 9,9 mia. kr. til forskning og udvikling. Dermed kommer Danmark til at bruge 1 pct. af bruttonationalproduktet på offentligt finansieret forskning i 2010, såfremt den nuværende udvikling i BNP fortsætter.

Midlerne anvendes til opprioriteringer af en række områder inden for offentlig forskning og udvikling. Af de 9,9 mia. kr. er der i 2008 fx allerede afsat i alt 820 mio. kr. til den frie og den strategiske forskning, 200 mio. kr. til investeringer i forskningsinfrastruktur, 240 mio. kr. til UNIK, 140 mio. kr. til samarbejde med private om forskning og udvikling og 265 mio. kr. til flere ph.d.-stipendier og post.doc.-stillinger.

I international sammenligning af statslige bevillinger til forskning og udvikling ligger Danmark fortsat i midterfeltet, men er dog rykket tre placeringer frem fra 2005 til 2006, se figur 9.9.

Figur 9.9 Statslige bevillinger til forskning og udvikling, pct. af BNP, 2006

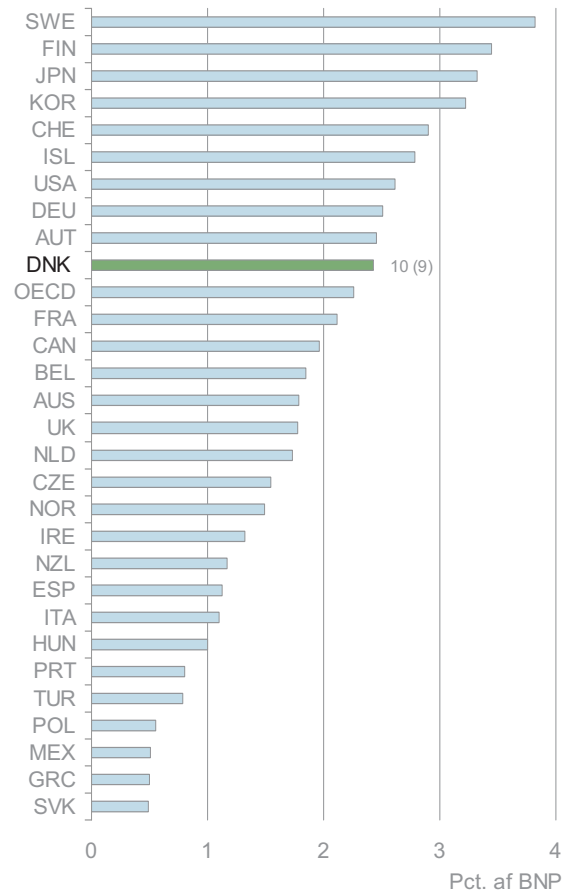

Anm.: Data er opgjort som procent af BNP. USA er sat til indeks 100. Data er for de fleste lande fra 2006. Data fra LVA, HUN, UK, USA, JPN, EU-15 og EU-27 er fra 2005. Opgørelsen svarer ikke fuldt til den opgørelsesmetode, som anvendes i Danmark, se figur 9.8. Data er således opgjort eksklusiv forskningsbevillinger fra EU og Nordisk Ministerråd. Se Factbook.dk for yderligere anmærkninger.

Kilde: Eurostat.

I forhold til de samlede udgifter til forskning og udvikling som pct. af BNP ligger Danmark fortsat over OECD-gennemsnittet, se figur 9.10.

Figur 9.10 Offentlige og private udgifter til forskning og udvikling, 2006

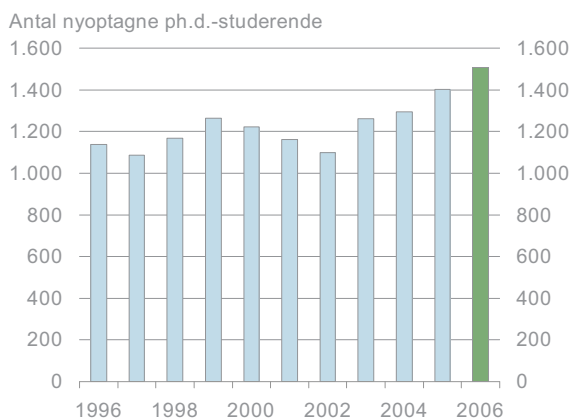
Anm.: Data er for de fleste lande fra 2006. Data fra MEX, TUR, PRT, ITA, ESP, NZL, NLD, UK, OECD, ISL og JPN er fra 2005. Data fra AUS og CHE er fra 2004. Data kan ikke sammenlignes med data for figur 9.8. Det skyldes, at figur 9.8 opgøres efter finansieringskilde, mens OECD-tallene i figur 9.10 og 10.9 opgøres efter, hvilken sektor forskningen udføres i. Visse data er baseret på estimerede og midlertidige data, og der er i enkelte tilfælde tale om forskelle i opgørelsesmetode. Se Factbook.dk for yderligere anmærkninger.

Kilde: OECD, Main Science and Technology Indicators.

Tilgang af kvalificerede forskere

For at forbedre kvaliteten af forskningen i både den offentlige og private sektor er det nødvendigt at sikre et tilstrækkeligt stort udbud af kvalificerede forskere. I Danmark sker uddannelsen som forsker typisk gennem erhvervelsen af en ph.d.-grad. Antallet af nyoptagne ph.d.-studerende er steget over de seneste år. Fra 2005 til 2006 er der sket en stigning på ca. 7,4 pct., og i 2006 var det samlede antal nyoptagne ph.d.-studerende over 1.500, se figur 9.11.

Figur 9.11 Nyoptagne ph.d.-studerende, 1996-2006

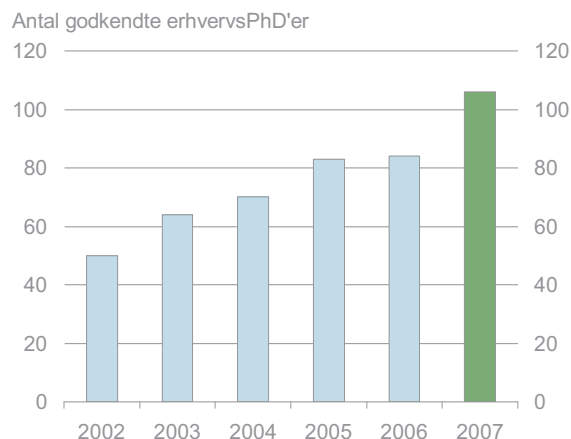
Anm.: Dataserien er justeret i forhold til Konkurrencevneredegørelse 2006.

Kilde: Center for Forskningsanalyse, Ph.d'er i tal – Forskeruddannelsesstatistik 2005-2006.

ErhvervsPhD'erne indgår i det samlede antal nyoptagne ph.d.-studerende og er et treårigt virksomhedsrettet forskningsprojekt, hvor den ph.d.-studerende er ansat i en privat virksomhed med tæt tilknytning til de offentlige forskningsinstitutioner. ErhvervsPhD'erne uddannes som forskere, og uddannelsen bidrager til at få en større andel af højtuddannede ud i erhvervslivet.

I de seneste år er der sket en betydelig vækst i antallet af ErhvervsPhD'er, og denne udvikling fortsatte i 2007, se figur 9.12.

Figur 9.12 ErhvervsPhD-projekter, 2002-2007

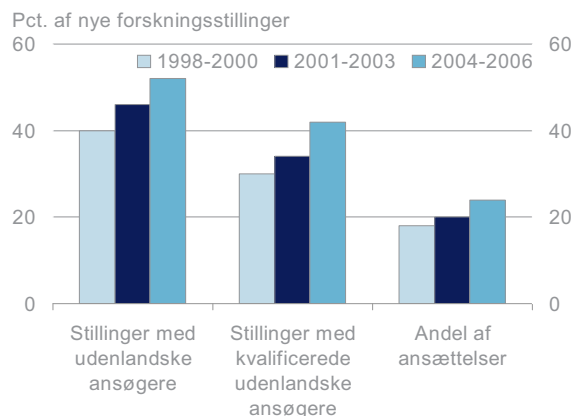

Kilde: Forsknings- og Innovationsstyrelsen, 2007.

Internationalt forsknings samarbejde

For at få internationaliseret den danske forskning og tilført viden fra andre lande og forskningsmiljøer er det centralt at tiltrække kvalificerede udenlandske forskere til Danmark. Der har de seneste år været en stigende interesse blandt udlændinge for forskningsstillinger på danske universiteter. Både i perioden 2001-2003 og 2004-2006 er andelen af udlændinge i ansøgerfeltet og andelen af udlændinge blandt forskerne vokset, se figur 9.13.

Figur 9.13 Udlændinge i ansøgerfeltet og blandt ansættelser

Anm.: Se Factbook.dk for anmærkninger.

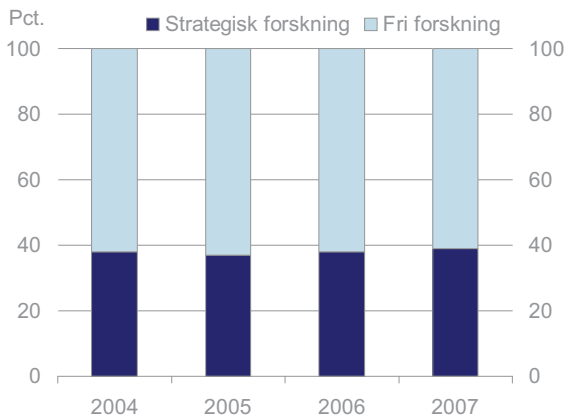
Kilde: UNI-C Statistik & Analyse.

Fordeling af forskningsmidlerne

Bevillinger til forskning kan fx opdeles i henholdsvis frie forskningsmidler og strategiske forskningsmidler. De strategiske forskningsmidler er midler, der er afsat til særlige, politisk prioriterede forskningsformål eller områder. I 2007 var ca. 40 pct. af forskningsmidlerne afsat til strategisk forskning, se figur 9.14.

Et væsentligt element for at sikre kvaliteten af den offentlige forskning er, at bevillingerne i et vist omfang er udsat for konkurrence. Konkurrenceudsættelse af forskningsmidler spænder bredt, lige fra direkte konkurrenceudsættelse gennem åbne opslag til resultatbaseret fordeling af midler. Både den frie og den strategiske forskning kan konkurrenceudsættes.

Figur 9.14 Fordeling af frie og strategiske forskningsmidler, 2004-2007

Kilde: Statsligt Forskningsbudget 2004-2005, Finansministeriets forskningsbudgetsystem for Finansloven 2006, Finansloven for 2007 og Finansloven for 2008.

Innovation i virksomhederne	157
Produkt- og procesinnovation	157
Omsætning af nye varer og serviceydelser	158
Patenter	159
EU-varemærker	160
Privat forskning og udvikling	160
Rammevilkår for innovation i virksomhederne	162
Højtuddannede medarbejdere	162
Samspil med kunder og brugere	163
Samspil med vidensinstitutioner	163
Samspil med rådgivere	164
Samarbejde med leverandører og konkurrenter	165

Virksomhedernes evne til at skabe nye produkter og løsninger er en afgørende konkurrenceparameter i den globale økonomi. Hvis Danmark skal være verdens mest konkurrencedygtige samfund, skal danske virksomheder være i stand til at omsætte nytænkning til kommerciel værdi.

Det er derfor regeringens mål, at:

- Danske virksomheder skal være blandt de mest innovative i verden.
- Danmark fortsat skal være blandt de lande i verden, hvor de private virksomheder forsker og udvikler mest. Den private sektor skal bruge mindst 2 pct. af bruttonationalproduktet på forskning og udvikling i 2010.
- Danmark skal være blandt de bedste lande til at omsætte nye forskningsresultater og viden fra forsknings- og uddannelsesinstitutioner til nye teknologier, processer, varer og tjenester.

Der er ikke offentliggjort nye tal for virksomhedernes innovation og omsætning af nye varer og tjenesteydelser siden Konkurrenceevneredegørelse 2007. Danmarks placering er derfor uændret.

Nye tal for virksomhedernes patentering tyder dog på fremgang. Patenter udstedt af den Europæiske patentorganisation (EPO-patenter) beskytter i modsætning til nationale patenter produkter i flere EU-lande på en gang og erstatter derfor i stigende grad nationale patenter.

Fra 2005 til 2006 steg antallet af EPO-patentansøgninger, og Danmark var i 2006 nr. 5 blandt OECD-landene. Danmark ligger også i den europæiske top, hvad angår EU-varemærker.

Erhvervslivets investeringer i forskning og udvikling i pct. af BNP er faldet beskedent fra 2005 til 2006. Andelen falder dermed for tredje år i træk. En lignende udvikling findes i 12 andre OECD-lande, heraf 9 andre EU-lande. Danmark indtager derfor stadig en 8. plads i EU.

Faldet i erhvervslivets investeringer i forskning og udvikling er sket for lavteknologisk fremstillingsvirksomhed, mens investeringerne er øget inden for højteknologisk fremstillingsvirksomhed og vidensservice.

Tabel 10.1 Hvordan ligger Danmark i forhold til andre lande?

	Placering blandt OECD-landene			
	Seneste års udvikling i DNK	Under gennemsnit	Midterfelt	Top 5
Andel af innovative virksomheder*	—		■	
Omsætning af nye varer*	—			■
Omsætning af nye serviceydelser*	—		■	
Patentering (EPO)	↗			■
Privat forskning og udvikling	↘		■	
Samspil med kunder*	—		■	
Samspil med universiteter mv.*	—		■	
Samlet vurdering	—		■	

Anm.: ↗, — og ↘ angiver henholdsvis fremgang, status quo og tilbagegang i danske data siden Konkurrenceevneredegørelse 2007, mens kasserne angiver Danmarks position i forhold til andre OECD-lande. For den samlede vurdering opnås en placering i top fem, når Danmark ligger i top fem på mere end halvdelen af de viste områder. De opstillede mål refererer til figur 10.1 og figur 10.2 (Andel af innovative virksomheder), figur 10.4 og figur 10.5 (Omsætning af nye varer og serviceydelser), figur 10.6 og figur 10.7 (Patentering (EPO)), figur 10.9 og figur 10.11 (Privat forskning og udvikling), figur 10.16 og figur 10.17 (Samspil med kunder), figur 10.18 (Samspil med universiteter mv.). * Kun sammenligning med EU-15, Norge og Island.

Danske virksomheder ligger i toppen blandt EU15-landene, hvad angår deres samarbejde med leverandører og konkurrenter.

Tabel 10.2 viser, hvilke nye initiativer der er taget på innovationsområdet siden Konkurrencevneredegørelse 2007.

Tabel 10.2 Nye initiativer - 2007/08

SAMSPIL MELLEM VIDENINSTITUTIONER OG VIRKSOMHEDER

- Der er iværksat en mentorordning under videncenterordningen, hvor små og mellemstore virksomheder har mulighed for at få tilskud til at ansætte fx konsulenter eller en professionel bestyrelse, der kan hjælpe med udvikling af strategi og forretningsplan. Der er igangsat et pilotprojekt om studiepraktik i SMV'er i yderområder.
- De danske innovationscentre, der jf. kapitel 9 er åbnet i Shanghai i Kina, og som åbner i München i Tyskland i juni 2008, skal bl.a. fungere som brohoved for danske virksomheders samarbejde med udenlandske virksomheder og videncentre.

GODKENDT TEKNOLOGISK SERVICE (GTS)

- Alexandra Instituttet, der fungerer som brobygger mellem it-forskning og erhvervsliv, og AgroTech, Institut for jordbrugs- og fødevarerinnovation, er begge godkendt som nye GTS-institutter.
- Der er etableret et innovationscenter for E-business, der skal understøtte små og mellemstore virksomheders brug af information- og kommunikationsteknologi (IKT).

INNOVATION I VIRKSOMHEDER

- Regeringen har igangsat arbejdet med at udarbejde en virksomhedsrettet innovationsstrategi med særlig fokus på at forbedre rammevilkårene for virksomheders innovationsaktiviteter gennem øget rettighedsbeskyttelse samt mere viden om nye innovationsformer, jf. regeringsgrundlaget Mulighedernes samfund. Der skal bl.a. være fokus på små og mellemstore virksomheder.
- Der er iværksat et treårigt Gazelle Growth program, som skal styrke innovation og værditilvækst i videnintensive små og mellemstore virksomheder med potentiale på det globale marked ved hjælp af målrettede rådgivnings- og uddannelsesaktiviteter.
- Der er lanceret regionale innovationsagenter, der har til opgave at være aktivt opsøgende over for SMV'er og understøtte deres innovationsbehov, bl.a. ved at formidle kontakt til relevante videninstitutioner. Indtil videre er der innovationsagenter i Syddanmark, Sjælland og Midtjylland.

NY VIDEN OM KUNDER OG MARKEDER

- Der er blevet iværksat i alt 32 konkrete innovationsprojekter i virksomheder, offentlige institutioner mv. under program for brugerdriven innovation, der blev etableret i 2007. På baggrund af projekterne skal der udvikles nye produkter, serviceydelser mv. på grundlag af et bedre kendskab til kundernes og brugernes behov.

MEDARBEJDERDREVEN INNOVATION

- Efter aftale mellem regeringen, KL, Danske Regioner, LO og AC er der etableret en pulje til medarbejderdriven innovation vedrørende innovationsprojekter i den offentlige sektor. Private virksomheder kan deltage i projekterne.

MARKEDSPLADS FOR HANDEL MED VIDEN

- Der er lanceret en elektronisk markedsplads for handel med viden, hvor virksomheder og andre kan udbyde patenter og efterspørge teknologier. I løbet af 2008 vil det også blive muligt for virksomheder at handle med varemærker på IP Marketplace (www.IP-marketplace.dk).

Anm.: Større initiativer siden Konkurrencevneredegørelse 2007. Se Appendiks 2 for en nærmere beskrivelse.

Innovation i virksomhederne

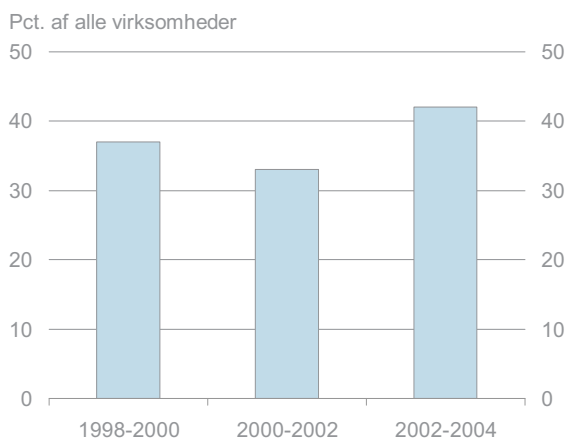
Innovation handler om at forbedre virksomhedernes indtjening gennem kommercialisering af ny viden og idéer. Det sker fx ved at introducere nye og forbedrede produkter og ydelser samt implementere nye processer og arbejdsgange.

Der findes ikke ét enkelt anerkendt mål for et lands innovative præstationer. Ved anvendelse af en række forskellige indikatorer er det dog muligt at vurdere Danmarks innovative præstationer, bl.a. om virksomhedernes produkt- og procesinnovationer, omsætning af nye varer og serviceydelser, antal nationale og europæiske patenter samt antallet af nye varemærker. Datagrundlaget på området indebærer dog, at det som hovedregel kun er muligt at sammenligne Danmark med EU-landene, Norge og Island.

Produkt- og procesinnovation

I perioden 2002-2004 introducerede 42 pct. af danske virksomheder én eller flere produkt- og/eller procesinnovationer, se figur 10.1.

Figur 10.1 Produkt- og eller procesinnovative virksomheder 1998-2004

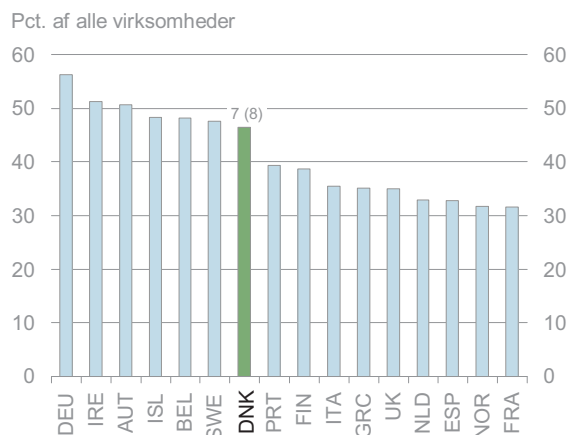

Anm.: Data er survey-baserede, se også boks 10.1. Se Factbook.dk for yderligere anmærkninger.

Kilde: Center for Forskningsanalyse: Innovation i dansk erhvervsliv – Innovationsstatistik 2002-2004.

Det placerer Danmark i den bedste halvdel af EU-landene og ca. 2 procentpoint fra top 5, se figur 10.2.

Figur 10.2 Produkt- og /eller procesinnovative virksomheder, 2002-2004

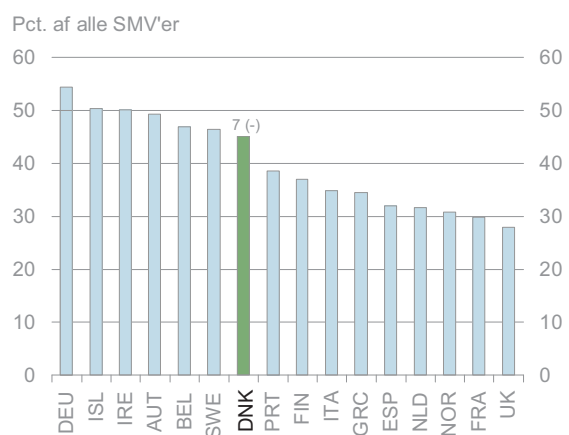

Anm.: Andel virksomheder, som er produkt- og/eller procesinnovative. Ekskl. igangværende og afbrudte aktiviteter. Data er vægtet, så der tages højde for landenes forskellige erhvervsstrukturer, hvorfor figur 10.2 ikke er direkte sammenlignelige med figur 10.1. Data er survey-baserede, se også boks 10.1. Se Factbook.dk for yderligere anmærkninger.

Kilde: Eurostats Innovationsundersøgelse.

En mindre andel af små og mellemstore virksomheder har lanceret en produkt- og/eller procesinnovation. Det gør sig imidlertid også gældende i andre europæiske lande, hvorfor Danmark også her indtager en plads i midterfeltet, se figur 10.3.

Figur 10.3 Produkt- og /eller procesinnovative SMV'er, 2002-2004

Anm.: Se anmærkning til figur 10.2. Små og mellemstore virksomheder (under 250 ansatte).

Kilde: Eurostats Innovationsundersøgelse.

Ca. to ud af tre danske virksomheder introducerede i perioden 2002-2004 en eller flere marketing- og/eller organisatoriske innovationer. Danmark ligger dermed blandt de seks førende europæiske lande. Forskellen mellem landene er dog relativt lille, se Factbook.dk.

Boks 10.1 EU's innovationsundersøgelse

Den europæiske innovationsundersøgelse "European Community Innovation Survey" (CIS) er den mest omfattende undersøgelse af europæiske virksomheders innovationsaktiviteter og er hidtil blevet gennemført hver fjerde år. Det er på baggrund af CIS-undersøgelserne muligt at sammenligne innovationsniveauet i de enkelte lande. Den seneste undersøgelse vedrører perioden 2004-2006, men data er ikke tilgængelige før i efteråret 2008.

Undersøgelsen er baseret på en spørgeskemaundersøgelse i EU-landene. Undersøgelsen omfatter de fleste brancher – dog indgår en række servicebrancher ikke. Undersøgelsens kvalitet svækkes generelt af, at oplysningerne alene baseres på virksomhedernes oplysninger (og ikke på konstaterede innovationer). Dertil kommer, at der i nogle lande er lave svarprocenter.

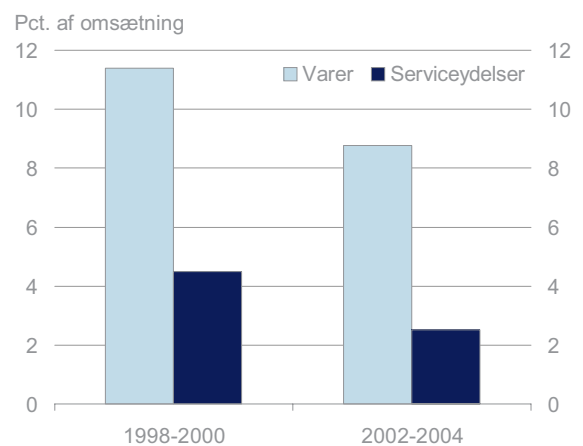
I Danmark er undersøgelsen hidtil gennemført hvert andet år. Den danske undersøgelse havde de samme svagheder som den europæiske, men kvaliteten af undersøgelsen er forbedret markant i forbindelse med en udvidelse af antallet af virksomheder, der indgik i undersøgelsen for perioden 2004-2006. Fremover vil den danske undersøgelse blive gennemført hvert år.

Omsætning af nye varer og serviceydelser

Den del af omsætningen, der stammer fra nyudviklede produkter og serviceydelser, giver en indikation af innovationernes samlede betydning i virksomhederne.

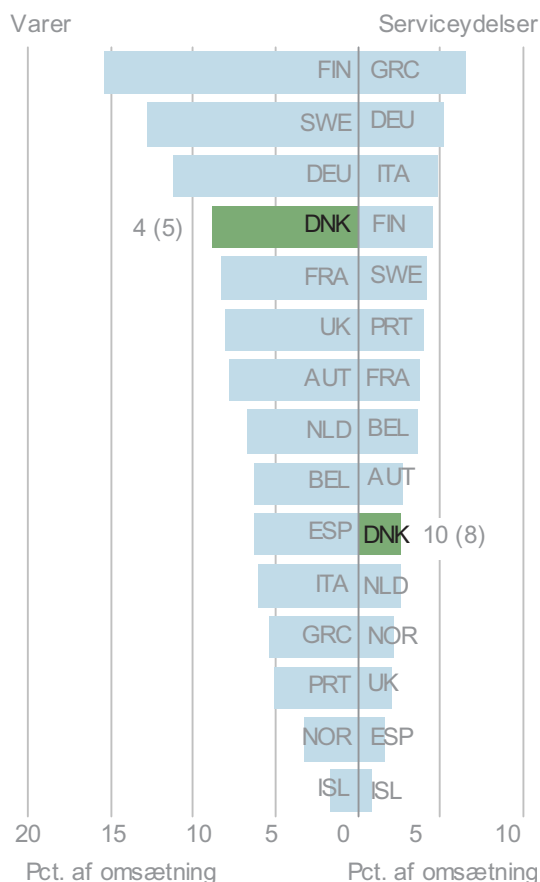
Omsætningen af nye varer og serviceydelser, som andel af den samlede omsætning, er faldet fra 1998-2000 til 2002-2004, se figur 10.4.

Figur 10.4 Omsætning af nyudviklede varer og serviceydelser, 1998-2004

Anm.: Omsætning af varer og serviceydelser, som er nye for markedet, som andel af samlet omsætning.
Kilde: Eurostat, Den Europæiske Innovationsundersøgelse og European Innovation Scoreboard.

I europæisk sammenhæng ligger Danmark blandt de fem bedste ud af 15 lande, hvad angår omsætningen fra nyudviklede varer. Billedet er lidt mere negativt, for så vidt angår omsætningen, der stammer fra nye serviceydelser. Her ligger Danmark på en 10. plads, se figur 10.5.

Figur 10.5 Omsætningen af nyudviklede varer og serviceydelser, 2002-2004

Anm.: Omsætning fra varer og serviceydelser, der er nye for markedet, som andel af samlet omsætning for alle virksomheder. Data for 2002-2004. For så vidt angår serviceydelser er tallene for DEU, GRC, AUT, FIN, UK og ISL baseret på tal fra 1998-2000. Det er mht. DNK's gamle placering antaget, at SWE også i 1998-2000 lå over Danmark.

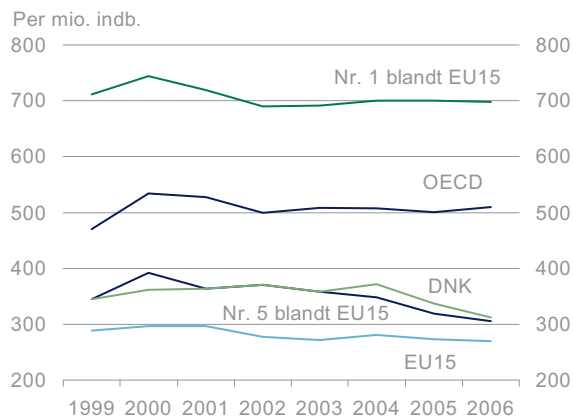
Kilde: Eurostat, Den Europæiske Innovationsundersøgelse og European Innovation Scoreboard.

Patenter

Patenter anvendes til at beskytte værdien af en teknologisk innovation på et givent marked. Innovationer af ikke-teknologisk karakter kan beskyttes på anden vis, fx gennem varemærker og designbeskyttelse.

Danmark oplevede et lille fald i antallet af nationale patentansøgninger målt i forhold til antal indbyggere fra 2005 til 2006, men indtager stadig en plads i top 5 blandt EU15-landene. Danmark er kun overgået af Tysk-

land, Storbritannien og Finland. Der er dog stadig et stykke op til gennemsnittet for OECD-landene, se figur 10.6.

Figur 10.6 Nationale patentansøgninger, 1999-2006

Anm.: Nr. 1 og nr. 5 angiver hhv. det højeste og femtehøjeste antal ansøgninger per indbygger blandt EU15-landene. Tallene for EU15 og OECD er uvægtede gennemsnit og ekskl. Luxembourg.

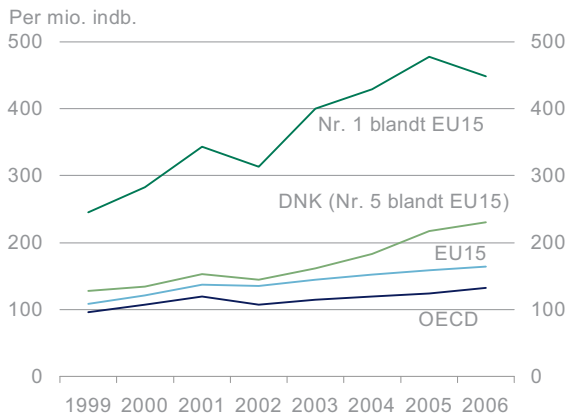
Kilde: EPO Annual report 1999-2006 og Danmarks Statistik, Statistisk Årbog 2000-2007.

Mange iværksættere og mindre virksomheder vil ofte starte med at søge om et nationalt patent og så efterfølgende søge at få patentet dækket i andre lande – typisk på det umiddelbare nærmarked.

For virksomheder, der opererer i flere EU-lande, kan det være en fordel at beskytte deres teknologiske innovationer gennem et EPO-patent, der beskytter teknikker i flere EU-lande på én gang.

Faldet i antallet af nationale patentansøgninger per indbygger opvejes til dels af en stigning i antallet af EPO-patentansøgninger per indbygger.

Danmark indtog i 2006 en 5. plads blandt EU15-landene. I løbet af de senere år er Danmarks placering i forhold til gennemsnittet for EU15-landene gradvist blevet forbedret, se figur 10.7.

Figur 10.7 EPO-patentansøgninger, 1999-2006

Anm.: Nr. 1 og nr. 5 angiver det højeste hhv. femte-højeste antal ansøgninger per indbygger blandt EU15-landene. Danmark har ligget på en 5. plads blandt EU15-landene i hele perioden. Tallene for EU-15 og OECD er uvægtede gennemsnit og ekskl. Luxembourg. EPO er navnet på den europæiske patentorganisation.

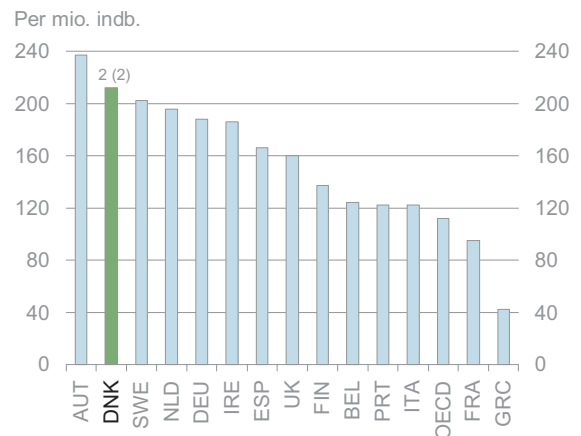
Kilde: EPO Annual report 1999-2006 og Danmarks Statistik, Statistisk Årbog 2000-2007.

EU-varemærker

Virksomhedernes brug af varemærker er et udtryk for virksomheders behov for at beskytte ikke-teknologiske innovationer, som det ikke er muligt eller meget vanskeligt at tage patenter på.

Varemærker siger noget om de specifikke innovationer, fx om en vare eller service-ydelse har en bestemt kvalitet, image eller oprindelse.

Danmark har i 2007 haft en fremgang i antallet af varemærker per indbygger i forhold til 2006. En lignende udvikling ses dog i andre lande, og Danmark placerer sig derfor fortsat på en 2. plads blandt EU-landene, se figur 10.8.

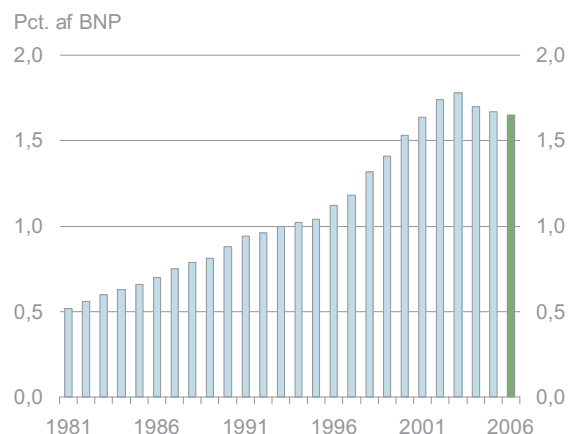
Figur 10.8 EU-varemærker, 2007

Kilde: OHIM og Danmarks Statistik, se Factbook.dk for yderligere information.

Privat forskning og udvikling

Erhvervslivets investeringer i forskning og udvikling er en vigtig kilde til innovation.

Erhvervslivets investeringer i forskning og udvikling udgjorde 1,65 pct. af BNP i 2006. Det er et fald på 0,02 procentpoint i forhold til 2005. Faldet er sket for lavteknologisk fremstillingsvirksomhed, mens forsknings- og udviklingsinvesteringerne er forøget inden for højteknologisk fremstillingsvirksomhed og vidensservice, se figur 10.9.

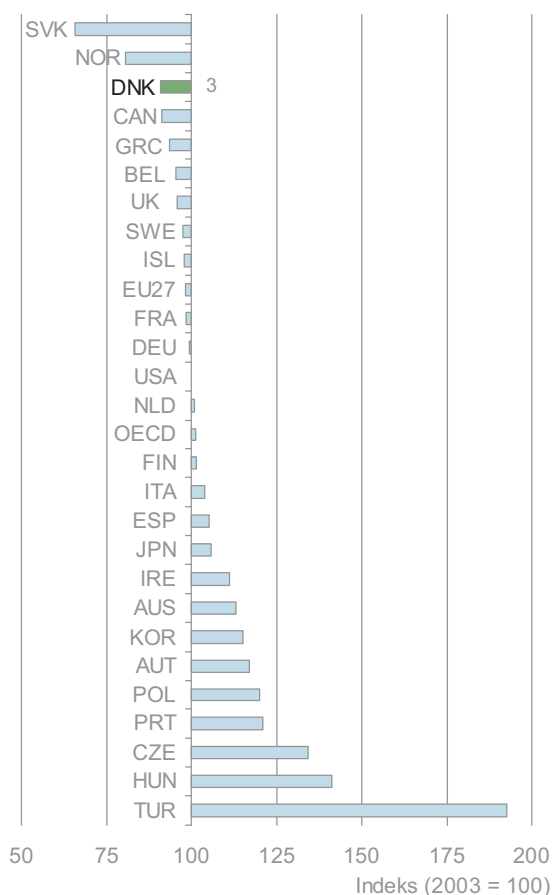
Figur 10.9 Private investeringer i forskning og udvikling, pct. af BNP

Kilde: OECD, Main Science and Technology Indicators samt Center for Forskningsanalyse.

De private virksomheders investeringer i forskning og udvikling målt i pct. af BNP falder for tredje år i træk. Tendensen genfindes dog i andre lande, idet der i samme periode har været et fald i 12 andre OECD-lande, heraf 9 EU-lande. I de fleste andre lande er faldet dog noget mindre, se figur 10.10.

Figur 10.10 Ændring i privat investering i forskning og udvikling, 2003-2006

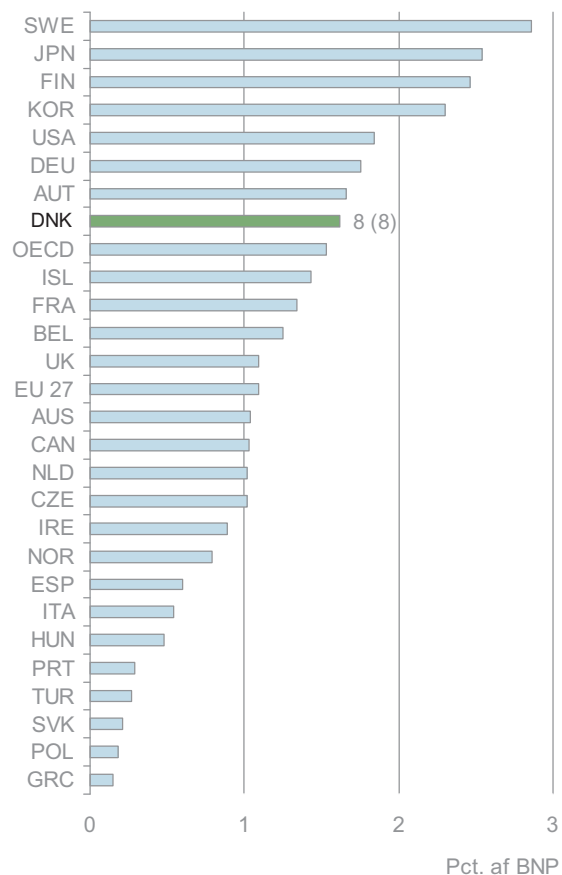

Anm.: Indeksering af ændring i private investeringer i forskning og udvikling som procent af BNP i 2003-2006. For AUT er der ikke data tilgængelig for 2003, hvorfor data dækker 2002. For UK, ISL, NLD, OECD, PRT, AUS, TUR, JPN og KOR er der ikke data tilgængeligt for 2006, hvorfor data dækker frem til 2005.

Kilde: OECD Main Science and Technology Indicators, volume 2007/2.

Fra 2005 til 2006 fastholdt Danmark sin position som nr. 8 blandt OECD-landene og placerer sig dermed i midterfeltet, men noget under top 5. Niveaulet er markant højere i Sverige, Finland, Japan og Sydkorea, se figur 10.11.

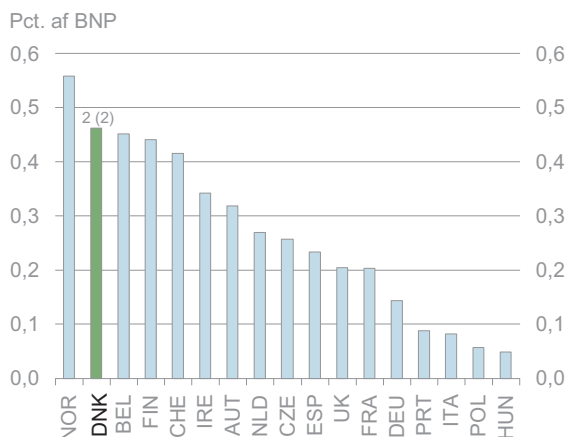
Figur 10.11 Private investeringer i forskning og udvikling, 2006

Anm.: Data hovedsageligt for 2006. Tallene for JPN, KOR, OECD, ISL, UK, AUS, NLD, POR og TUR er baseret på data fra 2005.

Kilde: OECD, Main Science and Technology Indicators, Volume 2007/2.

I 2004 udgjorde små og mellemstore virksomheders investeringer i forskning og udvikling 0,5 pct. af BNP. Det placerer Danmark højt i forhold til andre lande, se figur 10.12.

Figur 10.12 SMV'ers investeringer i forskning og udvikling, 2004

Anm.: Små og mellemstore virksomheder (SMV) med 10-249 ansatte. Opgørelsen vedrører 2003 for DNK, DEU, ESP, FRA, ITA, NLD, PRT, UK samt NOR, og 2002 for AUT. For SWE omfatter data alene virksomheder med 50-249 ansatte.

Kilde: Eurostat: Science, Technology and Innovation in Europe, 2007.

Rammevilkår for innovation i virksomhederne

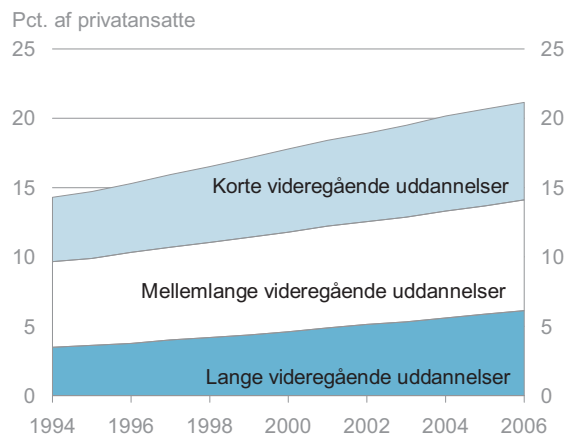
En række forhold spiller en væsentlig rolle for virksomhedernes innovation. Blandt de vigtigste er de private virksomheders adgang til innovative og højtuddannede medarbejdere.

Hertil kommer virksomhedernes muligheder for kvalificeret samspil med kunder, videninstitutioner og rådgivere samt andre innovative virksomheder. Også den offentlige forskning er med til at skabe grundlag for innovation i virksomhederne, se kapitel 9.

Figur 10.13 Rammevilkår for virksomhedernes innovation

Højtuddannede medarbejdere

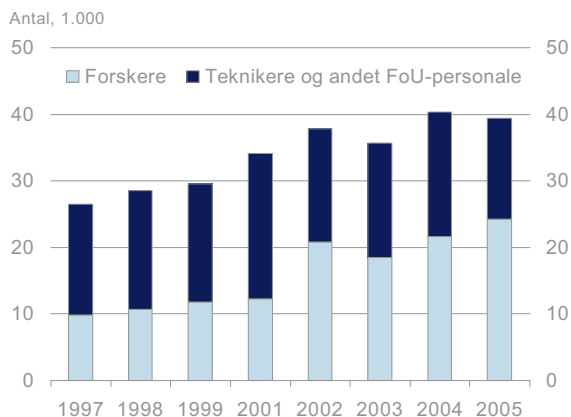
Kompetente medarbejdere er en forudsætning for, at virksomhederne selv kan forske og udvikle samt tilegne sig ny viden. De seneste ti års vækst i andelen af de privatansatte med en videregående uddannelse fortsatte fra 2005 til 2006. Det har alt andet lige forbedret rammerne for innovationen i de private virksomheder, se figur 10.14.

Figur 10.14 Privatansatte med videregående uddannelse, 1993-2006

Kilde: Danmarks Statistik.

Der var i 2004 lidt over 40.000 personer beskæftiget med forsknings- og udviklingsarbejde i erhvervslivet. Antallet har været stigende i en årrække, hvilket dog dækker over mindre udsving. Således var der et lille fald fra 2004 til 2005, se figur 10.15.

Figur 10.15 Personer beskæftiget med forskning og udvikling, 1997-2005

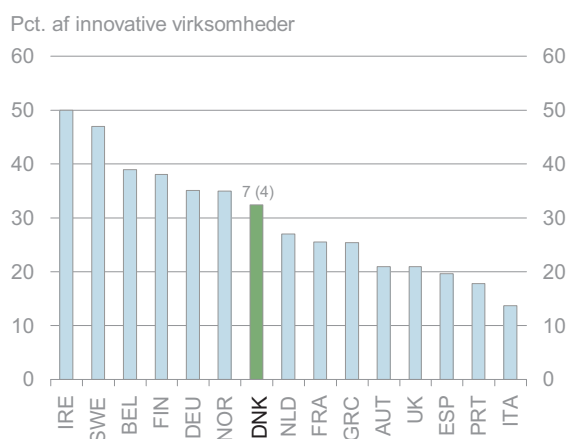

Anm: Ikke alle forskere har en ph.d.-grad. Der findes ikke data for 2000.
Kilde: Center for Forskningsanalyse.

Samspil med kunder og brugere

Samspillet mellem virksomheden og dens kunder kan være en vigtig kilde til innovation. Danmark lå i 2004 på en 7.-plads blandt EU15-landene og Norge, hvad angår kunder som kilde til innovation, se figur 10.16.

Figur 10.16 Kunder som kilde til innovation, 2002-2004

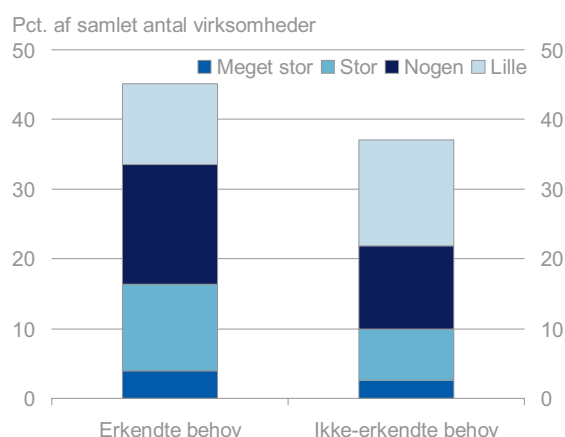
Anm: Andelen af innovative virksomheder, som angiver kunder som en meget vigtig kilde til innovation. Data fra 2002-2004, for SWE, UK og AUT er data dog for 1998-2000.
Kilde: Eurostat: Den Europæiske Innovationsundersøgelse, se boks 10.1.

Kunder og brugere kan indgå som kilder til innovation på forskellige niveauer. Brugerdreven innovation handler om, at innovation

baseres på viden om kunder og brugeres erkendte og ikke-erkendte behov.

I 45 pct. af danske virksomheder spiller metoder til afdækning af brugernes erkendte behov en rolle, mens metoder til afdækning af ikke-erkendte behov spiller en rolle i 37 pct. af danske virksomheder. I noget færre virksomheder spiller det en stor eller meget stor rolle, se figur 10.17.

Figur 10.17 Betydningen af metoder til afdækning af brugernes behov, 2005

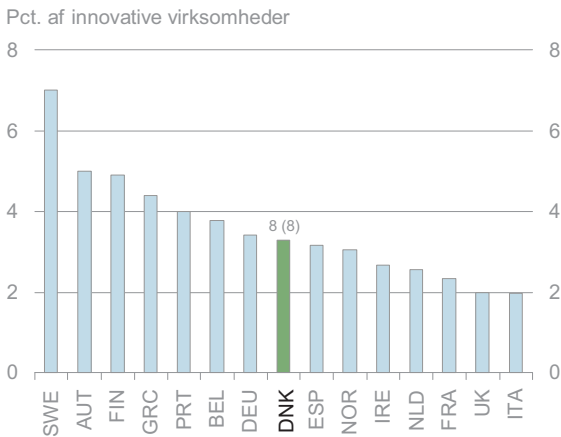

Anm.: Figuren viser, hvor stor betydning danske virksomheder tillægger brugerdreven innovation. Undersøgelsen, der ligger til grund for figuren, dækker alene danske virksomheder, og der findes derfor ikke sammenlignelige data for andre lande.
Kilde: Danmarks Statistik: Erhvervslivets Innovation og Vækstbetingelser 2005.

Samspil med videninstitutioner

Samspillet mellem virksomheder og videninstitutioner kan bidrage til, at forskning og viden omsættes til innovation, der giver kommerciel værdi.

Danmark ligger nr. 8, hvad angår samspil med universiteter og andre højere uddannelsesinstitutioner, se figur 10.18.

Figur 10.18 Universiteter og højere læreanstalter som kilde til innovation

Anm.: Andelen af innovative virksomheder, som angiver universiteter og højere læreanstalter som en meget vigtig kilde til innovation. Data er for 2002-2004, data for SWE, UK, AUT og PRT er dog for 1998-2000.

Kilde: Eurostat: Den Europæiske Innovationsundersøgelse, se også boks 10.1.

Den offentligt finansierede forskning har gennem de seneste år resulteret i øgede kommercielle resultater. Især mht. licens- og salgsaftaler klarer Danmark sig godt, se kapitel 9.

Samspil med rådgivere

Danske virksomheder kan henvende sig til en række private og offentlige rådgivere i forbindelse med innovation, herunder de Godkendte Teknologiske Serviceinstitutter (GTS), som er delvist offentligt finansierede rådgivningsvirksomheder.

Ifølge den seneste danske innovationsundersøgelse fra 2002-2004 samarbejder én ud af 20 virksomheder med et eller flere GTS'er.

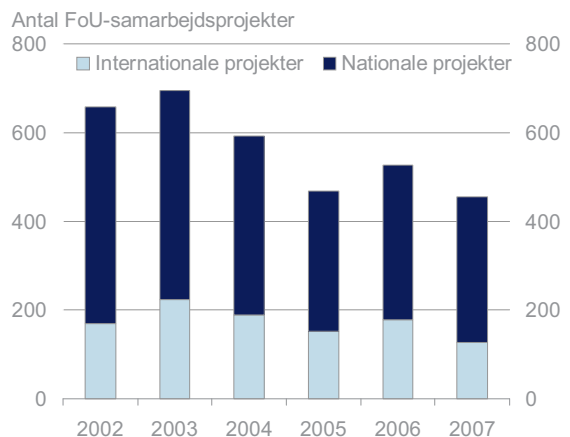
GTS's kunder er primært mindre virksomheder, men der har fra 2006 til 2007 været en stigning i antallet af store virksomhedskunder, se figur 10.19.

Figur 10.19 GTS virksomhedskunder i Danmark, 2002-2007

Anm.: Små virksomheder (0-49 ansatte), mellemstore (50-249 ansatte) og store (250 ansatte og derover). 2007 tallene inkluderer data fra det nye GTS-institut AgroTech, som er etableret i juni 2007. Se Factbook.dk for yderligere anmærkninger.

Kilde: GTS Performance-regnskab.

Der har siden 2006 været et fald i GTS's forsknings- og udviklingsarbejde med videninstitutioner i ind- og udland. Det er især antallet af internationale projekter, der er faldet, se figur 10.20.

Figur 10.20 GTS's forsknings- og udviklingsamarbejde, 2002-2007

Kilde: GTS Performance-regnskab.

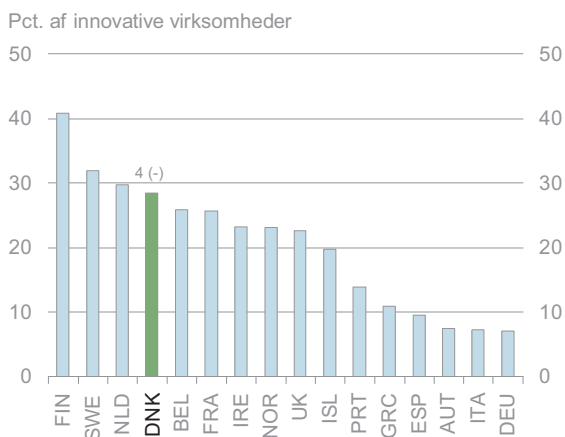
Samarbejde med leverandører og konkurrenter

Andre virksomheder, som fx leverandører og konkurrenter, er også vigtige for virksomheders innovation.

Danske virksomheder er blandt de mest aktive, når det kommer til at indgå i samarbejdsrelationer med konkurrenter og leverandører.

I alt angiver næsten hver tredje innovative danske virksomhed, at de i perioden 2002-2004 indgik i samarbejdsrelationer med deres leverandører om innovationsprojekter. Det betyder, at Danmark indtager en 4. plads blandt EU15-landene samt Island og Norge, se figur 10.21.

Figur 10.21 Virksomhedernes samarbejde med leverandører, 2002-2004

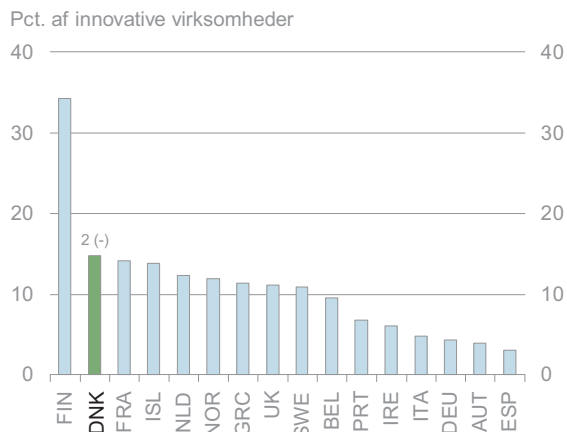

Anm: Andelen af innovative virksomheder, som angiver leverandører som samarbejdspartnere for 2002-2004. EU15-landene ekskl. Luxembourg samt ISL og NOR.

Kilde: Eurostat: Den Europæiske Innovationsundersøgelse.

Omkring hver sjette innovative danske virksomhed angiver, at de i perioden 2002-2004 indgik i egentlige samarbejdsrelationer omkring innovationsprojekter med deres konkurrenter. Det betyder, at Danmark indtager en 2. plads blandt EU15-landene samt Island og Norge, se figur 10.22.

Figur 10.22 Virksomhedernes samarbejde med konkurrenter, 2002-2004

Anm: Andelen af innovative virksomheder, som angiver konkurrenter som samarbejdspartnere, 2002-2004. EU15-landene ekskl. Luxembourg samt ISL og NOR.

Kilde: Eurostat: Den Europæiske Innovationsundersøgelse.

Konkurrencen i den private sektor	171
Konkurrenceindekset	171
Brancher med tegn på konkurrenceproblemer	171
Prisniveau	172
Avancer	173
Konkurrenceudsættelse af offentlige opgaver	174
EU-udbud og udlicitering	174
Frit valg	176
Rammevilkår for konkurrencen	179
Regulering og håndhævelse af konkurrencen på de private markeder	179
Regulering og håndhævelse af konkurrencen på de offentlige markeder	182

Konkurrence fremmer velstand og fornyelse og bidrager til, at samfundets ressourcer udnyttes bedst muligt. Det er derfor vigtigt, at der er effektiv konkurrence i både den private og offentlige sektor.

Det er regeringens mål, at

- Konkurrencen i Danmark i 2010 skal være på højde med de bedste OECD-lande, og antallet af brancher med konkurrenceproblemer skal være halveret i forhold til antallet i 2001.
- Kommunerne skal konkurrenceudsætte 25 pct. af sine opgaver i 2010.

Det er vanskeligt at måle konkurrencen med en samlet indikator. Dette kapitel anvender derfor en række forskellige indikatorer, der samlet set kan give et billede af konkurrencesituationen i Danmark. Indikatorerne tyder på, at konkurrencen i Danmark stadig er mindre intens end i de bedste OECD-lande.

Et nyt, dansk konkurrenceindeks viser dog en svag forbedring af konkurrencen fra 2000 til 2005. Det gælder ikke mindst de brancher, der har størst konkurrenceproblemer.

Antallet af brancher med konkurrencepro-

blemer er faldet de seneste syv år. I 2001 var der 64 brancher i Danmark med tegn på konkurrenceproblemer. I 2007 var antallet reduceret til 36, mens der i 2008 er tegn på konkurrencemæssige problemer i 35 brancher.

Prisniveauet kan være en indikation på konkurrenceintensiteten. Forbrugerpriserne i Danmark er blandt de højeste i OECD-landene. Korrigeres der for forskelle i velstand, skatter og moms, er de danske priser fortsat højere end i otte sammenlignelige EU-lande. Det er især priserne på tjenesteydelser, som bidrager til de højere priser.

Størrelsen af virksomhedernes avancer kan også indikere konkurrencens intensitet. Er der en høj konkurrenceintensitet, vil virksomhedernes avancer alt andet lige være lavere og vice versa. I Danmark ligger virksomhedernes avancer på niveau med de gennemsnitlige avancer i 19 EU-lande i perioden 2000 til 2005.

Det offentlige forbrug udgør 25,5 pct. af Danmarks bruttonationalprodukt. Konkurrenceudsættelse af offentlige opgaver er et vigtigt redskab til at sikre løbende fokus på kvalitet og effektivitet.

Tabel 11.1 Hvordan ligger Danmark i forhold til andre lande?

	Placering blandt OECD-landene			
	Seneste års udvikling i DNK	Under gennemsnit	Midterfelt	Top 5
Prisniveau*	—	■		
Avancer*	—		■	
EU-udbud af offentlige opgaver*	↗		■	
Frit leverandørvalg på velfærdsområderne*	—		■	
Markedsregulering	—		■	
Håndhævelse	—		■	
Samlet vurdering	↗		■	

Anm.: ↗, — og ↘ angiver henholdsvis fremgang, status quo og tilbagegang i danske data siden Konkurrenceevneredegørelse 2007, mens kasserne angiver Danmarks position i forhold til andre OECD-lande. For den samlede vurdering opnås en placering i top fem, når Danmark ligger i top fem på mere end halvdelen af de viste områder. *angiver, at sammenligningen alene omfatter lande i EU. De opstillede mål refererer til figur 11.4 (Prisniveau), figur 11.7 (Avancer), figur 11.8 (EU-udbud af offentlige opgaver), figur 11.11 (Frit leverandørvalg på velfærdsområderne), figur 11.16 (Markedsregulering) og afsnittet om regulering og håndhævelse på de private markeder (Håndhævelse).

Alle offentlige indkøb skal sendes i EU-udbud, hvis de overstiger fastsatte tærskelværdier. Andelen af EU-udbud i den offentlige sektor er steget fra 16 pct. i perioden 2003-2004 til 18 pct. i perioden 2005-2006.

Udliciteringsgraden for offentlige opgaver er i 2006 uændret i forhold til 2005. Kommunernes brug af private leverandører er dog steget svagt og borgernes muligheder for at benytte fritvalgssydeler fra private leverandører er øget. Hvad angår hjemmehjælp, er der fx mindst én privat leverandør af fritvalgssydeler til praktisk hjælp i ca. 75 pct. af kommunerne og til personlig pleje i knap 40 pct. af landets kommuner.

I 2006 benyttede knap 40.000 patienter det udvidede frie sygehusvalg, mens antallet forventes at være ca. 43.000 i 2007. Fra 1.

oktober 2007 er ordningen udvidet til at gælde for ventetider, der overstiger én måned.

Den 1. juli 2007 trådte de seneste ændringer af konkurrenceloven i kraft. Dermed blev loven styrket på en række områder, fx ved etablering af et straflempelsesprogram og indførelse af annonceringspligt for offentlige indkøb over 500.000 kr. Den fulde effekt af den forbedrede konkurrencelov vil vise sig i de kommende år.

Effektiviteten af konkurrenceloven og konkurrencemyndighedernes beføjelser i Danmark ligger samlet set på niveau med gennemsnittet af 29 OECD-lande.

En række initiativer skal bidrage til en højere grad af konkurrence, se tabel 11.2.

Tabel 11.2 Nye initiativer – 2007/2008

KONKURRENCEN I DEN PRIVATE SEKTOR

- Den 1. juli 2007 blev konkurrenceloven ændret. Dette indebærer bl.a. etableringen af et straflempelsesprogram, nye bødeprocedurer i tilståelsessager og øgede beføjelser ved kontrolundersøgelser.
- I januar 2008 nedsattes et udvalg, der skal vurdere, om tærskelværdierne i fusionssager bør ændres.

KONKURRENCEN I DEN OFFENTLIGE SEKTOR

- Med ændringerne af konkurrenceloven den 1. juli 2007 blev der bl.a. indført annonceringspligt for offentlige indkøb over 500.000 kr. Samtidig fik Konkurrencerådet styrkede indgrebsbeføjelser og sanktionsmuligheder, såfremt myndigheder fastsætter for lave afregningspriser i fritvalgsordninger.
- Fra den 1. december 2008 udvides det udvidede frie sygehusvalg, der giver patienter mulighed for at blive behandlet på et privat sygehus, hvis ventetiden på det offentlige sygehus overstiger en måned. Ændringen betyder, at patienter, der får aflyst en operation på et offentligt sygehus, kan vælge at blive opereret på et privat sygehus. Patientvejlederne får samtidig en forpligtelse til at vejlede de alment praktiserende læger om reglerne vedrørende det udvidede frie sygehusvalg.
- Der indføres i 2008 en ret til hurtig undersøgelse og behandling i børne- og ungdomspsykiatrien. Det betyder, at børn og unge under 19 år fra 1. august 2008 får ret til at lade sig undersøge på et privat behandlingssted, hvis ventetiden er mere end 2 måneder. Fra 1. januar 2009 udvides retten til også at omfatte behandling efter undersøgelse.
- I løbet af 2008 etableres et Udbudsråd, som skal fremme konkurrencen om offentlige opgaver og sikre debat og dialog mellem offentlige og private myndigheder om rammerne for konkurrence.
- Konkurrencestyrelsen vil hvert år frem til 2010 udtage en stikprøve på 5 kommuner for at undersøge kommunernes afregningspris til private leverandører.
- Sagsbehandlingstiden for klager på udbudsområdet skal nedbringes betragteligt. Derfor er formandskabet i Klagenævnet for Udbud blevet udvidet, der er indført en mere restriktiv brug af fristforlængelser og øget brug af skriftlig behandling. Sekretariatsbetjeningen af nævnet skal endvidere styrkes.

Anm.: Større initiativer siden Konkurrenceevneredegørelse 2007. Se appendiks 2 for en nærmere beskrivelse.

Konkurrencen i den private sektor

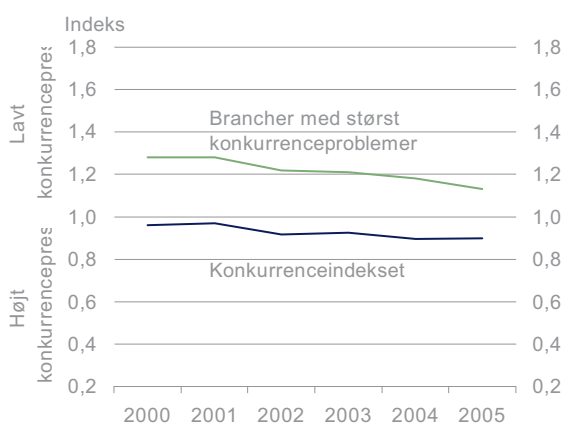
Konkurrence fremmer velstand og fornyelse. Det er vigtigt, at der er effektiv konkurrence, idet det sikrer forbrugerne et bredt udbud af varer og tjenesteydelser til de lavest mulige priser i forhold til kvaliteten.

Konkurrenceindekset

Konkurrencestyrelsen har udviklet et nyt, dansk konkurrenceindeks, som søger at måle intensiteten af konkurrencen på brancheplan i Danmark. Et fald i indekssværdien betyder en forbedring af konkurrenceintensiteten.

Ifølge indekset er konkurrencesituationen i Danmark forbedret lidt fra 2000 til 2005. Konkurrencen er forbedret relativt mest blandt brancherne med de største konkurrenceproblemer, se figur 11.1.

Figur 11.1 Indeks over konkurrenceintensiteten, 2000 – 2005

Anm.: "Brancher med størst konkurrenceproblemer" er de 10 pct. af brancher, der har de største konkurrenceproblemer. Konkurrenceindekset (den blå kurve) viser indekset for den halvdel af de danske brancher med det højeste indeks, se boks 11.1.

Kilde: Konkurrenceredegørelse 2008, kapitel 2, Konkurrencestyrelsen.

Indekset sammenfatter en række konkurrenceindikatorer på brancheplan, se boks 11.1.

Boks 11.1 Konkurrenceindekset som indikator

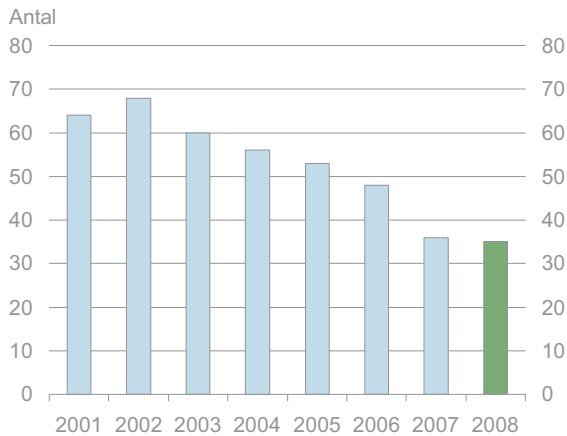
Konkurrenceindekset måler intensiteten af konkurrencen på brancheplan. Konkurrenceindekset opgøres for den halvdel af de danske brancher med det højeste indeks. Indeksens opgøres ikke for den halvdel af brancher, der har det laveste indeks, da ændringer i indekset for denne gruppe af brancher kan skyldes strukturelle forandringer, som ikke er udtryk for forskydninger i konkurrencen, fx en stigning i koncentrationen fra et lavt niveau. Indekset er beregnet på baggrund af følgende 8 objektive indikatorer: Eksistensen af konkurrencebegrænsende offentlig regulering, koncentration, importkorrigeret koncentration, tilgangsrate, mobilitet af markedsandele, spredning i produktivitet, lønpræmie og afkastningsgrad. For hver indikator tildeles branchen en værdi mellem 0 og 2, hvor 0 svarer til ingen konkurrenceproblemer, mens 2 udtrykker alvorlige konkurrenceproblemer. For hver branche beregnes et simpelt gennemsnit over indikatorerne, og konkurrenceindekset er et vægtet gennemsnit af alle brancher. En nærmere forklaring findes i Konkurrenceredegørelse 2008, kapitel 2, Konkurrencestyrelsen.

Brancher med tegn på konkurrenceproblemer

Konkurrencestyrelsen udpeger hvert år en række brancher med tegn på konkurrenceproblemer. Udvælgelsen bliver foretaget på baggrund af 9 konkurrenceindikatorer, fx eksistens af konkurrencebegrænsende offentlig regulering, koncentration, mobilitet af markedsandele, afkastningsgrad og prisforskelle til udlandet. Desuden kan brancher udvælges efter en konkret vurdering af konkurrenceintensiteten i branchen.

I 2001 var der 64 brancher med tegn på konkurrenceproblemer. Fra 2007 til 2008 er antallet af brancher med konkurrenceproblemer reduceret med én branche fra 36 til 35, se figur 11.2.

Figur 11.2 Antal brancher med tegn på konkurrenceproblemer, 2001-2008

Kilde: Konkurrenceredegørelse 2008, kapitel 2, Konkurrencestyrelsen.

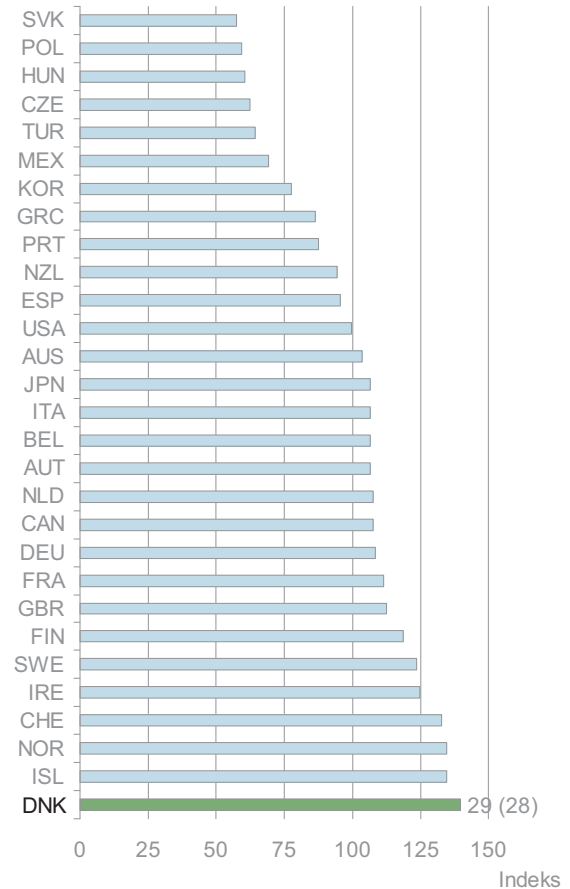
Faldet fra 2006 til 2007 i antal brancher med tegn på konkurrenceproblemer skyldes bl.a. en revurdering af konkurrencen i 4 brancher.

Prisniveau

Prisniveauet er en indikator for konkurrencesituationen. Isoleret set vil en svag konkurrence ofte medføre højere priser, fordi svag konkurrence indebærer, at virksomhederne ikke presses af hinanden. Dermed kan virksomhederne sætte højere priser.

De danske forbrugerpriser var i 2006 de højeste sammenlignet med 29 OECD-lande, se figur 11.3.

Figur 11.3 Forbrugerpriser i 29 OECD-lande, 2006

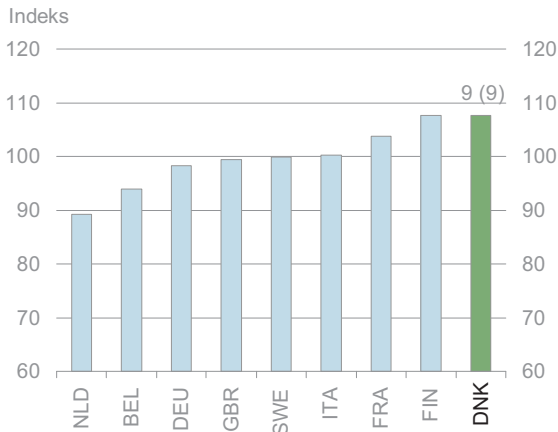
Anm.: Gennemsnit for de 29 OECD-lande er lig 100.
Kilde: OECD, Main Economic Indicators, November 2007.

En stor del af forskellen i prisniveauet kan dog tilskrives forskelle i indirekte skatter, såsom afgifter og moms. Derudover kan forskellen også skyldes forskelle i velstandsniveauet, herunder lønniveauet korrigeret for forskelle i produktivitet, samt befolkningstæthed og geografisk placering.

Yderligere kan forskelle i forbrugerpræferencer, butiksstruktur og kvalitet påvirke prisforskellene.

Korrigeret for moms, afgifter og de velstandsmæssige forhold ligger de danske priser knap 8 pct. over gennemsnittet for 9 sammenlignelige EU-lande, se figur 11.4.

Figur 11.4 Velstandskorrigerede nettopriser i 9 EU-lande, 2006

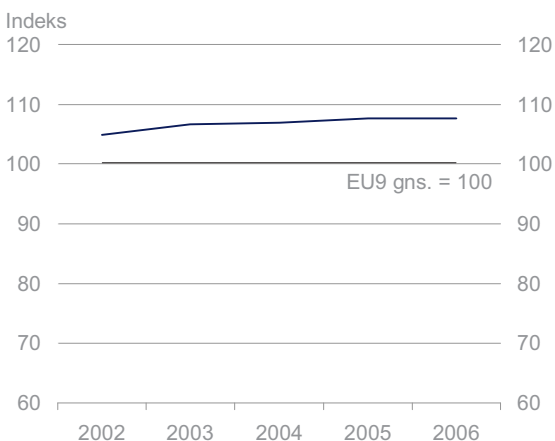

Anm.: Forbrugerpriser korrigeret for moms og afgifter samt for forskelle i velstandsniveau. Gennemsnittet for de 9 viste lande (EU9) er sat til 100.

Kilde: Konkurrencestyrelsen, Eurostat og OECD.

De danske velstandskorrigerede nettopriser i 2006 er nogenlunde uændrede i forhold til i 2005. I perioden 2002 til 2006 har der været en mindre stigning i spændet mellem priserne i Danmark og i EU9-lande, se figur 11.5.

Figur 11.5 Velstandskorrigerede nettopriser i Danmark, 2002-2006

Anm.: Forbrugerpriser korrigeret for moms og afgifter samt for forskelle i velstandsniveau. EU9 fremgår af figur 11.4.

Kilde: Konkurrencestyrelsen, Eurostat og OECD.

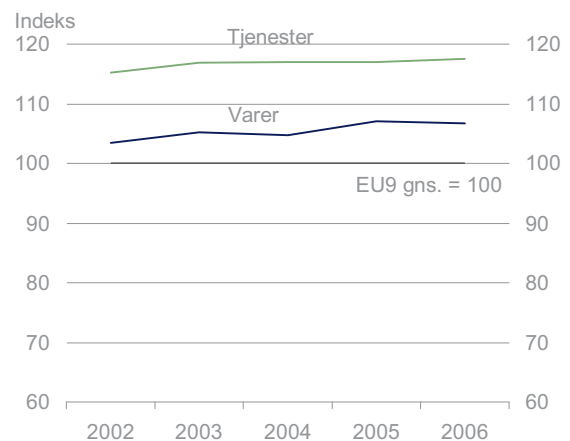
Udbredelsen af kortvarige tilbud vurderes at være større i Danmark end i andre lande. Da Eurostats prisindeks kun medtager tilbudsvarer, der er på tilbud i over 4 uger, afspejles kortvarige tilbud ikke heri. Det indebæ-

rer, at prisniveauet i Danmark for nogle varergrupper overvurderes.

Den svagt stigende tendens i perioden kan endvidere dække over andre usikkerheder forbundet med opgørelsen, se Factbook.dk. Men det kan også indikere et mindre konkurrencepres i Danmark eller skyldes, at det gennemsnitlige konkurrencepres i EU9-landene er vokset.

Det er især priserne på tjenesteydelser, der er relativt høje i Danmark, mens prisforskellene på varer er mindre, se figur 11.6.

Figur 11.6 Nettoprisindekset for varer og tjenester i Danmark, 2002-2006

Kilde: Konkurrencestyrelsen, Eurostat og OECD.

De højere priser på tjenesteydelser end på varer kan skyldes, at konkurrencepreset fra udlandet er større for varer end for tjenesteydelser. Endvidere kan forholdet også være en konsekvens af et højere (produktivitets-korrigeret) lønniveau i Danmark.

Avancer

Avancen udtrykker overskudsgraden som forholdet mellem virksomhedernes profit og omsætning.

Avancer kan være en indikator for konkurrencens intensitet, idet høje avancer kan være udtryk for, at konkurrencen ikke er intensiv i den pågældende branche.

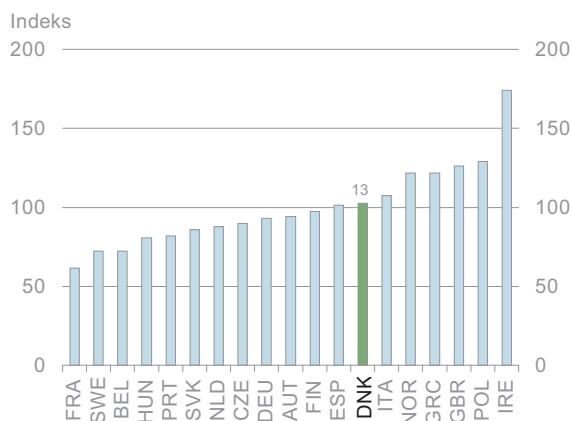
Der er dog væsentlige usikkerheder forbundet med sammenligning af avancer på tværs af lande. Det skyldes, at avancerne kan variere mellem lande bl.a. på grund af forskelle i erhvervsstrukturen, konjunkturforløb og kapitalintensiteten i brancherne.

Endvidere er høje avancer i en branche ikke nødvendigvis et udtryk for svag konkurrence. Høje avancer kan også være udtryk for, at virksomhederne har store udviklingsomkostninger, som skal tjenes hjem.

Lave avancer er tilsvarende ikke altid ensbetydende med, at konkurrencen er intensiv. Eksempelvis kan en svag konkurrence føre til ineffektivitet i produktionen eller til højere lønninger. Det kan i sig selv føre til lave avancer.

De gennemsnitlige danske avancer ligger i midterfeltet blandt 19 EU-lande, se figur 11.7.

Figur 11.7 Avancer i 19 EU-lande, 2005

Anm.: Der er anvendt en ny opgørelse i forhold til tidligere års redegørelser. Avancerne er beregnet som et gennemsnit i perioden 2000-2005 for alle brancher på nær de finansielle. EU-gennemsnittet er lig indeks 100. De høje avancer i Irland kan hænge sammen med landets relative lave selskabsbeskatning.

Kilde: Eurostat og egne beregninger.

Konkurrenceudsættelse af offentlige opgaver

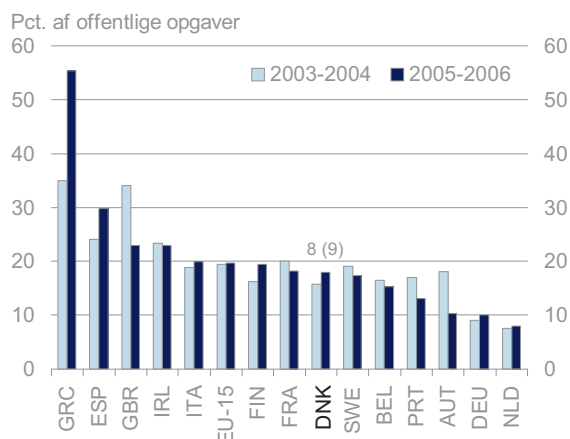
Den offentlige sektor udgør en stor del af den danske økonomi. Derfor er det væsentligt, at de offentlige opgaver udsættes for konkurrence. Konkurrenceudsættelse og offentlig-privat samarbejde om offentlige opgaver er midler til at øge effektivitet og innovation, samt sikre et løbende fokus på borgernes behov.

EU-udbud og udlicitering

Brugen af EU-udbud er én indikator for graden af konkurrence i den offentlige sektor. Jo mere udbredt EU-udbud er, desto flere af de offentlige opgaver konkurrenceudsættes isoleret set.

Den offentlige sektor sendte i perioden 2005-2006 18 pct. af sine indkøb af varer og tjenesteydelser i EU-udbud mod 16 pct. i 2003-2004. Dermed ligger Danmark nu på en 8. plads blandt EU15-landene, se figur 11.8.

Figur 11.8 Andel af offentlige indkøb i EU-udbud, 2006

Anm.: Store anlægsinvesteringer kan give udsving i de enkelte landes offentlige indkøb i EU-udbud. Perioden 2003-2004 dækker et simpelt gennemsnit for årene og ligeledes for perioden 2005-2006.

Kilde: EU-kommissionen, Generaldirektoratet for det indre marked. Se også Konkurrenceredegørelse 2008, kapitel 2, Konkurrencestyrelsen

EU-udbud er dog ikke en fuldt dækkende indikator for konkurrencen om offentlige

opgaver, idet ikke alle offentlige opgaver er omfattet af reglerne om EU-udbud. Endvidere findes der andre former for konkurrenceudsættelse, fx fritvalgsordninger, der ikke afspejles i tallene for EU-udbud.

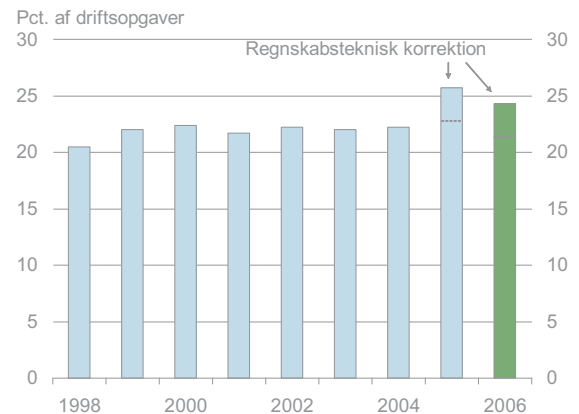
På nationalt plan kan udliciteringsgraden bruges som indikator for omfanget og udviklingen af det offentliges køb af ydelser hos private leverandører, se boks 11.2.

Boks 11.2 Udliciteringsgraden

Udliciteringsgraden udregnes som private virksomheders andel af de samlede bruttodriftsudgifter og opgøres på baggrund af kontering af køb af fremmede tjenesteydelser i regnskaberne. Kun køb hos momsregistrerede leverandører er med i opgørelsen. Købet af fremmede tjenester kan således reelt være større end angivet, fordi momsfrigitagne områder (fx sygehusbehandling, undervisning og social forsorg til børn og ældre) ikke medregnes. Derimod indgår udgifter i forbindelse med leverancer fra kommunens egne forsyningsvirksomheder, hvilket gør udliciteringsgraden større. Udliciteringsgraden medtager ikke de tilfælde, hvor en ydelse har været konkurrenceudsat, men er blevet vundet af et internt offentligt bud.

Staten udliciterede godt 24 pct. af driftsopgaverne i 2006. Det er lidt mindre end i 2005. Opgørelsen er påvirket af regnskabstekniske forhold, som vanskeliggør sammenligning over tid. Stigningen i 2005 skyldes primært ændret regnskabspraksis i Bannedanmark, og at universiteterne med en lav udliciteringsgrad ikke længere indgår i statens driftsudgifter. Set over en lidt længere periode har statens udliciteringsgrad været nogenlunde konstant, se figur 11.9.

Figur 11.9 Statens udliciteringsgrad for driftsopgaver, 1998 – 2006

Anm.: De stiplede linjer viser en regnskabsteknisk korrektion i 2005, som er videreført i 2006. Der er en vis usikkerhed forbundet med korrektionen fra 2005. Kilde: Udliciteringsrådet og Finansministeriet. Se også Konkurrenceredegørelse 2008, kapitel 2, Konkurrencestyrelsen.

Kommunernes udliciteringsgrad har været nogenlunde konstant siden 1998 og er i 2006 ca. 12 procent, se figur 11.10.

Udliciteringsgraden kan undervurdere den faktiske konkurrenceudsættelse af kommunernes driftsopgaver, eftersom momsfrigitagne ydelser ikke indgår. Den private leverandørindikator (PLI) anvendes derfor som et supplement til udliciteringsgraden, se boks 11.3.

Boks 11.3 Den private leverandørindikator (PLI)

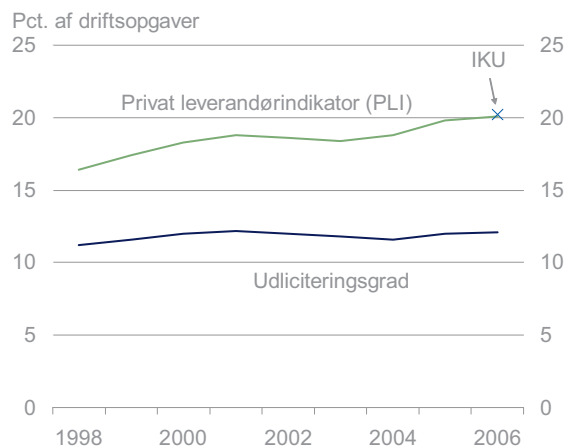
Den private leverandørindikator måler brugen af private leverandører i forhold til den del af kommunernes samlede opgaveløsning, der må varetages af private. Områder som undervisning i folkeskoler og kommunernes politiske organisation indgår dermed ikke i PLI. I forhold til udliciteringsindikatoren adskiller PLI'en sig ved at medtage momsfrigitagne ydelser, såsom en række sociale ydelser.

PLI'en kan overvurdere den faktiske konkurrenceudsættelse i det tilfælde, hvor der foretages køb hos en privat leverandør, uden at opgaven har været konkurrenceudsat. Indikatoren kan dog også undervurdere den faktiske konkurrenceudsættelse, hvis kommunerne selv vinder en opgave ved et kontrolbud.

Med Kommuneaftalen for 2007 indgik regeringen og KL en aftale om, at kommunerne i 2010 skal konkurrenceudsætte 25 pct. af opgaverne målt ved PLI. Målsætningen er bekræftet i Kommuneaftalen for 2008.

Den private leverandørindikator er i perioden 1998 til 2006 steget med ca. 4 procentpoint til et niveau på 20,1 pct. Værdien af PLI er dermed steget en anelse fra niveauet på 19,8 pct. i 2005, se figur 11.10.

Figur 11.10 PLI og udliciteringsgrad for driftsopgaver i kommunen, 1998-06

Anm.: Den private leverandørindikator og udliciteringsgrad er beregnet som et gennemsnit over alle kommuner.

Kilde: www.noegletal.dk. Se også Konkurrenceundersøgelse 2008, kapitel 2, Konkurrencestyrelsen.

I Kommuneaftalen for 2007 har regeringen og KL aftalt, at der skal udvikles en indikator for konkurrenceudsættelse (IKU), der – som supplement til PLI'en – bl.a. skal medtage de udbud, som kommunerne selv vinder.

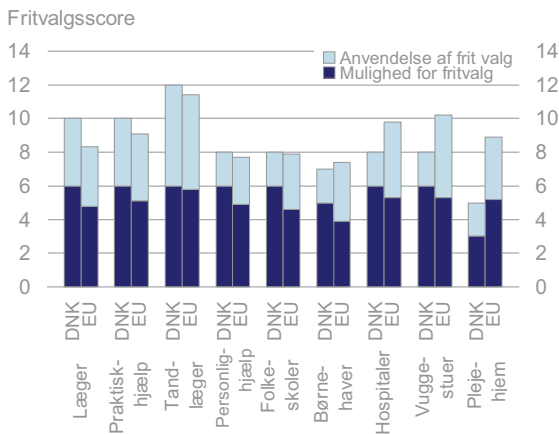
Konkurrenceudsættelsesindikatoren er for nuværende kun opgjort for 2006, hvor værdien var 20,2 pct.

Frit valg

Konkurrenceudsættelsen af offentlige opgaver kan også ske gennem borgernes ret til frit valg mellem offentlige og private leverandører af velfærdsydelser. Det giver et øget fokus på kvalitet, når borgerne har mulighed for at ”stemme med fødderne” og på den måde vælge det gode til og det mindre gode fra.

Sammenlignet med andre EU-lande har borgerne i Danmark generelt gode muligheder for frit valg af leverandør af offentlige ydelser. Hvad angår borgernes anvendelse af det frie valg, lå Danmark i 2005 på de fleste områder imidlertid under gennemsnittet af EU-lande, se figur 11.11.

Figur 11.11 Mulighed for og brug af frit valg, 2005

Anm.: Baseret på spørgeskemaundersøgelse. Tallene omfatter både situationer med frit valg mellem offentlige og private leverandører samt frit valg alene mellem offentlige leverandører.

Kilde: Konkurrenceredegørelse 2005, kapitel 4, Konkurrencestyrelsen.

Internationale sammenligninger for frit valg er forbundet med usikkerhed, se boks 11.4.

Boks 11.4 Indikator for fritvalgsydelser

Fritvalgsordninger er forskelligt organiseret og anvendes i varierende grad i andre lande. Muligheden for og brugen af frit valg er sammenlignet ved en pointuddeling alt efter udformningen af fritvalgsordningen. Der gives op til 6 point for hhv. muligheden for og anvendelsen af frit valg. Pointgivningen for muligheden for frit valg er opgjort for tre undergrupper: Omfanget af ydelser, mulighed for at vælge mellem udbydere og udbredelse af rent private markeder for ydelsen. Pointgivningen for faktisk anvendelse er opdelt efter graden af anvendelse. Fritvalgsindikatoren giver et begrænset billede af de komplekse forhold i den offentlige sektor, men indikatoren kan give et grundlæggende indtryk af, hvor udbredt anvendelsen af frit valg er i EU. En opdateret indikator forventes at indgå i Konkurrencevneredegørelse 2009.

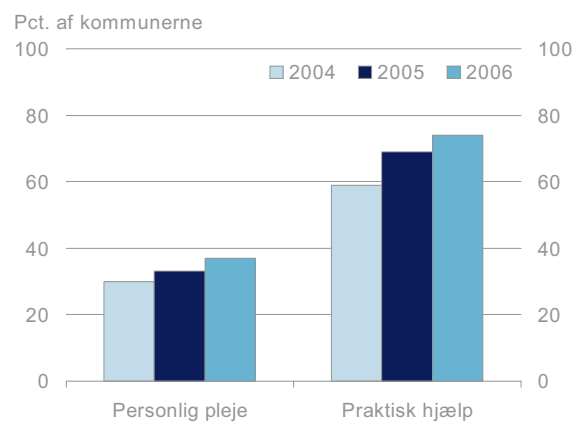
Borgernes mulighed for og brug af frit valg indenfor omsorg, sygehuse og dagpasning er steget gennem de sidste år, jf. de følgende afsnit.

Frit valg på ældreområdet

Ifølge lov om social service er kommunerne forpligtede til at tilbyde frit valg på ældreområdet, således at modtagere af hjælp kan vælge en privat leverandør.

Der er mindst én privat leverandør af frit valgs ydelser til personlig pleje i knap 40 pct. af kommunerne og til praktisk hjælp i ca. 75 pct. af kommunerne i 2007, se figur 11.12.

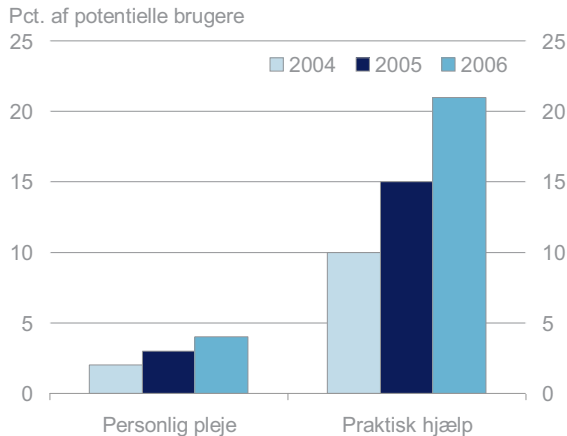
Figur 11.12 Kommuner med mindst én privat leverandør af fritvalgsydelser

Anm.: Andel kommuner hvor mindst én borger har modtaget fritvalgsydelser fra en privat leverandør. I sidste års redegørelse indgik data fra Ankestyrelsen. Disse kan genfindes i Factbook.dk.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Andelen af borgere, der har valgt en privat leverandør, er steget markant fra 2004 til 2006. I 2006 benyttede ca. 20 pct. af de potentielle brugere en privat leverandør til praktisk hjælp. Det samme var tilfældet for ca. 4 pct. af de potentielle brugere af personlig pleje, se figur 11.13.

Figur 11.13 Andel potentielle brugere der har valgt private leverandører

Anm.: Ifølge Ankestyrelsens undersøgelse fra marts 2007 er andelen for personlig pleje 5 pct. i 2006 – altså lidt højere end i figuren. Samtidig er stigningen fra 2005 til 2006 lidt større.

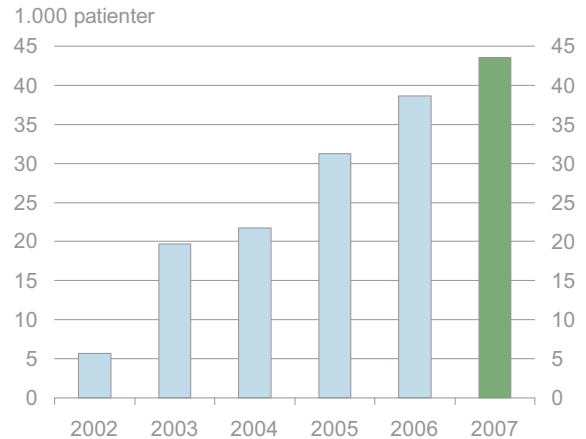
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Også personer, der er visiteret til madservice, har i stigende grad benyttet en privat leverandør. I 2006 var andelen af visiterede borgere, der fik leveret mad af en privat leverandør 17 pct., mens den var 13 pct. i 2004¹.

Frit valg på sygehuse

Fra 1. oktober 2007 gælder det udvidede frie sygehusvalg allerede efter en måneds ventetid, således at patienter med udsigt til mere end en måneds ventetid på offentlige sygehuse i stedet kan vælge at blive behandlet på private eller udenlandske sygehuse.

Antallet af patienter, der benytter sig af det udvidede frie sygehusvalg, er steget markant fra ca. 6.000 i 2002 til ca. 43.000 patienter i 2007, se figur 11.14.

Figur 11.14 Patienter, der har benyttet det udvidede frie sygehusvalg, 2002-07

Anm.: Data for 2007 er estimeret på baggrund af data fra 1. halvår af 2007.

Kilde: Regionernes Regnskabstal og Landspatientregistret.

Frit valg på dagpasning

På daginstitutionsområdet har forældrene siden 2002 haft mulighed for at få tilskud til pasning af egne børn, til en privat børnepasser eller til en privat pasningsordning. Fra 2004 hhv. 2005 har forældre endvidere haft frit valg over kommunegrænserne mht. dagtilbud, fritidshjem og klubtilbud m.v.

Endvidere har private leverandører siden 1. oktober 2005 haft lettere ved at etablere private daginstitutioner. De private leverandører skal opfylde de krav til kvaliteten, der stilles til dagtilbud på centralt og kommunalt plan.

Umiddelbart efter lovens ikrafttræden var der 2 privatinstitutioner. I 2006 er antallet vokset til 19, og i 2007 er der 56 privatinstitutioner².

Kendskab til frit valg

Manglede kendskab til frit valg kan være en barriere for borgernes anvendelse af det frie valg.

¹ Danmarks Statistik, Den sociale ressourceopgørelse.

² Danmarks Statistik, Den sociale ressourceopgørelse - børn og unge 2007.

En undersøgelse³ af brugertilfredsheden på ældreområdet, foretaget for Socialministeriet og KL, viste, at 66 pct. af hjemmehjælpsmodtagerne i 2007 kendte til fritvalgsordningen.

En undersøgelse i Forbrugerstyrelsen fra 2005 om information om frit valg viste, at 44-60 pct. af borgerne kendte til valgmulighederne på daginstitutions-, skole- og ældreområdet.

Omfanget af kendskab til frit valg i undersøgelsen for Socialministeriet og KL kan dog ikke umiddelbart sammenlignes med Forbrugerstyrelsens undersøgelse, som følger af forskelle i metode- og datagrundlag.

Landsdækkende patientundersøgelser om patienters oplevelse på landets sygehuse i 2006 viste, at 87 pct. af borgerne kendte til mulighederne for frit valg på sygehusområdet.

Rammevilkår for konkurrencen

Konkurrencen påvirkes af en række rammebetingelser.

Konkurrenceloven og håndhævelsen heraf er central for at sikre en effektiv konkurrence. Endvidere spiller også sektorlovgivning og graden af liberalisering på infrastrukturområderne en stor rolle.

Derudover har åbenhed over for udlandet og vilkårene for opstart af virksomheder betydning for konkurrencen. Disse forhold er behandlet i hhv. kapitel 12 og 13.

I forhold til konkurrenceudsættelsen af offentlige opgaver findes særlige rammevilkår, fx i form af EU's udbudsregler og fritvalsregler på de enkelte sektorområder.

Figur 11.15 Rammebetingelser for konkurrencen

Regulering og håndhævelse af konkurrencen på de private markeder

Konkurrenceloven opstiller de fælles konkurrenceregler for alle virksomheder i Danmark. Formålet med loven er at hindre virksomheder i at misbruge markedsmagt, fx ved at holde konkurrenter ude af markedet. Endvidere skal konkurrenceloven forhindre, at virksomheder indgår kartelaftaler og fx deler markedet mellem sig eller aftaler høje priser. Endelig betyder loven, at der kan stilles betingelser for fusioner, eller at fusioner helt kan forbydes.

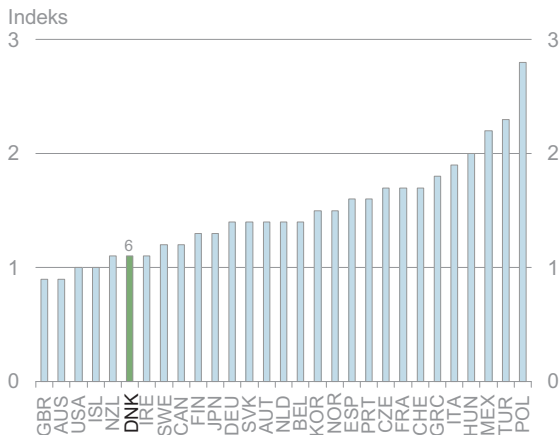
Myndighederne påvirker dog ikke alene konkurrencen positivt gennem konkurrenceloven. Der findes en række former for offentlig markedsregulering, der begrænser konkurrencen ved at skabe adgangsbarrierer for nye virksomheder. Det kan fx være i form af eneretsbevillinger, antalsbegrænsninger og autorisationsordninger.

Mange forhold spiller ind på, hvordan et marked bør reguleres. Det kan eksempelvis være hensyn til forsyningssikkerhed på kort og langt sigt, nationale interesser, forbruger- og miljøbeskyttelse mv. Men det er vigtigt, at den offentlige regulering begrænser konkurrencen mindst muligt.

³ Titler på de nævnte undersøgelser fremgår af Factbook.dk

Markedsreguleringen er generelt lav i Danmark set i forhold til gennemsnittet af OECD-landene. Danmark var således på en 6. plads ud af 29 lande i 2003, se figur 11.16.

Figur 11.16 Markedsregulering, 2003

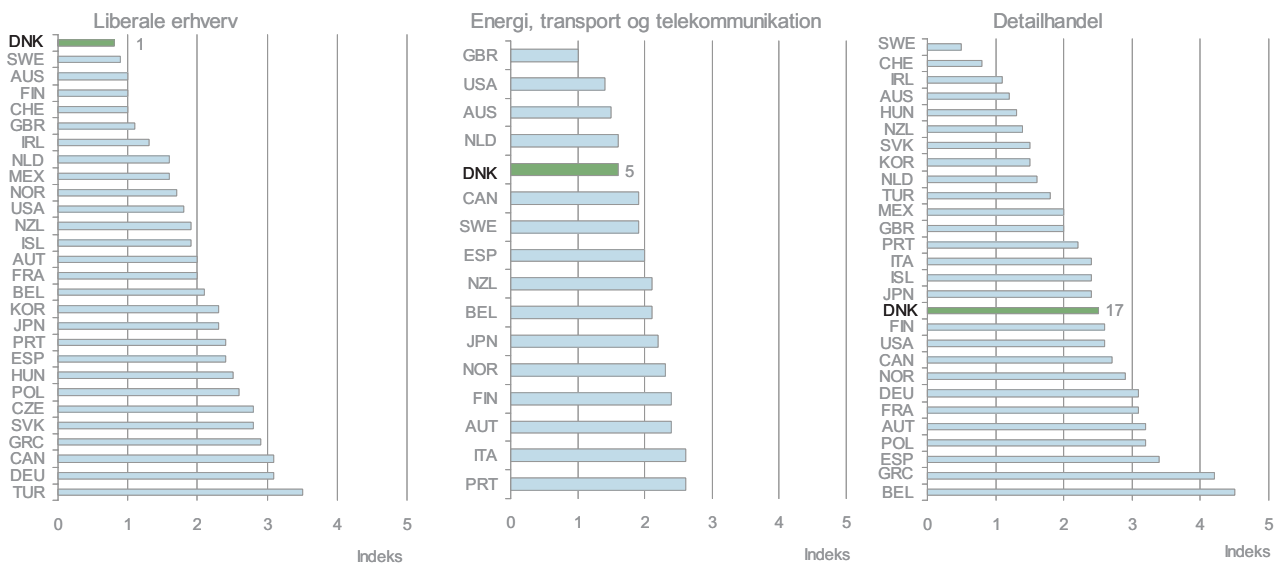
Anm.: Indekset går fra 0 til 6. En lille værdi indikerer, at reguleringen af konkurrencen er lav.

Kilde: OECD (2005), "Product Market Regulation in OECD Countries: 1998 to 2003", Arbejdsrapport nr. 419.

Indikatoren er fra 2003. En opdatering af indikatoren er undervejs og forventes at indgå i Konkurrenceevneredegørelsen i 2009.

Påvirkningen af den offentlige regulering på brancheplan er tilsvarende opgjort for 2003. Danmark er placeret i toppen indenfor liberale erhverv samt energi, transport og telekommunikation. For detailmarkedet er Danmark placeret i midterfeltet, se figur 11.17.

Figur 11.17 Markedsregulering i udvalgte brancher, 2003

Anm.: Indekset går fra 0 til 6. En lille værdi indikerer, at reguleringen af konkurrencen er lav. Liberale erhverv omfatter advokater, ingeniører, arkitekter og revisorer.

Kilde: OECD (2005), "Product Market Regulation in OECD Countries: 1998 to 2003", Arbejdsrapport nr. 419.

Topplaceringen for de liberale erhverv skyldes, at der i Danmark er begrænset adfærds- og adgangsregulering i form af krav om uddannelse, autorisationer og forbud mod at reklamere.

Den relativt gode placering inden for energi, transport og telekommunikation skyldes, at Danmark har været i front med liberalisering af disse erhverv, herunder privatiseringen af TDC og liberaliseringen af energimarkedet i Danmark.

Danmarks placering inden for detailhandlen kan bl.a. skyldes adgangsbarrierer i form af lukkelov, planlov og priskontrol bl.a. i form af faste priser i detailledet til medicin.

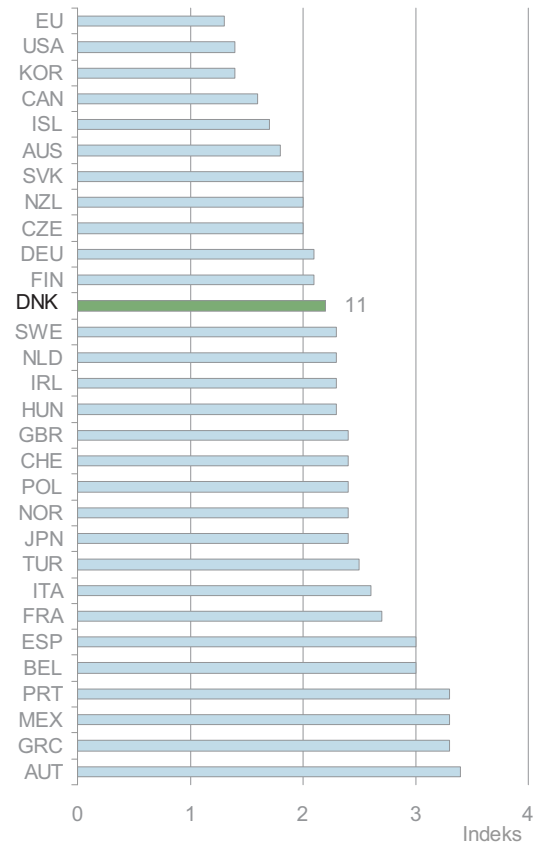
Konkurrencemyndighedernes muligheder for og værktøjer til opklaring og håndtering af konkrete sager kan have indflydelse på konkurrencesituationen i økonomien.

Boks 11.5 OECD indikator for håndhævelse og myndigheders redskaber

Indikatoren består af en række underindikatorer, som samlet set måler effektiviteten og muligheden for håndhævelse. Hver indikator kan angives med point mellem 0 og 6, hvor en høj værdi svarer til begrænset effektivitet eller muligheder. Indikatoren for effektivitet måler på de enkelt landes konkurrencelovsbestemmelser med hensyn til karteller, misbrug, fusioner og antal brancher, der er undtaget fra lovgivningen. Indikatoren for konkurrencemyndighedernes muligheder måler omfanget af ressourcer afsat til konkurrencemyndighederne, om der eksisterer mulighed for privat håndhævelse af konkurrenceloven gennem det civile retssystem, de aktuelle og potentielle bødeniveauer samt mulighederne for hhv. at give straflempe og for at lave uopfordrede sektorundersøgelser.

Danmark ligger i midterfeltet med hensyn til konkurrencelovens effektivitet og myndighedernes muligheder og redskaber, se figur 11.18.

Figur 11.18 Konkurrenceloven og myndighedernes redskaber, 2003

Anm.: EU er EU-konkurrencelovgivningen. Indeks fra 0 til 6, hvor en høj værdi angiver begrænsede muligheder, se boks 11.5.

Kilde: OECD (2007), "Competition law and policy indicators for the OECD countries", Arbejdsrapport nr. 568.

Danmarks placering i 2003 skyldes bl.a., at de faktiske og mulige sanktioner var svagere i Danmark end i de bedste OECD-lande.

Pr 1. juli 2007 er den danske konkurrencelov styrket. Der blev indført et straflempeprogram, der giver bedre muligheder for at afsløre ulovlige karteller. Dermed er Danmark kommet på niveau med de øvrige EU-lande på dette område.

Straflempeprogrammet indebærer, at deltagere i ulovlige karteller kan få reduceret deres bøde, hvis de hjælper konkurrencemyndighederne med at afsløre kartellerne. Erfaringerne fra andre lande viser, at sådan

ne bøderabatter er en effektiv måde at bekæmpe karteller på.

Styrkelsen af konkurrenceloven betød også, at konkurrencestyrelsen har fået mulighed for at afslutte en strafsanktioneret konkurrencesag ved et administrativt bødeforlæg i tilfælde, hvor virksomhederne tilstår det strafbare forhold, hvor der er fast retspraksis for strafudmåling og hvor statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet er enig i formen for sagsafslutning og i bødestørrelsen.

Det blev endvidere samtidig præciseret, at Konkurrencerådets medlemmer indstilles og udnævnes på baggrund af deres personlige og faglige kvalifikationer. Rådsmedlemmerne skal således opfylde tilsvarende krav, som der stilles til sagkyndige medlemmer i Sø- og Handelsretten.

Danmarks internationale placering afhænger også af, hvor hårdt overtrædelser af konkurrenceloven straffes. Den største danske bøde, der er udmålt, er lavere end i andre EU-lande og Kommissionens praksis. Det er både en konsekvens af, at der endnu ikke er udmålt bøder i den højeste ende af bødeskalaen, og at bødestørrelserne generelt er lavere end i visse andre EU-lande og Kommissionens praksis.

Når den højest udmålte bøde i Danmark er lav sammenlignet med andre lande, skyldes det bl.a., at der i 2002 blev indført nye bøderegler, og at den fulde effekt af lovændringen endnu ikke er set. Der er således endnu ikke udmålt en bøde for en meget grov overtrædelse af konkurrenceloven, der kan give en bøde på 15 mio. kr. og derover.

Regulering og håndhævelse af konkurrencen på de offentlige markeder

EU-udbudsregler, det statslige udbudscirkulære og konkurrenceloven udgør de væsentligste lovgivningsmæssige rammer for konkurrencen om offentlige opgaver.

I forhold til håndhævelse af lovgivningen, som skal sikre konkurrencen om offentlige opgaver, spiller konkurrencemyndighederne, Klagenævnet for Udbud og det kommunale tilsyn de væsentligste roller.

I 2007 blev myndighedernes indgrebsbeføjelser styrket overfor offentlige myndigheder, som fastsætter for lave afregningspriser overfor private leverandører i forbindelse med fritvalgsordningen. Konkurrencerådet vil kunne påbyde en offentlig myndighed specifikke beregningsmetoder og afregningspriser mv., hvis afregningsprisen er beregnet eller fastsat for lavt. Derudover vil Konkurrencerådet kunne påbyde offentlige myndigheder at foretage efterbetaling til leverandører, når afregningsprisen har været fastsat for lavt.

I løbet af 2008 oprettes et Udbudsråd, som har til formål at sikre debat og dialog mellem offentlige myndigheder og virksomheder om rammerne for konkurrence.

Efter aftale med KL nedsatte regeringen i foråret 2007 en arbejdsgruppe, som har afdækket behovet for at justere klagesystemet på udbudsområdet. Formålet med arbejdet var at nedbringe den gennemsnitlige sagsbehandlingstid. Arbejdsgruppens anbefalinger er ved at blive gennemført. Med finansloven for 2008 er der givet finansiering hertil.

Som en del af det øgede fokus på offentlig konkurrence vil Konkurrencestyrelsen som et nyt initiativ hvert år frem til 2010 udtage en stikprøve på 5 kommuner for at undersøge kommunernes afregningspris til private leverandører.

International handel	187
Danmarks eksport	188
Internationale investeringer	191
Rammevilkår for international handel og investering	194
Rammerne for handlen med varer og tjenester	194
Rammerne for investeringsstrømme	197
Løndudvikling	198
Danmarks omdømme	199

Globaliseringen indebærer en voksende verdenshandel, flere investeringer på tværs af landegrænser og en mere mobil produktion.

Den øgede åbenhed over for omverdenen byder på en skærpet konkurrence, men åbner også for nye markedsmuligheder, adgang til ny viden og adgang til nye samarbejdspartnere i form af nye underleverandører, vidensinstitutioner mv.

Den øgede åbenhed giver med andre ord mulighed for at drive virksomhed på nye måder og indebærer potentielle velstandsgvinster for alle lande, der formår at udnytte de muligheder, der opstår.

Danmarks udenrigshandel er vokset i takt med andre OECD-landes, og Danmark har derfor fastholdt sin position i forhold til 2006. Væksten er dog løjet af i løbet af det seneste år og Danmarks udenrigshandel er stadig moderat, når man sammenligner med andre lignende lande.

Danmarks eksport er kendetegnet ved at have en høj andel af såkaldte up-market produkter, dvs. varer der kan sælges til en høj værdi.

Blandt EU-landene, er Danmark det land, der har den tredjestørste andel af up-market produkter. I 2006 udgjorde up-market produkter 44 pct. af Danmarks vareeksport.

Der er tegn på, at Danmark ikke udnytter sit fulde eksportpotentiale. Det gælder i forhold til markederne uden for Vesteuropa. Det aktuelle kapacitetspres og de heraf afledte lønstigninger i dansk økonomi er en af barriererne i forhold til at opnå en bedre udnyttelse af eksportpotentialet.

Regeringen har i 2007 udarbejdet en handelspolitisk strategi med henblik på at udnytte handelspotentialet bedre på markederne uden for Europa. Strategien skal bl.a. medvirke til at identificere og nedbringe de handelsbarrierer, som danske virksomheder møder i udlandet.

Danske virksomheders beholdning af investeringer i udlandet er i det seneste år faldet som andel af BNP, mens udenlandske virksomheders investeringer i Danmark ligger på et uændret niveau. Begge ligger dog fortsat i det europæiske midterfelt.

Tabel 12.1 Hvordan ligger Danmark i forhold til andre lande?

	Seneste års udvikling i DNK	Placering blandt OECD-landene		
		Under gennemsnit	Midterfelt	Top 5
Udenrigshandel	↗		■	
Eksportens andel af up-market produkter*	—			■
Danske direkte investeringer i udlandet	↘		■	
Udenlandske direkte investeringer i DNK	—		■	
Lønudvikling	↘	■		
Samlet vurdering	↘		■	

Anm.: ↗, — og ↘ angiver henholdsvis fremgang, status quo og tilbagegang i danske data siden Konkurrenceevneredegørelse 2007, mens kasserne angiver Danmarks position i forhold til andre OECD-lande. For den samlede vurdering opnås en placering i top fem, når Danmark ligger i top fem på mere end halvdelen af de viste områder. En pil angiver det seneste års tendens, når en sådan kan fastslås. *Data vedrører EU-lande. De opstillede mål refererer til figur 12.1 og figur 12.2 (Udenrigshandel), figur 12.10 (Eksportens andel af up-market produkter), figur 12.12 og figur 12.13 (Danske direkte investeringer i udlandet og udenlandske direkte investeringer i DK), figur 12.20 og figur 12.21 (Lønudvikling).

For at styrke samspillet med andre lande, har regeringen udarbejdet en handlingsplan for en offensiv global markedsføring af Danmark. Formålet er at forbedre Danmarks internationale rammevilkår ved at styrke kendskabet til Danmarks styrker og kompetencer.

Det er vanskeligt at måle Danmarks internationale omdømme, men nogle indikatorer peger i retning af, at kendskabet til Danmarks styrker og kompetencer ikke er tilstrækkeligt udbredt. Danmark ligger fortsat efter flere af de lande, Danmark normalt sammenlignes med.

Det er regeringens mål, at

- Danske interesser skal varetages effektivt på den globale scene - politisk, økonomisk, kulturelt og konkret for danske borgere og virksomheder.
- Det danske samfund skal have god indsigt i og forståelse af andre lande og kulturer - også kulturer, der er meget forskellige fra vores.
- Udlandet skal have kvalificeret viden om Danmark og Danmarks særlige kompetencer.

Tabel 12.2 Nye initiativer – 2007/2008

HANDLINGSPLAN FOR OFFENSIV GLOBAL MARKEDSFØRING AF DANMARK

- I foråret 2007 indgik regeringen og en række af Folketingets partier en bred aftale om en handlingsplan for offensiv global markedsføring af Danmark. Initiativerne i handlingsplanen er forankret hos forskellige myndigheder, der hver især har formuleret en strategi for udmøntning og implementering af de forskellige indsatser. I 2007 gik CIRIUS i gang med at udvikle et uddannelsesbrand for Danmark. Herudover har VisitDenmark igangsat en ny storby- og kystturismekampagne, og Udenrigsministeriet har påbegyndt en kampagne, der informerer om Danmark som arbejdsland. Økonomi- og Erhvervsministeriet er i færd med at etablere et netværk for kvalificeret udenlandsk arbejdskraft. Derudover er Fonden til Markedsføring af Danmark blevet etableret. Fonden skal bl.a. understøtte og fremme større, perspektivrige begivenheder, der øger omverdenens kendskab til Danmarks styrker og kompetencer.

OFFENSIV HANDELPOLITISK STRATEGI

- Udenrigsministeriet og Økonomi- og Erhvervsministeriet har sammen med Fødevareministeriet udarbejdet en ”En offensiv handelspolitisk strategi” i tæt samarbejde med erhvervsorganisationer og virksomheder på eksportmarkederne. Strategien følger op på Regeringens globaliseringsstrategi, der indeholdt 350 initiativer, hvoraf udarbejdelsen af en handelspolitisk strategi var et af dem.

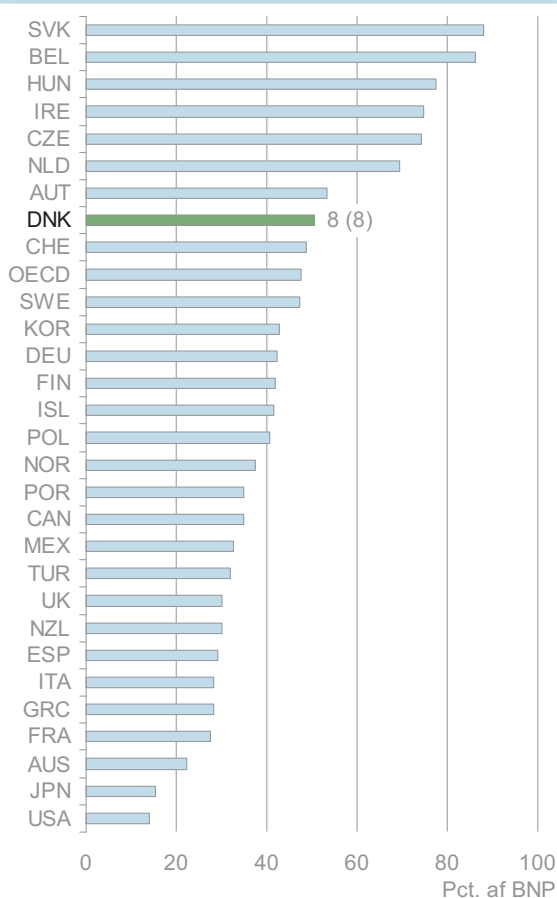
Anm.: Større initiativer siden Konkurrenceevneredegørelse 2007. Se appendiks 2 for en nærmere beskrivelse.

International handel

Det har stor betydning for Danmarks velstand, at globaliseringens muligheder udnyttes bedst muligt. Når danske virksomheder deltager i den internationale arbejdsdeling og specialiserer sig i de varer- og tjenester, som de er relativt mest effektive til at producere, opnås væsentlige velstandsgevinster.

Landenes handelskvoter, dvs. gennemsnittet af eksport og import i forhold til BNP, er en indikator for landenes integration i verdensøkonomien. I forhold til 2005 har Danmark i 2006 fastholdt sin placering som det 8. mest åbne land i OECD, se figur 12.1.

Figur 12.1 International handel, 2006

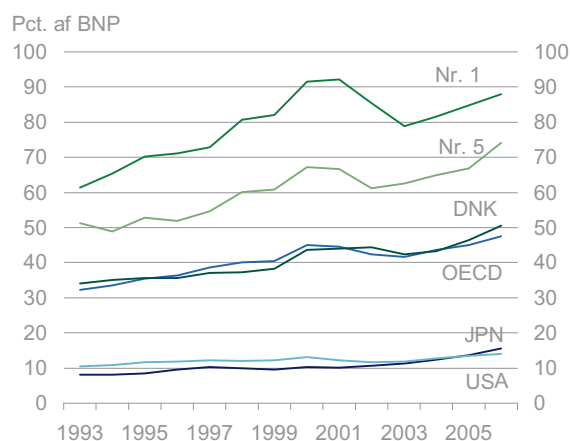
Anm.: Gennemsnit af vare- og tjenesteeksport og import i pct. af BNP. OECD er inkl. Luxembourg. Kilde: OECD Factbook 2008.

Den danske handelskvote er steget med godt 4 pct.point fra 2005 til 2006. Ser man bort fra højkonjunktoren i 2000, er det den kraf-

tigste fremgang siden slutningen af 1960'erne. Denne udvikling skal ses i lyset af en generel gunstig økonomisk udvikling i Danmark såvel som i verdensøkonomien. Derudover har et forbedret bytteforhold også bidraget positivt, som følge af stigende oliepriser og Danmarks rolle som førende søfartsnation kombineret med stigende fragtrater.

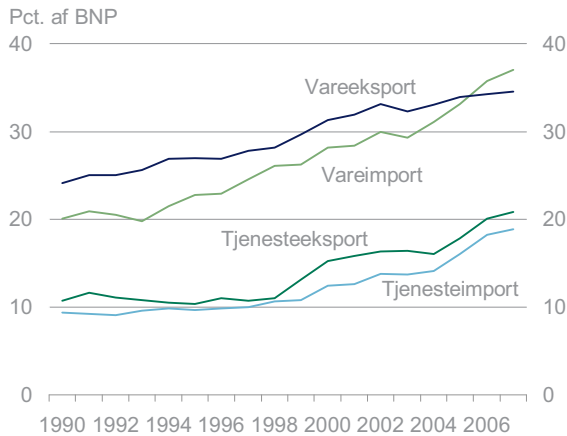
Den danske handelskvote har udviklet sig nogenlunde i takt med andre landes. På trods af stigende dansk handel er der derfor en uændret afstand op til de lande, der har de højeste handelskvoter, se figur 12.2.

Figur 12.2 Udvikling i international handel, 1993-2006

Anm.: Gennemsnit af eksport og import i pct. af BNP for udvalgte lande. Nr. 1 er i 2006 Slovakiet, og nr. 5 er i 2006 Tjekkiet. OECD er inkl. Luxembourg. Kilde: OECD Factbook 2008.

De seneste års vækst i handelskvoterne dækker både over vækst i eksporten og importen. I de seneste år er væksten i eksporten dog stagneret, hvilket skal ses i lyset af det tiltagende kapacitetspres i dansk økonomi samt tab af markedsandele som følge af lavere konkurrenceevne. Samtidig er væksten i vareimporten ikke aftaget tilsvarende, hvilket har givet anledning til en forværring af handelsbalancen, se figur 12.3.

Figur 12.3 Eksport- og importkvoter for varer og tjenester, 1990-2007

Anm.: Faste priser.

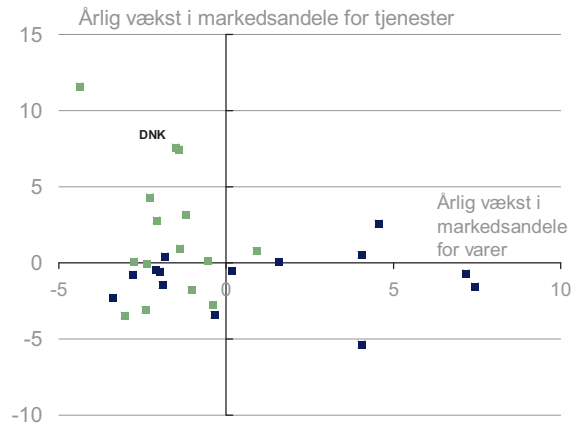
Kilde: Danmarks Statistik.

Opbremsningen i eksporten og importen af tjenesteydelser i 2007 skal ses i lyset af den meget kraftige vækst i 2006, som blandt andet skyldes virksomhedsovertagelsen inden for rederierhvervet.

Danmarks eksport

Globaliseringen og den stigende integration i verdenshandlen af de asiatiske lande og vækstøkonomierne i Østeuropa betyder, at verdenshandlen er steget markant. Danmark har på trods af en stigende vareeksport derfor ikke kunnet følge med udviklingen i verdenshandlen. Danmarks andel af verdens samlede vareeksport er faldet med ca. 1,5 pct. om året i perioden fra 1998 til 2006, se figur 12.4.

Danmark har derimod vundet markedsandele, når det gælder eksporten af tjenesteydelser. Danmarks markedsandele for tjenester er steget med ca. 7,5 pct. om året i perioden 1998 til 2006, se figur 12.4.

Figur 12.4 Ændring i eksportmarkedsandele for varer og tjenester, 1998-06

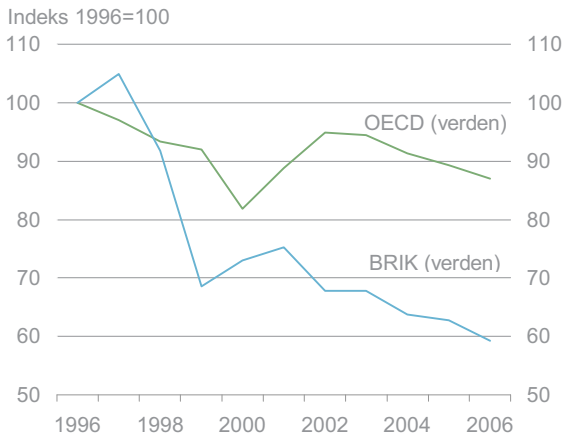
Anm.: OECD-landenes gns. årlige procentvise ændring i eksportmarkedsandele for varer og tjenester i perioden 1998-2006. Eksportmarkedsandele er defineret som det enkelte lands eksport i forhold til verdens samlede eksport. EU-15 lande er markeret grønt.

Kilde: IMF, Balance of Payments Statistics (BOPS) og egne beregninger.

Danmarks faldende markedsandel for vareeksporten er en naturlig følge af, at lande som Kina og Indien i stigende grad er blevet integreret i verdenshandlen. Dette er en udvikling som også kommer Danmarks internationale muligheder til gode. Den store vækst i Danmarks markedsandel for eksport af tjenesteydelser skal især tilskrives søfarten.

Tabet af eksportmarkedsandele for varer har været størst i BRIK-landene. Det kan hænge sammen med, at dansk eksport har et forholdsvis stort indhold af forbrugsvarer, der samtidig ligger i den dyre ende af prisskalaen. For OECD-landene har tabet i danske eksportmarkedsandele været mere moderat, se figur 12.5.

Figur 12.5 Udvikling i danske markedsandele for varer, 1996-2006

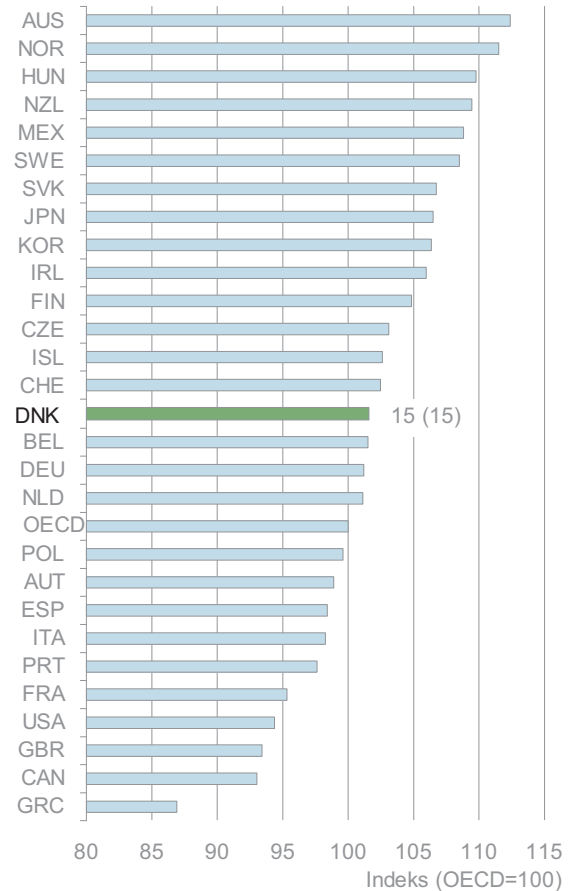
Anm.: Danmarks vareeksport til OECD-landene og BRIK-landene i forhold til deres samlede vareimport fra hele verden. Løbende priser. BRIK er Brasilien, Rusland, Indien og Kina.

Kilde: UN comtrade database.

Danmarks seneste fald i markedsandele er blevet forstærket af den nuværende højkonjunktur, hvor relativt høje danske lønstigninger og lavere produktivitetsvækst har medført en forværring af konkurrenceevnen.

Et lands handelspotentiale er en indikator for den potentielle handel, givet en række strukturelle indikatorer som fx landets størrelse, geografiske afstande og størrelsen af den offentlige sektor. En god udnyttelse af virksomhedernes handelsmuligheder er vigtig i forhold til mulighederne for øget velstand på længere sigt. Der er tegn på, at Danmark har et uudnyttet handelspotentiale, se Factbook.dk.

Danmarks udnyttelse af eksportpotentialet for varer ligger dog over gennemsnittet for OECD-landene, men mange lande gør det bedre – herunder de øvrige nordiske lande, se figur 12.6.

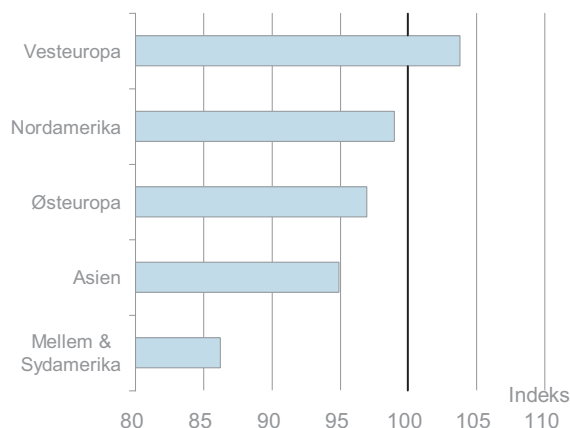
Figur 12.6 Udnyttelse af eksportpotentialet for varer, 2005

Anm.: OECD-landenes udnyttelse af eksportpotentialet for varer. En værdi der er større end 100 angiver, at landet overudnytter sit eksportpotentiale sammenlignet med gennemsnittet for OECD-landene. OECD er uden Tyrkiet. Det er ikke muligt at sammenligne direkte med Konkurrenceevneredegørelse 2007, da data kommer fra en ny kilde.

Kilde: Opdatering af Økonomi- og Erhvervsministeriets handelsmodel, se "Økonomisk Tema om Danmark på de globale markeder".

Det aktuelle kapacitetspres i dansk økonomi, er en af barriererne i forhold til at opnå en bedre udnyttelse af eksportpotentialet.

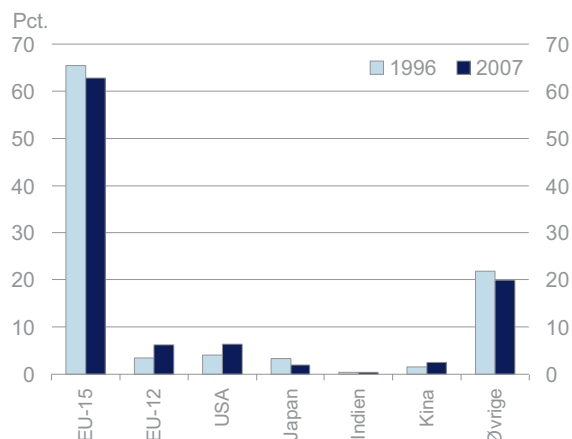
Danmark har en særlig lav udnyttelse af eksportpotentialet for varer på fjernmarkerne i Asien og Mellem og Sydamerika, se figur 12.7.

Figur 12.7 Udnyttelse af eksportpotentialet for varer, udvalgte regioner, 2005

Anm.: Danmarks udnyttelse af eksportpotentialet for varer i forhold til OECD. Et tal der er større end 100 angiver, at Danmark udnytter sit eksportpotentiale bedre end gennemsnittet for OECD-landene. OECD er uden Tyrkiet. Se endvidere anm. til figur 12.6.
Kilde: Økonomi- og Erhvervsministeriet.

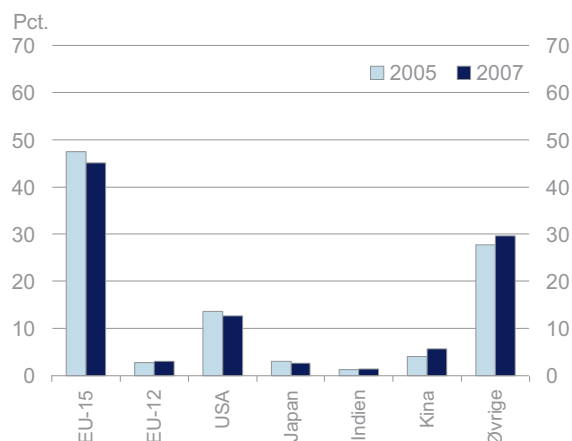
Tjenestehandel, herunder søtransporten, indgår som anført ikke i opgørelsen af handelspotentialet. Da tjenestehandlen i Danmark er meget global orienteret, vil en inddragelse af tjenestehandlen påvirke udnyttelsen af handelspotentialet positivt i regionerne uden for Europa.

Danmarks vareeksport går især til de europæiske nærmarkeder. EU-27 landene, Norge, Island og Schweiz aftager tilsammen næsten 80 pct. af den samlede danske vareeksport. Dette handelsmønster er meget stabilt over tid. Siden 1996 er der dog sket et mindre skift fra de gamle EU-15 lande til de nye EU-12 lande og USA. Også de mere fjerntliggende markeder som Kina og Indien aftager i dag en større andel sammenlignet med 1996, men andelen er fortsat meget lav, se figur 12.8.

Figur 12.8 Vareeksporten fordelt efter regioner, 1996 og 2007

Anm.: Øvrige dækker især over Norge, der udgør godt 30 pct. af kategorien.
Kilde: Danmarks Statistik.

Eksporten af tjenesteydelser er mere global end vareeksporten, se figur 12.9. Men hvis der ses bort fra den betydelige danske eksport af søtransport, så svarer den regionale fordeling nogenlunde til varehandlen.

Figur 12.9 Tjenesteeksporten fordelt efter regioner, 2005 og 2007

Anm.: Øvrige dækker især over Norge, der udgør ca. 21 pct. af kategorien.
Kilde: Danmarks Statistik.

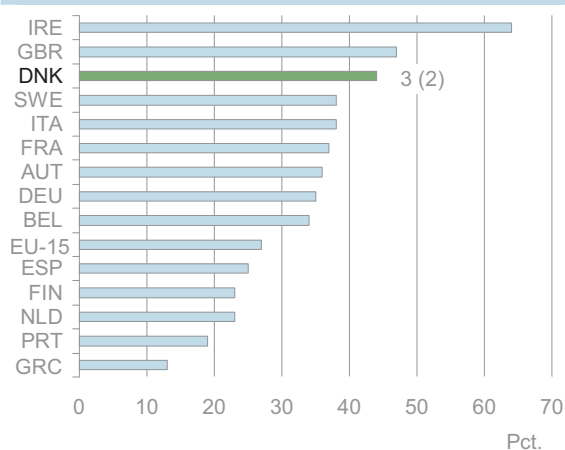
Et lands velstand afhænger ikke kun af mængden, af de varer der sælges, men også af den pris de sælges til.

Up-market produkter er produkter, der sælges til en højere pris end tilsvarende produk-

ter fra andre lande. Et eksempel herpå kunne være møbler med et indhold af høj kvalitet og design, som kan sælges til en højere pris sammenlignet med møbler fra andre lande. Forklaringen er ofte, at produkterne er baseret på et højt indhold af højtuddannede medarbejdere, forskning og innovation.

Danmark er det land i EU-15, der har den tredjestørste andel af up-market produkter. I 2006 udgjorde up-market produkter 44 pct. af Danmarks vareeksport. Danmarks eksportsammensætning bidrager derfor relativt mere til velstanden i Danmark, end det er tilfældet i de fleste øvrige EU-15 lande, se figur 12.10.

Figur 12.10 Up-market produkters andel af den samlede eksport, 2006

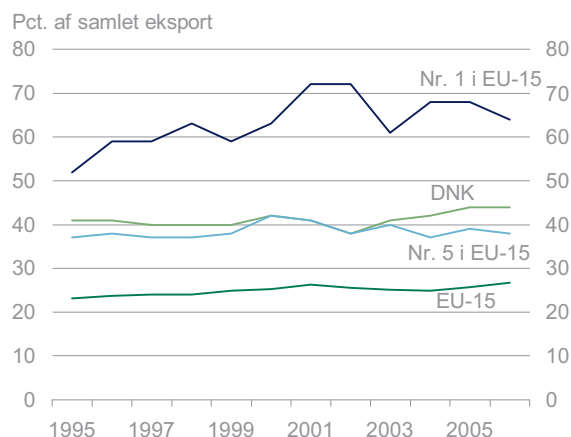

Anm.: EU-15 landenes andel af up-market produkter (kun varer) i pct. af landenes samlede eksport. Belgien er inkl. Luxembourg. Up-market produkter defineres som produkter, hvor prisen ligger 15 pct. over den gennemsnitlige eksportpris for samme produkttype i andre EU-lande.

Kilde: Eurostats comext-database og egne beregninger.

Danmarks andel af up-market produkter har siden 1995 ligget omkring 40 pct. af den samlede eksport, men i de seneste år er andelen steget fra ca. 40 pct. til ca. 44 pct., se figur 12.11.

Figur 12.11 Udviklingen i andel af up-market produkter, 1995-2006

Anm.: Udviklingen i andel af up-market produkter (kun varer) i pct. af samlet eksport. Nr. 1 i EU-15 er i 2006 Irland, og nr. 5 i EU-15 er i 2006 Italien. Se i øvrigt anm. til figur 12.10.

Kilde: Eurostats comext-database og egne beregninger.

Internationale investeringer

Globaliseringen betyder også, at et stigende antal virksomheder vælger at placere produktionen uden for landets grænser enten gennem etablering, investering eller opkøb i udlandet (Direkte Udenlandske Investeringer - FDI¹). Dette kan ske med henblik på at etablere sig på et nyt marked eller for at kunne drage nytte af særlige fordelagtige produktionsvilkår i det pågældende land.

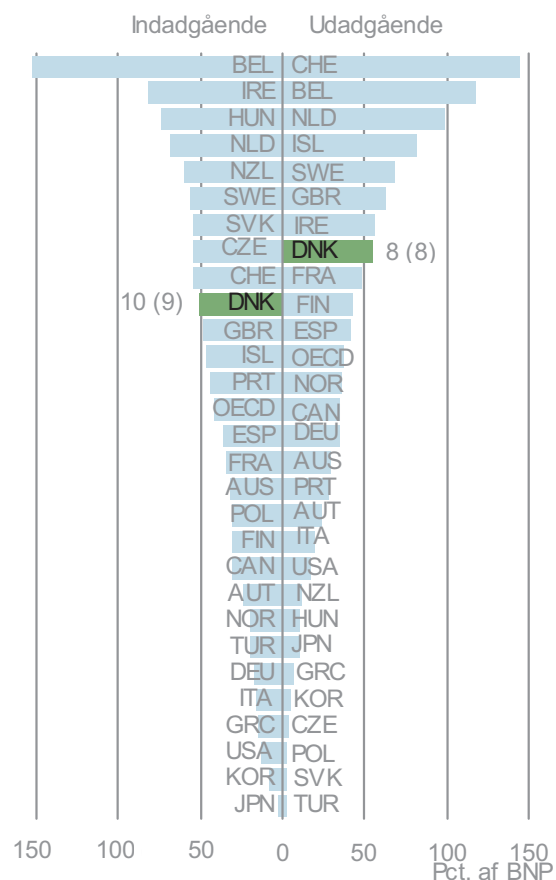
Udenlandske investeringer kan bidrage positivt til den økonomiske vækst. Udenlandske virksomheder kommer ofte med ny teknologi, ny viden og nye produkter. Samtidig kan de øge konkurrencen og dermed have en positiv afsmitning for præstationen blandt de øvrige virksomheder.

¹ Som hovedregel omfatter FDI investeringer, hvor investor har en egenkapitalbesiddelse eller stemmerettighedsbesiddelse på minimum 10 pct. eller på anden vis har væsentlig indflydelse på virksomheden. De typer af investeringer, der klassificeres som FDI, er: Egenkapital, geninvestering af optjent overskud samt kort- eller langsigtede koncernudlån. Definitionen omfatter dermed ikke porteføljeinvesteringer, da disse ikke foretages med intentionen om at give investor kontrol over en virksomhed.

Som i de fleste små rige lande ligger Danmarks beholdning af udenlandske investeringer (FDI) over gennemsnittet for OECD.

Danmark ligger imidlertid lidt efter flere af de andre små rige lande, Danmark normalt sammenlignes med, se figur 12.12.

Figur 12.12 Beholdning af ind- og udgående investeringer, 2006

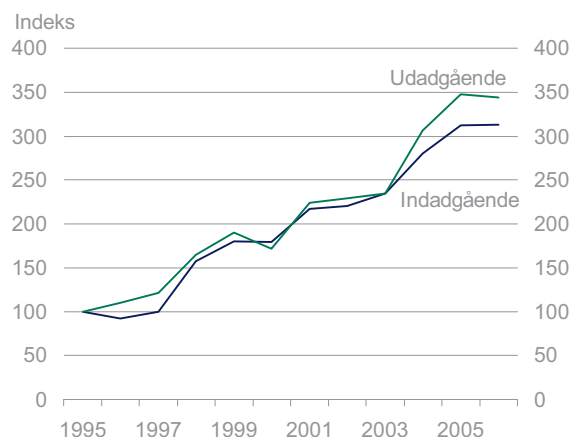
Anm.: Beholdningen af ind- og udgående investeringer i pct. af BNP.

Kilde: FN, World Investment Report 2007.

Siden 1995 er danske investeringer i udlandet og udenlandske investeringer i Danmark mere end tredoblet set i forhold til BNP. Denne udvikling dækker såvel over stigende investeringsstrømme som værdireguleringer. Generelt er der nogenlunde balance mellem ind- og udgående FDI. De seneste år har der dog været en tendens til, at de udgående investeringer er vokset en smule hurtigere, om end de faldt med ca. 0,6 pct.point i 2006, se figur 12.13.

gere, om end de faldt med ca. 0,6 pct.point i 2006, se figur 12.13.

Figur 12.13 Udviklingen i beholdningen af FDI til og fra Danmark

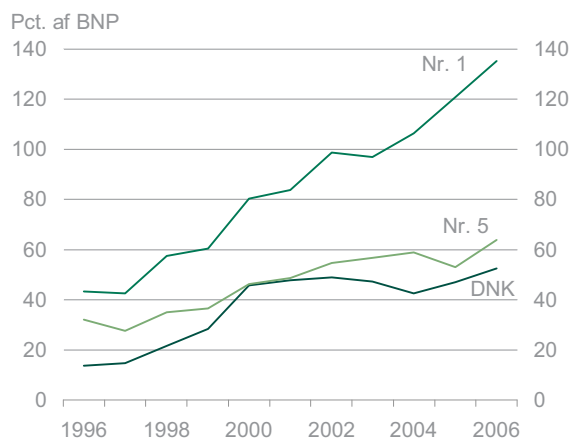

Anm.: Indeksering af beholdningen af direkte investeringer i udlandet og udenlandske direkte investeringer i Danmark i pct. af BNP.

Kilde: Fra 1995-1998 World Investment Report 2007 (FN) og fra 1999-2006 Danmarks Statistik.

Der er på trods af stigende investeringer ind og ud af Danmark en uændret afstand op til OECD's mest åbne økonomier målt på andelen af investeringer i pct. af BNP, se figur 12.14.

Figur 12.14 Udviklingen i beholdningen af FDI

Anm.: Gennemsnit af ind- og udgående FDI i pct. af BNP. Nr. 1 er i 2006 BEL. Nr. 5 er i 2006 ISL, men har i mange år været SWE.

Kilde: FN, World Investment Report 2007.

Når Danmark placerer sig under en række andre små rige lande med samme karakteristika, tyder det på, at der findes en række strukturelle barrierer. Det kan fx være Danmarks relativt høje lønniveauer og relativt høje beskatning af arbejdsindkomst.

De udenlandske virksomheders investeringer i Danmark kommer hovedsageligt fra nærområdet. Over 2/3-dele kommer fra Vesteuropa, og Sverige tegner sig alene for over 21 pct. Sammenlignes med de øvrige EU-15 lande, er den geografiske fordeling af Danmarks indadgående FDI relativt mere koncentreret, men enkelte lande har dog en højere koncentration.

Selv om en stor del af Danmarks investeringer kommer fra Vesteuropa, er Danmark også det land, der modtager relativt flest investeringer fra BRIK-landene. Danmark modtager lidt over 3 pct. af sine investeringer fra disse lande, se tabel 12.3.

Tabel 12.3 Lokaliseringen af udvalgte landes indadgående FDI, 2005

Pct.	Vesteuropa	Østeuropa	Nordamerika	BRIK
FIN	90,9	-	2,5	0,8
ITA	84,6	0,1	10,2	0,2
IRE	82,4	-	12,2	-0,3
FRA	81,5	0,2	12,6	0,2
DNK	78,8	0,3	11,2	3,2
SWE	76,6	-	17,9	0,1
DEU	72,8	-	14,5	0,3
EU-15	71,8	0,3	17,3	0,3
NLD	64,9	-	19,1	0,3
UK	55,1	-	33,9	-

Anm.: Udvalgte landes beholdning af indadgående FDI i pct. af samlet indadgående FDI. For DEU og FIN er Vesteuropa kun EU-15. Østeuropa er ekskl. Rusland. For NLD er Nordamerika kun USA, mens det for UK kun er USA og CAN. Se Factbook.dk for en opdeling på enkelte lande.

Kilde: Eurostat.

Der er tilsvarende en tendens til, at danske virksomheder især investerer i nærområdet. Over 73 pct. af de danske investeringer sker i andre vesteuropæiske lande, mens kun lidt over 2 pct. investeres i BRIK-landene. Dermed placerer Danmark flere investeringer i andre vesteuropæiske lande end gennemsnittet for EU-15, hvor det kun er Italien og Finland, der koncentrerer sig mere i Vesteuropa. Danmark foretager også relativt færre investeringer i Nordamerika, end tilfældet er for flere andre EU-lande. Der tegner sig dermed et billede af, at danske virksomheder i højere grad lokaliserer sig på nærmarkederne end virksomheder i andre europæiske lande, se tabel 12.4.

Tabel 12.4 Lokaliseringen af udvalgte landes udadgående FDI, 2005

Pct.	Vesteuropa	Østeuropa	Nordamerika	BRIK
ITA	77,8	1,9	7,8	2,4
FIN	75,6	2,9	10,9	4,5
DNK	73,5	2,3	11,8	2,2
SWE	69,8	2,1	15,2	3,3
NLD	65,3	-	15,4	3,2
IRE	65,0	-	8,9	-
FRA	64,5	2,7	21,0	2,0
EU-15	63,6	3,2	15,0	2,5
DEU	54,5	6,9	24,5	4,1
UK	49,9	0,8	25,6	1,4

Anm.: Udvalgte landes beholdning af udadgående FDI i pct. af samlet udadgående FDI. For IRE er Vesteuropa kun EU-15. Østeuropa er ekskl. Rusland. For NLD og SWE er Nordamerika kun USA. Se Factbook.dk for en opdeling på enkelte lande.

Kilde: Eurostat.

Rammevilkår for international handel og investering

Rammevilkårene for international handel og investering har betydning for, i hvilket omfang Danmark kan høste gevinsterne af globaliseringen, se figur 12.15.

Figur 12.15 Vigtige rammer for international handel og investeringer

Betydningen af stabile makroøkonomiske forhold og en veluddannet og fleksibel arbejdsstyrke er beskrevet i andre dele af redegørelsen. I dette afsnit fokuseres på reguleringen af henholdsvis handel og investeringer, samt betydningen af selskabsbeskatning, arbejdsomkostninger og landenes omdømme.

Rammerne for handlen med varer og tjenester

Danmarks handel med udlandet er reguleret på tre niveauer. For det første er Danmarks handel med lande uden for EU reguleret gennem multilaterale aftaler i WTO. For det andet er Danmarks handel med andre EU-lande reguleret gennem det indre marked og endelig påvirkes rammevilkårene for handlen af den nationale handelsfremme.

Dansk handelspolitik uden for EU

Regulering af handelen med varer og tjenester ind og ud af EU sker gennem WTO. I WTO indgås multilaterale, juridisk bindende aftaler for samhandel. Aftalerne indgås efter

forhandlinger i handelsrunder, hvor EU-landene forhandler som en samlet gruppe. Derudover har Danmark/EU mulighed for at indgå bilaterale aftaler med enkeltlande.

I forhold til WTO blev den igangværende Doha-runde igangsat i november 2001. Forhandlingerne befinder sig i en vigtig fase, hvor muligheden for en succesfuld afslutning i 2008 fortsat er til stede.

Danmark arbejder også for ambitiøse regionale- og bilaterale frihandelsaftaler med særligt de nye vækstmarkeder, se boks 12.1. Frihandelsaftalerne skal betragtes som et supplement til det multilaterale WTO spor. EU indledte forhandlinger om såkaldte Free Trade Agreements (FTA'er) med Sydkorea, Indien og Asean-landene i 2007.

Regeringen fremlagde i 2007 en handelspolitisk strategi, som sætter rammerne for Danmarks handelspolitik overfor lande uden for EU's grænser, herunder især de fremtidige vækstmarkeder. De vigtigste elementer i den handelspolitiske strategi er beskrevet i boks 12.1.

Boks 12.1 Dansk handelspolitik for markeder uden for EU

Som opfølgning på regeringens globaliseringsstrategi, udarbejdede regeringen i juni 2007 "En offensiv handelspolitisk strategi". Sigtet med den handelspolitiske strategi er at styrke danske virksomheders mulighed for at få fodfæste på de fremtidige vækstmarkeder uden for EU's grænser.

Strategien indeholder 13 konkrete initiativer og peger på tre veje for at nå målene:

1) Det multilaterale handelssystem i WTO. For regeringen er det fortsat førsteprioriteten. 2) EU's bilaterale handels- og investeringsaftaler, som kan være et godt supplement til WTO-sporet. De er vigtige, da danske virksomheder ellers risikerer at blive hægtet af i forhold til mange af konkurrenterne på de globale markeder, som allerede har indgået en række bilaterale aftaler. 3) Styrket samarbejde mellem regering og erhvervsliv, som ofte kan være den hurtigste vej til løsning af konkrete handelspolitiske problemer.

Udenrigsministeriet og Økonomi- og Erhvervsministeriet har sammen med Fødevareministeriet udarbejdet strategien i tæt samarbejde med erhvervsorganisationer og virksomheder på eksportmarkederne.

Handelsfremme inden for EU's grænser

EU har via det indre marked en afgørende rolle for handlen mellem EU-landene. Danmarks handel med EU-lande udgør omkring 80 procent af den samlede handel i Danmark, hvorfor det er vigtigt for dansk økonomi, at det indre marked fungerer optimalt.

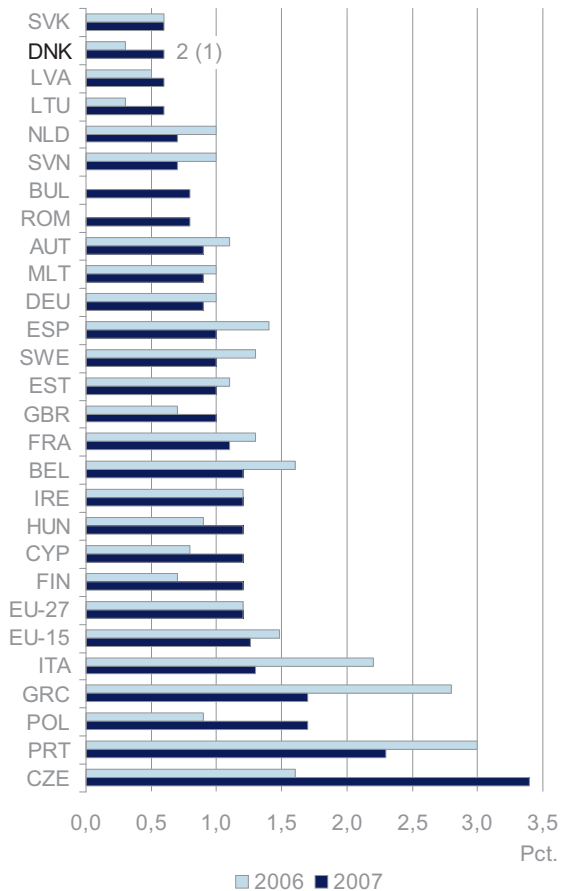
For at sikre en fortsat udbygning af det indre marked har EU-Kommissionen i november 2007 fremlagt en ny strategi for det indre marked. Kommissionens strategi indeholder ikke konkrete forslag til retsakter. Derimod bygger strategien på følgende 4 overordnede temaer; i) fokus på flere resultater for borgere, forbrugere og små og mellemstore virksomheder; ii) større fordel af globaliserin-

gen; iii) fokus på viden og innovation; iv) fokus på det indre markeds sociale og miljømæssige dimension.

Hvor vægten i det indre marked hidtil har ligget på regeldannelse og implementering, rettes fokus i stigende grad mod, hvordan det indre marked fungerer i praksis. Det skaber pres for nye instrumenter og organisationsformer, som kan sikre bedre håndhævelse, information, problemløsning og markedsovervågning. I den forbindelse har Danmark i regi af Erhvervs- og Byggestyrelsen i marts 2008 oprettet et Indre Markeds Center som samler en lang række nationale Indre Markeds aktiviteter.

Handelshindringer i EU søges nedbragt via fælles EU-direktiver for det indre marked. Med kun 0,6 pct. ikke-implementerede direktiver ligger Danmark på en delt 2. plads i EU med hensyn til implementering af EU-direktiver for det indre marked i national lovgivning. Dermed er Danmark gledet ned af listen i forhold til 2006, hvor Danmark kun manglede at implementere 0,3 pct. Bedst placeret ligger Slovakiet, der kun har 9 ikke-implementerede direktiver, mens Danmark, Letland og Litauen hver mangler at implementere 10 direktiver, se figur 12.16.

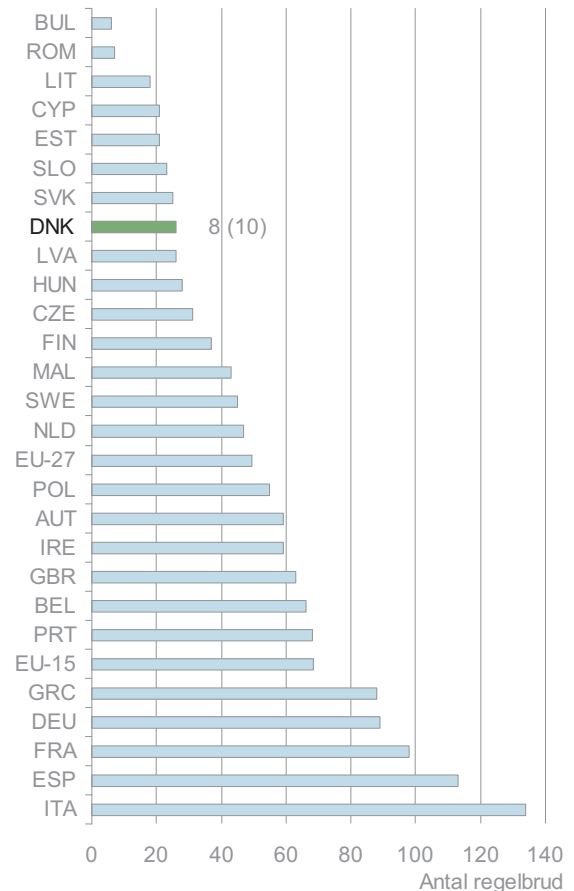

Figur 12.16 Ikke-implementerede direktiver for EU's indre marked

Anm.: Andelen af EU-direktiver for det indre marked, der ikke er implementeret i medlemslandene pr. 10. november 2007 (pct.). EU-landene har en målsætning om, at andelen maksimalt må være 1,0 pct. i 2009. 12 lande ligger pt. over dette mål.

Kilde: Internal Market Scoreboard, No. 16 bis, EU-Kommissionen.

Derimod har Danmark forbedret sin position, når det gælder antallet af regelbrud. Danmark havde således 26 åbne sager om brud på regler i EU, hvilket er en nedgang på én sag i forhold til 2006. I forhold til de øvrige lande har udviklingen i Danmark betydet, at vi er rykket to pladser i 2007, se figur 12.17.

Figur 12.17 Antal regelbrud blandt EU's medlemslande, 2007

Anm.: Åbne sager mod EU's medlemsstater om brud på regler i EU pr. 10. november 2007. EU satte i 2003 en målsætning om at halvere antallet af åbne sager. Dengang var det samlede antal 1.033. I dag er det samlede antal 1.332, hvoraf sager mod EU-15 udgør 1.028.

Kilde: Internal Market Scoreboard, No. 16 bis, EU-Kommissionen.

National handelsfremme

Danske virksomheder tilbydes på en række områder assistance i forbindelse med deres internationale aktiviteter.

Et væsentligt handelspolitisk instrument er den rådgivningsindsats, som Danmarks Eksportråd leverer til danske virksomheder. Indsatsen for at sikre danske virksomheder markedsadgang til eksportmarkederne foregår bl.a. via repræsentationerne på eksportmarkederne. Eksportrådet bistår virksomheder i alle led af internationaliseringsproces-

sen uanset om det vedrører produktion, innovation eller afsætning.

Danske virksomheder tilbydes fx gennem den såkaldte inkubatorordning kontorfaciliteter og administrativ assistance. Ordningen giver virksomhederne mulighed for at trække på Danmarks Eksportråds viden om lovgivning, kultur og lokale markedsvilkår.

Danmarks Eksportråd arbejder desuden for at fremme virksomhedernes internationale kommercielle innovation. Eksportrådet har etableret 3 innovationscentre i henholdsvis Silicon Valley, Shanghai og München, der har til formål at facilitere adgang for danske virksomheder og forskningsmiljøer til udenlandsk viden, netværk, teknologi, kapital og markeder. Fokusområder for innovationscentrene er danske kompetenceområder såsom IKT, life science, miljø, energi og design.

Danmarks Eksportråd yder en specifik indsats for at hjælpe små og mellemstore virksomheder (SMV'er) med at få fodfæste på eksportmarkederne. 88 pct. af Eksportrådets kunder, var i 2007 tilfredse med den leverede ydelse, se tabel 12.5.

Tabel 12.5 Assistance fra Danmarks Eksportråd til danske virksomheder

	2005	2006	2007
SMV'ere der har gennemgået et eksportforberedelsesforløb	335	263	263
Internationale rådgivningsopgaver for SMV'ere	3.549	3.426	2.866
Kundetilfredshed med ydelser købt hos DE, pct.	95	96*	88

Anm.: Kundetilfredshed angiver kunder, der er tilfredse eller meget tilfredse. * angiver, at 2005 og 2006 tallene ikke kan sammenlignes, da de er baseret på to forskellige målemetoder. □ angiver, at et nyt spørgeskema blev indført medio 2007 med fem svarmuligheder mod tidligere fire. Det kan være årsagen til det lavere tal for kundetilfredsheden i 2007.

Kilde: Danmarks Eksportråd.

I efteråret 2007 blev der gennemført en effektmåling af Eksportforberedelsesprogrammet. Effektmålingen inkluderede 942 virksomheder, der har gennemført programmet fra 2002/2003 til og med 2006. Undersøgelsen viser, at virksomheder, der har deltaget i programmet, har haft større økonomisk aktivitet i form af øget eksport, import, køb og omsætning end andre danske virksomheder. Ligeledes har en væsentlig del ændret strategisk adfærd for internationalisering og/eller etableret nye forretningsforbindelser.

Rammerne for investeringsstrømme

Internationale investeringsstrømme er i langt mindre grad reguleret end handelen med varer og tjenester. Den begrænsede regulering, som finder sted, sker multilateralt i regi af enten WTO, OECD, EU eller bilateralt i enten EU eller nationalt.

Multilaterale aftaler

Den eneste regulering der sker af investeringsstrømme i WTO er med hensyn til etablering inden for nogle få sektorer vedrørende tjenesteydelser. Inden for EU er der frie kapitalbevægelser, og det samme gælder mellem de OECD lande, som efterlever henstillingerne i OECD's kapitalkodeks, der tilsigter, at alle restriktioner på kapitalbevægelser ophæves.

Bilaterale aftaler

Fraværet af en bred multilateral aftale på investeringsområdet har skabt interesse for at indgå bilaterale aftaler med lande uden for EU eller OECD. Reguleringen i Danmark af bilaterale aftaler sker enten via EU's aftaler med tredjelande om markedsadgang eller nationale aftaler med tredjelande om beskyttelse af investeringer.

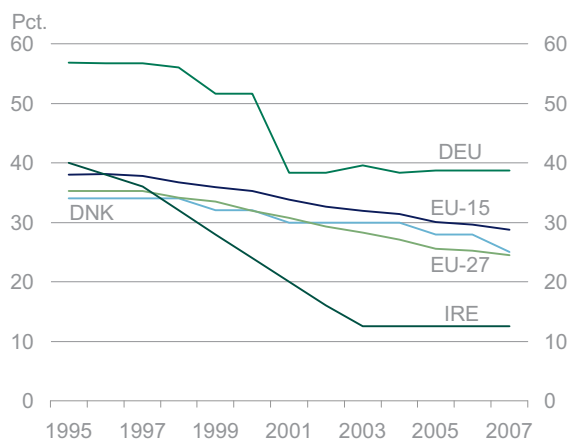
I forhold til de nationale aftaler med tredjelande om beskyttelse af investeringer har Danmark kompetence til selv at forhandle aftaler om beskyttelse og ligelig behandling af allerede foretagne investeringer. Danmark har indgået 46 aftaler om investeringsbe-

skyttelse med andre lande, herunder dog også med de nye østeuropæiske medlemmer af EU – aftaler der med tiden vil falde væk som følge af den beskyttelse, EU's interne regler giver for danske virksomheders investeringer i andre EU-lande.

Selskabsbeskatning

Selskabsbeskatningen kan have betydning for en virksomheds lokaliseringsbeslutning². I Danmark ligger selskabsbeskatningen på niveau med satserne i en række andre EU-lande. Danmark har siden 1995 ligget tæt på gennemsnittet for EU-27 og lidt under gennemsnittet for EU-15. Det er således især i de nye EU-lande, at selskabsskattesatsen er lavere end i Danmark, se figur 12.18.

Figur 12.18 Udviklingen i selskabsskattesatser, 1995-2007

Anm.: Udvalgte EU-lande. Flere lande har flere selskabsskattesatser. Den viste er den højeste.

Kilde: Skatteministeriet.

² Det er den effektive gennemsnitlige selskabsskattesats, der er afgørende for, i hvilken grad skattesystemet påvirker beslutningen om, hvor virksomheder vælger at lokalisere sig. De effektive skattesatser er imidlertid ikke opgjort, og derfor baserer sammenligningerne sig på de formelle satser. Udover de formelle satser, afhænger de effektive skattesatser bl.a. også af fradragsværdien af renteudgifter, renten, inflationen og afskrivningsreglerne. Andre skatteregler, som fx muligheden for at udnytte reglerne for interne afregningspriser mellem virksomheder, kan også tænkes at spille ind på virksomhedernes lokaliseringsbeslutning.

I april 2007 blev der gennemført en større omlægning af den danske selskabsbeskatning, som bl.a. medførte en satsnedsættelse til 25 pct. Med nedsættelsen fra 28 til 25 pct. har Danmark nærmet sig gennemsnittet i EU-27, der i øjeblikket ligger på 24,4 pct.

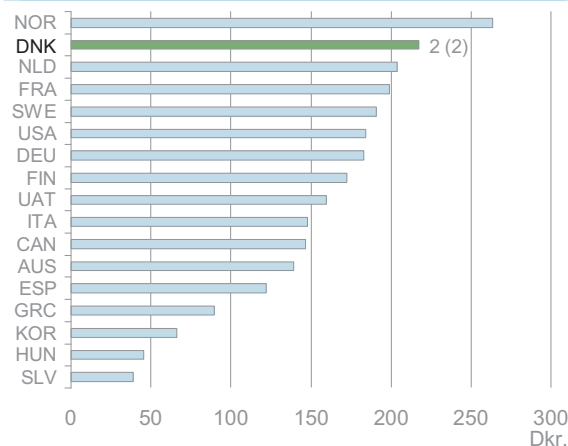
Nederlandene sænkede også deres selskabsskattesats i 2007 til 25,5 pct., mens Belgien, Tyskland og England har planer om at gennemføre selskabsskattelettelser fra 2008.

Lønudvikling

Lønomsomkostninger har stor betydning for virksomhedernes internationale konkurrenceevne. Derudover har de også betydning for virksomhedernes lokaliseringsvalg.

De gennemsnitlige lønomsomkostninger pr. time er højere i Danmark, end i de fleste andre lande. I 2006 havde kun Norge højere lønomsomkostninger per time.

Figur 12.19 Lønomsomkostninger, 2006

Anm.: Gennemsnitlig arbejdsomkostninger per time for alle de lande, der indgår i statistikken. Omk. er for hele økonomien. Omregnet til danske kroner.

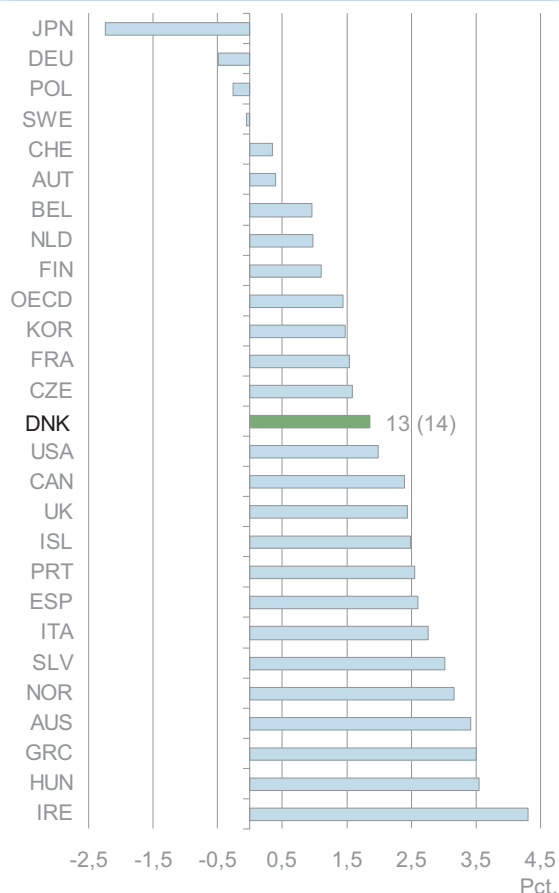
Kilde: OECD, Unit Labour Costs database og Danmarks Statistik.

Danske virksomheder har gennem en længere periode oplevet en forringelse af deres lønkonkurrenceevne, fordi de danske lønomsomkostninger er steget mere end lønomsomkostningerne i Danmarks samhandelslande, se kapitel 5.

Udviklingen i lønomkostningerne skal ses i sammenhæng med udviklingen i produktiviteten. Ledsages lønstigninger af en tilsvarende vækst i produktiviteten er virksomhedernes såkaldte enhedslønomkostninger upåvirket og dermed vil virksomhedernes konkurrenceevne også være upåvirket (ved uændret valutakurs).

Når der korrigeres for udviklingen i produktiviteten har der imidlertid også været tale om en forværring af lønkonkurrenceevnen. Fra 2003 til 2006 var den gennemsnitlige årlige ændring i enhedslønomkostningerne 1,9 pct. i Danmark, hvilket er højere end OECD gennemsnittet, se figur 12.20.

Figur 12.20 Gns. årlig ændring i enhedslønomkostninger, 2003-2006

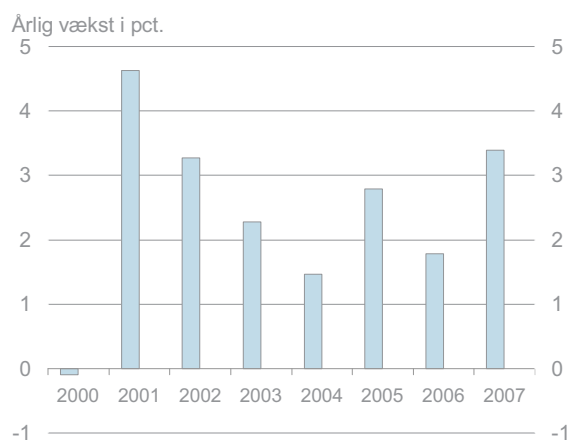

Anm.: Enhedslønomkostninger er gns. arbejdsomkostninger per produceret enhed. Omkostningerne er for hele økonomien. FRA, PRT og CAN er 2005-tal. MEX er 2004-tal.

Kilde: OECD, Unit Labour Costs database.

Betragtes den seneste udvikling i Danmark, så har udviklingen i enhedslønomkostningerne for hele økonomien været tiltagende. Således er omkostningerne steget fra 1,8 pct. i 2006 til 3,4 pct. i 2007, se figur 12.21.

Figur 12.21 Årlig vækst i enhedslønomkostningerne i Danmark, 2000-2007

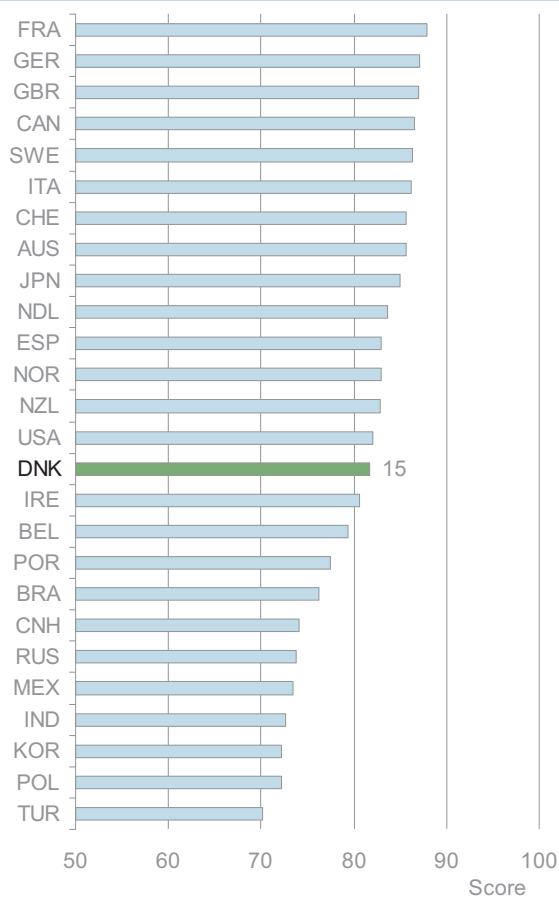

Kilde: Finansministeriet

Danmarks omdømme

Et solidt kendskab til danske styrker og kompetencer kan bidrage til at tiltrække udenlandske investorer til Danmark. Samtidig kan et positivt kendskab til Danmark bidrage til øget handel.

Den internationale imageundersøgelse "Anholt Nation Brand Index" indikerer, at Danmark ikke er særlig kendt i det meste af verden, og mange har et uklart billede af, hvad Danmark står for. Danmark var i efteråret 2007 placeret på en 15. plads i målingen. Det betyder, at Danmark ligger i midterfeltet af de i alt 27 lande, der måles i indekset, se figur 12.22.

Figur 12.22 Måling af omdømme, 2007

Anm.: Sfa. ny målemetode kan resultaterne ikke sammenlignes med 2006. Indekset er beregnet på baggrund af The Anholt Nations Brand Index. , som indeholder spørgsmål vedr. temaerne: Eksport, regeringsførelse, kultur, turisme, befolkning, investering og immigration.

Kilde: Økonomi- og Erhvervsministeriet.

Respondenterne forbinder først og fremmest Danmark med fødevarer, miljøhensyn, ulandsbistand og en velfungerende offentlig sektor. Kendskabet til dansk sport og kultur er derimod lavt.

I februar 2008 blev Klimakonsortiet etableret. Konsortiet skal styrke kendskabet til danske virksomheders klimavenlige produkter, teknologier og kompetencer. Konsortiet står i spidsen for Danmarks officielle indsats for erhvervs- og brandingaktiviteter i forbindelse med klimakonferencen, der afholdes i København i 2009.

Boks 12.2 Markedsføring af Danmark

I Handlingsplanen for Offensiv Global Markedsføring af Danmark er der afsat midler til en række tværgående og sektorspecifikke initiativer. De sektorspecifikke initiativer angår bl.a. Danmark som investeringsland og modernisering af eksportfremme.

Den tværgående indsats skal sikre slagkraft og koordination. Indsatsen omfatter bl.a. et samlet DanmarksInitiativ, der skal være med til at øge kendskabet til Danmark og skabe mere sammenhæng i markedsføringsbudskaberne.

Initiativerne i handlingsplanen er forankret hos forskellige myndigheder, der hver især har formuleret strategier for de forskellige indsats. Fx er CIRIUS i gang med at udvikle et uddannelsesbrand for Danmark. Udenrigsministeriet har igangsat en kampagne, der informerer om Danmark som arbejdsland, og Økonomi- og Erhvervsministeriet er i færd med at etablere et netværk for kvalificeret udenlandsk arbejdskraft. Det største af de tværgående initiativer er etableringen af Fonden til Markedsføring af Danmark. Fonden skal bl.a. understøtte og fremme større, perspektivrige begivenheder, der øger omverdenens kendskab til Danmarks styrker og kompetencer.

Etablering af virksomheder	205
Overlevelse blandt nye virksomheder	206
Vækst i de nye virksomheder	206
Rammevilkår for iværksættere	207
Finansiering	210
Administrative byrder	211
Konkurslovgivningen	212
Iværksætterkultur	213

Iværksætterne bidrager til innovation og fornyelse ved at udvikle og markedsføre nye services, produkter og teknologier. Derudover styrker de nye virksomheder konkurrencen ved at udfordre de eksisterende virksomheder. Det styrker vækst og velstand.

Vækstiværksætterne, dvs. de nye virksomheder, der hurtigt kommer ind i solide vækstforløb, er særligt vigtige for økonomien. Disse virksomheder udgør en lille andel af de nye virksomheder, men bidrager forholdsvist meget til fx jobskabelsen. Samtidig skaber de job, hvor lønniveauet er højere end i de etablerede virksomheder. De høje lønninger afspejler, at vækstvirksomheder ansætter flere højtuddannede og har en højere produktivitet end de etablerede virksomheder.

Det er regeringens mål, at

- Danmark fortsat skal være blandt de europæiske lande, hvor der hvert år startes flest nye virksomheder.
- Danmark skal i 2015 være blandt de lande i verden, hvor der er flest vækstiværksættere.

Den danske etableringsrate er stigende og har nået det højeste niveau i 10 år. Danmark ligger nu nr. 3 blandt de 12 lande, som indgår i målingen.

Andelen af vækstiværksættere ligger på omkring seks pct. i Danmark. I de bedste lande er andelen dobbelt så høj. De danske data peger dog på, at udviklingen går i den rigtige retning.

For innovative iværksættere kan venturekapital være en vigtig kilde til udvikling og vækst. Målt i procent af BNP er det danske venturemarked blandt de største i Europa – kun overgået af Storbritannien og Sverige. Den gode danske placering skyldes både høje opstarts- og ekspansionsinvesteringer

Danmark er desuden ligesom sidste år et af de lande, hvor der er færrest administrative byrder forbundet med opstart af virksomhed. Til gengæld tager behandlingen af et konkursbo lidt længere tid, og der er færre personer, der ønsker at være selvstændige, end i de bedste lande.

Tabel 13.1 Hvordan ligger Danmark i forhold til andre lande?

	Placering blandt OECD-landene			
	Seneste års udvikling i DNK	Under Gennemsnit	Midterfelt	Top 5
Etableringsrater*	↗		□	■
Andelen af vækstiværksættere	↗		■	
Tidsforbrug og omkostninger ved etablering af virksomhed	—			■
Venturekapital	↗		■	
Samlet vurdering	↗		■	

Anm.: ↗, — og ↘ angiver henholdsvis fremgang, status quo og tilbagegang i danske data siden Konkurrenceevneredegørelse 2007, mens kasserne angiver Danmarks position i forhold til andre OECD-lande. □ angiver Danmarks placering i Konkurrenceevneredegørelse 2007. For den samlede vurdering opnås en placering i top fem, når Danmark ligger i top fem på mere end halvdelen af de viste områder. De opstillede mål refererer til figur 13.1 og figur 13.2 (Etableringsrater), figur 13.6 og figur 13.9 (Andelen af vækstiværksættere), figur 13.15 (Tidsforbrug og omkostninger ved etablering) og figur 13.11 og figur 13.12 (Venturekapital). * Kun sammenligning med 12 lande.

Tablet 13.2 Nye initiativer – 2007/2008

RÅDGIVNING

- Væksthusenes rådgivningstilbud er blevet udbygget. Væksthusene har etableret et udvidet samarbejde med private og offentlige rådgivere, herunder Teknologisk Institut, Connect Danmark, Danmarks Eksportråd, kommunal erhvervsservice og DI. Derudover er Startvækst.dk blevet relanceret i en ny udgave med fokus på vækstiværksættere. I de kommende år skal der udvikles nye webtilbud, der understøtter vækst i de nye og mindre virksomheder, og som tænkes sammen med væksthusenes vejledningsforløb.
- AcceleRace er et nyt udviklingsforløb for iværksættere med betydeligt internationalt vækstpotentiale. Forløbet vil fokusere på iværksætterens industri- og markedsforståelse samt forretnings- og eksekveringskompetencer. Forløbet er under udvikling og vil på sigt blive et tilbud tilknyttet de regionale væksthuse.

FINANSIERING

- En revision af etableringskontoordningen har forbedret opsparingsmulighederne og incitamenterne til etablering af nye virksomheder. Ordningen har eksisteret siden 2003, men med lovændringen er afskrivnings- og fradragsmulighederne efter etablering af en virksomhed blevet forbedret.
- Rammen for iværksætteres kom-i-gang-lån er hævet fra 500.000 kroner til en million kroner. Maksimumbeløbet hæves for at øge den gennemsnitlige lånestørrelse samt antallet af iværksættere, der søger.

KONKURS

- Konkursloven er i 2007 blevet ændret med henblik på at sikre en hurtigere og mere effektiv behandling af konkursboer. Loven indebærer bl.a., at skifteretten har fået en række nye tilsynsbeføjelser, så skifteretten i videre omfang kan pålægge kurator at fremme og afslutte bobehandlingen, og at flere frister for bobehandlingen er afkortet. Kurator er nu eksplicit forpligtet til at fremme bobehandlingen mest muligt, ligesom det skal indgå i vurderingen af kvaliteten af kurators arbejde, som skifteretten bl.a. foretager ved fastsættelsen af kurators vederlag, om kurator har fremmet bobehandlingen.

KULTUR

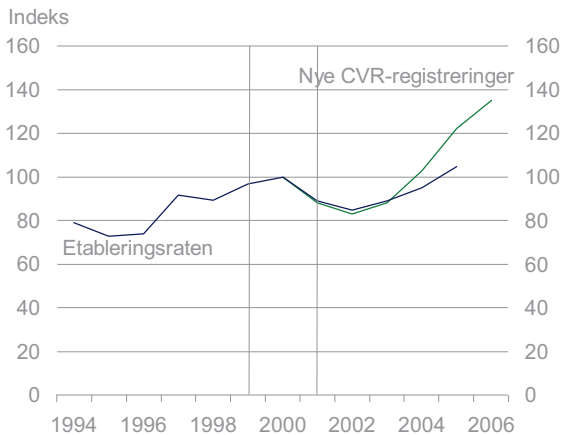
- V-dage er en kampagne til fremme af iværksætterkulturen. V-dagene blev afholdt i slutningen af 2007 med mere end 70 arrangementer om iværksætteri i løbet af en uge.
- Danmark skal deltage i Global Entrepreneurship Week 2008, der er en globalt koordineret indsats for at sætte fokus på iværksætteri.

Anm.: Større initiativer siden Konkurrenceanmeldelse 2007. Se appendiks 2 for en nærmere beskrivelse. Der henvises til kapitel 15 for omtale af administrative byrder.

Etablering af virksomheder

Etableringsraten har været stigende de seneste år. I 2005 startede der godt 17.500 nye virksomheder i Danmark, og etableringsraten har dermed nået det højeste niveau i det seneste tiår, se figur 13.1.

Figur 13.1 Udviklingen i etableringsraten og nye CVR-registreringer

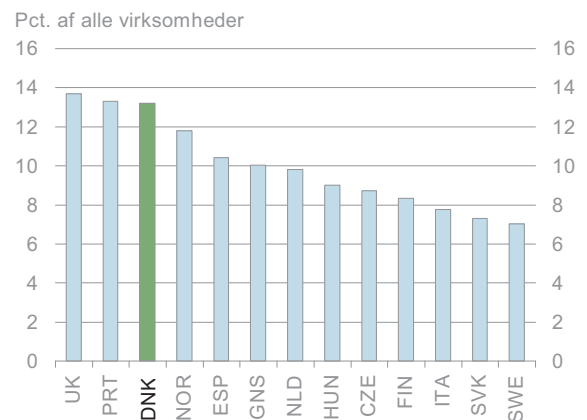
Anm.: 2000 er sat til indeks 100. Etableringsraten er nye danske virksomheder inden for momsregistrerede private byerhverv. Der er databrud i 1999 og 2001. CVR-registreringer er virksomheder, der er registreret inden for de private byerhverv hos Erhvervs- og Selskabsstyrelsen.

Kilde: Det Centrale Virksomhedsregister, Erhvervs- og Selskabsstyrelsen og Danmarks Statistik.

En fremskrivning ved hjælp af det centrale virksomhedsregister (CVR) peger på, at den positive tendens vil fortsætte i det kommende år. Tallet er dog behæftet med usikkerhed, da oprettelsen af holdingselskaber fx ikke er frasorteret i CVR-registreringerne. Derfor vil udviklingen i etableringsraten formentlig ikke være helt så positiv, som CVR-registreringerne indikerer.

I Danmark er ca. 13 pct. af alle virksomheder under et år gamle. Det placerer Danmark på en tredjeplads blandt EU-landene, hvilket er tre pladser højere end i sidste års konkurrenceevneredegørelse, se figur 13.2.

Figur 13.2 Etableringsrater, 2005

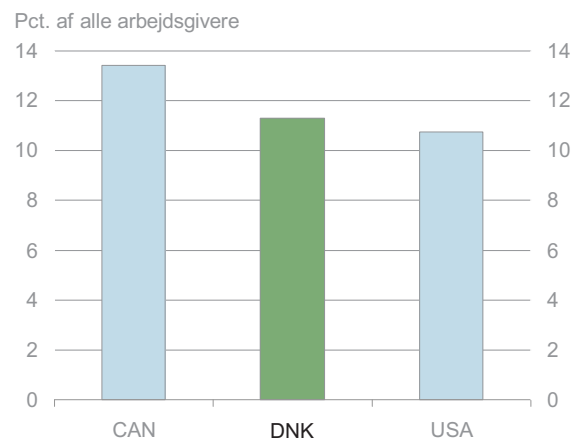

Anm.: Antal nye virksomheder i pct. af samtlige virksomheder. Nye virksomheder har virket under et år. GNS er uvejet gennemsnit af de 12 lande. Sidste års placering er reguleret på baggrund af nye data for Portugal.

Kilde: Eurostat og særkørsel hos Danmarks Statistik.

I USA og Canada opgøres ikke etableringsrater, men nye arbejdsgivere. I Danmark var 11,3 pct. af arbejdsgiverne nye i 2003. Det var en højere andel end i USA, men lavere end i Canada, se figur 13.3.

Figur 13.3 Andelen af nye arbejdsgivere, 2003

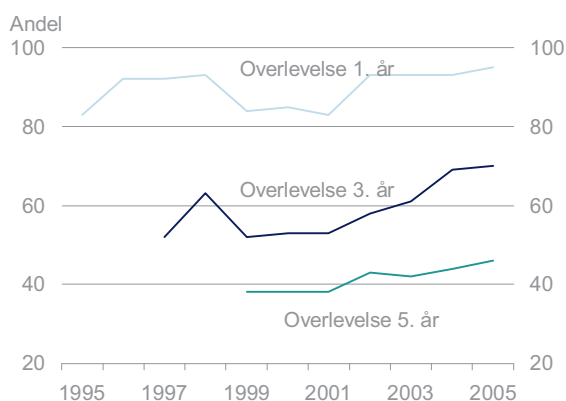
Anm.: Nye virksomheder med mindst én ansat, eller som fik deres første ansatte i 2003 ud af den samlede mængde af arbejdsgivere. Data er ikke opdateret siden sidste års redegørelse.

Kilde: Statistics Canada, Bøgh-Nielsen (2006) og US Small Business Administration.

Overlevelse blandt nye virksomheder

Det er ikke alle de nye virksomheder, der overlever de første år. 70 pct. af de virksomheder, der startede i 2002 var stadig aktive i 2005, se figur 13.4.

Figur 13.4 Overlevelse, nye virksomheder, 1995-2005

Anm.: Andelen af nye virksomheder, der stadig lever efter et givent antal år. Fx angiver 2004 for "Overlevelse 5. år" andelen af de virksomheder, som startede i 1999, og som stadig er aktive i 2004.

Kilde: Danmarks Statistik.

Andelen af nye virksomheder, der overlever det første år, er steget siden 2001. Det skal dog ses i lyset af den positive konjunkturudvikling. Analyser viser, at nye virksomheder inden for brancherne *Videnservice*, *Bygge og anlæg* samt *Industri* har højere overlevelse end fx *Detailhandel* eller *Hotel og restauration*.¹

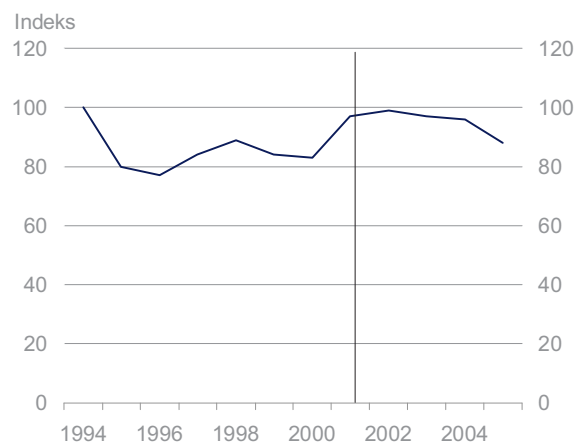
Det er ikke nødvendigvis et problem, at nye virksomheder lukker. Virksomheder lukker af mange forskellige årsager. Iværksætteren kan fx have fået et mere attraktivt job eller være gået på pension. Analyser viser tilsvarende, at det både for samfundet og iværksætternes efterfølgende lønindkomst er bedst

¹ Vækst og dynamik i nye virksomheder; - 5. statistiske portræt, EBST 2005 og Iværksættere og nye virksomheder; nøgletal 2006, EBST 2006

at få lukket de urentable virksomheder hurtigst muligt.²

Virksomheder med eksport i etableringsåret har både større sandsynlighed for at overleve og for at opnå højere vækst.³ I de senere år har andelen af nye eksportorienterede virksomheder ligget relativt stabilt på omkring 7 pct., se figur 13.5.

Figur 13.5 Andel af virksomheder med eksport i etableringsåret, 1994-2005

Anm.: Andelen af nye virksomheder med eksport i etableringsåret. 1994 = 100. Opgørelsesmetoden er ændret i år 2001.

Kilde: Danmarks Statistik.

Vækst i de nye virksomheder

Vækstiværksætterne er en lille gruppe af virksomheder, der vokser særligt hurtigt. Disse virksomheder udgør mellem 4 og 8 pct. af de nye virksomheder i Danmark, alt efter hvilken definition man anvender.

Vækstiværksætterne står for en stor del af jobskabelsen i de nye virksomheder og skaber typisk bedre lønnede og mere produktive jobs end de eksisterende virksomheder.⁴

Konkurrenceevneredegørelse 2008 opererer med to definitioner af vækstiværksættere.

² Vækstrededegørelse 2007.

³ Iværksætterindeks 2007, EBST 2007 og Iværksættere og nye virksomheder; nøgletal 2006, EBST 2006

⁴ Vækstrededegørelse 2005 og Vækstrededegørelse 2007.

Den ene er videreført fra sidste år, mens den anden er en ny definition udviklet af OECD og Eurostat, se boks 13.1.

Den tidligere anvendte definition er en dansk definition, der er anvendelig på data, der stammer fra en kommerciel database fra Bureau van Dijk. Data herfra skal fortolkes med forsigtighed, da datamaterialet ikke er fra de nationale statistikbureauer og ikke er lige dækkende for alle lande.

For at skaffe bedre internationalt sammenlignelige data har OECD i samarbejde med Eurostat, og på blandt andet dansk foranledning, påbegyndt et arbejde med at indsamle registerbaserede iværksætterdata. Som led i arbejdet har de også udviklet en international definition af vækstiværksættere. Det er tanken, at Danmark på længere sigt vil benytte OECD's definition og data. I år præsenteres nogle af de første resultater, men der er endnu ikke data fra et tilstrækkeligt antal lande til at lade den erstatte opgørelsen fra Bureau van Dijk, se boks 13.1.

Boks 13.1 Definitioner af vækstiværksættere

Den tidligere anvendte definition:

Vækstiværksættere er alle nye virksomheder – op til fem år ved vækstperiodens begyndelse – med en gennemsnitlig vækst i antal ansatte på mere end 60 pct. over en toårig periode og en årlig vækst på mere end 20 pct. og som har 15+ ansatte ved vækstperiodens begyndelse. Procentdelen af vækstiværksættere måles i forhold til antallet af nye virksomheder med 15+ ansatte i vækstperiodens begyndelse. En tilsvarende definition benyttes til at måle vækst i omsætning. Et gennemsnit af disse to definitioner ligger til grund for figur 13.6.

OECD's nye definition:

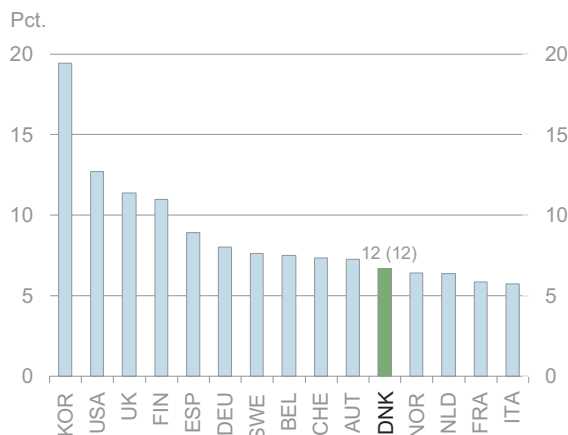
Vækstiværksættere er alle nye virksomheder, mellem et og fem år ved vækstperiodens begyndelse, med en gennemsnitlig vækst på mere end 72,8 pct. (20 pct. årligt) over en treårig periode. Der er både en indikator for vækst i antal ansatte og i omsætning. De nye virksomheder skal have 10+ ansatte ved vækstperiodens begyndelse.

OECD arbejder efter ønske fra bl.a. Danmark også på at indføre en definition af minivækstiværksættere, hvor kravet til antal ansatte ved vækstperiodens begyndelse er 5+ i stedet for 10+.

Vækstiværksættere måles som andel af alle nye virksomheder med henholdsvis 5+ og 10+ ansatte ved vækstperiodens begyndelse. Grænserne ved 5 og 10 ansatte er sat for at undgå, at små virksomheder med stor procentvis vækst, men lille absolut vækst, bliver kategoriseret som vækstiværksættere. OECD's definitioner ligger til grund for figur 13.8 og 13.9.

Målt efter den tidligere anvendte definition har Danmark bibeholdt sin samlede placering på andelen af vækstiværksættere, se figur 13.6.

Figur 13.6 Andel af vækstiværksættere – (tidligere definition), 2005

Anm.: Figuren benytter den tidligere anvendte definition af vækstiværksættere, se boks 13.1 og viser gennemsnittet af andelen af nye virksomheder med vækst i henholdsvis omsætningen og ansatte på over 60 pct. fra 2003 til 2005. Årets måling er ikke direkte sammenlignelig med sidste års måling, da metoden og datagrundlaget er blevet forbedret. Der mangler data for Polen i årets måling. Polen indgår i placeeringsopgørelsen.

Kilde: Beregninger fra Iværksætterindeks 2007 på grundlag af Bureau van Dijk, EBST 2007.

Den nye OECD definition er baseret på de national statistikkontorers officielle virksomhedsregistre, og resultaterne er derfor behæftet med mindre usikkerhed. Foreløbig er der imidlertid kun data for Danmark, Sverige og Canada. OECD regner med at have data for minimum 15 lande til næste års Konkurrenceevnerede-gørelse.

Boks 13.2 Beregning af vækstiværksættere i 2005

Minivækstiværksættere

Ud af godt 280.000 danske virksomheder i 2002 betragtes de 71.758, som nyere (etableret i årene 1997-2001).

Heraf var der 8.556 virksomheder, der havde 5 eller flere ansatte (11,9 pct.)

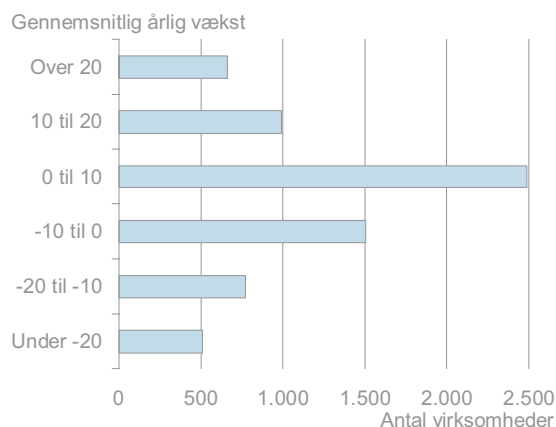
Heraf havde 7,7 pct. – svarende til 661 virksomheder – en gennemsnitlig årlig vækst på mindst 20 pct. i antallet af ansatte. Væksten beregnes over en treårig periode, 2002-2005

Vækstiværksættere

Der var 3.858 unge virksomheder med mere end 10 ansatte i 2002. Heraf havde 231 mindst 20 pct. gennemsnitlig årlig vækst i antallet af ansatte i perioden 2002 til 2005 (6,0 pct.)

Af de nye virksomheder med mere end fem ansatte i 2002 havde godt 650 mere end 20 pct. vækst om året i perioden 2002-2005. De fleste nye virksomheder havde en vækst på mellem 0 og 10 pct., se figur 13.7.

Figur 13.7 Vækst i ansatte i nye virksomheder med 5+ ansatte, 2002-2005

Anm.: Antallet af nye virksomheder i 2002 med mere end fem ansatte, fordelt på procentmæssige vækst i antallet af ansatte i perioden 2002-2005. Grænseværdierne er taget med i det højeste vækstinterval.

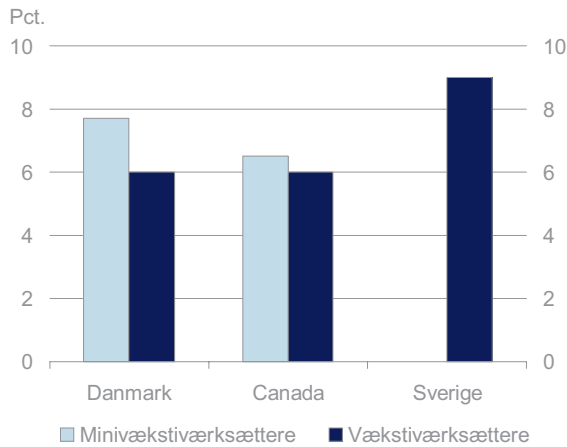
Kilde: Egne beregninger på data fra Danmarks Statistik.

Danmark havde færre vækstiværksættere end Sverige, men ligeså mange som Canada. Sammenlignet med beregningerne på bag-

grund af den tidligere definition er Danmark ifølge OECD's definition en anelse længere efter Sverige, se figur 13.8.

Figur 13.8 Vækstiværksættere ifølge OECD's nye definition

Anm.: Andel af minivækstiværksættere og vækstiværksættere målt på vækst i antal ansatte, for definition se boks 13.1. Der er ingen opgørelse af minivækstiværksættere for Sverige. Danske og svenske data måler vækst i perioden 2002-2005. De canadiske data måler vækst i perioden 2001-2004.

Kilde: Egne beregninger.

Andelen af nye virksomheder med mere end fem ansatte og høj vækst har været stigende i de senere år. Det gælder særligt hvis man ser på vækst i omsætning, mens vækst opgjort i antal ansatte kun har været svagt stigende. En tilsvarende udvikling gør sig gældende for andelen vækstiværksættere blandt nye virksomheder med mere end 10 ansatte. Den høje andel i 2002 kan til dels tilskrives den høje aktivitet i it-sektoren i perioden 1999 til 2002, se figur 13.9.

Figur 13.9 Andelen af minivækstiværksættere blandt fem år gamle virksomheder

Anm.: Andel af minivækstiværksættere målt på henholdsvis vækst i antal ansatte og vækst i omsætning, for definition se boks 13.1.

Kilde: Egne beregninger på data fra Danmarks Statistik.

Rammevilkår for iværksættere

Der er mange faktorer, der har indflydelse på etablering af og vækst i nye virksomheder.⁵ Disse rammevilkår inkluderer bl.a. iværksætternes adgang til kapital, de administrative byrder iværksætteren møder, iværksætternes kompetencer og konkurslovgivningen, se figur 13.10.

I dette afsnit belyses fire af de centrale rammebetingelser for iværksætteri:

- Finansiering
- Administrative byrder
- Konkursregler
- Iværksætterkultur

⁵ Iværksætternes rammevilkår er yderligere belyst i Iværksætterindeks 2007, EBST 2007.

Figur 13.10 Rammevilkår for iværksættere

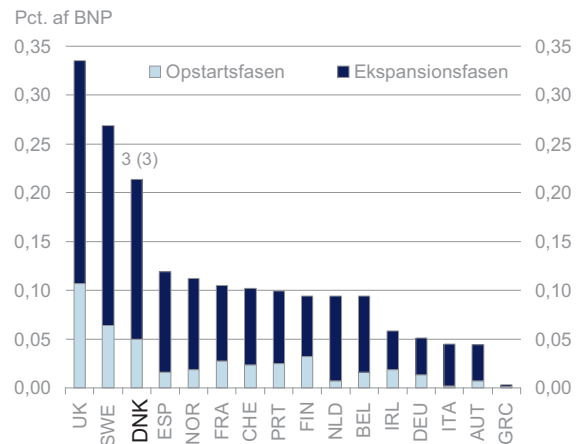
Finansiering

Adgang til kapital i form af lån og ventureinvesteringer er vigtig for etableringen af virksomheder.

Nye virksomheder har forskellige behov for kapital. For innovative iværksættere kan især venturekapital være en vigtig kilde til udvikling og vækst. Venturekapital er kendetegnet ved, at virksomheden både tilføres kapital og kompetencer fra investor.

Målt i procent af BNP er det danske venturemarked blandt de største i Europa – kun overgået af Storbritannien og Sverige. Begge disse lande har imidlertid øget deres forspring i forhold til sidst måling. Især Storbritannien har øget sine ventureinvesteringer markant og har overtaget førstepladsen fra Sverige. Den gode danske placering skyldes både høje opstarts- og ekspansionsinvesteringer, se figur 13.11.

Figur 13.11 Ventureinvesteringer i opstarts- og ekspansionsfasen, pct. af BNP, 2004-2006

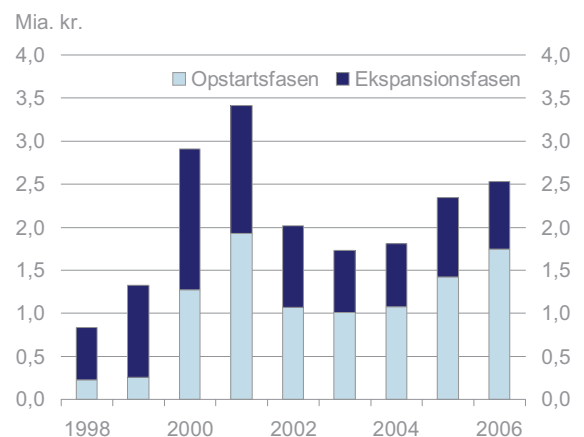

Anm.: Gennemsnitlige ventureinvesteringer i pct. af BNP, 2004-2006. Der medtages et treårigt gennemsnit for at dæmpe for udsving fra de enkelte år. Danmarks gode placering skyldes delvis en enkelt stor investering i 2005, se Factbook.dk.

Kilde: EVCA.

Det danske venturekapitalmarked toppede i 2001, hvor der blev investeret markant i nye it-virksomheder. Efter 2001 faldt værdien af mange af disse virksomheder, og samtidig faldt investeringerne. Faldet var dog mindre end i mange andre lande. Investeringerne er steget jævnt siden 2003, se figur 13.12.

Figur 13.12 Danske ventureinvesteringer, 1998-2006

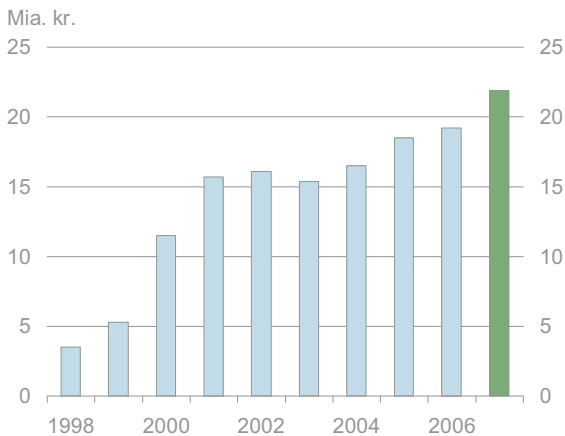

Anm.: Opstartsfasen dækker seed-investeringer og opstartsinvesteringer. Afgrænsningen og opgørelsesmetoden er forskellig fra de internationale data.

Kilde: Vækstfonden.

Mængden af kapital under forvaltning er ligeledes steget i de seneste 10 år. Fremgangen skyldes både, at de eksisterende fonde har rejst yderligere kapital samt tilgang af fonde med et større kapitalgrundlag end de fonde, der har forladt markedet, se figur 13.13.

Figur 13.13 Kapital under forvaltning i ventureselskaber i Danmark

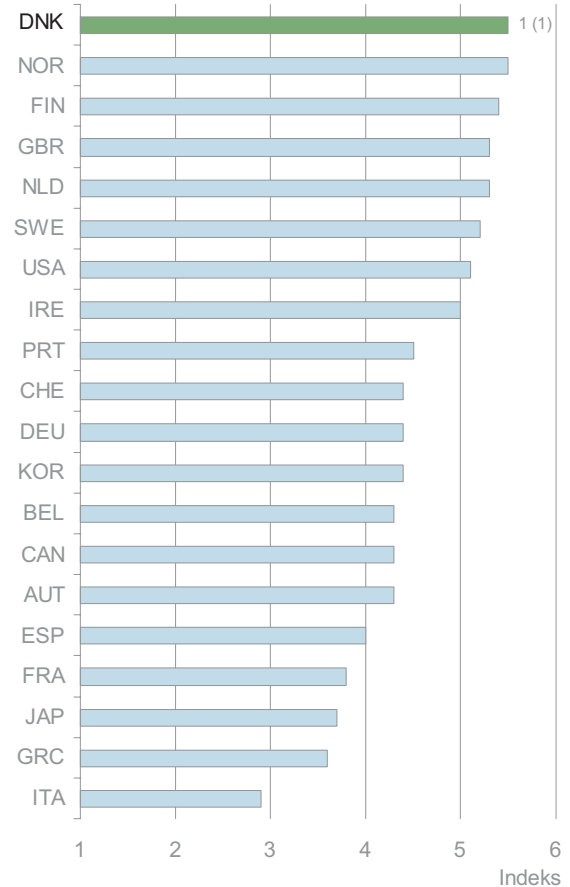

Anm.: Udviklingen i den samlede kapital under forvaltning i ventureselskaber i Danmark.

Kilde: Vækstfonden.

Adgang til lånefinansiering er vigtig for en stor andel af de nye virksomheder. Ifølge World Economic Forum er Danmark det land i verden, hvor der er lettest adgang til banklån på baggrund af en god forretningsplan. Da opgørelsen alene baserer sig på ekspertvurderinger, skal resultaterne fortolkes med forsigtighed, se figur 13.14.

Figur 13.14 Adgang til lånefinansiering, 2007

Anm.: Indikatoren er baseret på en ekspertrundspørge. Karakteren 1 svarer til vurderingen *umulig*, karakteren 7 svarer til vurderingen *let*. Opgørelsen er ændret i forhold til sidste år, da opgørelsen i år medtager de to nyeste målinger og ikke som tidligere et treårigt gennemsnit.

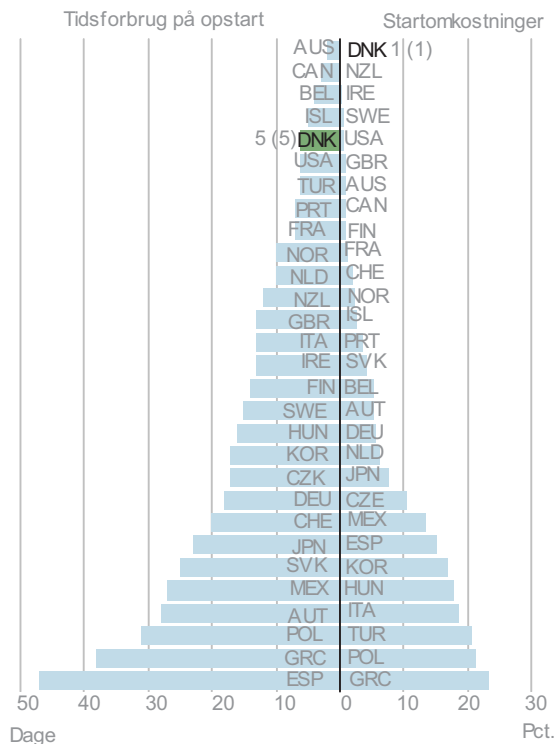
Kilde: World Economic forum, The Global Competitiveness Yearbook 2007-2008.

Administrative byrder

Administrative byrder gør det mindre attraktivt at starte og drive virksomhed, fordi byrderne koster virksomhederne penge i form af arbejdstimer.

Det er relativt nemt og billigt at starte virksomhed i Danmark. Det tager 6 dage at få registreret en virksomhed, hvilket placerer Danmark på en delt femteplads. Samtidig er Danmark det eneste OECD land, hvor der ikke er nogen udgifter forbundet med etablering af virksomhed, se figur 13.15.

Figur 13.15 Tidsforbrug og omkostninger ved etablering, 2007

Anm.: Antal dage, det tager at få registreret en ny virksomhed, og omkostninger som procent af GNI per indbygger.

Kilde: Verdensbanken, Doing Business 2008.

Konkurslovgivningen

Reguleringen af konkursområdet kan formentlig påvirke iværksætteraktiviteten på flere måder. Hvis det fx er vanskeligt at få gældssanering efter en konkurs, kan det betyde, at konkursramte har svært ved at starte virksomhed op igen. Effekten på iværksætteraktiviteten kan forstærkes af, at konkursramte findes i den gruppe, der har demonstreret deres lyst til at starte op, og som formentlig har lært noget af deres første forsøg. Samtidig kan det afskrække folk fra at starte virksomhed, hvis det at fejle har meget store økonomiske konsekvenser. Endelig kan reguleringen af konkursområdet understøtte en kultur, hvor det bliver anset som uacceptabelt at tage risici og fejle.

Reguleringen af konkursområdet er en balancegang. Der skal tages hensyn til både de konkursramte og kreditorerne. Det er ikke

hensigtsmæssigt, at konkursramte skal forblive i bundløs gæld og ikke have mulighed for at starte virksomhed igen efter en ærlig konkurs. Samtidig skal kreditorerne have den størst mulige andel af deres udestående igen ved konkurs.

Verdensbanken gennemfører hvert år en international spørgeskemaundersøgelse, hvor tidsforbruget og omkostningerne forbundet med behandlingen af et konkursbo estimeres. I denne måling ligger Danmark på en delt ellefteplads, når det gælder tidsforbruget. Ifølge den seneste måling fra 2007 tager det lidt mere end et år (1,1 år) at behandle boet i Danmark. Det er en markant forbedring i forhold til 2006, hvor sagsbehandlingenstiden var estimeret til tre år.⁶ Forbedringen betyder, at afstanden til top 5 er reduceret til to måneder i 2007, se figur 13.16.

Omkostningerne i forbindelse med konkursbehandlingen af en virksomhed er i Danmark estimeret til at være fire procent af boets værdi. Det placerer Danmark på en delt andenplads sammen med ti andre lande. Det er kun i Norge, at omkostningerne i forbindelse med konkurssager er mindre.

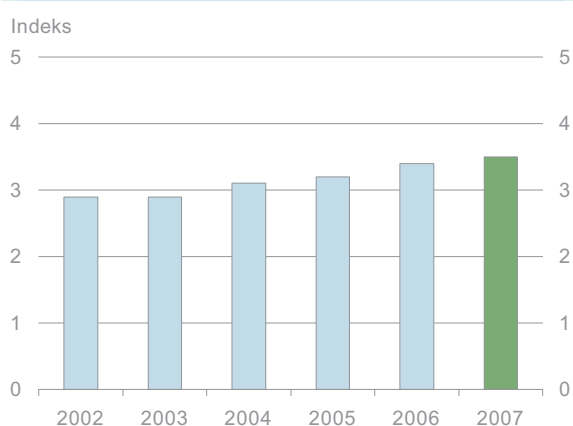
Resultatet af undersøgelsen er i lighed med de foregående år behæftet med nogen usikkerhed, da undersøgelsen bygger på advokaters vurderinger af en case, se figur 13.16.

⁶ Forbedringen kan til dels forklares med ændringen af konkursloven, se tabel 13.2.

GEM-konsortiet⁷ gennemfører hvert år en spørgeskemaundersøgelse blandt en gruppe eksperter, der bl.a. indeholder et spørgsmål om, hvor attraktivt det er at være iværksætter i Danmark. Udviklingen i disse svar tyder på, at det går fremad med iværksætterkulturen i Danmark. Disse data skal dog fortolkes med nogen forsigtighed, da der er tale om en ekspertundersøgelse med 36 deltagere, se figur 13.18.

Figur 13.18 Ekspertvurderinger af iværksætterkulturen i Danmark

Anm.: Baseret på ekspertvurderinger om prestige forbundet med iværksætteri som karrierevej. Den højeste vurdering er 5 og den laveste 1.

Kilde: Schøtt 2007.

Iværksætterkulturen bliver bl.a. påvirket af, om iværksætteri er en integreret del af uddannelsessystemet. GEM-undersøgelsens konklusioner i forhold til uddannelse i iværksætteri er, at Danmark ligger noget efter de bedste lande. Danmark har dog forbedret sin score over de senere år. Data fra OECD og GEM tyder på, at Danmark er længst efter de bedste lande, når det gælder om at integrere iværksætteri på universitetsniveau, mens det går bedre på de lavere uddannelsesniveauer.

⁷ Global Entrepreneurship Monitor (GEM) er et internationalt forskningsprogram om iværksætteri. Hvert år gennemføres i 30-40 lande telefoninterviews om holdninger til og deltagelse i iværksætteraktivitet samt en spørgeskemaundersøgelse blandt eksperter i iværksætteri.

Det finansielle system	219
Investeringsniveauet	219
Effektivitet af kapitalformidling	220
Aktiemarkedet	220
Risikovillig kapital	222
Alternative markedspladser	223
Boligfinansiering	223
Bankmarkedet	224
Rammevilkår for det finansielle system	226

Et velfungerende finansielt marked er kendetegnet ved at være effektivt og stabilt og bidrager til at sikre den mest optimale placering af virksomhedernes investeringer og husholdningernes opsparing. Et velfungerende marked øger den generelle velstand i samfundet.

Høj effektivitet opnås blandt andet ved, at sektorens selskaber konkurrerer med hinanden. Konkurrence er med til at sikre, at husholdningerne ikke betaler for meget og at virksomhederne får det højst mulige afkast af deres investeringer. Forudsætningen for en effektiv og stabil sektor er, at alle i og uden for den finansielle sektor har tillid til markedet. Både effektivitet og stabilitet sikres bedst ved at skabe de bedst mulige rammevilkår for alle markedets aktører.

Danske virksomheders bruttoinvesteringer ligger over gennemsnittet for OECD landene. I forhold til Konkurrenceedevneredegørelse 2007 er placeringen uændret.

Aktiemarkedets effektivitet er på vej fremad. Det skyldes større konkurrence på markedet via distributionssiden såvel som fra andre børser.

Det danske marked for noterede og unoterede aktier er inde i en positiv udvikling. Begge markeder er dog stadig mindre end i andre sammenlignelige lande.

Det danske marked for boligfinansiering er stort i sammenligning med andre landes. Det giver virksomheder og husholdninger mulighed for at vælge mellem mange forskellige produkter til en konkurrencedygtig pris i forhold til andre lande.

Bankmarkedets effektivitet er høj sammenlignet med andre lande, og Danmark har forbedret sin placering yderligere det seneste år. Rentemarginalen for ind- såvel som udlån er faldet de seneste år, så forskellen til euro-området er yderligere indsnævret. Det er også et tegn på, at konkurrencen mellem bankerne er øget.

Tabel 14.1 Hvordan ligger Danmark i forhold til andre lande?

	Placering blandt OECD-landene			
	Seneste års udvikling i DNK	Under gennemsnit	Midterfelt	Top 5
Virksomheders bruttoinvesteringer	—		■	
Effektivt aktiemarked*	➔	■		
Effektivt marked for boligfinansiering*	—			■
Effektivt bankmarked*	➔		□	■
Samlet vurdering	➔		■	

Anm.: ➔, — og ■ angiver henholdsvis fremgang, status quo og tilbagegang i danske data siden Konkurrenceedevneredegørelse 2007, mens kasserne angiver Danmarks position i forhold til andre OECD-lande. For den samlede vurdering opnås en placering i top fem, når Danmark ligger i top fem på mere end halvdelen af de viste områder.* angiver sammenligning med euroområdet. De opstillede mål refererer til figur 14.2 (Virksomheders bruttoinvesteringer), figur 14.7 (Effektivitet aktiemarked), figur 14.14 (Effektivitet bankmarked) og figur 14.11 (Effektivitet marked for boligfinansiering).

Danmark ligger blandt de lande, der hurtigst implementerer EU direktiver på det finansielle område. Det øger muligheden for konkurrence fra udlandet og for, at danske selskaber kan konkurrere i udlandet. Det stimulerer effektiviteten.

Dansk lovgivning ligger også i 2008 i top med hensyn til at tilgodese bankernes mulighed for at ekspandere og udvikle nye produkter. I forhold til juridisk sikkerhed på værdipapirmarkedet ligger Danmark også i top fem i OECD.

Tablet 14.2 Nye initiativer – 2007/2008

STØRRE ÅBENHED OM SPILLEREGLERNE PÅ DE FINANSIELLE MARKEDER OVERHOLDES

- Åbenhed omkring Fondsrådets og Det Finansielle Virksomhedsråds afgørelser og Finanstilsynets forbrugerrettede tilsyn m.v.: Formålet med loven er at skabe mere åbenhed om Fondsrådets og Det Finansielle Virksomhedsråds afgørelser og arbejde, så offentligheden får indsigt i, om spillereglene på de finansielle markeder overholdes. Ligeledes øges åbenheden på forbrugerområdet ved, at reglerne om offentlighed om tilsynet med forbrugerbeskyttende regler på det finansielle område bringes på linje med, hvad der eksisterer for andre brancher.

RISIKOVILLIG KAPITAL

- Økonomi- og erhvervsministeren har nedsat et udvalg om fremtidens marked for risikovillig kapital. Formålet er undersøge, hvordan den risikovillige kapital – herunder de eksisterende statslige midler på området – i højere grad kan understøtte målsætningen om at skabe flere nye vækstvirksomheder.

BOLIGFINANSIERING

- En ny lov vedr. boligfinansiering har bevirket, at bankerne på linje med realkreditinstitutterne har fået lov til at udstede de såkaldt særligt dækkede obligationer (SDO). SDO'erne adskiller sig fra traditionelle realkreditobligationer ved, at pantets værdi skal overvåges i hele lånets løbetid. Institutterne kan frit vælge mellem to sæt regler for belåningsgrænser, løbetider og afdragsfrihed. SDO'erne vil skabe mere konkurrence på boliglån og give forbrugerne flere valgmuligheder. Fra juli 2007 blev det muligt for penge- og realkreditinstitutter at tilbyde boligfinansiering på baggrund af særligt dækkede obligationer.

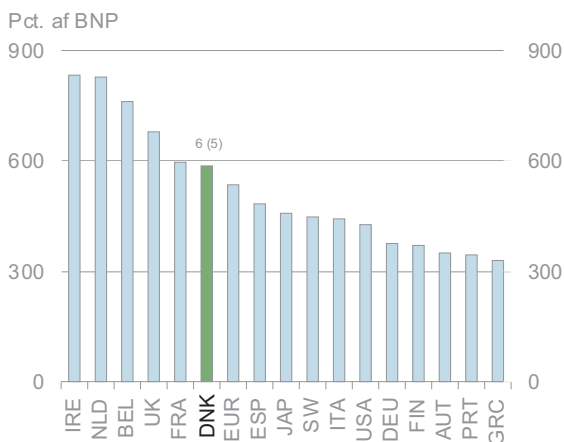
Anm.: Større initiativer siden Konkurrenceedvneredegørelse 2007. Se appendiks 2 for en nærmere beskrivelse.

Det finansielle system

Den overordnede rolle for den finansielle sektor er at formidle kapital til virksomheder og husholdninger, som desuden bruger det finansielle marked til at foretage investeringer og placere opsparing.

Den finansielle sektor i Danmark er forholdsvis stor sammenlignet med andre lande, se figur 14.1. Det er specielt obligationsmarkedet, som er stort i Danmark.

Figur 14.1 Kapitalmarkedets størrelse

Anm.: Gennemsnit for perioden 2001 – 2006. Udregnet som summen af (i) aktiemarkedets kapitaliseringsgrad (ii) banklån (iii) indenlandske obligationer. I forhold til Konkurrenceevneredegørelse 2007 indgår også den offentlige sektor i opgørelsen.

Kilde: Global Financial Stability Report, okt. 2007.

Den samfundsmæssige betydning af den finansielle sektor er stor. Det er derfor vigtigt, at den finansielle sektor er effektiv og velfungerende.

Opretholdelsen af en stor og effektiv finansiell sektor er bl.a. betinget af, at såvel husholdninger som selskaber i og uden for sektoren har tillid til det finansielle system. Manglende tillid til systemet betyder, at efterspørgslen efter finansielle produkter vil være mindre. En mindre efterspørgsel efter finansielle produkter fører til, at den økonomiske vækst begrænses.

Tillid til den finansielle sektor skabes bl.a. gennem gode rammevilkår for både brugere

og producenter af finansielle produkter og services.

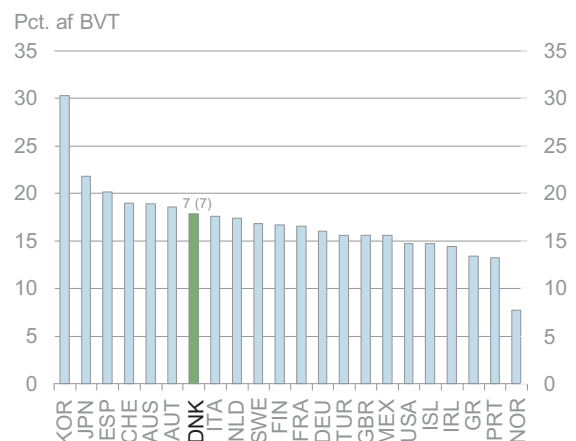
En anden vigtig faktor for at have en effektiv finansiell sektor er konkurrence. Konkurrence sikrer produktinnovation, lavere priser på fx lån, samt højere afkast på opsparing og investeringer. Konkurrence er dermed med til at skabe en mere dynamisk og effektiv finansiell sektor.

Investeringsniveauet

En væsentlig forudsætning for økonomisk vækst er, at produktionsapparatet opretholdes og udbygges. Det sker ved, at virksomhederne foretager investeringer ved enten at bruge egen – eller fremmedkapital.

Danske virksomheder investerer årligt, hvad der svarer til ca. 18 pct. af BVT i fysisk kapital som fx maskiner, transportmidler og bygninger. Dermed ligger Danmark i den øverste tredjedel blandt OECD landene, se figur 14.2.

Figur 14.2 Bruttoinvesteringer, gns. per år, 2001-2006

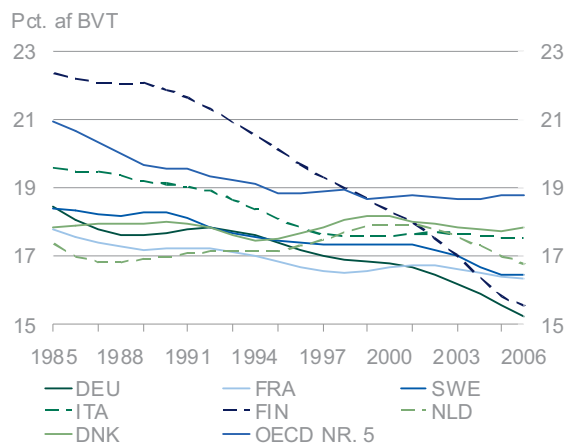

Anm.: Investeringer, ekskl. boliger, i pct. af bruttoværditilvækst (BVT), gennemsnit per. år, 2001-2006. Investeringsniveauet i et enkelt land afhænger meget af konjunktursituationen i landet, men hvis investeringerne betragtes over en lang årrække, kan der ses på, om der er nogle underliggende tendenser for enkelte lande.

Kilde: SourceOECD.

De danske investeringer har ligget på et relativt konstant niveau uden de store udsving i mange år. I forhold til nr. 5 i OECD er forskellen indsnævret. I flere andre lande er investeringsniveauet faldet de senere år, se figur 14.3.

Figur 14.3 Investeringer i udvalgte lande

Anm.: Investeringer, ekskl. boliger, i pct. af bruttoværditilvækst (BVT).

Kilde: SourceOECD.

Effektivitet af kapitalformidling

I det følgende behandles henholdsvis aktiemarkedet herunder risikovillig kapital, markedet for boligfinansiering og bankmarkedet.

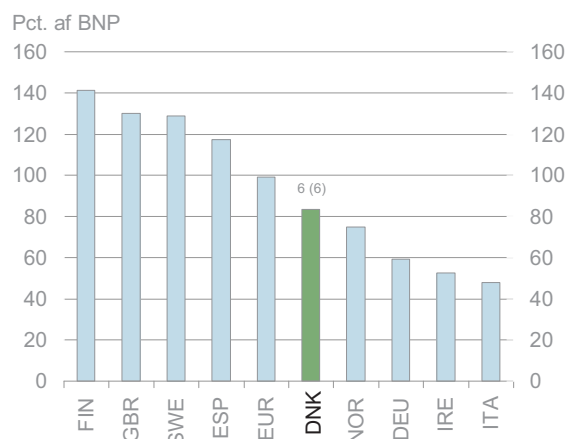
For alle markederne gælder der, at der ikke findes et entydigt mål for markedets effektivitet. De viste indikatorer skal derfor tolkes med forsigtighed og læses i sammenhæng, for at et helhedsindtryk kan dannes.

Aktiemarkedet

Et stort og likvidt aktiemarked er med til at sikre en effektiv kapitalformidling. Et stort og likvidt aktiemarked er kendetegnet ved mange og hyppige handler og ved, at det fylder meget i den samlede finansiering af virksomheder og husholdningers investeringer og opsparing.

Ultimo 2007 havde det danske aktiemarked en størrelse, der svarer til 83 pct. af BNP. Det danske marked for noterede aktier er mindre end i sammenlignelige lande som Sverige og Finland, men på linje med størrelsen af markedet i Norge. Danmarks placering er uændret i forhold til 2006, se figur 14.4.

Figur 14.4 Aktiemarkedets størrelse, ultimo 2007

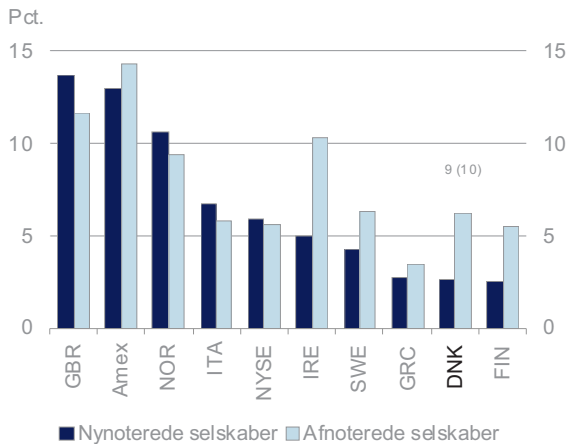

Anm.: EUR er Euronext; BEL, FRA, NLD og PRT, og BNP er opgjort som summen af de respektive landes BNP. Aktiemarkedets værdi er opgjort som markedskapitaliseringen.

Kilde: FESE, Eurostat, og OMX Exchanges.

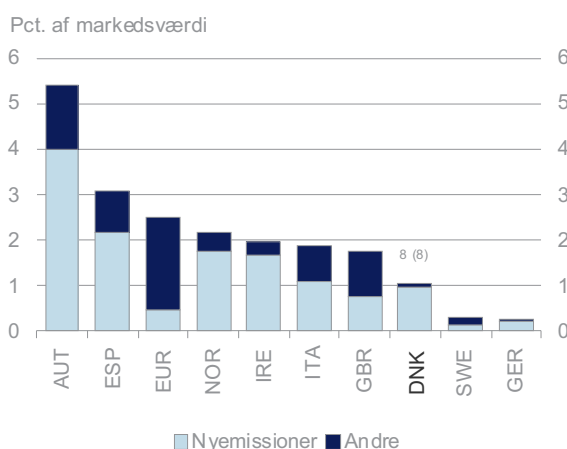
Det danske aktiemarkeds størrelse sammenlignet med andre lande skal ses i lyset af, at den danske erhvervsstruktur er præget af mange små og mellemstore virksomheder.

I perioden 2002 til 2006 er antallet af afnoteringer højere end antallet af nynoteringer, se figur 14.5. Det er en tendens, der er fortsat i 2006 om end i mindre omfang end tidligere. I forhold til Konkurrenceevneredegørelse 2007 er placeringen målt på nynoteringer forbedret med en enkelt plads. Det samlede billede peger dog alt andet lige i retning af en reduktion af størrelsen af aktiemarkedet.

Figur 14.5 Ny- og afnoteringer på fondsbørsen, gns. 2002-2006

Anm.: Pct. af antal noterede selskaber. Flere børser er udgået ift. Konkurrenevneredegørelse 2007 grundet manglende oplysninger vedr. af- og nynoterede selskaber. Finland bruger 2001-2005 tal.
Kilde: WFE, FESE og OMX.

Virksomheder kan rejse kapital ved at ny- eller genudstede aktier over børsen. Sammenlignet med andre lande, bruger danske virksomheder dog kun denne mulighed i et relativt beskedent omfang. I perioden 2002-2006 blev der i Danmark gennemsnitlig rejst kapital i et omfang, der svarer til 1 pct. af markedsværdien, se figur 14.6.

Figur 14.6 Rejst kapital over børsen, gns. 2002-2006

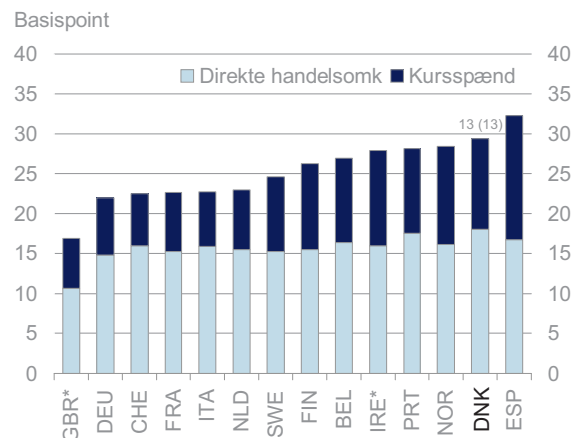
Anm.: EUR er Euronext; BEL, FRA, NLD og PRT. Andre dækker over genudgivelser (udvidelse af aktiebeholdning).

Kilde: WFE, FESE og OMX.

Et stort og velfungerende aktiemarked er med til at sikre en effektiv kapitalformidling til lavest mulige omkostninger. De direkte handelsomkostninger og omsætningshastigheden på aktiemarkedet afspejler, hvor effektivt markedet er til at tiltrække kapital.

Det danske aktiemarkeds effektivitet i forhold til andre lande målt på, hvad det koster at handle aktier viser, at det er forholdsvis dyrt at handle aktier på det danske marked. Det er både kursspænd og de direkte handelsomkostninger, der generelt er højere i Danmark end i sammenlignelige lande.

I forhold til 2005 er de direkte handelsomkostninger og kursspændet faldet i Danmark fra ca. 33 basispoint til ca. 29 basispoint ultimo 2007, se figur 14.7.

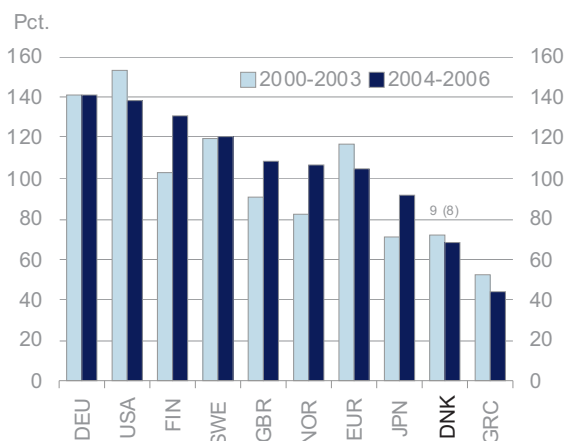
Figur 14.7 Handelsomkostninger og kursspænd, ultimo 2007

Anm.: 100 basispoints = 1 procentpoint. Direkte handelsomkostninger (kurtage m.v.) samt omkostninger ifm. kursspænd ved aktiehandel indberettet af internationale institutionelle investorer. Opgjort som basispoint. * Kun omkostninger ved salgsinitierede handler, da købsinitierede handler er pålagt en stempelafgift. Kursspændet er et effektivt kursspænd opgjort ved at vægte markedsværdien af de institutionelle investorers handler.

Kilde: Elkins/McSherry.

Effektiviteten målt på omsætningshastigheden er relativt beskeden, se figur 14.8. Det kan skyldes markedets beskedne størrelse og dermed, at efterspørgslen efter danske aktier er relativt beskeden i forhold til lande med internationalt kendte markedspladser.

Figur 14.8 Omsætningshastigheden på aktiemarkederne

Anm.: Landebetegnelser dækker over omsætning af indenlandske selskabers aktier over indenlandske børsnoterede selskabers markedsværdi. EUR er Euronext (BEL, FRA, NLD og PRT).

Kilde: World Federation of Exchanges, OMX, Eurostat, Nationalbanken og Statistiska Centralbyran.

Generelt er konkurrencen på det danske aktiemarked øget de senere år. Det er sket på distributionssiden ved, at handel via netbank har afløst den personlige betjening. Konkurrencen har bl.a. medført, at kurtagen på handel med aktier via netbank er faldet siden 2004, se tabel 14.3. I forhold til 2007 er kurtagen yderligere faldet i de første måneder af 2008.

I de rene netbanker er kurtagen for handel med aktier via netbank ofte endnu lavere, og i visse tilfælde tages der ikke kurtag. I visse banker tages den samme kurtag uafhængigt af handelsstørrelsen.

Tabel 14.3 Udvikling i kurtag for private investorer via netbank i Danmark

År	Handler under	Handler over
	100.000 kr.	100.000 kr.
Basispoint		
2004	43	42
2007	21	21
2008	17	19

Anm.: Tal for 2004 er et uvægtet gennemsnit baseret på opgørelse af omkostninger ved handel via netbank fra 35 banker udarbejdet af forbrugerrådet (inkl. 2 "rene" netbanker). Tal for 2007 er et uvægtet gennemsnit baseret på opgørelse af omkostninger ved handel via netbank fra 17 banker udarbejdet af Finansrådet - der skelnes ikke mellem beløbstørrelse ved handel via netbank. Tal for 2008 er et uvægtet gennemsnit baseret på opgørelse af omkostninger ved handel via netbank fra 14 banker, priser gældende fra marts 2008.

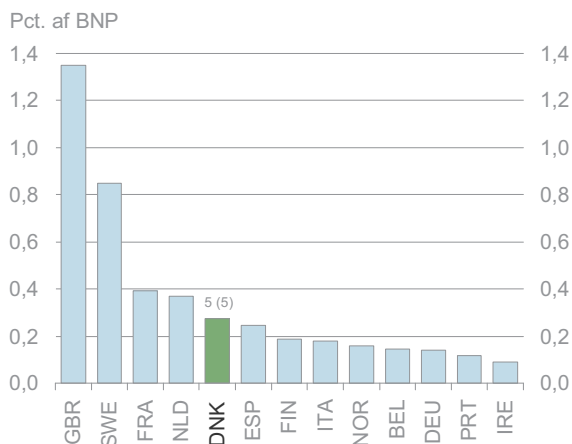
Kilde: Forbrugerrådet, Finansrådet og egne beregninger.

Risikovillig kapital

Risikovillig kapital er egenkapital, der tilføres virksomhederne før en eventuel børsnotering. Risikovillig kapital opdeles traditionelt i venturekapital og buy-out kapital. Venturekapital tilføres virksomhederne i de tidlige faser i forbindelse med opstarten og den første ekspansion af virksomheden. Buy-out kapital tilføres mere modne virksomheder til fx udvikling eller omlægning af virksomheden.

Et stort kapitalgrundlag for en nystartet virksomhed giver bedre muligheder for, at virksomheden hurtigt bliver en vækstvirksomhed. Derfor er et veludviklet marked for risikovillig kapital vigtigt for at udvikle flere vækstiværksættere i Danmark. Størrelsen af investeringer af risikovillig kapital i Danmark er vokset fra perioden 2002-2005 til perioden 2003-2006. Placeringen i forhold til Konkurrenceevneredegeørelse 2007 er dog uændret, se figur 14.9.

Figur 14.9 Indenlandske investeringer af risikovillig kapital, gns. 2003-2006

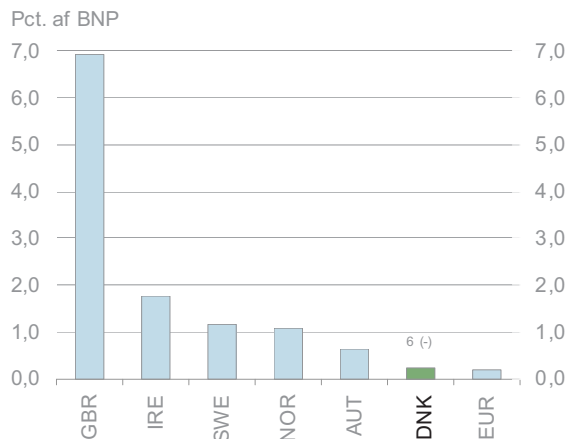
Anm.: Risikovillig kapital er defineret som både venturekapital og buy-out kapital. Det er ikke muligt at opgøre investeringer på baggrund af modtagerens hjemland.

Kilde: EVCA og Eurostat.

Alternative markedspladser

Det er vigtigt, at nye virksomheder har forskellige muligheder for at skaffe kapital. Små og mellemstore virksomheder herunder specielt iværksættervirksomhederne er ofte virksomheder, som ikke har råd til at leve op til de større krav for notering på fx fondsbørsen. De kan vælge at lade sig notere på alternative markedspladser.

Danmark har i øjeblikket to af disse markedspladser, Dansk AMP og First North (OMX).¹ Omfanget af de to markeder er dog stadig begrænset i forhold til en række tilsvarende udenlandske markedspladser som fx Norge og Sverige, se figur 14.10.

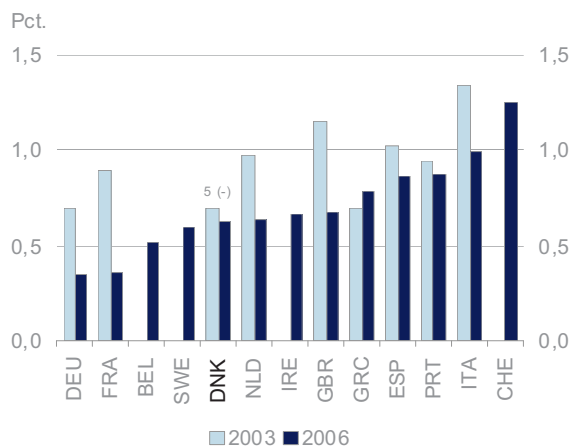
Figur 14.10 Størrelsen af "alternative markedspladser", 2007

Anm.: De konkrete alternative markedspladser fremgår af Factbook.dk. For DNK er der fx tale om Dansk AMP og First North. Markedets størrelse er målt som markeds kapitaliseringen.

Kilde: FESE, OMX, Dansk AMP og Eurostat.

Boligfinansiering

Det danske marked for boligfinansiering er en effektiv finansieringskilde for husholdninger og virksomheder. Danmark ligger i top sammenlignet med andre lande målt på prisen på realkreditlån, se figur 14.11

Figur 14.11 Pris på realkreditlån

Anm.: Prisen er den nationale rente på realkreditlån justeret for det generelle renteniveau, kreditrisiko og optionselement. Der er ikke offentliggjort nye tal siden Konkurrenceanmeldelse 2007.

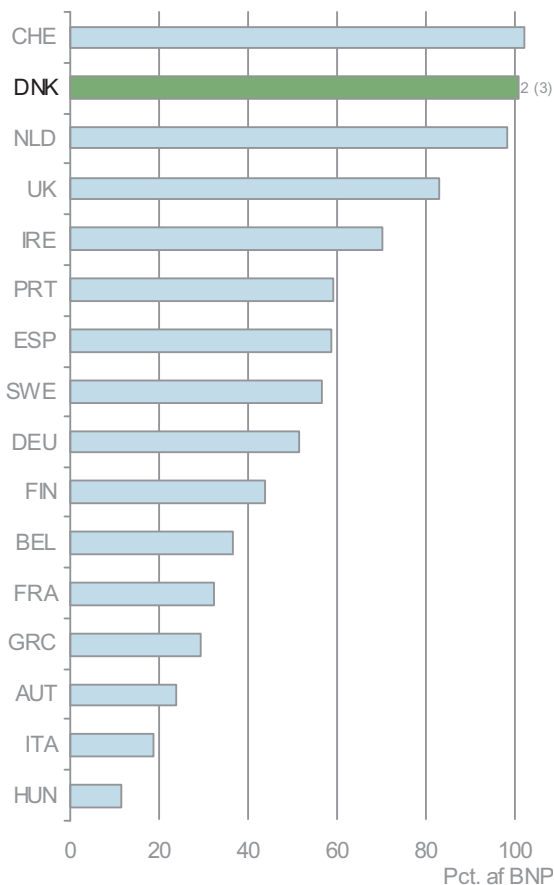
Kilde: Mercer Oliver Wyman, "Study on the Financial Integration of European Mortgage Markets", 2003 og 2006.

¹ Dansk AMP er i juridisk forstand en "reguleret markedsplads" på linie med Københavns Fondsbørs.

Danmark har sammen med bl.a. Nederlandene og Storbritannien nogle af de mest komplette og veludviklede markeder for boligfinansiering, fx i forhold til produktvariationen. Det kommer bl.a. til udtryk, hvis man ser på udestående boliglån i forhold til BNP, se figur 14.12.

Figur 14.12 Størrelsen af markedet for boligfinansiering, 2006

Anm.: Boliglåns andel af BNP er for Danmarks vedkommende opgjort som summen af realkreditinstitutternes udlånstock til boligformål (dvs. boligudlejning, støttet byggeri, ejerboliger og fritidshuse) samt pengeinstitutternes udlån til boligformål per ultimo året og sat i forhold til BNP. Der kan være eventuelle forskelle i opgørelsesmetode på tværs af lande. Figuren blev ikke brugt som mål i forrige udgave af konkurrenceredegørelse. Tallet i parentes indikerer derfor Danmarks placering i forhold til 2005.

Kilde: European Mortgage Federation.

Den høje belåning i forhold til BNP for både Danmark, Nederlandene, Storbritannien og Schweiz skal også ses i sammenhæng med

muligheden for belåning af friværdien kombineret med landenes tradition for længere løbetider på hidtil op til 30 år.

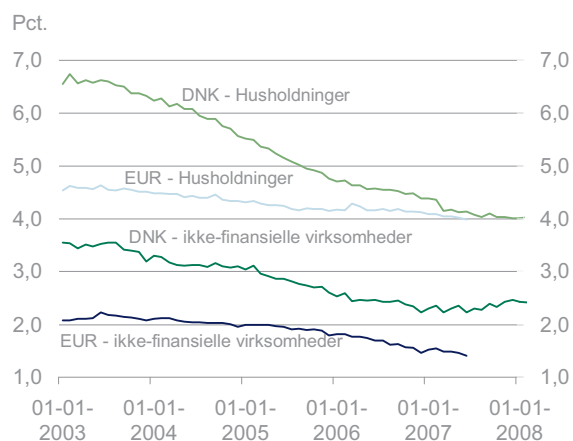
I et mindre omfang kan forskelle i de enkelte landes boliglån i pct. af BNP på kort sigt skyldes forskelle i konjunkturerne, herunder prisudviklingen og aktiviteten på de enkelte boligmarkeder. Også set over en længere periode har boligudlån i Danmark udgjort en relativ stor andel af BNP.

Bankmarkedet

Bankmarkedets effektivitet kan udtrykkes gennem rentemarginalen, som er et mål for prisforskellen mellem ind- og udlånsrenter.

Rentemarginalen for lån til både husholdningerne og ikke-finansielle virksomheder har været faldende siden 2003. Faldene har været kraftigere i Danmark end i euroområdet. Rentemarginalen for husholdningerne har kraftigt nærmet sig niveauet for euroområdet, se figur 14.13.

Figur 14.13 Rentemarginal

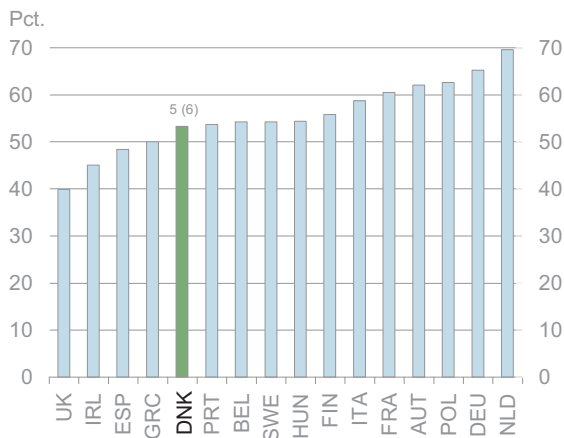
Anm.: Ekskl. boliglån. Rentemarginalen er beregnet på baggrund af de effektive rentesatser for pengeinstitutters udestående forretninger og er givet ved forskellen mellem rentesatsen på ud- og indlån. Renten er den effektive rentesats pro anno, som tager højde for antallet af rentetilskrivninger per år.

Kilde: MFI-statistik fra Danmarks Nationalbank og ECB samt egne beregninger.

De faldende rentemarginaler indikerer også, at konkurrenceniveauet er steget i Danmark.

Den større konkurrence fordrer til, at bankerne holder et konstant fokus på omkostningerne. Målt på omkostninger i forhold til indtjening følger de danske banker godt med og ligger blandt toppen af landene, se figur 14.14.

Figur 14.14 Bankernes effektivitet, 2006

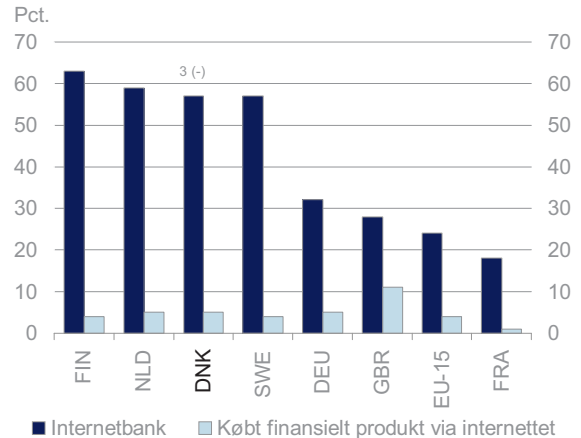
Anm.: De samlede omkostninger i forhold til indtjening. Figuren erstatter figur 12.16 "Udenlandske kreditinstitutters markedsandel," der blev brugt som indikator for bankernes effektivitet i Konkurrenceevneredegørelse 2007, se Factbook.dk.

Kilde: ECB: EU Banking Sector Stability, oktober 2005, november 2006, og november 2007.

Et stort og udbredt antal af finansielle produkter er med til at sikre et højt konkurrenceniveau og effektivitet i den finansielle sektor. I denne sammenhæng er internettet med til at forbedre adgangen til og informationen om finansielle produkter.

De danske forbrugere er blandt de forbrugere i EU, der er flittigst til at bruge internettet til enten at købe finansielle produkter eller bruge deres netbank, se figur 14.15.

Figur 14.15 Andel af befolkning, brug af internettet til finansielle ydelser

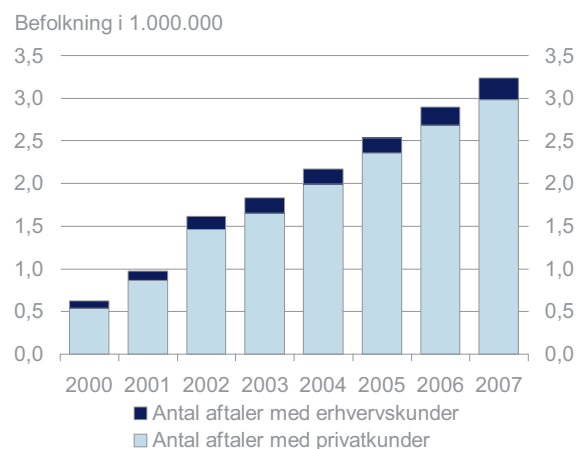

Anm.: Tallene viser (1) Andelen af individer, som har brugt internettet inden for de sidste tre måneder til internetbank og (2) Andelen af individer, som har købt finansielle tjenester (eksempelvis aktier og forsikringer) på internettet inden for de sidste 12 måneder (2006).

Kilde: Eurostat.

Antallet af netbankaftaler er steget fra lidt over 500.000 aftaler i 2003 til omkring 3,25 millioner i 2007. Med brugen af internetbank har danskerne dermed i større og større omfang overtaget rollen som kasserer fra banken, se figur 14.16.

Figur 14.16 Antal netbankaftaler fordelt på privat- og erhvervskunder

Kilde: Danmarks Statistik.

Rammevilkår for det finansielle system

En velfungerende finansiel sektors fundament bygger på en dynamisk lovgivning, der følger med tiden og sektorens udvikling.

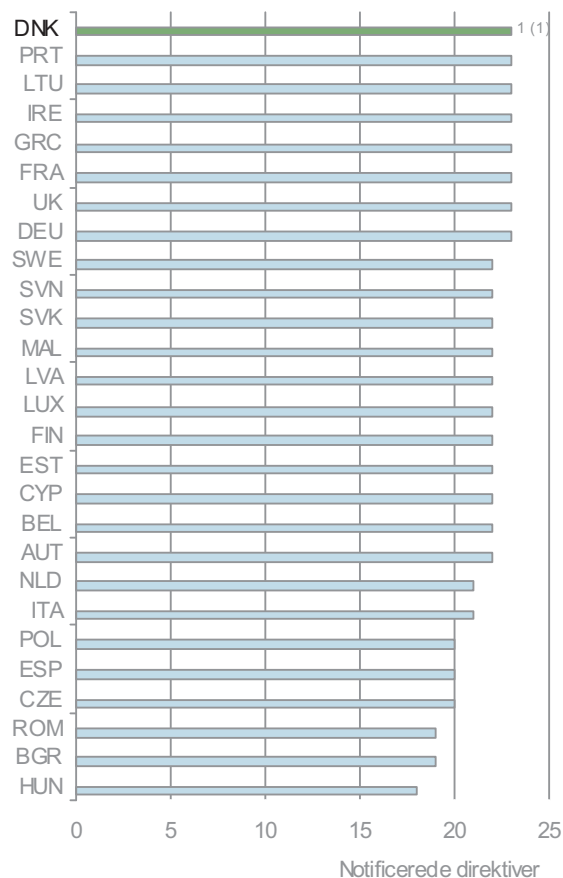
14.17 Rammevilkår for det finansielle system

Ens rammevilkår på tværs af landegrænserne gør det nemmere for udenlandske såvel som danske virksomheder at konkurrere på tværs af landegrænserne. Det øger produktudbuddet, forbrugernes valgmuligheder og øger konkurrencen på de finansielle markeder og fremmer effektiviteten i den finansielle sektor.

Når det gælder hurtig og rettidig implementering af direktiver på det finansielle område i national lovgivning er Danmark godt med, se figur 14.18.

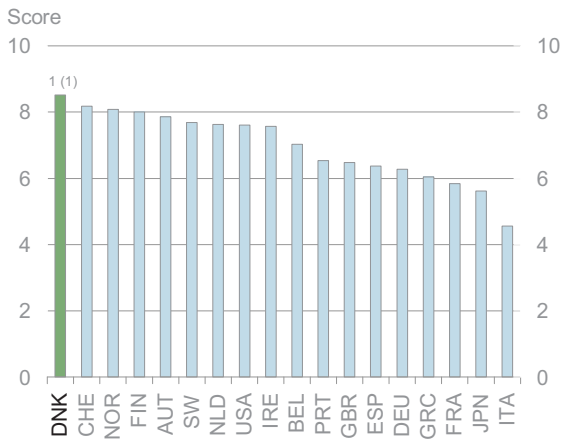
Figur 14.18 Notificerede direktiver på det finansielle område

Anm.: Notificerede direktiver på det finansielle område, opgjort per januar 2008. Efter implementeringen af et direktiv i national lovgivning indsender medlemslandene dokumentation til godkendelse i Kommissionen.

Kilde: EU-Kommissionen.

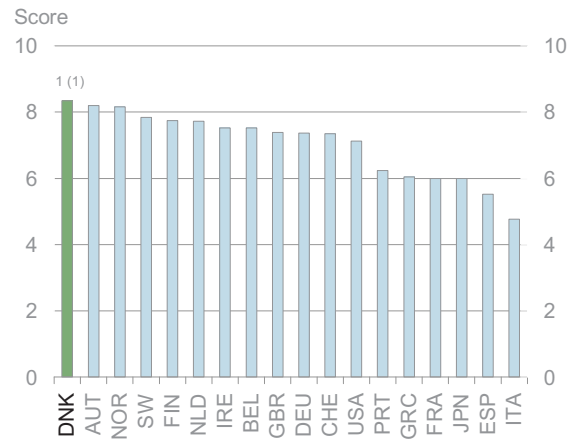
Den danske lovgivning på bankmarkedet ligger endvidere helt i top, når det gælder om at tilgodese pengeinstitutternes forretningsudvikling, se figur 14.19.

Figur 14.19 Bankregulering, 2007

Anm.: Scoren går fra 0 til 10, hvor høje tal indikerer, at reguleringen ikke forhindrer forretningsudvikling.
Kilde: IMD World Competitiveness Yearbook (2007).

Formålet med reguleringen af den finansielle sektor er at øge konkurrencen og virksomhedernes udviklingsmuligheder og samtidig sikre finansiell stabilitet og forbrugerbeskyttelse.

Reguleringen af og tilsyn med værdipapirmarkederne bidrager bl.a. til større sikkerhed og gennemsigtighed for investorerne. I forhold til Konkurrenceedvneredegørelse 2007 er Danmark rykket en plads op og ligger nu som nummer 1 ifølge en undersøgelse foretaget af International Institute for Management Development, se figur 14.20.

Figur 14.20 Aktionærbeskyttelse, 2007

Anm.: Scoren går fra 0 til 10, hvor høje tal indikerer, at aktionærer er godt beskyttet.

Kilde: IMD World Competitiveness Yearbook (2007).

Good Governance	233
Service for borgere	234
Ældreområdet	234
Børneområdet	235
Sygehusområdet	235
Digital service for borgere	236
Service for virksomheder	238
Bedre regulering og administrative lettelser	238
Digital service for virksomheder	239

Den offentlige service for borgere og virksomheder, der tilvejebringes gennem institutioner og offentlig regulering, spiller en nøglerolle i samfundet. De fleste borgere anvender dagligt en eller flere offentlige serviceydelser. Offentlig regulering og service udgør samtidig en del af rammerne for danske virksomheders udvikling og vækst.

Det er regeringens mål, at

- Brugernes tilfredshed med den offentlige service skal være så høj som muligt på landets sygehuse, plejehjem, i daginstitutioner osv.
- Medarbejdertilfredsheden skal være høj på alle offentlige arbejdspladser.
- Danske offentlige institutioner skal være blandt de mest innovative i verden. De skal have fokus på at udvikle nye idéer, som kan omsættes til bedre service for borgere og virksomheder.
- Danmark skal have den mest effektive erhvervsregulering i EU.

Brugertilfredshedsundersøgelser viser, at der allerede er stor tilfredshed med den offentlige service på sundheds-, skole-, dagpasnings- og ældreområdet. Ligeledes giver de ansatte udtryk for, at de leverer service af høj kvalitet.

Internationale undersøgelser viser, at Danmark har en effektiv offentlig service og et velfungerende politisk system – også kaldet "Good Governance".

Danmark er desuden et af de OECD-lande, der har den mindst belastende administrative regulering. Regeringen har fastsat et mål om at reducere de administrative byrder for virksomhederne med op til 25 pct. i 2010. Efterfølgende har EU også sat et mål om at reducere byrderne fra EU-regulering med 25 pct. inden 2012. Fra 2001 til medio 2007 er der i Danmark sket et fald på 10,1 pct. i virksomhedernes administrative byrder.

Derudover er Danmark fortsat et af de lande i verden, der er længst fremme med digitalisering af den offentlige forvaltning. Den offentlige sektor har eksempelvis haft stor succes med udbredelse af digitale signaturer samt virksomheds- og borgerportaler, der nu udvikles med personaliserede indgange. Endelig er der i forbindelse med regeringens digitaliseringsstrategi iværksat en række initiativer til fortsat udvikling af den digitale forvaltning frem mod 2010.

Konkurrence om at udføre offentlige opgaver er en anden måde at styrke effektivitet og kvalitet i den offentlige service, se kapitel 11.

Tabel 15.1 Hvordan ligger Danmark i forhold til andre lande?

	Placering blandt OECD-landene			
	Seneste års udvikling i DNK	Under gennemsnit	Midterfelt	Top 5
Good Governance	↗			■
Lave administrative byrder*	↗			■
e-parathed	↔			■
Samlet vurdering	↗			■

Anm.: ↗, ↔ og ↘ angiver henholdsvis fremgang status quo og tilbagegang i danske data siden Konkurrenceevneredegørelse 2007, mens kasserne angiver Danmarks position i forhold til andre OECD-lande. For den samlede vurdering opnås en placering i top fem, når Danmark ligger i top fem på mere end halvdelen af de viste områder. *angiver, at der kun er data for Danmark, Tjekkiet, Storbritannien, Nederlandene, Østrig, Sverige og Norge. De opstillede mål refererer til tabel 15.3 (Good governance), figur 15.9 og figur 15.10 (Lave administrative byrder) samt figur 15.7 og figur 15.8 (e-parathed).

Regeringen fremlagde i 2007 en kvalitetsreform, der blandt andet skal imødekomme

knaphed på arbejdskraft i fremtiden samt sikre bedre service og mindre bureaukrati.

Tablet 15.2 Nye initiativer – 2007/2008

KVALITETSREFORM

- Regeringen fremlagde i august 2007 et forslag til en kvalitetsreform ”Bedre velfærd og større arbejdsglæde”. Formålet er at sætte ekstra skub i kvalitetsudviklingen i den offentlige sektor. I forbindelse med aftalerne om finansloven for 2008 er der indgået aftaler om: (a) Gennemførelse af den del af kvalitetsreformen, som bygger på trepartsaftalerne. Det vedrører bl.a. uddannelse af medarbejdere og ledere, fastholdelse af ældre medarbejdere og udvikling af mere attraktive arbejdspladser. (b) Mere sammenhængende service – bl.a. faste kontaktpersoner for patienter på sygehuse og for modtagere af hjemmehjælp, bedre behandlingsforløb for patienter med kroniske sygdomme, afskaffelse af løsrevne lukkedage i daginstitutioner og et sundt måltid mad i alle daginstitutioner. (c) Kvalitetsudvikling og afbureaukratisering, herunder udvikling af oplysninger om brugertilfredshed og kvalitet på bl.a. børne- og ældreområdet og forpligtende handlingsplaner for kommuneret afbureaukratisering. (d) Investeringer på 3 mia.kr. i 2009-2015 fra kvalitetsfonden i arbejdskraftbesparende teknologi.
- For at skabe muligheder for bedre borgernær service i en situation, hvor det generelt er svært at rekruttere arbejdskraft til den offentlige sektor, vil regeringen i 2008 fremlægge en handlingsplan for, hvordan der i kommuner og regioner kan frigøres ressourcer til borgernær service. Målet er, at der frigøres 1 mia. kr. om året i 2009-2013 til yderligere borgernær service i kommuner og regioner svarende til 5 mia. kr. permanent, ved at effektivisere administration mv.

DIGITALISERINGSSTRATEGI

- Regeringen, KL og Danske Regioner har i sommeren 2007 lanceret en ny strategi indeholdende 35 initiativer for digitalisering af den offentlige sektor frem til 2010. Omdrejningspunktet for strategien er tre overordnede indsatsområder: 1) Bedre digital service, fx ved at skabe sammenhængende service med borgere og virksomheder i centrum. 2) Digitalisering skal muliggøre øget effektivisering, fx ved at frigøre ressourcer fra administration til service for borgere og virksomheder. 3) Stærkere samarbejde skal skabe digital sammenhæng, fx ved at beslutninger tages i fællesskab på tværs af forvaltningsniveauer og -områder.
- Relancering af Virk.dk. Blandt de nye løsninger på Virk.dk er muligheden for at lave elektroniske fakturaer, som det offentlige kræver af sine leverandører. Tidligere har de små og mellemstore virksomheder måtte sende en kopi af papirfakturaen til et af de såkaldte læs-ind bureauer, der efterfølgende har digitaliseret fakturaen og sendt den til modtageren. Med e-fakturaløsningen på Virk.dk, kan virksomhederne selv sende e-fakturaen direkte til den offentlige myndighed.

BEDRE REGULERING OG ADMINISTRATIVE LETTELSER.

- Gennem virksomhedsinddragelse kortlægges barrierer for virksomheders opstart og drift i et afbureaukratiseringsprojekt (”byrdejægerne”) med deltagelse af Skatteministeriet, Beskæftigelsesministeriet, Finansministeriet samt Økonomi- og Erhvervsministeriet. Målet er at fremlægge initiativer til forenkling på de områder, små og mellemstore virksomheder oplever som mest generende.
- Som en del af arbejdet med at lette de administrative byrder har regeringen nedsat et udvalg, der skal gennemgå den gældende selskabslovgivning for at fjerne utidssvarende regler og hindringer for globalisering, så danske selskaber ikke oplever unødvendige bindinger, men i stedet en øget fleksibilitet i loven og færre administrative byrder.
- Som følge af en EF-dom blev pensionsafkastbeskatningsloven ændret, hvilket ville medføre væsentlige nye byrder for pensionselskaberne. På baggrund af høringsvar fra branchen og et virksomhedspanel blev byrderne, som lovforslaget ville medføre, reduceret med ca. 330 mio. kr. i omstillingsomkostninger og ca. 75 mio. kr. i årlige administrative omkostninger.

Anm.: Større initiativer siden Konkurrenceedvneredegørelse 2007. Se appendiks 2 for en nærmere beskrivelse.

Good Governance

Good Governance er et samlet begreb for den offentlige sektors og det politiske systems funktionsevne. Good Governance er ifølge Verdensbanken baseret på indikatorer inden for 6 overordnede områder:

- Medbestemmelsesret og ansvarlighed
- Politisk stabilitet og fravær af vold
- Bureaukratisk effektivitet
- Kvalitet i regulering
- Retssikkerhed
- Kontrol med korruption

Disse forhold er af afgørende betydning for et lands økonomiske udvikling og formåen.

Danmark ligger i 2006 på en førsteplads på 4 ud af de 6 indikatorer.

Det gælder medbestemmelsesret og ansvarlighed, bureaukratisk effektivitet, kvalitet i reguleringen samt retssikkerhed.

I forhold til kontrol med korruption ligger Danmark nu på en anden plads, se tabel 15.3.

Danmarks gode placeringer afspejler, at Danmark har et velfungerende politisk system og en effektiv og forholdsvis decentraliseret offentlig sektor. Danskerne har demokratiske civile rettigheder, og der er et lavt niveau af korruption og kriminalitet.

Ifølge Verdensbanken trækker den øgede risiko for internationale terrorhandlinger ned på Danmarks placeringer på indikatorerne vedrørende ”Politisk stabilitet og fravær af vold”, fordi delkomponenten ”fravær af vold” har fået stigende betydning i en periode, hvor risikoen for terror generelt er øget. Verdensbanken angiver, at det er en generel trend blandt en række vesteuropæiske lande og at eksempelvis Holland har oplevet et lignende fald på denne indikator.

Tabel 15.3 Good Governance indikatorer, 2006

Placering	Medbestemmelsesret og ansvarlighed	Politisk stabilitet og fravær af vold	Bureaukratisk effektivitet	Kvalitet i reguleringen	Retssikkerhed	Kontrol med korruption
1	DNK (1)	FIN	DNK (1)	DNK (2)	DNK (2)	FIN
2	CHE	CHE	CHE	UK	NOR	DNK (3)
3	NLD	NZL	NOR	IRE	CHE	SWE
4	NOR	NOR	FIN	FIN	FIN	CHE
5	FIN	IRE	CAN	NZL	NZL	NOR
6	NZL	SWE	SWE	AUS	AUS	NLD
7	SWE	AUT	NZL	NLD	SWE	AUS
8	AUT	CAN	AUS	AUT	CAN	AUT
9	DEU	AUS	NLD	CAN	AUS	CAN
10	BEL	PRT	UK	USA	DEU	UK
11	CAN	DEU	USA	CHE	NLD	DEU
12	AUS	DNK (8)	BEL	SWE	UK	IRE

Anm.: Hver af de 6 indikatorer er baseret på 8-12 forskellige datakilder. Tabellen viser de 12 højest placerede lande inden for hver indikator. Datakilderne bidrager med informationer fra over 200 enkeltindikatorer.

Kilde: Verdensbanken 2006.

Service for borgere

Den service, danske borgere bliver tilbudt, udgør en stor del af den offentlige sektor. Den borgernære service har betydning for den enkelte borgers velfærd samt for muligheden for at sikre en fleksibel arbejdsstyrke. Den offentlige service er således med til at understøtte både en høj konkurrenceevne og en stærk sammenhængskraft. Regeringen fremlagde i 2007 en kvalitetsreform med henblik på at styrke kvaliteten af den offentlige service, se boks 15.1.

Boks 15.1 Regeringens mål med kvalitetsreformen

Det er regeringens mål med kvalitetsreformen, at borgerne skal have bedre velfærd og medarbejderne større arbejdsglæde. De ældre skal have god pleje og omsorg. Det enkelte barn skal have nærvær, tryghed og udfordringer. Og patienterne på sygehusene skal have god behandling i rette tid. Derfor skal der være et stærkt fokus på borgernes ønsker og behov. Derfor skal medarbejderne have de bedste muligheder for faglig udvikling og for at yde en engageret indsats af høj kvalitet. Og som borgere skal vi også selv tage et ansvar og gøre en aktiv indsats. Så det offentlige kan rette tilbuddene mod dem, der har behov og tage særligt hensyn til svage grupper. Den offentlige sektor i Danmark skal levere kvalitet, omsorg og service til borgerne på højeste internationale niveau og understøtte både en stærk konkurrence- og sammenhængskraft.

Brugertilfredshedsundersøgelser er et redskab til at vurdere kvaliteten af den offentlige service. Det giver et grundlag for at udvikle og tilbyde serviceydelser, der er mere sammenhængende, effektive og tilpasset brugernes behov. I forlængelse af kvalitetsreformen gennemføres nye brugertilfredshedsundersøgelser på flere områder, se boks 15.2.

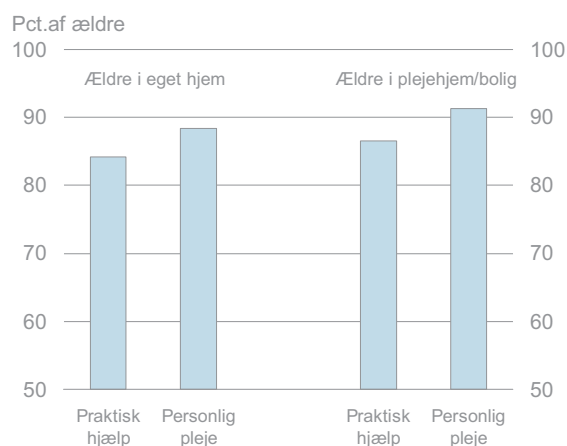
Boks 15.2 Måling af kvaliteten af den offentlige service

Som et led i kvalitetsreformen skal der i 2009 og 2010 gennemføres pilotprojekter med brugertilfredshedsundersøgelser på institutionsniveau på børne-, ældre og handicapområdet i et antal kommuner. Erfaringer fra disse projekter vil være grundlag for politiske drøftelser om en national udrulning fra 2011. Med kvalitetsreformen har man samtidig introduceret akkreditering som en metode til systematisk at understøtte medarbejdere og ledes arbejde med kvalitetsudvikling. På sundhedsområdet er der udviklet en akkrediteringsordning "Den Danske Kvalitetsmodel", hvor alle offentlige sygehuse skal leve op til standarder fastsat af et uafhængigt akkrediteringsinstitut. Regeringen vil udvide arbejdet med akkrediteringsmodeller til andre områder – i første omgang med forsøg på ældreområdet og daginstitutionsoverområdet, dog i mere enkle versioner.

Ældreområdet

En brugertilfredshedsundersøgelse viser, at 84-90 pct. af de ældre, som modtager hjælp i eget hjem eller i plejehjem/-bolig, er tilfredse med kvaliteten af hjælpen, se figur 15.1.

Figur 15.1 Tilfredshed blandt ældre med kvaliteten af hjælpen

Anm. Andel ældre i henholdsvis eget hjem og i plejehjem/-bolig, der angiver at være tilfreds eller meget tilfreds med kvaliteten af hjælpen.

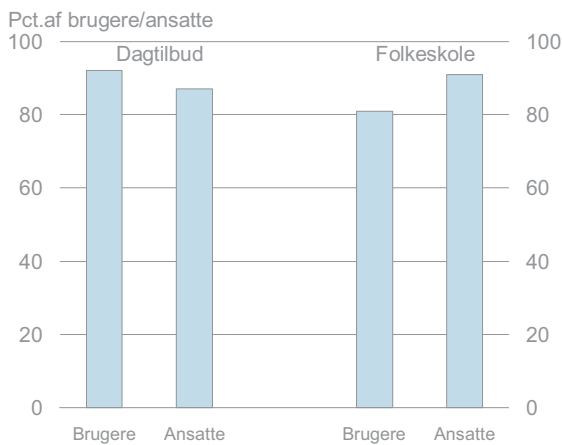
Kilde: Socialforskningsinstituttet, 2007.

Samtidig viser undersøgelsen, at mellem 70 og 85 pct. er tilfredse eller meget tilfredse med hjælpens stabilitet. Tilfredsheden blandt ældre med antallet af forskellige hjælpere er dog lidt lavere (ca. 60-72 pct.), se Factbook.dk.

Børneområdet

En undersøgelse fra 2006 viser, at over 80 pct. af brugere af dagtilbud og folkeskole er relativt tilfredse med den ydelse de modtager, se figur 15.2.

Figur 15.2 Andel tilfredse brugere og andel ansatte, der finder, at de leverer ydelser af høj kvalitet, 2006

Anm.: Brugerne har vurderet den modtagne serviceydelse, mens de ansatte har vurderet den serviceydelse, som brugerne modtager. Vurderingerne ligger på en skala fra 0: "Det kan ikke blive dårligere" til 10: "Det kan ikke blive bedre". Procentandelen af tilfredse brugere og fagpersoner, der vurderer, at ydelsen er tilfredsstillende, er givet ved personer, der har svaret 6-10 på denne skala.

Kilde: Epinion for Finansministeriet, 2007.

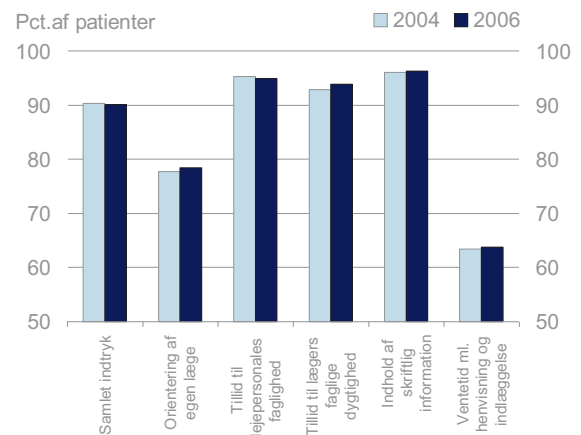
Undersøgelsen fra 2006 viser endvidere, at de ansatte i folkeskolen og i daginstitutioner generelt vurderer, at de leverer en service af god kvalitet. Det gælder i særlig grad i folkeskolen, hvor de ansatte har en mere positiv vurdering af kvaliteten end forældrene, se figur 15.2.

Sygehusområdet

Hvert andet år foretages landsdækkende undersøgelser af patienters oplevelser på de danske sygehuse. Det giver et billede af borgernes tilfredshed med den del af sundhedsområdet, der vedrører sygehusene.¹

Samlet set er patienternes tilfredshed med sygehusene stor. I alt 90 pct. af patienterne vurderede i 2006, at det samlede indtryk af deres indlæggelse var virkelig godt eller godt. Den samlede tilfredshed er dermed på niveau med sidste undersøgelse i 2004, se figur 15.3.

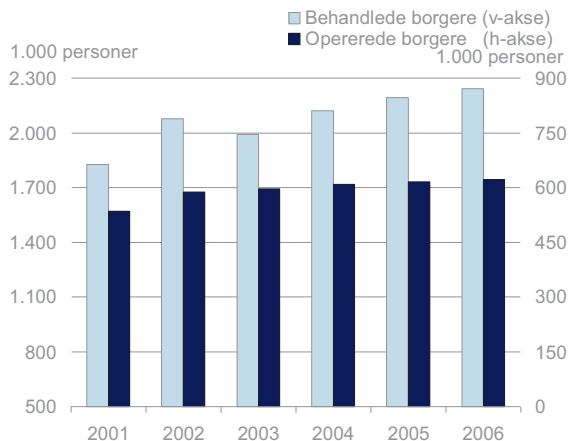
Figur 15.3 Tilfredshed med sygehuse

Anm.: Andelen af patienter, der har svaret positivt på oplevelserne på de nævnte områder på sygehuset. Kilde: Patienters oplevelser på landets sygehuse 2006, Enheden for brugerundersøgelser, Region Hovedstaden.

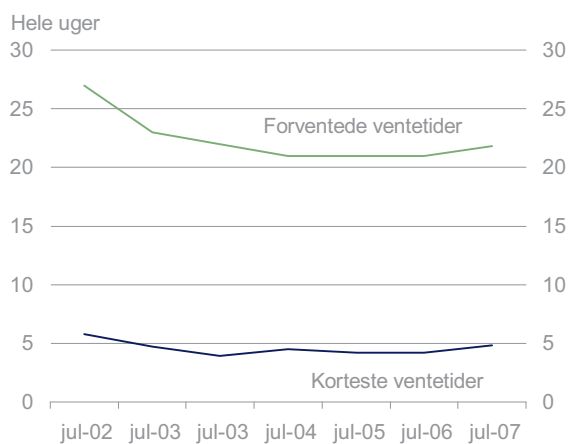
Fra 2001 til 2006 er aktiviteten på sygehusene øget i form af 85.311 flere behandlede borgere siden 2001, se figur 15.4.

¹ Patienters oplevelser på landets sygehuse 2006, Enheden for brugerundersøgelser, Region Hovedstaden.

Figur 15.4 Antal behandlede og opererede borgere, 2001-2006

Anm.: Fra 1. januar 2005 er opgørelsesmetoden ændret. Herfra er tallene fra Landspatientregistret. Kilde: Landspatientregistret

De forventede ventetider er faldet markant fra 27 uger i juli 2002 til 21,8 uger i juli 2007, se figur 15.5.

Figur 15.5 Ventetider

Anm.: Ventetiderne er opgjort for 18 vigtige behandlinger. De forventede ventetider er landsgennemsnittet af de enkelte sygehuses skøn over den forventede ventetid. De korteste ventetider måler gennemsnittet af de korteste forventede ventetider.

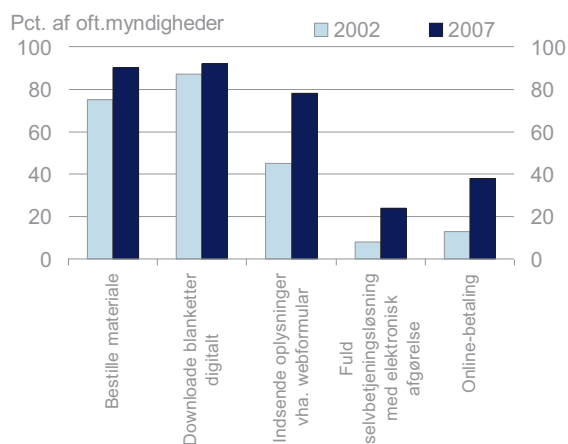
Kilde: Sundhedsstyrelsens venteinfo.dk.

Den korteste ventetid, som er et udtryk for, hvor hurtigt patienten kan komme i behandling et sted inden for landets grænser, er samtidig faldet fra knap 6 uger til 4,8 uger inden for samme periode. Dog er der sket en mindre stigning fra 2006 til 2007.

Digital service for borgere

Digital forvaltning er et vigtigt redskab til at øge effektiviteten af den offentlige service, der kan mindske administrativt besvær og gøre hverdagen lettere for borgerne.

Danmark har gennem flere år ligget højt placeret i internationale undersøgelser af digital forvaltning. I januar 2008 blev Danmarks digitale offentlige service kåret som verdens næstbedste af FN.² Baggrunden for denne placering er, at de offentlige myndigheder er gode til at lave samlede digitale indgange til den offentlige sektor, så det er nemt for borgerne at finde selvbetjeningsløsninger og information fra det offentlige. Således kan man notere en stigning i borgernes brug af det offentliges digitale tilbud, særligt i forhold til at indsende oplysninger vha. webformularer og online-betaling, se figur 15.6.

Figur 15.6 Det offentliges tilbud af digital service til borgere

Anm.: Andelen af offentlige myndigheder, der tilbyder selvbetjeningsmuligheder via egen hjemmeside eller via fælles-offentlig hjemmeside.

Kilde: Danmarks Statistik, 2007 "Det offentlige sektors brug af it".

² UN E-government Survey 2008, World Economic Forum (2007), "The Global Information Technology Report".

Udbredelsen af den digitale signatur er med til at sikre, at borgere, virksomheder og myndigheder kan opnå det fulde udbytte af digital forvaltning.

Boks 15.3 Borger.dk

Borger.dk er den fællesoffentlige digitale servicekanal for borgerne. Hermed bliver det lettere for borgerne at finde rundt i det offentlige på internettet. Samtidig er borger.dk en platform for, at der skabes sammenhængende offentlige digitale services med udgangspunkt i borgerens behov snarere end den bagvedliggende organisering af opgaven.

Borgerne benytter allerede nu i stort omfang borger.dk. Et år efter lanceringen viser besøgstatistik for januar 2008, at portalen har cirka 100.000 besøg pr. uge. Det svarer til en stigning på over 40 pct. i forhold til sidste år.

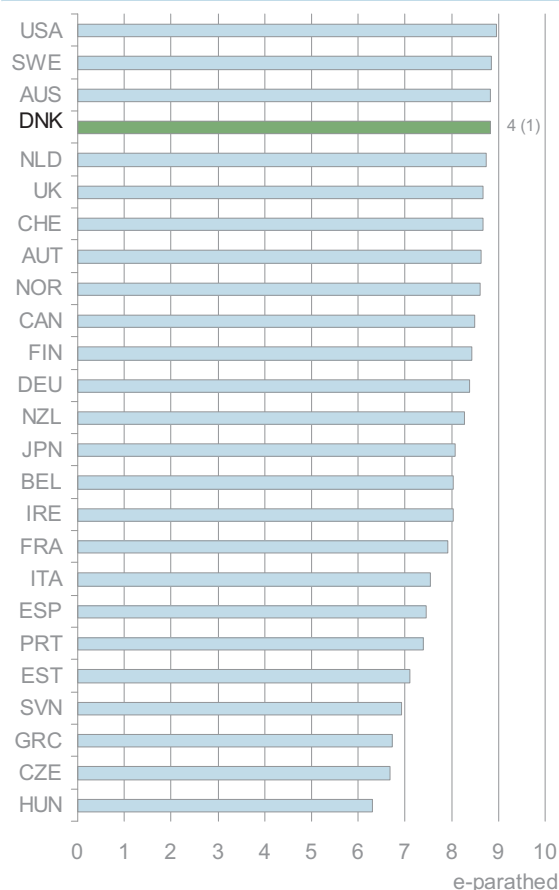
I november 2007 modtog borger.dk en international pris som bedste nationale eksempel på e-government. Prisen uddeles i regi af World Summit Awards under FN.

I efteråret 2008 lanceres 'Min Side' på borger.dk, som giver borgerne en samlet og sikker digital adgang til personlige oplysninger fra det offentlige.

E-parathed er en måde at opgøre, om borgere, virksomheder og det offentlige er parate til at tage IKT³ i anvendelse. Danmark ligger i 2008 fortsat i top 5 i en undersøgelse af e-parathed, se figur 15.7.

³ IKT står for Informations- og kommunikationsteknologi.

Figur 15.7 e-parathed, 2008

Anm.: Der måles på en skala fra 1-10, hvor 10 er udtryk for fuldstændig e-parathed. Undersøgelsen foretages i 68 lande. Figuren viser placering for lande i OECD. E-parathed måles ved digital infrastruktur, karakteristika for økonomien, borgere og virksomheders anvendelse af digitale ydelser og investering i IKT, de lovgivningsmæssige rammer, befolkningens kompetencer og tilgængeligheden af IT-supportfunktioner.

Kilde: The Economist/IBM, The 2008 e-readiness rankings, 2008.

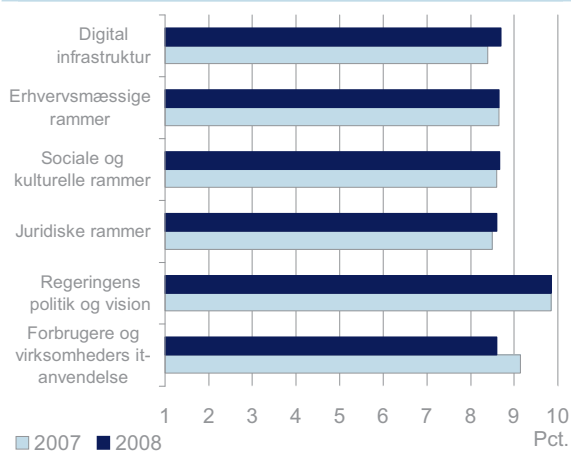
Danmark er rykket fra en førsteplads til en fjerdeplads, men det afspejler de meget små forskelle mellem landene i top fem.

Ser man på udviklingen inden for de indikatorer, som e-parathed måles ud fra, kan man imidlertid konstatere, at Danmark isoleret set ligger meget stabilt i forhold til sidste års opgørelse og endda med fremgang inden for fire indikatorer, se figur 15.8.

En vis tilbagegang i forhold til virksomheders og borgeres it-anvendelse kan skyldes faldende eller stagnerende IKT-investeringer. En lignende udvikling genfindes i en række andre lande.

Figur 15.8 Danmarks udvikling inden for e-parathed, 2007 og 2008.

Anm.: En uddybende forklaring af de underliggende indikatorer kan findes i Factbook.dk.

Kilde: The Economist/IBM, The 2008 e-readiness rankings, 2008.

Service for virksomheder

En effektiv offentlig sektor har også central betydning for virksomhederne. Det gælder i forhold til at sikre en klar og effektiv erhvervsregulering, der er let at efterleve for virksomhederne. Samtidig er det vigtigt at minimere virksomhedernes administrative besvær i mødet med det offentlige, eksempelvis ved hjælp af digitalisering.

Bedre regulering og administrative lettelser

De reguleringsmæssige rammebetingelser udgør en væsentlig del af erhvervsklimaet og er et vigtigt element i forhold til at sikre konkurrenceevnen og skabe vækst. Verdensbanken har udarbejdet en undersøgelse af erhvervsreguleringen, hvor Danmark ligger på en tredjeplads blandt OECD-landene. I undersøgelsen fremhæves Danmark særligt for at have en effektiv procedure og gode betingelser for opstart af virksomheder, se tabel 15.4.

Tabel 15.4 Kvaliteten i erhvervsreguleringen, Top 10 OECD-lande, 2008

NZL	1
USA	2
DNK	3
UK	4
CAN	5
IRE	6
AUS	7
ISL	8
NOR	9
JPN	10

Kilde: Verdensbanken, "Doing Business, 2008", ease of doing business index.

Danmark er eksempelvis det eneste land, hvor det er gratis at starte ny virksomhed, se kapitel 13 om Iværksættere.

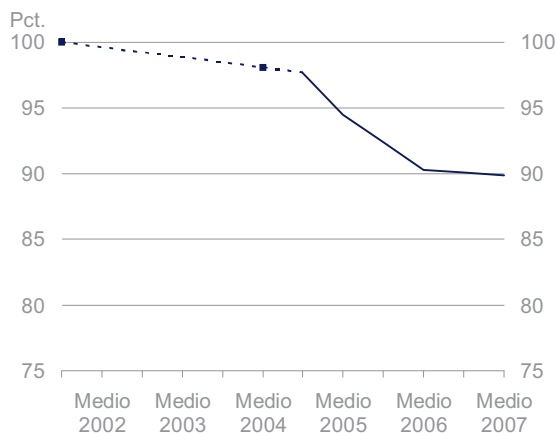
Administrative byrder lægger beslag på ressourcer, som virksomhederne ellers ville kunne anvende til andre mere produktive formål. Såfremt virksomhedernes administrative ressourceforbrug kan mindskes, vil det frigøre ressourcer, hvorved virksomhedernes konkurrenceevne styrkes.

Beregninger peger på, at værditilvæksten i samfundet stiger med 1,4 mia. kr., hver gang de administrative byrder reduceres med 1 mia. kr.⁴ Det er derfor i samfundets interesse at skabe administrative lettelser, forudsat det kan ske, uden at andre vigtige samfundshensyn tilsidesættes.

⁴ Økonomi- og Erhvervsministeriet 2005, Vækstregørelse 05. Resultatet er underbygget af undersøgelser gennemført af EU-kommissionen og af det hollandske finansministerium, der viser en lignende værditilvækst.

Siden 2001 er erhvervslivets samlede administrative byrder, målt ved AMVAB-metoden⁵, lettet med 3.131 mio. kr. svarende til en reduktion på 10,1 pct., se figur 15.9.

Figur 15.9 Udvikling i administrative byrder i Danmark, 2001-2007

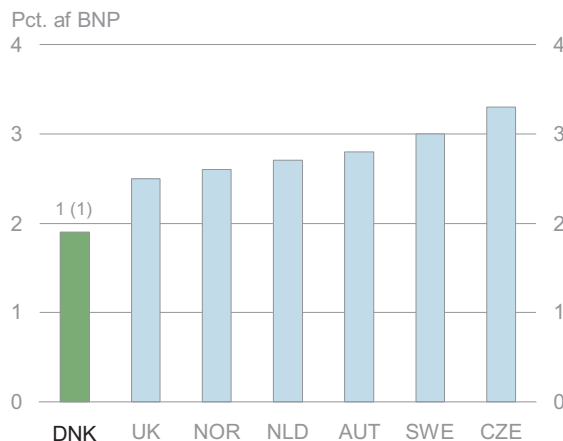
Anm.: Interpolation for år, hvor der ikke er data.

Kilde: Erhvervs- og Selskabsstyrelsen (2008).

Inden for de sidste par år har der internationalt været øget fokus på reduktion af virksomhedernes administrative byrder.

I lighed med tidligere år viser undersøgelser, at de administrative byrder i forhold til BNP i Danmark er blandt de laveste i Europa. I Danmark udgør byrderne på nuværende tidspunkt ca. 28 mia. kr. eller ca. 1,9 pct. af BNP. Det er lavere end Norge, Østrig, Storbritannien, Nederlandene, Sverige og Tjekkiet, der bruger tilsvarende opgørelsesmetode, se figur 15.10.

Figur 15.10 Virksomhedernes administrative byrder, 2007

Kilde: Erhvervs- og Selskabsstyrelsen, (2007), Better Regulation Executive, UK (2006), Nærings- og Handelsdepartementet, NOR (2007), Ministry of Finance, NLD (2006), Federal Ministry of Finance, AUT (2007), Nutek (SWE), Sveriges Statistiske Centralbureau (2008) og Department of Regulatory Reform and Central State Administration Reform, CZE (2006).

Hvis Danmark skal fastholde sin placering, er det nødvendigt fortsat at sikre, at såvel ny som eksisterende regulering udformes og administreres på en sådan måde, at den pålægger virksomhederne færrest mulige administrative byrder. Det gælder i denne forbindelse i høj grad også om at gøre en indsats for at sikre mindre belastende EU regulering. Da en stor del af medlemslandenes byrder stammer fra EU (for Danmarks vedkommende udgør disse byrder ca. 40 pct.) arbejdes der aktivt for at mindske disse byrder både i Danmark, i øvrige medlemslande og i EU.

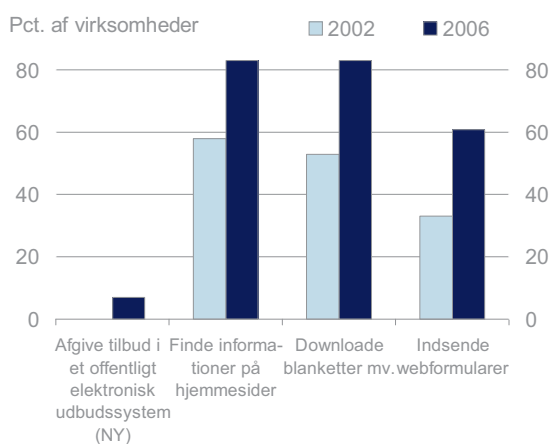
Digital service for virksomheder

Lige så vel som for borgerne er virksomhedernes tekniske kompetencer afgørende for fortsat udvikling og for at få det fulde udbytte af de digitale løsninger og den service, det offentlige stiller til rådighed. Lige så vigtigt er det et helt central parameter for innovation og konkurrenceevne ude på arbejdspladserne.

⁵ AMVAB (Aktivitetsbaseret Måling af Virksomhedernes Administrative Byrder) er en opgørelse af, hvor lang tid virksomhederne bruger på at efterleve krav i danske love og bekendtgørelser omregnet i kroner (intern og ekstern tid). Der tages ikke hensyn til, at virksomhederne i visse tilfælde vil udføre opgaven, selvom der ikke var krav herom.

I 2006 besøgte 88 pct. af virksomhederne offentlige myndigheders hjemmesider.⁶ Det er en anelse mindre end den offentlige sektors mål på 90 pct., men dog en pæn stigning i forhold til niveauet i 2002, der lå på 72 pct.⁷ Hjemmesiderne bruges først og fremmest af virksomhederne til informationssøgning og til at downloade blanketter, der for begge vedkommende tegner sig for 83 pct. af alle virksomheder, se figur 15.11.

Figur 15.11 Virksomhedernes brug af offentlige digitale serviceydelser, 2006

Kilde: Danmarks Statistik, Danske virksomheders brug af it 2007.

Samtidig har man kunnet konstatere en løbende stigning i antallet af brugere af virksomhedsportalen Virk.dk, hvor man kan finde alle indberetninger fra det offentlige samt søge erhvervsrettet information. I januar 2008 havde Virk.dk ca. 290.000 unikke brugere, 170.000 brugere og mere end 75.000 indberetningstransaktioner⁸.

Boks 15.4 Relancering af virk.dk

I marts 2008 blev Virk.dk relanceret i en ny og forbedret udgave, der giver virksomhederne et bedre overblik over de 1.300 offentlige løsninger og blanketter, der findes på portalen. Portalen har fået nyt design og en søgning, der giver virksomhederne langt bedre muligheder for at finde frem til de indberetningsløsninger, de skal bruge.

Samtidig giver den nye portal brugere en mere personaliseret indgang til de mange indberetningsløsninger samt mulighed for mere direkte kommunikation med de offentlige myndigheder.

⁶ Et eksempel herpå er Virk.dk, der er en central informations- og indberetningsportal, som giver erhvervslivet én elektronisk indgang til den offentlige sektor.

⁷ Danmarks Statistik, "Danske virksomheders brug af it 2007".

⁸ FDIM opgørelse.

Samlet vurdering af samfundsøkonomien	245
Offentligt overskud og offentlig gæld	245
Inflation, renter og valutakurs	248
Betalingsbalance og udlandsgæld	251

Makroøkonomisk stabilitet og en sund samfundsøkonomi er vigtige betingelser for holdbar økonomisk vækst.

Stabile makroøkonomiske rammer giver forudsigelighed, hvilket er afgørende i forbindelse med langsigtet planlægning – både for virksomheder og borgere. Erhvervslivet kan med stabile rammer bedre foretage investeringer, ligesom private husholdninger vil have fordel af en høj grad af sikkerhed omkring deres økonomiske situation.

Den danske økonomi er i udgangspunktet sund. Ledigheden er historisk lav, og beskæftigelsen er højere end nogensinde.

Det er regeringens mål, at

- Sikre fortsat fremgang i velstand og velfærd med høj beskæftigelse, styrket offentlig service, skattestop og lavere skat på arbejde.
- Sikre en holdbar linje i finanspolitikken, så der også er finansiering af velfærdssamfundet på længere sigt.
- Sikre gode økonomiske strukturer, som tilskynder til arbejde og yde en ekstra indsats, tage en uddannelse, investere og spare op.
- Sikre en stabilitetsorienteret økonomisk politik, som understøtter den danske

fastkurspolitik og sikrer mod perioder med høj ledighed.

Danmark overholder fortsat EU's konvergenskrav (se Stabilitets- og Vækstpagten) vedrørende offentlige finanser, inflation, renter og valutakurs. Den stærke konjunktursituation har de seneste år bidraget til solide offentlige overskud og en betydelig nedbringelse af den offentlige gældskvot, så bruttogælden ultimo 2007 udgjorde ca. 26 pct. af BNP. Den offentlige nettogæld er på linje med 2015-planen vendt til en nettoformue, som ultimo 2007 udgjorde 43 mia. kr.

Den danske inflation er på linje med inflationen i euroområdet steget til over 3 pct. i starten af 2008 (blandt andet som følge af stigende energi- og fødevarerpriser). Presset på arbejdsmarkedet og stigende lønninger har forværret lønkonkurrenceevnen.

Danmark ligger pænt, når det gælder rente og valutakursstabilitet. Betalingsbalancen viser fortsat, omend reduceret overskud, og udlandsgælden er tæt på nul.

Overordnet set ligger Danmark med hensyn til sund samfundsøkonomi og makroøkonomisk stabilitet stort set uændret i forhold til i Konkurrenceevneredegeørelse 2007.

Tabel 16.1 Hvordan ligger Danmark i forhold til andre lande?

	Placering blandt OECD-landene			
	Seneste års udvikling i DNK	Under gennemsnit	Midterfelt	Top 5
Offentlig saldo	↘			■
Afdæmpet og stabil inflation	↗			■
Rente (lang)	↘		■	
Samlet vurdering	↘			■

Anm.: ↗, ■ og ↘ angiver henholdsvis fremgang status quo og tilbagegang i danske data siden Konkurrenceevneredegeørelse 2007, mens kasserne angiver Danmarks position i forhold til andre OECD-lande. For den samlede vurdering opnås en placering i top fem, når Danmark ligger i top fem på mere end halvdelen af de viste områder. De opstillede mål refererer til figur 16.2 og figur 16.3 (Offentlig saldo), figur 16.6 og figur 16.7 (Afdæmpet og stabil inflation) samt figur 16.8 og figur 16.9 (Rente).

Regeringens vigtigste initiativer siden Konkurrenceevneredegørelse 2007 med henblik på at sikre en sund samfundsøkonomi og

makroøkonomisk stabilitet fremgår af tabel 16.2.

Tabel 16.2 Nye initiativer – 2007/2008

2015-PLANEN: MÅL OG KRAV FREM TIL 2015

- Regeringen fremlagde i august 2007 den såkaldte 2015-plan, *jf. Mod nye mål – Danmark 2015*. 2015-planen afløser den 2010-plan, som med løbende opdateringer har udgjort grundlaget for tilrettelæggelsen af finanspolitikken siden dens fremlæggelse i januar 2001.
- Grundlæggende skal finanspolitikken være holdbar. Dvs. de strukturelle forbedringer, der gennemføres frem til 2015, skal kunne fastholdes i årene efter uden skattestigninger eller andre stramminger.
- Frem til 2010 skal det strukturelle overskud på de offentlige finanser fastholdes på $\frac{3}{4}$ - $1\frac{3}{4}$ pct. af BNP. Fra 2011 til 2015 skal der være mindst balance.
- Den offentlige nettogæld vendes til et offentligt tilgodehavende. Den offentlige bruttogæld (ØMU-gælden) reduceres yderligere frem mod 2015.
- Udgifterne til offentlig service mv. kan vokse i takt med samfundsøkonomien. Udgifterne kan udgøre op til $26\frac{1}{2}$ pct. af (konjunkturrenset) BNP i 2015.
- Den økonomiske politik skal understøtte fastkurspolitikken med fokus på økonomisk stabilitet og fortsat lav inflation.
- Rammevilkårene for virksomheder og medarbejdere skal være blandt de bedste i verden. Der skal være gode betingelser for at arbejde og yde en ekstra indsats, tage en uddannelse, spare op og investere.
- To centrale arbejdsmarkedspolitiske mål i 2015-planen er
  - I. Nye strukturpolitiske initiativer skal varigt øge den (strukturelle) ustøttede beskæftigelse med mindst 20.000 personer frem mod 2015.
  - II. Den gennemsnitlige arbejdstid må ikke falde frem til 2015, selv om bl.a. den demografiske udvikling med flere ældre i arbejdsstyrken kan trække ned i den gennemsnitlige arbejdstid.

JOBPLANEN

- Regeringen indgik den 28. februar 2008 en aftale om en jobplan, som skal sikre mere arbejdskraft i Danmark (se i øvrigt kapitel 4 og 5).
- Med Jobplanen forventes flere at blive længere tid på arbejdsmarkedet og flere at flytte fra overførselsindkomst til arbejde eller supplere en overførselsindkomst med arbejdsindkomst. Yderligere skal en øget international rekruttering tiltrække højt kvalificeret arbejdskraft fra udlandet.

ARBEJDSMARKEDSKOMMISSIONEN

- Regeringen har som et led i den langsigtede vision for beskæftigelse og arbejdstid nedsat en bredt sammensat arbejdsmarkedskommission med ni uafhængige eksperter.
- Arbejdsmarkedskommissionen skal udarbejde konkrete forslag til, hvordan beskæftigelsen varigt kan øges yderligere frem mod 2015 og i årene efter, og hvordan man kan undgå faldende arbejdstid.

SKATTEKOMMISSIONEN

- Regeringen har ligeledes nedsat en skattekommission med ni uafhængige sagkyndige medlemmer.
- Skattekommissionen skal udarbejde modeller til en samlet reform af det danske skattesystem, som skal sigte mod en markant reduktion af skatten på arbejdsindkomst, herunder en sænkning af skatten på den sidst tjente krone. Skattereformen skal bl.a. gennemføres inden for de holdbare økonomiske rammer, som er fastlagt i 2015-planen.

Anm.: Større initiativer siden Konkurrenceevneredegørelse 2007. Se appendiks 2 for en nærmere beskrivelse.

Samlet vurdering af samfundsøkonomien

Der findes ikke én enkelt indikator, der sammenfatter samfundsøkonomiens tilstand. Det er nødvendigt at tage flere nøgletal i betragtning, herunder den offentlige saldo, inflationen, inflationsstabilitet, betalingsbalancen og ledigheden. Nøgletallene bør ses i sammenhæng, da en situation med for eksempel meget lav ledighed er mindre robust, hvis modstykket er stigende inflation og/eller underskud på betalingsbalancen.

Der findes imidlertid ikke en veldefineret metode til at sammenveje disse nøgletal og dermed beregne et samlet indeks for samfundsøkonomiens tilstand.

Hvis man benytter vægte, hvor hver indikator tillægges lige stor indflydelse under hensyntagen til udsvingene mellem landene¹, ligger dansk økonomi på en tredjeplads og nogenlunde på linje med Schweiz og Nederlandene, se figur 16.1. Både i Konkurrenceevneredegørelse 2006 og Konkurrenceevneredegørelse 2007 lå Danmark ligeledes på tredjepladsen.

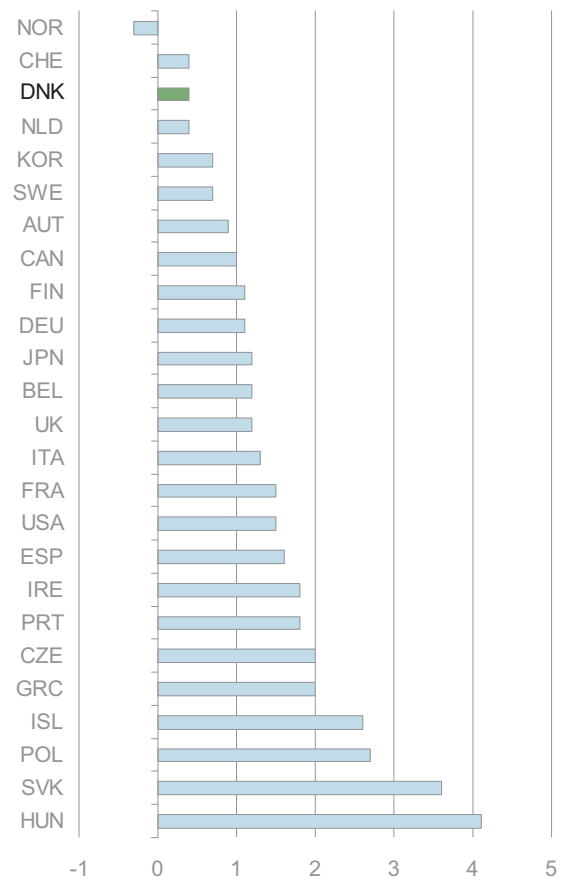
De indikatorer, som indgår i indekset, gennemgås i de følgende afsnit, idet ledigheden dog er omtalt i kapitel 5.

Situationen på arbejdsmarkedet er en vigtig del af økonomiens tilstand. En sund økonomi er karakteriseret ved høj erhvervsdeltagelse, lav ledighed og mange jobåbninger, som gør det lettere at finde beskæftigelse for alle.

Danmark har både en lav ledighed og en høj erhvervsfrekvens, se kapitel 4 (Effektivt arbejdsudbud) og kapitel 5 (Fleksibelt arbejdsmarked).

¹ Dermed sammenvejes indikatorerne med vægte, der svarer til den reciprokke værdi af standardafvigelsen for hver indikator.

Figur 16.1 Sammenvejede gennemsnit af udvalgte samfundsøkonomiske nøgletal

Anm.: Indekset er beregnet som et vægtet gennemsnit af følgende indikatorer: Ledighed, offentligt underskud, inflation, inflationsstabilitet og betalingsbalanceunderskud. Som vægte er benyttet den reciprokke værdi af standardafvigelsen inden for hver indikator, således at indikatorer med store udsving mellem landene vægter mindre end indikatorer med små udsving. Se de respektive figurer for yderligere information om de enkelte indikatorer. Australien, Mexico, New Zealand er udeladt pga. manglede data. Kilde: Egne beregninger.

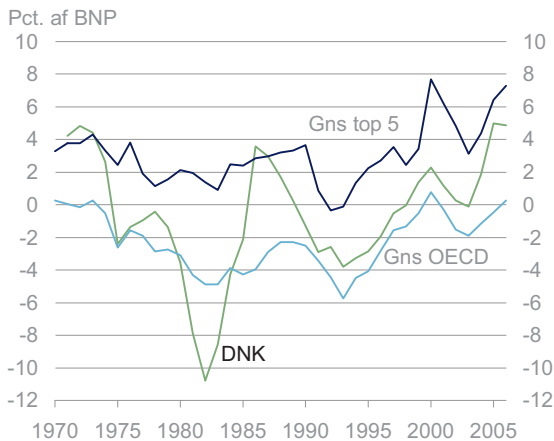
Offentligt overskud og offentlig gæld

Danmark havde med ca. 4,9 pct. af BNP det største offentlige budgetoverskud² i EU i 2006, se figur 16.2 og figur 16.3. Danmark fastholder dermed sin placering blandt

² Nationalregnskabsdefinition, som er eksklusive overskuddet i ATP-fonden.

OECD-landene fra Konkurrenceevneredegørelse 2007.

Figur 16.2 Offentlig saldo, 1970-2006

Anm.: I gennemsnittet for OECD indgår de lande, som der er data for i det pågældende år. Tal for DNK fra og med 1996 er fra ADAM. Hvis Norge ekskluderes af top 5, ligger DNK over top 5.

Kilde: ADAM og OECD - Economic Outlook 82.

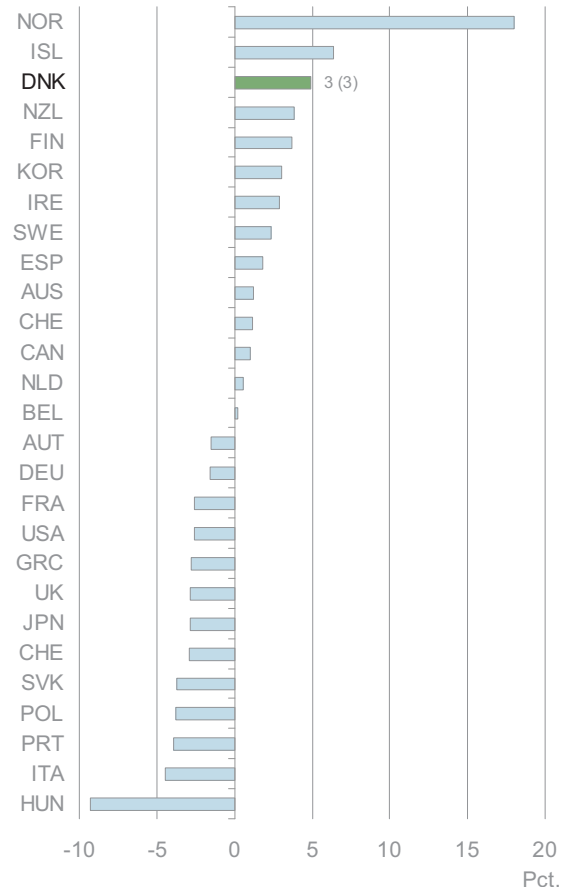
Det store overskud er i betydelig omfang udtryk for en midlertidig styrkelse af de offentlige finanser, som blandt andet afspejler, at konjunkturerne i Danmark aktuelt er særligt gode. Hertil kommer særligt store indtægter fra olie- og gasaktiviteterne i Nordsøen i lyset af en højere oliepris. Hvis der korrigeres for konjunkturerne påvirkning og andre midlertidige forhold, er det såkaldte strukturelle overskud anslået til knap 2½ pct. af BNP i 2006.

Det strukturelle overskud skønnes i 2008 og 2009 at udgøre 1½-1¾ pct. af BNP. Et centralt mål i regeringens 2015-plan er, at der sigtes efter fortsatte strukturelle overskud på mellem ¾ og 1¾ pct. af BNP frem mod 2010 og overskud eller mindst balance på den strukturelle saldo fra 2011 til 2015. De strukturelle offentlige overskud i 2008 og 2009 er dermed inden for målintervallet.

Når aktiviteten stiger og ledigheden falder, forbedres de offentlige finanser typisk i takt med, at skatteindtægterne øges, og udgifterne til fx overførsler falder. Det er udtryk for at de såkaldte automatiske stabilisatorer

medvirker til at stabilisere økonomien, og det er vigtigt, at de får lov til at virke.

Figur 16.3 Offentlig saldo, 2006

Anm.: Mexico og Tyrkiet er udeladt pga. manglede data.

Kilde: OECD - Economic Outlook 82.

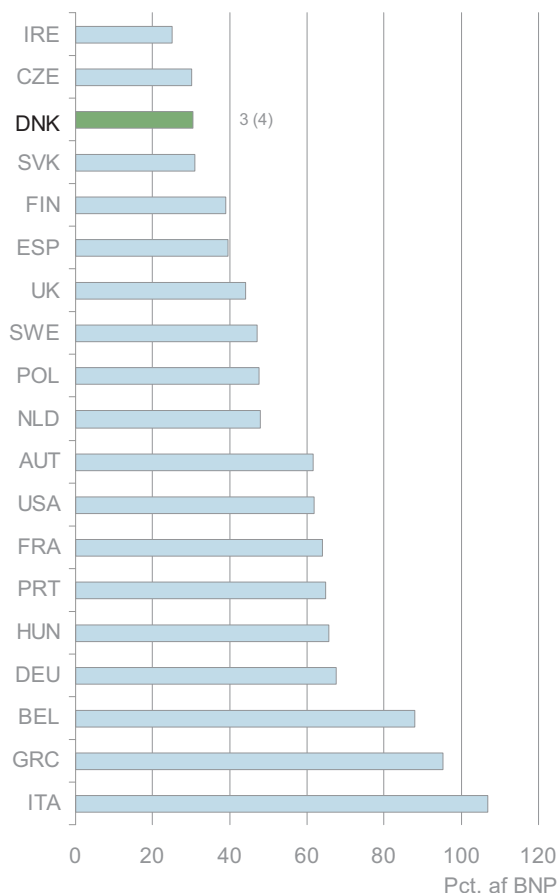
Finanspolitikken skal ifølge 2015-planen have fokus på langsigtet holdbarhed og stabilitet. Finanspolitikken har de senere år været svagt ekspansiv.

Under ét kan finans- og strukturpolitik i 2008 være neutral eller dæmpe presset på arbejdsmarkedet, forudsat at initiativerne i blandt andet Velfærdsaftalen fra juni 2006 og Jobplanen har de anslåede virkninger på arbejdsudbuddet.

Ved udgangen af 2006 udgjorde den danske offentlige gæld ifølge ØMU-definitionen knap 30½ pct. af BNP, se figur 16.4. Ultimo 2007 udgjorde bruttogælden ca. 26 pct. af

BNP. Den offentlige nettogæld blev ultimo 2007 vendt til en nettoformue i overensstemmelse med 2015-planen. Nettoformuen udgjorde ultimo 2007 43 mia. kr.

Figur 16.4 Offentlig gæld (ØMU-definition), 2006

Anm.: Australien, Canada, Island, Japan, Mexico, New Zealand, Norge, Korea, Schweiz og Tyrkiet er udeladt pga. manglende data. For USA er anvendt Gross Government debt (% of GDP) i stedet for ØMU-definitionen.

Kilde: OECD Economic Outlook 82.

Lavere offentlig gæld reducerer finansieringsomkostningerne på gælden og giver større fleksibilitet i tilrettelæggelsen af den økonomiske politik.

Ved at indfri de finanspolitiske målsætninger for de strukturelle overskud vil Danmark have et godt udgangspunkt i forhold til at håndtere, at der bliver flere ældre og færre erhvervsaktive de kommende årtier.

Velfærdsaftalen, som blev indgået i juni 2006 af et bredt flertal i Folketinget, giver væsentligt øget sikkerhed for, at der ikke opstår større finansieringsproblemer på længere sigt på trods af længere levetid og flere ældre i fremtiden. Velfærdsaftalen har som det centrale omdrejningspunkt en holdbar udvikling i de offentlige finanser.³

2015-planen fra august 2007, som er opdateret i Konvergensprogrammet 2007 med skatteaftalen fra september, beskriver regeringens prioriteringer i skatte- og udgiftspolitikken, herunder en fastholdelse af skattestoppet frem til 2015, indeksring af energifgifterne som led i klima- og energistrategierne samt en kvalitetsfond på 50 mia. kr. til offentlige investeringer i sundhedsstruktur, folkeskoler, daginstitutioner mv.

Finanspolitikken i 2015-planen er holdbar givet de opstillede krav til beskæftigelse og arbejdstid, se tabel 16.2.

De to uafhængige institutioner Det Økonomiske Råd (DØR) og DREAM-gruppen foretager også langsigtede fremskrivninger til belysning af finanspolitisk holdbarhed. Der er ikke stor forskel på vurderingen af den finanspolitiske holdbarhed i 2015-planen og de seneste skøn fra de to uafhængige institutioner. DREAM-gruppen vurderer, at der udestår en finanspolitisk tilpasning, som ca. svarer til effekten af de krav til arbejdstid og beskæftigelse, der er indregnet i 2015-planen. DØR's centrale forløb peger på et lidt større tilpasningsbehov (også uden at indregne specifikke krav om større arbejdsudbud). Det kan umiddelbart tilskrives, at DØR har andre antagelser om den længere levetids betydning for de aldersbetingede offentlige udgifter til sundhed og ældrepleje.

³ Se fx Konkurrenceevneredegeelse 2007, s. 225.

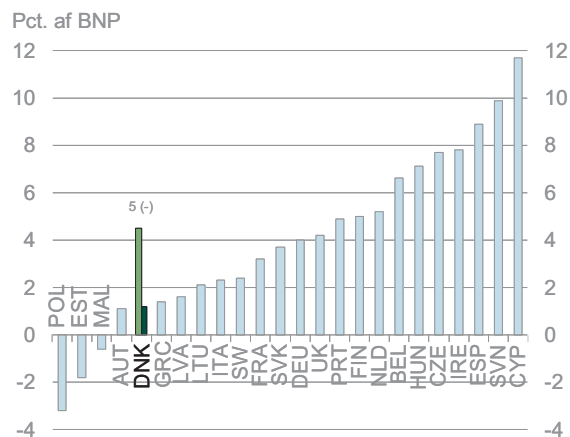
Også EU-Kommissionen har fokus på finanspolitisk holdbarhed. EU-Kommissionen benytter dog en mere standardiseret og mekanisk metode til at vurdere holdbarheden, hvorfor EU-Kommissionens opgørelse primært bør benyttes til sammenligninger på tværs af lande. Den aldrende befolkning ventes at medføre et opadgående pres på de offentlige finanser i stort set alle europæiske lande. Uden indgåelse af Velfærdsaftalen lå Danmark i midterfeltet med hensyn til effekten på de offentlige finanser fra fremtidige øgede offentlige udgifter relateret til befolkningens aldring mv. Det var det billede, som Konkurrenceevneredegørelse 2007 viste. Når Velfærdsaftalen indregnes er stigningen i de ældrerelaterede udgifter den femte mindste i EU, se figur 16.5.

Denne stigning i de fremtidige udgifter skal ses i sammenhæng med, at de danske offentlige finanser ifølge EU-Kommissionen har én af de bedste budgetmæssige udgangspositioner blandt EU-landene.

Ifølge Det Europæiske Råd sigter Danmark mod at fastholde en sund mellemfristet budgetposition, samtidig med at målsætningen om finanspolitisk holdbarhed på lang sigt opfyldes. Rådet vurderer, at den største udfordring i tilrettelæggelsen af den økonomiske politik pt. er at imødegå manglen på arbejdskraft og mindske presset på omkostningerne (konkurrenceevnen).

Potentialet for at øge erhvervsfrekvensen og beskæftigelsen er til gengæld større i andre lande end i Danmark. Det skyldes, at der i en række lande er lavere erhvervsdeltagelse (især blandt kvinder og ældre) og højere ledighed end i Danmark.

Figur 16.5 Aldringsrelateret påvirkning af de offentlige finanser i EU

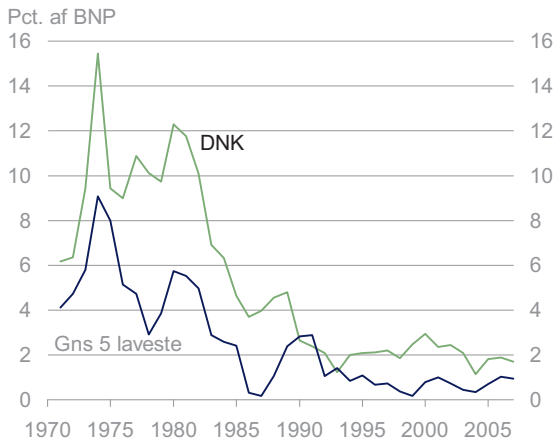
Anm.: De lyseblå søjler (limegrøn for Danmark) repræsenterer ændringen i de totale aldringsrelaterede offentlige udgifter fra 2010 til 2050. Den mørkegrønne søjle repræsenterer disse udgifter for Danmark efter landets seneste pensionsreform. Hvis tallet er større (mindre) end nul betyder det, at ændringen i befolkningssammensætningen vil betyde større (mindre) offentlige udgifter frem mod 2050. Tallet for Portugal er inklusive landets seneste pensionsreform. Tallet for Grækenland er usikkert.

Kilde: EU-Kommissionen, se Factbook.dk.

Inflation, renter og valutakurs

Et vigtigt element i makroøkonomisk stabilitet er en både lav og stabil inflation. Den danske fastkurspolitik betyder indirekte, at Den Europæiske Centralbanks (ECB) inflationsmål også gælder for Danmark. Inflationsmålet tjener dermed som et anker for inflation og inflationsforventninger i Danmark. Det har bidraget til at bringe inflationen ned på et lavt og stabilt niveau.

Den danske inflation har siden begyndelsen af 1990'erne været afdæmpet og har ligget stabilt omkring de 2 pct. på grund af fastkurspolitikken. Den danske inflation har fulgt inflationsudviklingen i OECD-landene med den laveste inflation, se figur 16.6.

Figur 16.6 Inflation, 1970-2007

Kilde: ADAM og OECD - Main Economic Indicators.

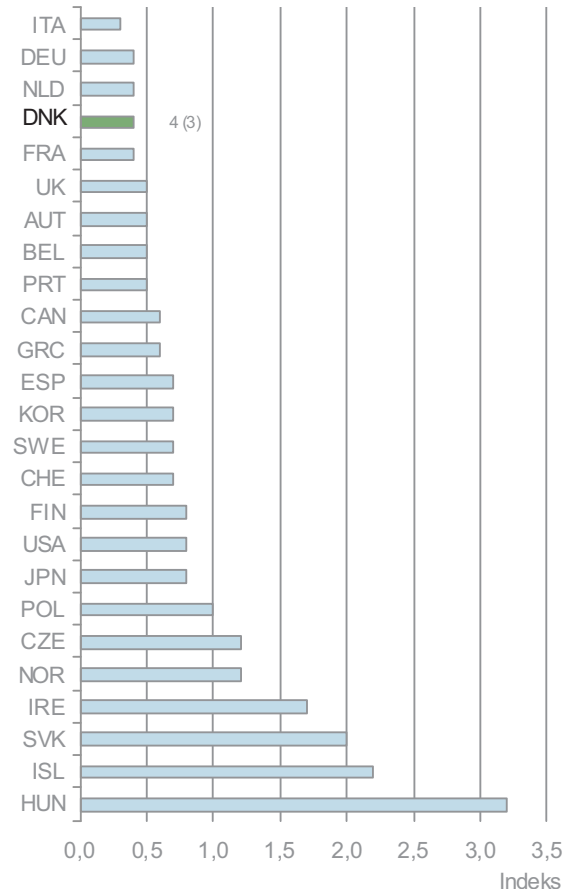
Den danske inflation var i 2007 1,7 pct. Det er på linje med ECB's målsætning om en inflation på lidt under 2 pct. på mellemfristet sigt. Inflationstakten i det EU-harmoniserede forbrugerprisindeks (HICP) nåede imidlertid op på 3,3 pct. i marts 2008. Det er på linje med euroområdet, hvor inflationen ligeledes er steget til 3,3 pct. Forbrugerpris-inflationen var i marts 2008 3,1 pct., hvilket er det højeste niveau siden juli 2000. Den høje inflation afspejler blandt andet stigende fødevarer- og energipriser.

Både meget lav og meget høj inflation kan være problematisk. En inflation på 2 pct. er en mere eller mindre eksplicit inflationsmål-sætning for mange lande. Hvis landene rangordnes efter inflationens numeriske afvigelse fra 2 pct., indtager Danmark en 7. plads. I Konkurrenceevneredegørelse 2007 lå Danmark med en inflation på 1,9 pct. i 2006 på en 3.-plads i den tilsvarende sammenligning.

Den danske inflation har været relativt stabil sammenlignet med inflationen i andre lande over de sidste fem år. Inflationens stabilitet kan beskrives ved standardafvigelsen af de månedlige år til år-stigningstakter de seneste 5 år. I denne sammenhæng indtager Danmark en 7. plads, hvilket er en forbedring af

9. pladsen i Konkurrenceevneredegørelse 2007.

Hvis man vurderer inflationens niveau og stabilitet under ét, placeres Danmark som nummer 4. I Konkurrenceevneredegørelse 2007 lå Danmark på en 3. plads.

Figur 16.7 Afdæmpet og stabil inflation, sammenvæjet indeks

Anm.: Indekset er beregnet som et vægtet gennemsnit af inflationens afvigelse fra 2 pct. og inflationsstabiliteten (standardafvigelsen af de månedlige år til år-stigningstakter gennem de sidste 5 år). Sammenvejningen følger samme metode som angivet i anmærkning til figur 16.1. Australien, Mexico, Tyrkiet og New Zealand er udeladt pga. manglende data.

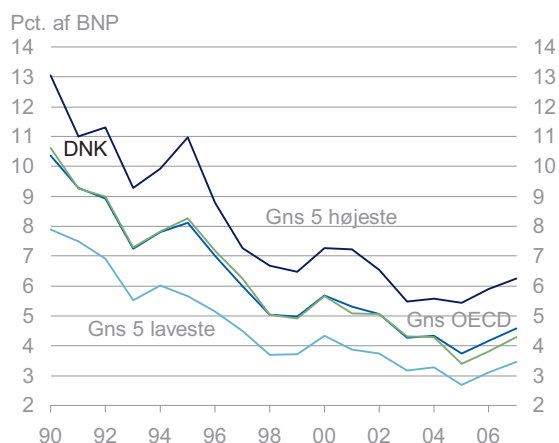
Kilde: ADAM, OECD – Main Economic Indicators og egne beregninger.

Udviklingen i den danske lange rente har siden 1990 nogenlunde fulgt den gennemsnitlige udvikling i de lange renter i OECD-landene, se figur 16.8.

Niveauet for den danske lange rente (10-årig statsobligation) er tæt knyttet til renteniveauet i euroområdet gennem fastkurspolitikken. I forhold til rente i euroområdet er der i Danmark dog et rentespænd, som normalt er positivt.

Rentspændet afhænger blandt andet af de offentlige financers tilstand og af forventningerne til inflationen. De offentlige financer i Danmark er forbedret gennem de seneste ti år, og inflationen er som følge af den stabile udvikling blevet forankret på et lavt niveau.

Figur 16.8 Rente (10-årig statsobligation), 1990-2007

Anm.: I gennemsnittet for OECD indgår de lande, der er data for i det pågældende år.

Kilde: OECD – Main Economic Indicators.

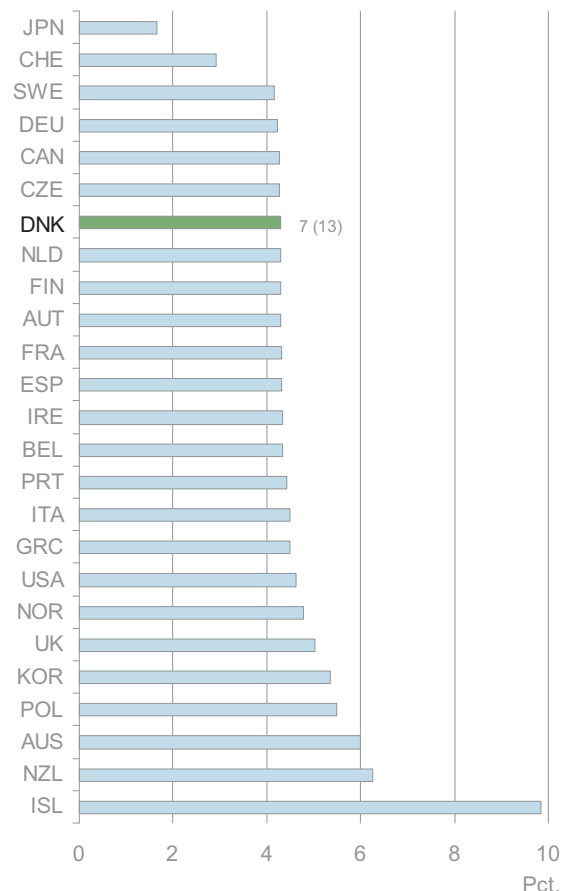
Det 10-årige danske rentespænd til euroområdet var beskedent og stabilt i 2006. Der må normalt påregnes en lille risikopræmie på grund af valutakursrisikoen som følge af at Danmark står uden for valutasamarbejdet. Ultimo 2006 var rentespændet til Tyskland dog en anelse negativt, hvilket skal ses i lyset af blandt andet det danske offentlige budgetoverskud.

I løbet af 2007 steg det 10-årige rentespænd til Tyskland igen. Ultimo 2007 var spændet på omkring 0,1 pct.-point.

Den danske lange rente var i 2007 på niveau med renten i eurolandene, se figur 16.9. Det

var også tilfældet i Konkurrenseevneredegørelse 2007.

Figur 16.9 Rente (10-årig statsobligation), 2007

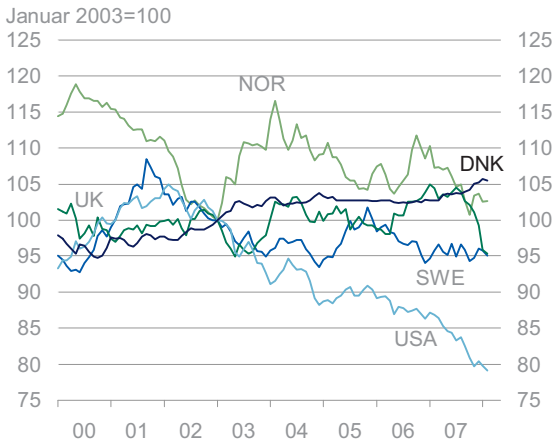
Anm.: Ungarn, Mexico og Tyrkiet er udeladt pga. manglende data.

Kilde: OECD – Main Economic Indicators.

En stabil valutakurs medvirker til at give forudsigelige og stabile vilkår både for samhandlen med udlandet og for udenlandske investeringer. Desuden reducerer en stabil valutakurs udsving i bidragene til den indenlandske inflation fra importerede varer.

Som følge af fastkurspolitikken er udsving i kronen i forhold til euroen helt marginale. Den effektive valutakurs er et handelsvægtet gennemsnit af valutaerne i de 27 lande, som Danmark handler mest med. Også den effektive valutakurs har relativt beskedne udsving sammenlignet med en række andre lande, se figur 16.10.

Figur 16.10 Nominelle effektive valutakurser

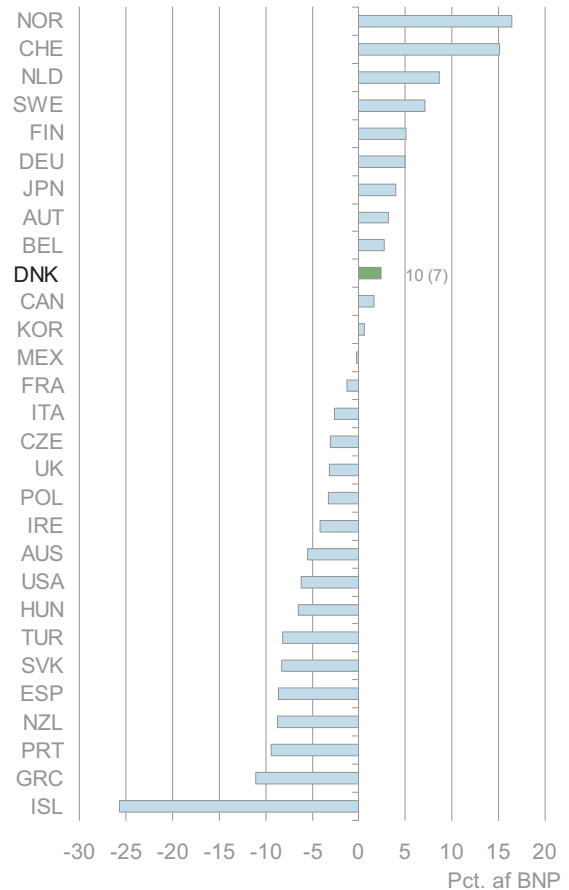
Kilde: Nationalbanken, Sveriges Riksbank, Federal Reserve, Bank of England og Norges Bank.

En troværdig fastkurspolitik er central for at fastholde lav inflation, medvirke til at reducere risikopræmier og rentespænd og øge finanspolitikken effektivitet. Et land med fastkurspolitik har ikke mulighed for gennem selvstændige ændringer i den pengepolitiske korte rente at stabilisere konjunkturerne.

Fastkurspolitikken har bidraget til lav og stabil inflation i Danmark og indebærer samtidig, at inflationsforventningerne har været forankret omkring 2 pct. Det er med til at sikre en stabil økonomisk udvikling.

Betalingsbalance og udlandsgæld

Det danske betalingsbalanceoverskud er faldet siden Konkurrenceevneredegørelse 2007, idet overskuddet i 2006 var 2,4 pct. af BNP, se figur 16.11. I 2007 er den danske betalingsbalance yderligere svækket primært på grund af en nedgang i handelsbalancen.

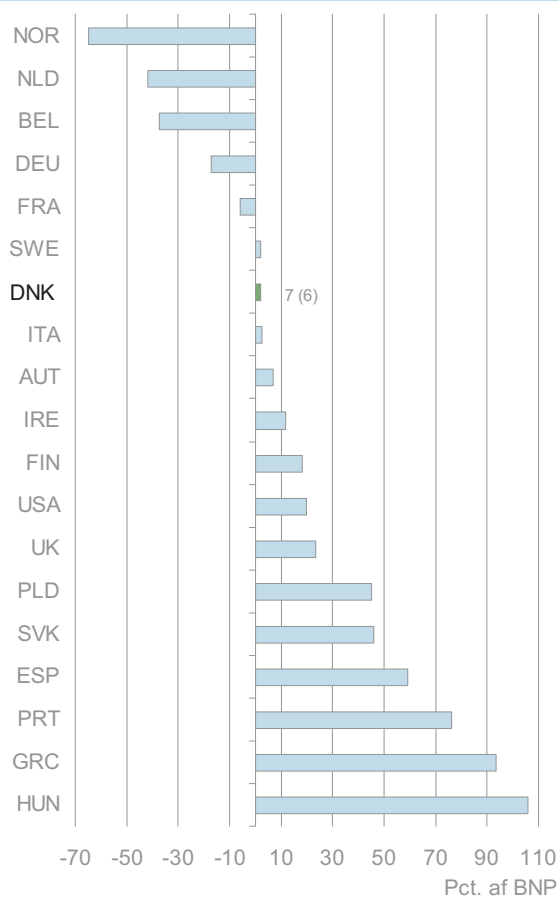
Figur 16.11 Betalingsbalancen, 2006

Kilde: OECD – Economic Outlook 82.

På baggrund af de løbende overskud på betalingsbalancen er udlandsgælden (netto) de senere år blevet nedbragt markant. I 2005 havde Danmark for første gang siden Anden Verdenskrig ikke nettogæld til udlandet. I Konkurrenceevneredegørelse 2007 havde Danmark en gæld til udlandet på lige under 0 pct. Udover betalingsbalancen er gælden til udlandet også påvirket af kursene på valuta-, aktie- og obligationsmarkederne. I løbet af 2006 har kursudsving på disse markeder betydet, at Danmark igen har nettogæld til udlandet på, hvad der svarer til ca. 2 pct. af BNP, se figur 16.12.

Nedbringelse af udlandsgælden medfører lavere rentebetalinger til udlandet, hvilket efterlader en større del til af indkomsterne til forbrug og investeringer.

Figur 16.12 Udlandsgælden, 2006⁴

Anm.: Australien, Canada, Schweiz, Island, Japan, Korea, Mexico, New Zealand og Tyrkiet er udeladt pga. manglende data.

Kilde: Eurostat og Bureau of Economic Analysis, U.S. Department of Commerce.

Vedvarende underskud og gældsstiftelse til udlandet er negativt, hvis det skyldes et uhensigtsmæssigt skattesystem og uheldige opsparingsincitamer, sådan som det var tilfældet i 1970'erne og 1980'erne. Siden 1990 har Danmark – med undtagelse af 1998 – haft overskud på betalingsbalancen hvert år.

⁴ Danmarks placering blandt OECD-landene kan ikke umiddelbart sammenlignes med Danmarks placeringen i Konkurrenceevneredegørelse 2007 for denne indikator, da der er flere lande med her i forhold til i Konkurrenceevneredegørelse 2007.

Konkurrenceevneredegørelse 2008 giver en status for Danmarks konkurrencedygtighed.

Områder af betydning for Danmarks velstand og sammenhængskraft belyses, og Danmarks styrker og svagheder fremhæves. Redegørelsen sætter endvidere fokus på udviklingen siden Konkurrenceevneredegørelse 2007.

Danmarks præstation på de enkelte områder afhænger af rammevilkårene. Der er derfor også lagt vægt på at sammenligne de danske rammevilkår med rammevilkårene i andre lande. På en række områder er talmaterialet dog begrænset.

Sammenligningsgrundlag

Redegørelsen belyser Danmarks præstationer på følgende 16 områder, der beskrives i hvert sit kapitel:

1. Velstand
2. Klima og miljø
3. Sammenhængskraft
4. Effektivt arbejdsudbud
5. Fleksibelt arbejdsmarked
6. Folkeskolen
7. Ungdomsuddannelser
8. Videregående uddannelser
9. Offentlig forskning og universiteter
10. Virksomhedernes forskning, udvikling og innovation
11. Konkurrence
12. Åbenhed over for omverdenen
13. Iværksættere
14. Velfungerende finansielle markeder
15. Effektiv offentlig service og regulering
16. Sund samfundsøkonomi

Vurderingen af Danmarks præstation og rammevilkår sker på baggrund af:

- International benchmarking
- Et detaljeret system baseret på danske tidsserier

I benchmarkanalysen sammenlignes Danmark med de øvrige OECD-lande (der ses dog bort fra Luxembourg).

I flere tilfælde mangler data for nogle OECD-lande, og i enkelte tilfælde findes alene tal for landene i EU.

Nationale data giver mulighed for en mere detaljeret beskrivelse af udviklingen i Danmark. Desuden er de danske data ofte hurtigere opdateret end de internationale data, hvilket giver et bedre billede af den aktuelle situation.

En række af regeringens mål kan desuden alene følges gennem nationale indikatorer, da der ikke findes brugbare internationale tal.

Det er langt fra alt, der kan måles i dag. På nogle områder findes der ikke statistiske indikatorer. På andre områder kan der alene gives et pejlemærke for målopfyldelsen baseret på en eller flere upræcise indikatorer.

I Konkurrenceevneredegørelse 2008 indgår en række indikatorer, der ikke tidligere har indgået. Årsagerne hertil er flere: Nye indikatorer er blevet udviklet, som bedre belyser Danmarks konkurrenceevne. Andre indikatorer foreligger der ikke opdaterede data for, hvorfor alternative indikatorer er inkluderet i stedet. Endelig kan en indikator være udgået som følge af, at de undersøgelser, der ligger til grund for den, ikke længere gennemføres.

Arbejdet med at udvikle nye indikatorer til belysning af Danmarks konkurrenceevne fortsætter. Således vil der også næste år ske forbedringer af målemetoden, i takt med at nye og bedre data tilvejebringes.

Målesystemet

I konkurrenceevneredegørelsen vurderes Danmark at være verdens mest konkurrencedygtige samfund, når vi ligger blandt de fem bedste i verden (OECD) på alle de områder, der har betydning for vores fremtidige velstand og sammenhængskraft. Hvert fokusområde er tildelt et kapitel i redegørelsen.

Den overordnede resultattavle for målingen af Danmarks konkurrencedygtighed er vist i sammenfatningens tabel 1. Indplaceringen sker på baggrund af målingen i redegørelsens kapitler.

I begyndelsen af hvert kapitel præsenteres en sammenfatning af den internationale benchmarkanalyse.

Oversigten viser en række centrale indikatorer for Danmarks præstation på området. For hver af disse indikatorer er Danmarks placering angivet inden for grupperne:

- Top 5
- Midterfeltet
- Under gennemsnittet

En placering i top 5 dækker over, at Danmark ligger blandt de fem bedste lande i OECD. En placering under gennemsnittet dækker over, at Danmark med stor sikkerhed ligger under gennemsnittet blandt OECD landene. En placering i midterfeltet betyder, at Danmark ligger på eller over OECD-gennemsnittet; men ikke i top fem.

Gennemsnittet for OECD (EU) beregnes som det simple gennemsnit, og landene vægtes med andre ord ikke efter fx størrelse.

På baggrund af klassificeringen af disse indikatorer, er der lavet en samlet vurdering af Danmarks præstation inden for hvert område. Her dækker top 5 over en placering blandt de 5 bedste lande inden for mere end halvdelen af de underliggende internationale indikatorer. Under gennemsnittet dækker

over, at mere end halvdelen af de internationale indikatorer ligger under OECD-gennemsnittet. Midterfeltet dækker over alle øvrige kombinationer.

Den internationale sammenligning suppleres af pile, der angiver udviklingen i danske data det seneste år. Eftersom de danske data ofte er af nyere dato end de internationale data, kan pilene og status ikke direkte kobles. I den samlede vurdering af et givent område vil en pil pege i samme retning som flertallet af pilene for de underliggende indikatorer.

Udvikling i Danmarks relative placering blandt OECD landene kan endvidere følges i de internationale benchmarkfigurer. Her er Danmarks placering angivet for både den seneste og den forrige opgørelse. Placeringen i den forrige opgørelse angives i parentes, ligesom det er tilfældet for publikationer fra fx OECD.

I tilfælde af forbedrede opgørelsesmetoder, vil de historiske data så vidt muligt blive konsekvensrettet for alle historiske år. Det kan betyde, at sidste års placering kan afvige fra den viste placering i Konkurrenceevneredegørelse 2007.

Sådan udvælges data

I både den internationale benchmark og analysen baseret på danske tidsserier er relevans, målbarhed og bred anerkendelse bærende principper for valg af indikatorer. Indikatorerne er desuden udvalgt, så de så vidt muligt giver et udtømmende billede af hvert af de 16 områder.

Redegørelsen er derfor fortrinsvis baseret på internationalt sammenlignelige "hårde" data, fra anerkendte internationale kilder. Hovedkilderne er Danmarks Statistik, OECD, EUROSTAT, UNCTAD, WTO, World Bank

og GEM.¹ Kilder til de enkelte indikatorer fremgår af figurer og tabeller.

En række af de internationale sammenligninger er baseret på interviewundersøgelser udført af de nationale statistikbureauer. Der er så vidt muligt set bort fra andre mere usikre interviewbaserede oplysninger.

I enkelte tilfælde er der kendskab til afrapporteringsfejl i data (uden at der nødvendigvis er kendskab til det korrekte tal). I disse tilfælde er problemet anført i anmærkningen til figuren og i den ledsagende tekst.

Data er stillet til rådighed

Data kan hentes på redegørelsens hjemmeside www.konkurrenceevne.dk samt på www.factbook.dk. Her er der desuden adgang til en mere udførlig databeskrivelse, hvor der vurderes at være behov herfor. Endelig er der supplerende indikatorer inden for visse områder.

Sammenvejning

Den umiddelbart mest tilgængelige afrapportering af hele systemet ville bestå i et samlet tal for Danmarks konkurrencedygtighed, der kunne sammenlignes med andre lande. Det vurderes imidlertid ikke at være hensigtsmæssigt.

Årsagen hertil er, at der ikke findes et fagligt korrekt og dermed bredt accepteret metode til sammenvejning af de mange indikatorer til et tal.

Andre målinger af konkurrencedygtighed

De væsentligste internationale organisationer (OECD, IMF, Verdensbanken og FN) præsenterer ikke ét samlet mål for landenes evne til at skabe velstand, men en bred vifte af forskellige indikatorer. Lande som Storbritannien og USA, der arbejder med et koncept svarende til konkurrenceevnerede-

gørelsen, har heller ikke valgt at opsummere deres målesystemer i et enkelt tal.

I en række internationale målinger primært udført af managementvirksomheder, tænketanke mv. er det valgt at præsentere én samlet indikator.

Danmark opnår generelt gunstige placeringer i disse målinger, der dog skal tages med betydelige forbehold, se tabel A1.

Tabel A1 Danmarks placering i forskellige målinger

1. World Competitiveness Yearbook 2008 (IMD)	6 (5)
2. Global Competitiveness Index 2007-2008 (WEF)	3 (4)
3. Business Competitiveness Index 2007-2008 (WEF)	5 (5)
4. The Lisbon Scorecard 2008 (CER)	1 (1)
5. The Lisbon Review 2006 (WEF)	1 (2)
6. Global Competitiveness Report 2007-2008 (WEF)	3 (4)
7. The Economist Intelligence Unit: e-readiness 2008	1 (1)
8. A.T. Kearney/Foreign Policy globalization index, 2007	6 (5)
9. Economic Freedom of the World 2007 (Fraser Institute)	15 (17)
10. Index of economic freedom 2008 (The Heritage Foundation)	11 (13)
11. Forbes Capital Hospitality Index, 2007	4 (1)

Anm.: Seneste foreliggende måling. Tidligere placeringer er angivet i parentes. Årstal er år for offentliggørelse af måling. Tallene bag beregningerne af indeksene er nyeste tal, men typisk fra tidligere år. Forkortelserne refererer til International Institute for Management Development (IMD), World Economic Forum (WEF) og Centre for European Reform (CER).

De internationale analyser lægger vægt på forskellige forhold. Rangordningen af landene varierer af den grund fra undersøgelse til undersøgelse.

¹ Global Entrepreneurship Monitor.

Et fællestræk er, at fokus især er på de forhold, der er medvirkende til at skabe et godt erhvervsklima. Forhold, som en lille offentlig sektor, lave skatter, få administrative byrder, et regelret og gennemskueligt offentligt og politisk system samt en høj beskyttelsesgrad for ejendomsrettigheder trækker op.

I runde vendinger kan det siges, at Danmarks placering typisk trækkes op af, at Danmark er et velordnet samfund, hvor det offentlige system generelt er indrettet effektivt, bureaukratiet ikke hæmmer erhvervslivet voldsomt, lovgivningen ikke virker skævvridende, og der er lav korruption og kriminalitet.

Derimod trækker den offentlige sektors størrelse, skattetrykket og marginals-katten Danmarks placering nedad. Typisk trækker det også ned, at lønfastsættelsen er relativt centraliseret i Danmark.

Undersøgelserne lægger typisk stor vægt på en række mere basale faktorer så som infrastruktur, retssikkerhed, demokrati og personlig sikkerhed. Disse forhold er selvfølgelig vigtige og er generelt på plads i de vestlige lande - ikke mindst i Danmark. Den store interesse om netop disse forhold betyder, at der er mindre fokus på forhold som uddannelse, viden og iværksætterforhold.

Resultaterne af de forskellige undersøgelser skal fortolkes varsomt af flere grunde:

- Datamaterialet er på mange områder kun tilnærmelsesvist sammenligneligt mellem landene.
- Inden for mange områder er den kvalitative vurdering meget upræcis (fx mht. uddannelse, forskning og konkurrence).
- Konjunkturforskel (og vurderingen af konjunktursituationen) vejer tungt i den samlede indikator for en række af indikatorerne.
- De samlede indeks beregnes typisk blot som et simpelt gennemsnit af en række underindeks, der igen er simple gennemsnit af nogle tilordnede værdier til en lang række indikatorer. En anden sammenvejning kan give en helt anden rangordning af landene.

2. KLIMA OG MILJØ

ENERGIAFTALE

Den 21. februar 2008 blev der indgået en energiaftale for perioden 2008-11. Hovedmålene i aftalen er:

- Andel af bruttoenergiforbruget, der udgøres af vedvarende energi skal være 20 pct. i 2011
- Bruttoenergiforbruget skal falde med i alt 4 pct. frem mod 2020 i forhold til 2006, 2 pct. i 2011
- Årlige besparelser på 1,5 pct. af det endelige energiforbrug i forhold til niveauet i 2006

Herudover indeholder aftalen en række midler til at nå de opstillede mål, herunder:

- Forhøjelse af CO₂-afgiften i den ikke-kvoteomfattede del af økonomien til den forventede CO₂-kvotepris
- Øget støtte til produktion af vedvarende energi

Se mere på <http://www.ens.dk/sw66036.asp>

NATIONAL ALLOKERINGSPLAN

- Den 31. august 2007 godkendte EU-Kommissionen Danmarks Nationale Allokeringsplan for perioden 2008-12. Allokeringsplanen beskriver, hvordan Danmark vil leve op til sin reduktionsforpligtelse i 2008-12, se. Kyoto-protokollen og EU's byrdefordelingsaftale. Der er i allokeringsplanen opereret med en forventet gennemsnitlig årlig udledning af CO₂ og andre drivhusgasser i 2008-12 på 67,8 mio. ton, såfremt der ikke gennemføres nye tiltag. Målet for drivhusgas-udledningen er opgjort til 54,8 mio. ton. Allokeringsplanen redegør for, hvorledes den forventede manko på 13 mio. ton lukkes. De kvoteomfattede sektorer skal reducere CO₂-udledningen med yderligere 5,2 mio. ton enten ved egen reduktionsindsats, eller ved køb af kvoter eller JI/CDM-kreditter. De ikke-kvoteomfattede sektorer og øvrige statslige tiltag skal dække den resterende manko på 7,8 mio. ton. Dette vil ske gennem konkrete indenlandske klima- og energitiltag, statslige indkøb af JI/CDM-kreditter, eventuel kompensation for Danmarks særlige basisår, samt indregning af CO₂-optag fra skove og jorde.

BUNKRING I UDLANDET

- For udenrigsskibsfartens vedkommende arbejder regeringen i FN's organisation for skibsfart (IMO) på at få en global aftale for skibsfarten. Hvis ikke IMO inden udgangen af oktober 2008 har skabt vished for, at der kan vedtages bindende og ambitiøs regulering, vil regeringen lade dette spørgsmål indgå i de egentlige forhandlinger på COP15 i december 2009 om en post-2012 aftale i regi af klimakonventionen og/eller i EU-baserede initiativer. For udenrigsluftfartens vedkommende arbejder regeringen dels for en global aftale i FN's organisation for luftfart (ICAO) og dels for en regulering under EU's kvotedirektiv.

ERHVERVSKLIMA STRATEGI OG HANDLINGSPLAN TIL FREMME AF VIRKSOMHEDERS SAMFUNDSANSVAR

- Regeringen vil lancere en erhvervsklimastrategi, der skal sikre de bedst mulige betingelser for, at dansk erhvervsliv kan udnytte det globale behov for at reducere drivhusgasudledningen til at fastholde en økonomisk vækstkurs. Dette skal ske samtidig med, at Danmark indfrier sine internationale forpligtelser til at reducere drivhusgasudledningen. Erhvervsklimastrategien udarbejdes under rådgivning af Erhvervsklimapanelet, idet strategien vil bygge på analyser og initiativforslag, der har været drøftet på møder i panelet. Regeringen har derudover udarbejdet en handlingsplan til fremme af virksomheders samfundsansvar, som blandt andet omfatter klima og miljø. Erhvervslivets klimaan-svar udgør et selvstændigt initiativområde i handlingsplanen, og regeringen opfordrer til, at klimaan-svar indgår i virksomhedernes rapportering om samfundsansvar i deres ledelsesberetning. Endelig sætter regeringen fokus på virksomheders og branchers muligheder for at reducere deres udledning af drivhusgasser gennem partnerskaber.

Se mere på <http://www.cop15.dk/da/menu/Fora/Erhvervsklimapanelet/>

2. KLIMA OG MILJØ, fortsat

NATIONALPARKER

- I henhold til aftalerne om nationalparker (I-II) igangsættes en procedure for oprettelse af fem nye nationalparker, der bl.a. skal bruges til at beskytte unikke landskaber og naturområder og sikre befolkningen mulighed for naturoplevelser. Formålet er, at der skal ske en styrkelse af naturen, de kulturhistoriske værdier, den lokale udvikling og muligheden for friluftsliv og naturoplevelser. På nuværende tidspunkt er et konkret forslag om en nationalpark i Thy i høringsproces, og parkerne i Mols Bjerge, Skjern å, Vadehavet og Kongernes Nordsjælland vil igangsættes trinvist. En bredt sammensat nationalparkbestyrelse vil få til opgave at etablere og udvikle hver enkelt park.

Se mere på http://www.mim.dk/Nyheder/Pressemeddelelser/nationalparker_4.htm

3. SAMMENHÆNGSKRAFT

TILTAG DER REDUCERER LEDIGHEDEN OG STYRKER ARBEJDSMARKEDSDELTAGELSEN

- Erfaringerne fra forsøget 'Hurtigere i gang' med en tidlig og intensiv aktiveringsindsats udbredes til alle landets jobcentre. Herudover iværksættes i foråret 2008 forsøget 'Alle i gang nu' i en række jobcentre med et intensivt kontaktførelse for langvarige kontanthjælpsmodtagere med mere end 26 uger på ydelsen. Se kapitel 5.

LIGE MULIGHEDER

- Der er af satspuljen 2008 afsat 150 mio. kr. årligt i perioden 2008 til 2011 til programmet 'Lige Muligheder', der skal styrke indsatsen over for udsatte børn og unge samt deres forældre. Målet er i sidste ende, at udsatte børn og unge har samme muligheder for uddannelse, beskæftigelse, bolig, netværk og familieliv som andre børn og unge, når de går ind i voksenlivet. Programmet har en række initiativer, herunder:
  - En styrket tidlig indsats bl.a. med initiativer i forhold til børn af misbrugere og unge enlige mødre,
  - Fokus på udsatte unges skolegang og uddannelse med bl.a. task force for tosprogede elever på de erhvervsfaglige ungdomsuddannelser,
  - Styrket indsats i forhold til udsatte tosprogede børns folkeskoleuddannelse.

Yderligere information findes via linket: http://www.fm.dk/db/filarkiv/17996/velfaerd_og_kvalitet_web.pdf og http://www.stm.dk/publikationer/2007/lige_muligheder.pdf

FORSØG MED GÆLDSRÅDGIVNING

- Der er af satspuljen 2008 afsat 16 mio. kr. i perioden 2008 - 2011 til forsøg med en gældsrådgivning til udsatte personer baseret på frivillig rådgivningsekspertise fra ansatte i finanssektoren. Initiativet skal ses som led i øvrige initiativer for i forhold til forgældede udsatte personer, bl.a. forsøget med eftergivelse af gæld til det offentlige for udsatte grupper vedtaget i maj 2006.

Yderligere information findes via linket: <http://www.social.dk/global/nyheder/Nyhedsarkiv/2008/SM/index.aspx?id=478fd31d-f107-4f81-a27a-5eeac5e046ca>

ÆNDRING AF ERHVERVSUDDANNELSESLOVEN

- Ændringen af erhvervsuddannelsesloven i 2007 er blevet fulgt op af en administrativ udmøntning af lovens bestemmelser, der bl.a. etablerer mulighed for niveaudeling i alle fag således, at både fagligt svage og stærke elevers behov kan imødekommes. Endvidere skal alle erhvervsskoler udarbejde handlingsplaner for øget gennemførelse. Skolerne skal i disse planer sætte sig klare mål for gennemførelse, så de yder deres bidrag til at løfte opgaven med, at 95 pct. af en ungdomsårgang gennemfører en ungdomsuddannelse. Se kapitel 7.

VOKSEN- OG EFTERUDDANNELSE (VEU)

- Voksen og efteruddannelsen er styrket, bl.a. med finansloven for 2008. Se kapitel 5.

4. EFFEKTIVT ARBEJDSUDBUD

SÆRLIGE INITIATIVER FOR DE LIDT ÆLDRE PÅ ARBEJDSMARKEDET

- Aftale om en Jobplan fra februar 2008 vil give et særligt skattnedslag på maksimalt 100.000 kr. til 64-årige i arbejde, der har været fuldtidsbeskæftigelse siden det 60. år og ikke har tjent over 550.000 kr. om året i gennemsnit fra de var 57 til 59 år gamle.
- Aftale om en Jobplan vil endvidere give folkepensionister bedre muligheder for at arbejde, idet der indføres et særligt bundfradrag for arbejdsindkomst på 30.000 kr. om året for folkepensionister. Samtidig lempes beskæftigelseskravet for opsat pension. Læs mere om Jobplanen på <http://www.fm.dk/1024/visnyhed.asp?artikelid=9903>
- Med trepartsaftalerne fra juni 2007 og udmøntning i overenskomsterne for 2008 er der indgået aftale om seniorpolitik med henblik på at fastholde ældre medarbejdere i den offentlige sektor. Læs mere på <http://www.kvalitetsreform.dk/page.dsp?area=88>

ØGET TILSKYNDELSE TIL AT ARBEJDE

- Med aftale om lavere skat på arbejde fra september 2007 forhøjes bundfradraget for mellemskatten i 2009, så det svarer til niveauet for bundfradraget for topskatten. Samtidig øges beskæftigelsesfradraget fra 2,5 pct. til 4 pct. i 2008 og til 4,25 pct. i 2009. Læs mere på <http://www.fm.dk/1024/visNyhed.asp?artikelID=9520>
- Regeringen har nedsat en skattekommission der skal komme med forslag, der bl.a. sigter mod en markant reduktion af skatten på arbejdsindkomst, herunder ved at sænke skatten på den sidst tjente krone. Læs mere på <http://www.stm.dk/Index/dokumenter.asp?o=4&n=0&d=2963&s=1&str=stor>

ØGET INDSATS FOR INTERNATIONAL REKRUTTERNING

Med aftale om en Jobplan fra februar 2008 er der aftalt en række justeringer, der skal gøre det lettere at tiltrække udenlandsk arbejdskraft til Danmark. Af initiativer kan bl.a. nævnes:

- Udvidelse af Green Card og Jobkortordningen, herunder en reduktion af indkomstgrænsen i jobkortordningen fra 450.000 kr. om året til 375.000 kr. om året og en generel udvidelse af positivlisten til også at omfatte udlændinge, der er bachelorer eller har en mellemlang, videregående uddannelse.
- Udvidelse af forskerskatteordningen og mulighed for at opnå koncernopholdstilladelse.
- Øget markedsføring af Danmark som arbejdsland.
- Familiepakker, der omfatter en række integrationstilbud til hele familien. Læs mere om Jobplanen på <http://www.fm.dk/1024/visnyhed.asp?artikelid=9903>

ØVRIGE INITIATIVER

- Med aftale om en Jobplan fra februar 2008 vil førtidspensionister på gammel ordning få sikkerhed for, at de ikke mister retten til pension, selvom de vælger at arbejde. Læs mere om Jobplanen på <http://www.fm.dk/1024/visnyhed.asp?artikelid=9903>
- Regeringen har nedsat en arbejdsmarkedskommission, der bl.a. skal analysere mulighederne for højere beskæftigelse og vurdere mulighederne for at undgå faldende arbejdstid frem mod 2015. Læs mere på www.amkom.dk.

5. FLEKSIBELT ARBEJDSMARKED

AKTIVERING OG RÅDIGHED

Udbredelse af 'Hurtigt i gang':

- 'Hurtigt i gang' forsøget med en tidlig og intensiv aktiveringsindsats markedsføres overfor alle landets jobcentre. Samtidigt udbydes indsatsen også til andre aktører. Læs mere på <http://www.bm.dk/sw24332.asp>
- 'Hurtigt i gang 2' iværksættes, hvor effekten af fire forskellige aktiveringsmodeller afprøves. 'Hurtigt i gang 2' vil omfatte dobbelt så mange personer som 'Hurtigt i gang'. Læs mere på <http://www.ams.dk/sw22912.asp>
- "Alle i gang nu". I foråret 2008 iværksættes et forsøg i en række jobcentre med et intensivt kontaktføreløb for op til 2.000 langvarige kontanthjælpsmodtagere med mere end 26 uger på ydelsen. Læs mere på <http://www.bm.dk/sw25357.asp>

VOKSEN- OG EFTERUDDANNELSE (VEU)

- Jobplanen fra februar 2008 indeholder en genåbning af voksenlærlingeordningen i 2008 med mulighed for uddannelse af yderligere 1500 voksenlærlinge. Læs mere i "Aftale mellem regeringen, Dansk Folkeparti, Det Radikale Venstre og Ny Alliance om: En jobplan", af 28. februar 2008: <http://www.fm.dk/db/filarkiv/19625/jobplan.pdf>.
- Som opfølgning på globaliseringsaftalen er den erhvervsrettede voksen- og efteruddannelse styrket i forbindelse med finansloven for 2008, herunder særligt VEU af kortuddannede. Der er afsat en pulje på 1 mia. kr. med henblik på finansiering af driftsudgifter til øget erhvervsrettet voksen og efteruddannelsesaktivitet i perioden 2008-2011. Læs mere i "Aftaler om Finansloven for 2008", aftale om opfølgning på globaliseringsaftalerne på <http://www.fm.dk/1024/visPublikation.asp?artikelID=9985>
- Trepartsaftalerne fra juni 2007 indeholder en opkvalificering af medarbejdere i offentlig service, herunder bedre mulighed for offentligt ansatte til at deltage i uddannelses- og udviklingsaktiviteter. I overenskomsttaftalen på det statslige område i foråret 2008 er der bl.a. udmøntet midler fra treparts-aftalen til individuel kompetenceudvikling og udviklingsaktiviteter for forskellige faggrupper, og på det kommunale område er der udmøntet midler til en styrket kompetenceudvikling, herunder til kurser og efter- og videreuddannelse. Læs mere i trepartsaftalerne mellem regeringen, KL, Danske Regioner og hhv. FTF af 1. juli 2007 på http://www.kvalitetsreform.dk/multimedia/Udkast_29-6m.pdf og LO samt AC af 17. juni 2007 på <http://kvalitetsreform.dk/multimedia/Aftale.pdf>. Læs mere om overenskomsttaftalerne 2008 på <http://www.perst.dk/visSideforloebBeholder.asp?artikelID=17202> og http://www.kto.dk/OK_fornyelse/OK_2008/KTO_forlig_KL/Beskrivelse.pdf

INDSATS FOR LEDIGE OG FASTHOLDELSE AF MEDARBEJDERE MV.

- Trepartsaftalerne fra juni indeholder bl.a. en seniorpolitik med henblik på fastholdelse af ældre medarbejdere i den offentlige sektor og tilbud om heltid til deltidsansatte i den offentlige sektor. I overenskomsttaftalen på det statslige område i foråret 2008 er der bl.a. udmøntet midler fra treparts-aftalen til en seniorbonus, og på det kommunale område er der udmøntet midler til seniordage. Læs mere i trepartsaftalerne og overenskomsttaftalerne, se ovenfor.
- Jobplanen fra februar 2008 medfører, at reglerne for supplerende dagpenge harmoniseres og justeres for alle, så der fremover kan modtages dagpenge i 30 uger inden for 104 uger. Læs mere i jobplanen, se ovenfor.

6. FOLKESKOLEN

UDVIDELSE AF UNDERVISNINGSPLIGTEN

- Undervisningspligten udvides fra 9 til 10 år, således at børnehaveklassen fremover medregnes i undervisningspligten. Ændringen træder i kraft 1. august 2009.

NY INDHOLDSBESKRIVELSE FOR BØRNEHAVEKLASSEN

- Fastsættelse af en ny indholdsbeskrivelse med tilhørende trinmål for undervisningen i børnehaveklassen, der skal præcisere og tydeliggøre arbejdet med børnenes sproglige udvikling. Faglighed og legende tilgang til undervisningen skal fortsat være integrerede værdier i indskolingspædagogikken. Dertil kommer krav om obligatorisk sprogvurdering af eleverne i starten af børnehaveklassen, så undervisningen allerede fra begyndelsen kan tage udgangspunkt i det enkelte barns sproglige forudsætninger og princippet om undervisningsdifferentiering. Ændringen træder i kraft 1. august 2009.

MÅL OG INDHOLDSBESKRIVELSE FOR SFO

- Indførelse af en forpligtelse for kommunalbestyrelserne til at fastsætte mål- og indholdsbeskrivelse for skolefritidsordninger (SFO). Herved forpligtes kommunalbestyrelserne til åbent at informere om den enkelte kommunes prioriteringer og serviceniveau på SFO-området, så borgerne får mulighed for at få et bedre indblik heri. Ændringen træder i kraft 1. august 2009.

ALDERSINTEGREREDE KLASSER OG RULLENDE SKOLESTART

- Indførelse af mulighed for etablering af aldersintegrerede klasser og rullende skolestart op til og med 2. klasse. Ændringen træder i kraft 1. august 2008.

Læs mere på Folketingets hjemmeside: www.ft.dk under lovforslag L82, 2007-08, 2. samling.

---

7. UNGDOMSUDDANNELSER

STYRKET FREMMEDSPROG, MATEMATIK OG NATURVIDENSKAB I GYMNASIET

- En ændring af lov om uddannelsen til studentereksamen (stx) (gymnasieloven) skal styrke fremmedsprog, matematik og naturvidenskab. Vedrørende fremmedsprog er det hensigten at øge antallet af elever med 3 eller flere fremmedsprog og at styrke mulighederne for, at elever med særlig interesse for sprogfag i højere grad kan specialisere sig i dette fagområde. Læs mere på undervisningsministeriets hjemmeside: http://www.uvm.dk/07/aendring_gymnasiereform.htm?menuid=6410.

ÆNDRING AF ERHVERVSUDDANNELSESLOVEN

Ændringen af erhvervsuddannelsesloven i 2007, der skabte en fælles ramme for erhvervsuddannelserne, de grundlæggende social – og sundhedsuddannelser samt landbrugsuddannelserne, er blevet fulgt op af en administrativ udmøntning af lovens bestemmelser. Blandt de vigtigste kan nævnes:

- Erhvervsuddannelserne er blevet samlet i 12 indgange og der er udarbejdet nye uddannelsesregler for 109 erhvervsuddannelser.
- Der er etableret uddannelsesgaranti inden for den valgte indgang for alle elever.
- Der er i de fleste erhvervsuddannelser etableret en trindeling af uddannelserne med henblik på afstigning med jobkompetence og mulighed for senere påstigning.
- Alle elever skal have tilbud om undervisning i iværksætterfaget. Der er generelt i uddannelsen øget fokus på kreativitet og innovation. Endvidere er undervisningstilbudene i fremmedsprog styrket.
- Der er etableret mulighed for niveaudeling i alle fag, så både stærke og svage elevers behov kan imødekommes.
- Alle erhvervsskoler skal udarbejde handlingsplaner for øget gennemførelse. Skolerne skal i disse planer sætte sig klare mål for gennemførelse, således at de yder deres bidrag til at løfte opgaven med at 95 pct. gennemfører en ungdomsuddannelse.

Læs mere på Undervisningsministeriets hjemmeside: <http://us.uvm.dk/erhverv/fornyelse/>

STYRKET LÆRERUDDANNELSE

- Lov om fælles pædagogikumuddannelse for lærere i de gymnasiale uddannelser. Formålet er at understøtte gymnasireformens intention om de gymnasiale uddannelser som et fælles uddannelsesområde og styrke samarbejdet mellem de gymnasiale uddannelser. Læs mere på Folketingets hjemmeside: www.ft.dk under lovforslag L143, 2007-08, 2. samling.

8. VIDEREGÅENDE UDDANNELSER

NY FLEKSIBEL UDDANNELSESSTRUKTUR

- Initiativet samler KVVU og MVU i ét lovkompleks. Der indføres en række overbygningsmuligheder, der fører fra erhvervsakademineiveauet til professionsbachelorniveauet. Yderligere åbnes der mulighed for at tilrettelægge professionsbacheloruddannelser med mulighed for afslutning på erhvervsakademineiveau.
- Der indføres obligatorisk praktik på erhvervsakademiuddannelserne, større fleksibilitet i uddannelsernes varighed samt mulighed for individuelt tilrettelagt undervisning med henblik på, at studerende kan forbedre deres muligheder for at gennemføre uddannelsen.

Læs mere i Lov nr. 207 af 31/3/2008, <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=116203>

AKKREDITERING

- I maj 2007 blev der etableret et dansk akkrediteringssystem, som indebærer, at akkreditering bliver en forudsætning for godkendelse af nye og eksisterende uddannelsesudbud. Akkrediteringssystemet gjaldt i første omgang kun de lange videregående uddannelser. Yderligere information kan findes på Akkrediteringsinstitutionens hjemmeside: www.acedenmark.dk Fra 1. april 2008 skal også alle korte og mellemlange videregående uddannelser akkrediteres af et uafhængigt akkrediteringsråd som betingelse for godkendelse af udbud og statstilskud.

INTERNATIONALISERING

- Den studerende skal inden for den normerede studietid have mulighed for at gennemføre dele af uddannelsen i udlandet. Det skal også være muligt at udbyde uddannelser, der er tilrettelagt med parallelforløb og som fællesuddannelser med udenlandske uddannelsesinstitutioner.
- Studerende kan fra og med 1. juli 2008 få udlandsstipendium til betaling af studieafgift til en uddannelsesinstitution i udlandet. Udlandsstipendium er både tilgængeligt for studerende, der tager et studieophold i udlandet som led i en dansk videregående uddannelse og studerende, der tager en hel videregående uddannelse på kandidatniveau. Yderligere information kan findes i Lov om ændring af lov om statens uddannelsesstøtte (SU-loven): <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=25356> og på www.su.dk/udlandsstipendium/default.html
- Regeringen offentliggjorde i august 2007 en national strategi for markedsføring af Danmark som uddannelsesland. Strategien omfatter følgende fire indsatsområder: Øget viden om det globale uddannelsesmarked skal understøtte uddannelsesinstitutionernes strategier, Danmark skal profileres som et attraktivt uddannelsesland, Der skal udvikles målrettet information og vejledning til udenlandske studerende og uhensigtsmæssige barrierer for udenlandske studerende skal fjernes. Blandt initiativerne kan nævnes: Udviklingen af et dansk uddannelsesbrand og hjemmesiden studyindenmark.dk, afholdelse af seminarer og kurser, undersøgelse af Danmark som studieland og udarbejdelse af retningslinjer for rekruttering af udenlandske studerende. Yderligere information om strategien kan findes via: <http://www.ciriusonline.dk/Default.aspx?ID=9789>

9. OFFENTLIG FORSKNING OG UNIVERSITETER

STYRKELSE AF FORSKNINGSSYSTEMET

- Der er etableret en pulje til investeringer i forskningsinfrastruktur på i alt 600 mio. kr. i perioden 2007-2009. De første 200 mio. kr. blev udmøntet i 2007 til syv større projekter og en række forprojekter. Opslaget om udmøntningen af midlerne for 2008 er offentliggjort i februar 2008. Der er bl.a. givet knap 80 mio. kr. til to projekter inden for elektronisk infrastruktur og computerbaseret forskning. Desuden er der bevilget midler til 3 projekter inden for det sundhedsvidenskabelige område samt et projekt inden for humaniora. Endelig er der reserveret 26 mio. kr. til dansk deltagelse i den europæiske røntgenlaser XFEL, der er et europæisk forskningsanlæg under etablering i Hamborg. Læs mere: www.fi.dk og www.globalisering.dk

9. OFFENTLIG FORSKNING OG UNIVERSITETER, fortsat

- UNIK-initiativet (UNiversitetsForskningens InvesteringsKapital) er en ny pulje forskningsmidler som uddeles i konkurrence mellem universiteterne. Puljen, der er på i alt 480 mio. kr. fordelt på finansårene 2008 og 2009, kan søges til store investeringer i lovende forskningsområder. Læs mere: www.fi.dk og www.globalisering.dk

STYRKET GRUNDLAG FOR AT PRIORITERE STRATEGISKE FORSKNINGSSATSNINGER

- Initiativet FORSK2015 er gennem en omfattende dialog- og analyseproces resulteret i 21 forslag til særligt løfterige forskningstemaer til brug for den politiske prioritering af strategiske forskningsområder på finansloven for 2009. Initiativet har styrket Folketingets grundlag for at prioritere midler til den strategiske forskning markant. Læs mere: www.FORSK2015.dk og www.fi.dk og www.globalisering.dk

STYRKELSE AF FORSKNINGSUDDANNELSER OG UNIVERSITETER

- Med det formål at fastholde og øge kvaliteten af ph.d.-uddannelsen, herunder øge gennemførelsen og reducere studietiden samt sikre en større og mere ensartet kvalitet af ph.d.-uddannelse i Danmark, har Folketinget i maj 2007 vedtaget en ændring til universitetsloven med krav om etablering af ph.d.-skoler på alle danske universiteter. Lovændringen trådte i kraft pr. 1. juli 2007.

STYRKELSE AF INTERNATIONALT VIDENSAMARBEJDE

- Med det formål at lette adgangen for danske forskere til udenlandske videncentre i verdensklasse har Videnskabsministeriet i 2007 indgået bilaterale aftaler om forskningssamarbejde med Israel og Kina samt partnerskabsaftaler med førende universiteter og institutioner i USA og Japan. I regi af de indgåede aftaler er en række netværks- og forskningsaktiviteter gennemført. Læs mere: www.fi.dk og www.globalisering.dk
- Med medfinansiering fra globaliseringspuljen har Videnskabsministeriet i samarbejde med Danmarks Eksportråd, Udenrigsministeriet etableret et nyt innovationscenter i Shanghai i Kina i 2007, mens endnu et innovationscenter indvies i München i Tyskland i juni 2008. Formålet med innovationscentrene er at bygge bro mellem danske og udenlandske forskningsmiljøer og virksomheder, og en del af puljen til internationale forskningssamarbejder for 2007 og 2008 er derfor afsat til forskellige aktiviteter faciliteret af innovationscentrene i Silicon Valley i USA, Shanghai og München. Læs mere: www.fi.dk og www.globalisering.dk
- I februar 2008 offentliggjorde Videnskabsministeriet en strategi, der udstikker pejlemærkerne for et styrket samarbejde med Kina inden for videregående uddannelse, forskning og innovation. I 2008 afsættes en del af finanslovspuljen på 22,1 mio. kroner til internationale forskningssamarbejder til udmøntning af enkelte initiativer i strategien. Læs mere: www.vtu.dk og www.globalisering.dk

MERE KOMMERCIALISERING OG ERHVERVSSAMARBEJDE

- Videnskabsministeriet har sammen med erhvervslivets og forskningsinstitutionernes organisationer nedsat Johan Schlüter-udvalget. Udvalget skal gøre det lettere at indgå aftaler om immaterielle rettigheder bl.a. ved at udarbejde vejledende modelaftaler for samarbejde mellem universiteter og virksomheder. Udvalget afslutter sit arbejde medio 2008. Læs mere: www.fi.dk og www.globalisering.dk

STYRKELSE AF FORSKNINGSRELATIONER INDEN FOR DE VIDEREGÅENDE UDDANNELSER

- Lov om erhvervsakademiuddannelser og professionsbacheloruddannelser, der trådte i kraft den 1. april 2008, har skabt grundlag for et øget samarbejde om udnyttelse af forskningsrelationer inden for de videregående uddannelser. Erhvervsakademiuddannelserne og professionsbacheloruddannelserne skal være udviklingsbaserede. Dette implicerer, at disse uddannelser skal være funderet på de nyeste forskningsresultater inden for de områder, hvor det er relevant, samt at der i et øget omfang vil blive etableret udviklingssamarbejde med forskningsinstitutioner. Læs mere: www.uvm.dk og <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=116203>

10. VIRKSOMHEDERNES FORSKNING, UDVIKLING OG INNOVATION

SAMSPIL MELLEMLER VIDENINSTITUTIONER OG VIRKSOMHEDER

- Der er iværksat en mentorordning under videnpilotordningen, hvor små og mellemstore virksomheder har mulighed for at få tilskud til at ansætte fx konsulenter eller en professionel bestyrelse, der kan hjælpe med udvikling af strategi og forretningsplan. Der er igangsat et pilotprojekt om studiepraktik i SMVer i yderområder. Oplysninger kan findes hos Forsknings- og Innovationsstyrelsen, se www.fi.dk
- De danske innovationscentre, der jf. kapitel 9 er åbnet i Shanghai i Kina og som åbner i München i Tyskland i juni 2008, skal bl.a. fungere som brohoved for danske virksomheders samarbejde med udenlandske virksomheder og videnmiljøer. Der blev åbnet et innovationscenter i Silicon Valley i 2006. Yderligere oplysninger kan findes på www.um.dk, www.vtu.dk, www.innovationcenterdenmark.cn, www.innovationcenterdenmark.com.

GODKENDT TEKNOLOGISK SERVICE (GTS)

- Alexandra Instituttet, der fungerer som brobygger mellem IT-forskning og erhvervsliv, og Agro-Tech, institut for jordbrugs- og fødevarerinnovation, er begge godkendt som nye GTS-institutter. Der er dermed i alt 9 GTS-institutter i Danmark. Formålet med GTS-institutternes indsats er at styrke den teknologiske service i Danmark som grundlag for udvikling og udnyttelse af teknologisk, markedsrettet og ledelsesrettet viden samt øge innovationsindsatsen i virksomhederne. Mere information findes på www.fi.dk.
- Der er etableret et innovationscenter for E-business, der skal understøtte små og mellemstore virksomheders brug af information- og kommunikationsteknologi (IKT). Mere information findes på www.fi.dk.

INNOVATION I VIRKSOMHEDER

- Regeringen har, jf. regeringsgrundlaget Mulighedernes samfund, igangsat arbejdet med at udarbejde en virksomhedsrettet innovationsstrategi med særlig fokus på at forbedre rammevilkårene for virksomheders innovationsaktiviteter gennem øget rettighedsbeskyttelse samt mere viden om nye innovationsformer. Der skal bl.a. være fokus på små og mellemstore virksomheder.
- Der er iværksat et treårigt Gazelle Growth program, som skal styrke innovation og værditilvækst i videnintensive små og mellemstore virksomheder med potentiale på det globale marked, ved hjælp af målrettede rådgivnings og uddannelsesaktiviteter. Mere information findes på www.fi.dk.
- Der er lanceret regionale innovationsagenter, der har til opgave at være aktivt opsøgende overfor SMV'er, og understøtte deres innovationsbehov, bl.a. ved at formidle kontakt til relevante videninstitutioner. Indtil videre er der innovationsagenter i Syddanmark, Sjælland og Midtjylland. Mere information findes på www.fi.dk.

NY VIDEN OM KUNDER OG MARKEDER

- Der er blevet iværksat i alt 32 konkrete innovationsprojekter i virksomheder, offentlige institutioner m.v. under program for brugerdriven innovation, der blev etableret i 2007. På baggrund af projekterne skal der udvikles nye produkter, serviceydelser m.v. på grundlag af et bedre kendskab til kundernes og brugernes behov (www.brugerdreveninnovation.dk).

MEDARBEJDERDREVEN INNOVATION

- Efter aftale mellem regeringen, KL, Danske Regioner, LO og AC er der etableret en pulje til medarbejderdriven innovation, vedrørende innovationsprojekter i den offentlige sektor. Private virksomheder kan deltage i projekterne. Yderligere oplysninger kan fås ved henvendelse til Erhvervs- og Byggestyrelsen.

MARKEDSPLADS FOR HANDEL MED VIDEN

- Der er lanceret en elektronisk markedsplads for handel med viden, hvor virksomheder og andre kan udbyde patenter og efterspørge teknologier. I løbet af 2008 vil det også blive muligt for virksomheder at handle med varemærker på IP Marketplace (www.IP-marketplace.dk).

11. KONKURRENCE

KONKURRENCEN I DEN PRIVATE SEKTOR

- Den 1. juli 2007 blev konkurrenceloven ændret. Dette indebærer bl.a. etableringen af et straffelempeprogram, der giver personer og virksomheder mulighed for bødefritagelse eller bødenedsættelse, hvis de samarbejder loyalt med myndighederne om opklaringen af et kartel, ikke har tvunget andre til at deltage i kartellet. Yderligere gives øgede beføjelser ved kontrolundersøgelser, således at der er mulighed for at besigtige lommer, tasker ol., samt at spejle computere m.v. Konkurrencestyrelsen får desuden mulighed for i tilståelsessager, hvor der findes retspraksis for bødeudmålingen, at udstede et udenretligt bødeforelæg i samarbejde med Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet. Se desuden Konkurrencestyrelsens hjemmeside www.ks.dk.
- I januar 2008 blev der nedsat et udvalg, der skal vurdere de danske fusionsregler. Målet er at sikre, at fusionskontrollen i Danmark er lige så effektiv, som i lande vi normalt sammenligner os med. Reglerne skal sikre, at Konkurrencemyndighederne har mulighed for at vurdere de konkurrencemæssige konsekvenser af en fusion, inden fusionen gennemføres. Den danske tærskelværdi på 3,8 mia. kr. for den samlede omsætning er den højeste i EU. Tærskelværdien for de enkelte virksomheder på 300 mio. kr. ligger også højt og er fx højere end i Tyskland, som har en væsentlig større økonomi end Danmark.

KONKURRENCEN I DEN OFFENTLIGE SEKTOR

- Med ændringerne af konkurrenceloven den 1. juli 2007, blev der bl.a. indført annonceringspligt for offentlige indkøb over 500.000 kr. Samtidig fik Konkurrencerådet styrkede indgrebsbeføjelser og sanktionsmuligheder, såfremt myndigheder fastsætter for lave afregningspriser i fritvalgsordninger. Desuden er der givet bedre muligheder for at give en klage opsættende virkning, samt styrket kompetencen til at indhente oplysninger om indgåelse af kontrakter. Se desuden Konkurrencestyrelsens hjemmeside www.ks.dk.
- Det udvidede frie sygehusvalg giver patienter mulighed for at blive behandlet på et privat sygehus, hvis der er udsigt til, at ventetiden på et offentligt sygehus overstiger en måned. Fra 1. december 2008 udvides det udvidede frie sygehusvalg, så patienter, der får aflyst en operation på et offentligt sygehus, kan vælge at blive opereret på et privat sygehus. Patientvejlederne får samtidig en forpligtelse til at vejlede de alment praktiserende læger om reglerne vedrørende det udvidede frie sygehusvalg.
- Der indføres i 2008 ret til hurtig undersøgelse og behandling i børne- og ungdomspsykiatrien. Det betyder, at børn og unge under 19 år fra 1. august 2008 får ret til at lade sig undersøge på et privat behandlingssted, hvis ventetiden er mere end 2 måneder. Fra 1. januar 2009 udvides retten til også at omfatte behandling efter undersøgelse.
- I løbet af 2008 etableres et Udbudsråd, som skal fremme konkurrencen om offentlige opgaver og sikre debat og dialog mellem offentlige og private myndigheder om rammerne for konkurrence. Udbudsrådet skal i dialog med offentlige myndigheder og virksomheder afdække, om de iværksatte tiltag til forbedret konkurrence om offentlige opgaver er tilstrækkelige og fungerer i praksis, herunder om der er velfungerende konkurrence på de forskellige markeder for offentlige opgaver. Endelig skal Udbudsrådet udarbejde analyser og vejledninger med baggrund i nationale og internationale erfaringer med konkurrenceudsættelse og offentlig-privat samarbejde.
- Konkurrencestyrelsen vil hvert år frem til 2010 udtage en stikprøve på 5 kommuner for at undersøge kommunernes afregningspris til private leverandører.
- Sagsbehandlingstiden for klager på udbudsområdets skal nedbringes betragteligt. Derfor er formandskabet i Klagenævnet for Udbud blevet udvidet, der er indført en mere restriktiv brug af fristforlængelser samt øget brug af skriftlig behandling. Sekretariatsbetjeningen af nævnet skal endvidere styrkes.

12. ÅBENHED OVER FOR OMVERDENEN

HANDLINGSPLAN FOR OFFENSIV GLOBAL MARKEDSFØRING AF DANMARK

- I foråret 2007 indgik regeringen og en række af Folketingets partier en bred aftale om en handlingsplan for offensiv global markedsføring af Danmark. I Handlingsplanen er der afsat midler til en række tværgående og sektorspecifikke initiativer. De sektorspecifikke initiativer vedrører:
  - Danmark som kreativ nation
  - Danmark som turistmål
  - Danmark som uddannelsesland
  - Danmark som investeringsland og modernisering af eksportfremme.
- Den tværgående indsats skal sikre slagkraft og koordination. Indsatsen omfatter bl.a. et samlet DanmarksInitiativ, der skal være med til at øge kendskabet til Danmark og skabe mere sammenhæng i markedsføringsbudskaberne.
- Initiativerne i handlingsplanen er forankret hos forskellige myndigheder, der hver især har formuleret en strategi for udmøntning og implementering af de forskellige indsatser. I 2007 gik CIRIUS i gang med at udvikle et uddannelsesbrand for Danmark. Herudover har VisitDenmark igangsat en ny storby- og kystturismekampagne, og Udenrigsministeriet har påbegyndt en kampagne, der informerer om Danmark som arbejdsland. Økonomi- og Erhvervsministeriet er i færd med at etablere et netværk for kvalificeret udenlandsk arbejdskraft.
- Det største af de tværgående initiativer er etableringen af Fonden til Markedsføring af Danmark. Fonden skal bl.a. understøtte og fremme større, perspektivrige begivenheder, der øger omverdenens kendskab til Danmarks styrker og kompetencer. Fonden ledes af en selvstændig bestyrelse med både private og statslige repræsentanter og uddeler tilskud til de første projekter i foråret 2008.
- I februar 2008 blev Klimakonsortiet etableret. Konsortiet skal styrke kendskabet til danske virksomheders klimavenlige produkter, teknologier og kompetencer. Konsortiet står i spidsen for Danmarks officielle indsats for erhvervs- og brandingaktiviteter i forbindelse med klimakonferencen, der afholdes i København i 2009.

Yderligere information kan findes på: www.brandingdanmark.dk

OFFENSIV HANDELSPOLITISK STRATEGI

- Udenrigsministeriet og Økonomi- og Erhvervsministeriet har sammen med Fødevarerministeriet udarbejdet en "En offensiv handelspolitisk strategi" i tæt samarbejde med erhvervsorganisationer og virksomheder på eksportmarkederne. Strategien følger op på Regeringens globaliseringsstrategi, der indeholdt 350 initiativer, hvoraf udarbejdelsen af en handelspolitisk strategi var et af dem.
- Sigtet med den handelspolitiske strategi er at styrke danske virksomheders mulighed for at få fodfæste på de fremtidige vækstmarkeder uden for EU's grænser.
- Strategien indeholder 13 konkrete initiativer og peger på tre veje for at nå målene:
  - Det multilaterale handelssystem i WTO. For regeringen er det fortsat førsteprioriteten.
  - EU's bilaterale handels- og investeringsaftaler, som kan være et godt supplement til WTO-sporet. De er vigtige, da danske virksomheder ellers risikerer at blive hægtet af i forhold til mange af konkurrenterne på de globale markeder, som allerede har indgået en række bilaterale aftaler.
  - Styrket samarbejde mellem regering og erhvervsliv, som ofte kan være den hurtigste vej til løsning af konkrete handelspolitiske problemer.
- Yderligere information kan findes på: <http://www.um.dk/NR/rdonlyres/5D8A981A-C4B1-4C5E-8828-5DA11260D28A/0/EnOffensivHandelspolitiskStrategi.pdf>

13. IVÆRKSÆTTERE

RÅDGIVNING

- Væksthusenes rådgivningstilbud er blevet udbygget. Væksthusene har etableret et udvidet samarbejde med private og offentlige rådgivere, herunder Teknologisk Institut, Connect Danmark, Danmarks Eksportråd, kommunal erhvervsservice og DI. Derudover er Startvækst.dk blevet relanceret i en ny udgave med fokus på vækstiværksættere. I de kommende år skal der udvikles nye webtilbud, der understøtter vækst i de nye og mindre virksomheder, og som tænkes sammen med væksthusenes vejledningsforløb. Læs mere om de regionale væksthuse på www.startvaekst.dk
- AcceleRace er et nyt udviklingsforløb for iværksættere med betydeligt internationalt vækstpotentiale. Forløbet vil fokusere på iværksætterens industri- og markedsforståelse samt forretnings- og eksekveringskompetencer. Forløbet er under udvikling og vil på sigt blive et tilbud tilknyttet de regionale væksthuse. Læs mere om AcceleRace på www.symbion.dk

FINANSIERING

- En revision af etableringskontoordningen har forbedret opsparingsmulighederne og incitamenterne til etablering af nye virksomheder. Ordningen har eksisteret siden 2003, men efter lovændringen er afskrivnings- og fradragsmulighederne efter etablering af en virksomhed blevet forbedret. Læs mere om etableringskontoordningen på www.skat.dk
- Rammen for iværksætteres kom-i-gang-lån er hævet fra 500.000 kroner til en million kroner. Maksimumbeløbet hæves for at øge den gennemsnitlige lånestørrelse samt antallet af iværksættere, der søger. Der er af satspuljen 2008 afsat 16 mio. kr. i perioden 2008 - 2011 til forsøg med en gældsrådgivning til udsatte personer baseret på frivillig rådgivningsekspertise fra ansatte i finanssektoren. Initiativet skal ses som led i øvrige initiativer for i forhold til forgældede udsatte personer, bl.a. forsøget med eftergivelse af gæld til det offentlige for udsatte grupper vedtaget i maj 2006. Læs mere om kom-i-gang-lån på www.vf.dk

KONKURS

- Konkursloven er i 2007 blevet ændret med henblik på at sikre en hurtigere og mere effektiv behandling af konkursboer. Loven indebærer bl.a., at skifteretten har fået en række nye tilsynsbeføjelser, så skifteretten i videre omfang kan pålægge kurator at fremme og afslutte bobehandlingen, og at flere frister for bobehandlingen er afkortet. Kurator er nu eksplicit forpligtet til at fremme bobehandlingen mest muligt, ligesom det skal indgå i vurderingen af kvaliteten af kurators arbejde, som skifteretten bl.a. foretager ved fastsættelsen af kurators vederlag, om kurator har fremmet bobehandlingen. Se Lov nr. 396 af 30. april 2007 om ændring af konkursloven (Hurtigere behandling af konkursboer).

KULTUR

- V-dage er en kampagne til fremme af iværksætterkulturen. V-dagene blev afholdt i slutningen af 2007 med mere end 70 arrangementer om iværksætteri i løbet af en uge.
- Danmark skal deltage i Global Entrepreneurship Week 2008, der er en globalt koordineret indsats for at sætte fokus på iværksætteri. Se mere på www.unleashingideas.org.

14. VELFUNDERENDE FINANSIELLE MARKEDER

STØRRE ÅBENHED OM SPILLEREGLERNE PÅ DE FINANSIELLE MARKEDER OVERHOLDES

- Åbenhed omkring Fondsrådets og Det Finansielle Virksomhedsråds afgørelser og Finanstilsynets forbrugerrettede tilsyn m.v.: Formålet med loven er at skabe mere åbenhed om Fondsrådets og Det Finansielle Virksomhedsråds afgørelser og arbejde, så offentligheden får indsigt i om spillereglene på de finansielle markeder overholdes. Ligeledes øges åbenheden på forbrugerområdet ved at reglerne om offentlighed om tilsynet med forbrugerbeskyttende regler på det finansielle område bringes på linje med, hvad der eksisterer for andre brancher.
- For mere information om lovforslaget indhold (L124) se Folketingets hjemmeside www.ft.dk.

RISIKOVILLIG KAPITAL

- Økonomi- og erhvervsministeren har nedsat et udvalg om fremtidens marked for risikovillig kapital. Formålet er undersøge, hvordan den risikovillige kapital – herunder de eksisterende statslige midler på området – i højere grad kan understøtte målsætningen om at skabe flere nye vækstvirksomheder.
- For mere information om regeringens målsætninger for risikovillig kapital se ”Handlingsplan for risikovillig kapital.” Handlingsplanen kan downloades fra Økonomi- og Erhvervsministeriets hjemmeside, www.oem.dk. For mere information om udvalgets arbejde henvises ligeledes til ministeriets hjemmeside.

BOLIGFINANSIERING

- En ny lov vedr. boligfinansiering har bevirket, at bankerne på linje med realkreditinstitutterne har fået lov til at udstede de såkaldt særligt dækkede obligationer (SDO). SDO’erne adskiller sig fra traditionelle realkreditobligationer ved, at pantets værdi skal overvåges i hele lånets løbetid. Institutterne kan frit vælge mellem to sæt regler for belåningsgrænser, løbetider og afdragsfrihed. SDO’erne vil skabe mere konkurrence på boliglån og give forbrugerne flere valgmuligheder. Fra juli 2007 blev det muligt for penge- og realkreditinstitutter at tilbyde boligfinansiering på baggrund af særligt dækkede obligationer.
- For mere information om lovforslagets indhold (L199) se Folketingets hjemmeside www.ft.dk.

15. EFFEKTIV OFFENTLIG SERVICE OG REGULERING

KVALITETSREFORM

- Regeringen fremlagde i august 2007 et forslag til en kvalitetsreform ”Bedre velfærd og større arbejdsglæde”. Formålet er at sætte ekstra skub i kvalitetsudviklingen i den offentlige sektor. Forslaget tager bl.a. afsæt i de trepartsaftaler, der i forsommeren 2007 blev indgået mellem regeringen, KL, Danske Regioner, LO, FTF og AC. I forbindelse med aftalerne om finansloven for 2008 er der indgået aftaler om: (a) Gennemførelse af den del af kvalitetsreformen, som bygger på trepartsaftalerne. Det vedrører bl.a. uddannelse af medarbejdere og ledere, fastholdelse af ældre medarbejdere og udvikling af mere attraktive arbejdspladser. (b) Mere sammenhængende service – bl.a. faste kontaktpersoner for patienter på sygehuse og for modtagere af hjemmehjælp, bedre behandlingsforløb for patienter med kroniske sygdomme, afskaffelse af løsrevne lukkedage i daginstitutioner og et sundt måltid mad i alle daginstitutioner. (c) Kvalitetsudvikling og afbureaukratisering, herunder udvikling af oplysninger om brugertilfredshed og kvalitet på bl.a. børne- og ældreområdet og forpligtende handlingsplaner for kommuneret afbureaukratisering. (d) Investeringer på 3 mia.kr. i 2009-2015 fra kvalitetsfonden i arbejdskraftbesparende teknologi. Se www.kvalitetsreform.dk.

15. EFFEKTIV OFFENTLIG SERVICE OG REGULERING, fortsat

DIGITALISERINGSSTRATEGI

- Regeringen, KL og Danske Regioner har i sommeren 2007 lanceret en ny strategi digitalisering af den offentlige sektor frem til 2010. Omdrejningspunktet for strategien er tre overordnede indsatsområder: 1) Bedre digital service, fx ved at skabe sammenhængende services med borgere og virksomheder i centrum. 2) Digitalisering skal muliggøre øget effektivisering, fx ved at frigøre ressourcer fra administration til service for borgere og virksomheder. 3) Stærkere samarbejde skal skabe digital sammenhæng, fx ved at beslutninger tages i fællesskab på tværs af forvaltningsniveauer og -områder. Strategien indeholder 35 konkrete initiativer, som skal løfte digital forvaltning, herunder udvikling af Min Side til borger.dk, en digital dokumentboks og en fælles offentlig SMS-løsning samt nedenstående initiativer. Se www.modernisering.dk.
- Relancering af virk.dk – e-fakturaløsning. Blandt de nye løsninger på Virk.dk er muligheden for at lave elektroniske fakturaer, som det offentlige kræver af sine leverandører. Tidligere har de små og mellemstore virksomheder måtte sende en kopi af papirfakturaen til et af de såkaldte læs-indbureauer, der efterfølgende har digitaliseret fakturaen og sendt den til modtageren. Med e-fakturaløsningen på Virk.dk, kan virksomhederne selv sende e-fakturaen direkte til den offentlige myndighed. Se www.virk.dk.
- eIndkomstregister. Registeret blev oprettet pr. 1. januar 2008 og indeholder oplysninger om borgerens indkomst og arbejdsomfang, og kan anvendes som grundlag for myndighedernes behandling af indkomstrelaterede sager fx ansøgninger om barseldagpenge, boligstøtte, pension og økonomisk friplads. Registeret skal sikre, at ingen skal indberette de samme indkomstoplysninger flere gange til forskellige offentlige myndigheder, og det sparer kommunerne for at håndtere store papirmængder og indebærer færre fejl. Registeret giver dermed muligheder for en afbureaukratisering af sagsbehandlingen, og på længere sigt administrative lettelser for borgere og virksomheder. Se www.skm.dk.

BEDRE REGULERING OG ADMINISTRATIVE LETTELSER

- I 2007 blev projekt Program for Afbureaukratisering (byrdejægerne) igangsat med deltagelse fra Skatteministeriet, Beskæftigelsesministeriet, Finansministeriet samt Økonomi- og Erhvervsministeriet. Målet er at fremlægge initiativer til forenkling på de områder, små og mellemstore virksomheder oplever som mest generende. Projektet benytter en ny metodisk tilgang, hvor der udarbejdes løsninger med udgangspunkt i virksomhedernes behov. Gennem virksomhedsinddragelse kortlægges barrierer for virksomheders opstart og drift. Projektet afsluttes medio 2008.
- Regeringen har nedsat et udvalg under Økonomi- og Erhvervsministeriet, der skal gennemgå den gældende selskabslovgivning for at sikre, at dansk selskabsret er i front på det internationale marked. Udvalget skal gennemgå den gældende selskabslovgivning for at fjerne utidssvarende regler og hindringer for globalisering, så danske selskaber ikke oplever unødvendige bindinger. Udvalget gennemgår de eksisterende aktie- og anpartsselskabslove for at opnå en bedre systematik og sammenhæng mellem de enkelte paragraffer. Samtidig gennemgås lovene for unødvendige regler, og der arbejdes med struktur og sproglig opdatering med henblik på at sikre større brugervenlighed og fleksibilitet. Lovene skal endvidere fremtidssikres ved, at der bliver taget højde for de muligheder, den teknologiske udvikling tilbyder. Udvalget forventes at afslutte sit arbejde ultimo 2008. Se www.eogs.dk.
- Som følge af en EF-dom blev pensionsafkastbeskatningsloven ændret, hvilket ville medføre væsentlige nye byrder for pensionsselskaberne. På baggrund af høringsvar fra branchen og et virksomhedspanel lykkedes det at reducere de administrative omstillingsomkostninger, som fulgte af en EF-dom, med ca. 330 mio. kr. i forhold til det oprindelige lovudspil. Hertil kommer, at lovens årlige administrative omkostninger blev reduceret fra ca. 75 mio. kr. til ca. 10,6 mio. kr. Se www.skm.dk.

16. SUND SAMFUNDSØKONOMI

2015-PLANEN: MÅL OG KRAV FREM TIL 2015

- Regeringen fremlagde i august 2007 den såkaldte 2015-plan, *jf. Mod nye mål – Danmark 2015*. 2015-planen afløser den 2010-plan, som med løbende opdateringer har udgjort grundlaget for tilrettelæggelsen af finanspolitikken siden dens fremlæggelse i januar 2001.
- Grundlæggende skal finanspolitikken være holdbar. Dvs. de strukturelle forbedringer, der gennemføres frem til 2015, skal kunne fastholdes i årene efter uden skattestigninger eller andre stramninger.
- Frem til 2010 skal det strukturelle overskud på de offentlige finanser fastholdes på $\frac{3}{4}$ - $1\frac{3}{4}$ pct. af BNP. Fra 2011 til 2015 skal der være mindst balance.
- Den offentlige nettogæld vendes til et offentligt tilgodehavende. Den offentlige bruttogæld (ØMU-gælden) reduceres yderligere frem mod 2015.
- Udgifterne til offentlig service mv. kan vokse i takt med samfundsøkonomien. Udgifterne kan udgøre op til $26\frac{1}{2}$ pct. af (konjunkturrenset) BNP i 2015.
- Den økonomiske politik skal understøtte fastkurspolitikken med fokus på økonomisk stabilitet og fortsat lav inflation.
- Rammevilkårene for virksomheder og medarbejdere skal være blandt de bedste i verden. Der skal være gode betingelser for at arbejde og yde en ekstra indsats, tage en uddannelse, spare op og investere.
- To centrale arbejdsmarkedspolitiske mål i 2015-planen er
  - I. Nye strukturpolitiske initiativer skal varigt øge den (strukturelle) ustøttede beskæftigelse med mindst 20.000 personer frem mod 2015.
  - II. Den gennemsnitlige arbejdstid må ikke falde frem til 2015, selv om bl.a. den demografiske udvikling med flere ældre i arbejdsstyrken kan trække ned i den gennemsnitlige arbejdstid.

JOBPLANEN

- Regeringen indgik den 28. februar 2008 en aftale om en jobplan, som skal sikre mere arbejdskraft i Danmark (se i øvrigt kapitel 4 og 5).
- Med Jobplanen forventes flere at blive længere tid på arbejdsmarkedet og flere at flytte fra overførselsindkomst til arbejde eller supplere en overførselsindkomst med arbejdsindkomst. Yderligere skal en øget international rekruttering tiltrække højt kvalificeret arbejdskraft fra udlandet.

ARBEJDSMARKEDSKOMMISSIONEN

- Regeringen har som et led i den langsigtede vision for beskæftigelse og arbejdstid nedsat en bredt sammensat arbejdsmarkedskommission med ni uafhængige eksperter.
- Arbejdsmarkedskommissionen skal udarbejde konkrete forslag til, hvordan beskæftigelsen varigt kan øges yderligere frem mod 2015 og i årene efter, og hvordan man kan undgå faldende arbejdstid.

SKATTEKOMMISSIONEN

- Regeringen har ligeledes nedsat en skattekommission med ni uafhængige sagkyndige medlemmer.
- Skattekommissionen skal udarbejde modeller til en samlet reform af det danske skattesystem, som skal sigte mod en markant reduktion af skatten på arbejdsindkomst, herunder en sænkning af skatten på den sidst tjente krone. Skattereformen skal bl.a. gennemføres inden for de holdbare økonomiske rammer, som er fastlagt i 2015-planen.

Anm.: Læs mere om 2015-planen i ”Mod nye mål – Danmark 2015” (Regeringen, august 2007), om Jobplanen i ”Aftale mellem regeringen (Venstre og Det Konservative Folkeparti), Dansk Folkeparti, Det Radikale Venstre og Ny Alliance om: En jobplan” (Regeringen, februar 2008), om Arbejdsmarkedskommissionen i kommissoriet for Arbejdsmarkedskommissionen af 3. december 2007 og om Skattekommissionen i kommissoriet for Skattekommissionen af 10. januar 2008.

Konkurrenceevneredegørelse 2008 er den tredje i rækken af redegørelser, der overvåger udviklingen på alle de områder, der har betydning for Danmarks fremtidige velstand og sammenhængskraft.

Nedenfor gives en status for regeringens mål. På nogle områder er det nødvendigt at inddrage en vifte af forskellige indikatorer for at kunne give en status.

1. VELSTAND

Regeringens mål

Danmark skal have en stærk konkurrencekraft, så vi fortsat hører til blandt de rigeste lande i verden.

Måling i redegørelsen

Danmarks velstand er steget og Danmarks placering blandt de 10 rigeste lande er fastholdt. Den høje velstand skyldes et relativt højt produktivitetniveau (BNP per arbejdstime), og især at en stor del af befolkningen er aktive på arbejdsmarkedet. De seneste danske tal viser, at antallet af arbejdstimer per indbygger er steget fra 2006 til 2007. En udvikling, der har været understøttet af de gunstige konjunkturer. Derimod ligger den danske produktivitetsvækst under gennemsnittet i OECD, og der har været et fald i produktiviteten fra 2006 til 2007.

2. KLIMA OG MLJØ

Regeringens mål

Danmarks udledning af CO₂ og andre drivhusgasser reduceres med 21 pct. i gennemsnit i perioden 2008-12, set i forhold til 1990 niveauet.

Andelen af vedvarende energi udgør 20 pct. af bruttoenergiforbruget i 2011.

Realisere årlige besparelser på 1,5 pct. af det endelige energiforbrug i 2006.

Måling i redegørelsen

Fra 1990 til 2006 er Danmarks BNP steget med mere end 40 pct., mens udledningen af CO₂ var på stort set samme niveau i 2006 som i 1990. Den primære årsag til det lidt højere niveau for CO₂-udledningen i 2006 er en øget nettoeksport af el. Udviklingen kan dog ikke sammenholdes med Danmarks reduktionsforpligtelse, idet denne delvis kan opfyldes gennem køb af kvoter og kreditter m.m. med henblik på CO₂ reduktion i andre lande.

Vedvarende energi dækker i 2006 godt 15 pct. af det danske bruttoenergiforbrug.

De årlige besparelser øges til 1,5 pct. af det endelige energiforbrug i 2006 på 679,4 PJ, svarende til årlige besparelser på 10,3 PJ i 2010.

2. KLIMA OG MILJØ, fortsat

Regeringens mål

Bruttoenergiforbruget falder med i alt 4 pct. frem mod 2020 i forhold til 2006. Frem til 2011 med 2 pct.

Det danske samfund skal udvikles på en miljø-mæssigt bæredygtig måde. Alle danskere skal have mulighed for at leve i et sundt miljø med adgang til naturoplevelser.

Måling i redegørelsen

Bruttoenergiforbruget lå i 2006 på 863 PJ (Energistatistikken).

Overordnet set tegner der sig et positivt billede for udviklingen i den danske miljøtilstand. Der har de seneste ti år været en markant reduktion af tilførslen af næringsstoffer til vandmiljøet. Luftforureningen er også forbedret, fordi der i Danmark har været et fald i udledningerne af skadelige stoffer. Udledningen af kvælstofoxider (NO_x) er dog fortsat høj.

3. SAMMENHÆNGSKRAFT

Regeringens mål

Danmarks skal have en stærk sammenhængskraft, så vi fortsat har et trygt samfund uden store skel.

Måling i redegørelsen

Der er relativt små forskelle i løn og ledighed mellem kort- og langtuddannede i Danmark, og der er ikke tegn på stigende forskelle. Danmark er det land i OECD, hvor forskellene i de disponible indkomster er mindst.

Forholdsvis få har en relativ lav indkomst i Danmark og mobiliteten ud af lavindkomstgruppen er forholdsvis stor sammenlignet med de øvrige EU-lande.

I de seneste år er arbejdsmarkedet blevet mere inkluderende overfor grupper, der tidligere havde svært ved at få fodfæste på arbejdsmarkedet. Det betyder, at færre personer oplever længerevarende svag arbejdsmarkedstilknøytning og indvandrere fra ikke-vestlige lande har fået en stadig stærkere tilknøytning til arbejdsmarkedet.

Danmark ligger dog svagt i international sammenligning, når det gælder integration af indvandrere på arbejdsmarkedet. Placeringen skal ses i lyset af, at sammensætningen af den samlede indvandrerbefolkning i Danmark, hvor indvandrere fra ikke-vestlige lande udgør en forholdsvis stor andel.

4. ARBEJDSKRAFT**Regeringens mål**

Den ustøttede beskæftigelse skal øges med yderligere 20.000 personer frem mod 2015.

Den gennemsnitlige arbejdstid må ikke falde frem mod 2015.

Der skal være lettere adgang til at komme til Danmark for at arbejde.

Sygefraværet skal reduceres med 20 pct. frem mod 2015.

Der skal gennemføres en reform af skattesystemet. Sigtet er en markant reduktion af skatten på arbejdsindkomst, som skal stimulere arbejde og virkelyst, herunder ved at sænke skatten på den sidst tjente krone.

Måling i redegørelsen

De seneste opgørelser viser, at arbejdsmarkedsdeltagelsen er øget i Danmark det seneste år. Det er især de lidt ældre på arbejdsmarkedet, der har øget deres erhvervsdeltagelse, og de fortsætter dermed de seneste års positive trend.

Arbejdstiden i Danmark er steget fra 2005 til 2006, og Danmark er det land i OECD, der har øget arbejdstiden mest fra 1996 til 2006.

De sidste 10 års vækst i arbejdstiden skyldes en markant vækst i arbejdstiden i den private sektor. Dog er arbejdstiden de seneste to år øget i den offentlige sektor. Udviklingen i arbejdstiden i Danmark har været understøttet af de gunstige konjunkturer.

I 2005 var Danmark blandt de OECD-lande, hvor den største andel af opholdstilladelser blev givet med henblik på beskæftigelse.

Ser man på indkomstniveauet for de beskæftigede personer, der ind- og udvandrer, har Danmark især overskud på vandringsbalancen for de lavestlønnede indkomstgrupper. For de højstlønnede balancerer regnskabet godt og vel i 2005.

Det danske sygefravær lå i 2004 i midterfeltet blandt OECD-landene.

Antal helårsmodtagere af sygedagpenge er øget betydeligt det seneste år. Det skyldes både flere sygeforløb og at forløbene er blevet længere. Særligt er der fra 2006 til 2007 sket en betydelig stigning i antallet af sygedagpengeforløb på over et år.

Danmark er fortsat blandt de OECD-lande, der har den højeste marginalbeskatning af højerelønnede.

De danske fuldtidsbeskæftigedes gennemsnitlige marginalskat er faldet mærkbart siden 1993. I de seneste år har niveauet været nogenlunde konstant.

5. FLEKSIBELT ARBEJDSMARKED

Regeringens mål

Styrke arbejdsmarkedspolitikken, herunder effektivisere aktiveringsindsatsen med fokus på at sikre motivationen til at søge arbejde og opkvalificering af dem, der har behov.

Alle skal uddanne sig hele livet, og voksen- og efteruddannelsesindsatsen skal være effektiv og fleksibel samt understøtte gode jobmuligheder for den enkelte, en god konkurrenceevne i virksomheden og høj beskæftigelse og velstand i samfundet

Måling i redegørelsen

Rådigheden blandt ledige er generelt steget siden 2001, og næsten 70 pct. af de ledige stod ved udgangen af 2007 til rådighed for arbejdsmarkedet.

Aktiveringsgraderne har ligget nogenlunde stabilt gennem de seneste tre år. Blandt ledige med en anciennitet på over et år i dagpengesystemet deltager ca. 30-35 pct. i aktivering.

Danmark er i den seneste opgørelse fra 2007 det førende EU-land med hensyn til deltagelse i voksen- og efteruddannelse. Det gælder både for grupper med et højere uddannelsesniveau og for ufaglærte.

Nye tillægsspørgsmål i arbejdskraftundersøgelsen vil kunne belyse kursisters og virksomheders tilfredshed med voksen- og efteruddannelsesforløb i løbet af 2008.

6. FOLKESKOLEN

Regeringens mål

Danmark skal have verdens bedste folkeskole. Folkeskolen skal give eleverne faglige kundskaber og færdigheder, fremme kreativitet og selvstændighed samt forberede til videre uddannelse.

Eleverne i folkeskolen skal være blandt verdens bedste inden for de fire grundlæggende fagområder: Læsning, matematik, naturfag og engelsk.

Alle elever skal have gode faglige færdigheder. De dygtigste skal være på niveau med de bedste i andre lande. Og niveauet hos de svageste elever skal hæves.

Folkeskolen skal sikre, at alle unge får kundskaber og færdigheder, der kvalificerer dem til at deltage aktivt i en globaliseret verden.

Måling i redegørelsen

De faglige kundskaber og færdigheder er ikke på højde med de bedste OECD-lande. Danske elever har en positiv holdning til samarbejde. De danske elevers færdigheder i problemløsning ligger over OECD-gennemsnittet men uden for top fem. De danske elever vurderes på baggrund heraf at være forholdsvis kreative og selvstændige sammenlignet med gennemsnittet i OECD.

Ca. 80 pct. af eleverne, der forlod folkeskolen i 2006, påbegyndte en ungdomsuddannelse direkte efter folkeskolen. Dette er et lille fald i forhold til året før.

I OECD's PISA-undersøgelse fra 2006 ligger de danske elever nr. 15, 10 og 18 i hhv. læsning, matematik og naturfagene. En undersøgelse blandt otte europæiske lande viser, at de danske elevers engelskkundskaber ligger fjerde bedst.

Danmark har stadig relativt få elever med højt kompetenceniveau. Kompetenceniveauet blandt de bedste elever er dog blevet styrket, så Danmark nu er rykket op på OECD-gennemsnittet. De svageste elever i Danmark har et relativt højt kompetenceniveau sammenlignet med de svageste elever i udlandet.

Foruden faglige kvalifikationer, herunder kendskab til fremmedsprog, forudsætter dette kendskab til og forståelse for andre landes kulturer. Det er ikke muligt at måle sidstnævnte i dag.

7. UNGDOMSUDDANNELSERNE

Regeringens mål

Mindst 85 pct. af alle unge skal gennemføre en ungdomsuddannelse i 2010 og mindst 95 pct. i 2015.

Ungdomsuddannelserne skal være attraktive, og kvaliteten skal være i top.

Erhvervsuddannelserne skal udfordre de dygtigste elever og give dem muligheder for videre uddannelse. Samtidigt skal erhvervsuddannelserne rumme realistiske uddannelses tilbud til elever med svage faglige forudsætninger.

De gymnasiale uddannelser skal give eleverne gode faglige og almene kompetencer, så flere kan gennemføre en videregående uddannelse.

Der skal være god sammenhæng i uddannelserne fra folkeskole til ungdomsuddannelser og fra ungdomsuddannelser til videregående uddannelser.

Måling i redegørelsen

Givet adfærden i uddannelsessystemet i 2006 vil ca. 80 pct. af en ungdomsårgang gennemføre en ungdomsuddannelse. Det er et svagt fald i forhold til året før. Herudover vil 4 pct. gennemføre en videregående uddannelse uden forudgående ungdomsuddannelse. Der vil ca. 84 pct. af en ungdomsårgang gennemføre mindst en ungdomsuddannelse

Høj tilgang til ungdomsuddannelserne, gode beskæftigelsesmuligheder og overgang til videregående uddannelse, tyder på høj kvalitet. Omvendt kan relativt lave gennemførelsesprocenter være tegn på det modsatte. Halvdelen af de personer, der påbegynder en erhvervsrettet ungdomsuddannelse, gennemfører.

Ca. 5 pct. af de elever, der gennemfører en erhvervsuddannelse uden først at have gennemført en studiekompetencegivende ungdomsuddannelse, påbegynder inden for 2 år en videregående uddannelse. Andelen har ligget forholdsvis konstant de seneste år, dog er der en større andel, der påbegynder en mellemlang videregående uddannelse og en tilsvarende aftagende andel, der påbegynder en kort videregående uddannelse.

Det seneste år, blev der indgået ca. 1.600 aftaler om ny mesterlære og knap 800 aftaler om erhvervsgrunduddannelse.

Lidt under to tredjedele af de almene studenter fra årgang 2004 havde påbegyndt en videregående uddannelse inden for de efterfølgende 2 år. Blandt studenterne fra erhvervsgymnasiet var dette tilfældet for halvdelen. Andelen er stigende for begge grupper. Andelen af en ungdomsårgang, der vil gennemføre en videregående uddannelse, er stigende, se kapitel 8.

God sammenhæng i uddannelsessystemet vil betyde stigende overgang til videre uddannelse, lavere frafald, færre omvalg og højere gennemførelsesprocenter på ungdomsuddannelser og videregående uddannelser, se ovenfor.

8. VIDEREGÅENDE UDDANNELSER**Regeringens mål**

Mindst 50 pct. af en ungdomsårgang skal gennemføre en videregående uddannelse i 2015.

Flere unge skal tage en uddannelse inden for teknik, natur og sundhed.

Unge, der tager en videregående uddannelse, skal på længere sigt som hovedregel være færdige, når de er omkring 25 år.

Kvaliteten af de korte og mellemlange videregående uddannelser skal kunne måle sig med de bedste i verden og have et indhold, som svarer til samfundets behov.

Universitetsuddannelserne skal være af høj kvalitet og have et indhold, som dækker samfundets behov for arbejdskraft med forskningsbaseret uddannelse.

Måling i redegørelsen

Givet adfærden i uddannelsessystemet i 2006 vil ca. 47 pct. af en ungdomsårgang gennemføre en videregående uddannelse. Det er en stigning på ca. 1 pct.point i forhold til året før.

I 2006 gennemførte ca. 15, 8 og 13 pct. af de nyuddannede en uddannelse inden for hhv. teknik, natur og sundhed. Samlet set er det et fald på lidt over ét pct.point i forhold til de nyuddannede fra 2005.

Danske studerende bliver senere færdige med deres uddannelse end studerende i andre lande. Den typiske alder ved færdiggørelsen af en videregående uddannelse er ikke faldet det seneste år. Der er imidlertid tegn på, at de kommende årgange vil have en anden adfærd. Den typiske alder ved påbegyndelse er således faldet med næsten ½ år fra 2003 til 2006.

Der er behov for at udvikle indikatorer til belysning af kvaliteten af uddannelserne. En ny akkrediteringsinstitution for de videregående uddannelser har til formål at sikre og dokumentere kvalitet og relevans af videregående uddannelse. På baggrund af institutionens arbejde, vil det på sigt blive muligt at udvikle indikatorer for kvaliteten af uddannelserne.

Der er generelt høj beskæftigelse blandt nyuddannede med en kort eller mellemlang videregående uddannelse. Højest er beskæftigelsen blandt nyuddannede folkeskolelærere og polititjenestemænd.

Der er blandt andet høj beskæftigelse blandt nyuddannede revisorer (cand.merc.aud.) og læger. Omvendt er beskæftigelsen fx forholdsvis lav for kandidater med en uddannelse inden for litteraturvidenskab eller litteraturhistorie.

Der er behov for at udvikle indikatorer til belysning af kvaliteten af universitetsuddannelserne, se ovenfor.

8. VIDEREGÅENDE UDDANNELSER, fortsat

Regeringens mål

Alle unge skal have en uddannelse med globalt perspektiv.

Mange flere danske studerende skal på uddannelsesophold i udlandet, så de kan få international indsigt og større forståelse for andre kulturer.

Det skal være mere attraktivt for højt kvalificerede udenlandske studerende og undervisere at komme til Danmark.

Uddannelsesinstitutionerne og universiteterne skal fortsat udvikle attraktive faglige miljøer, så de kan bidrage til at tiltrække og fastholde højt kvalificeret arbejdskraft og virksomheder i Danmark.

Måling i redegørelsen

Godt 8.000 danskere studerede i udlandet i studieåret 2006/07, mens ca. 14.500 udlændinge studerede i Danmark. Det er en stigning på ca. 4 pct. i forhold til året før.

1,4 pct. i 2005 af eleverne på de erhvervsfaglige ungdomsuddannelser i 2005 gennemførte et praktikophold i udlandet.

Se ovenfor.

Antallet af udenlandske studerende på en hel videregående uddannelse i Danmark er stigende og udgjorde ca. 7.400 personer i 2006. Heraf udgjorde de udenlandske studerende på de tekniske og samfundsvidenskabelige uddannelser hver 30 pct. I 2006 var der endvidere ca. 350 udenlandske ph.d.-studerende på en hel uddannelse i Danmark.

Universiteterne har oplevet en stigning i andelen af udlændinge i ansøgerfeltet, herunder andelen af kvalificerede ansøgere.

Derudover er antallet af danske nyoptagne ph.d.-studerende steget med ca. 7.4 pct. fra 2005 til 2006, således at det samlede antal nyoptagne ph.d.-studerende er over 1.500, se kapitel 9.

I 2007 blev der givet 30.600 opholdstilladelser til beskæftigelse i Danmark. Det er en stigning på 35 pct. i forhold til året før. Også antallet af opholdstilladelser givet efter job-kortordningen og til specialister er steget fra 2006 til 2007. I 2007 blev der meddelt næsten 2.100 tilladelser efter disse ordninger, se kapitel 4.

Udenlandske virksomheders investeringer i Danmark er uændret i forhold til sidste år, se kapitel 12.

9. OFFENTLIG FORSKNING OG UNIVERSITETER**Regeringens mål**

De offentligt finansierede udgifter til forskning og udvikling i 2010 skal nå op på 1 pct. af bruttonationalproduktet. Det offentlige og de private virksomheder skal tilsammen bruge mindst 3 pct. af bruttonationalproduktet til forskning og udvikling i 2010.

Den offentlige forskning skal være nyskabende, og kvaliteten skal kunne måle sig med det bedste i verden.

Den offentlige forskning skal være relevant og understøtte høj velstand og velfærd.

De danske universiteter skal skabe forskning i verdensklasse og være blandt de bedste i verden til at omsætte forskningsresultater til nye teknologier, processer, varer og tjenester.

Antallet af ph.d.-stipendier skal øges til 2.400 i 2010.

Måling i redegørelsen

Udgifterne til offentlig forskning og udvikling er steget fra 0,83 pct. i 2007 til 0,85 pct. i 2008. De samlede udgifter til forskning og udvikling er i følge OECD gået fra 2,44 pct. i 2005 til 2,43 pct. i 2006.

Danmark ligger i top tre i OECD, hvad angår antallet af publikationer per indbygger og antallet af citationer per publikation. Der er desuden taget en række initiativer for at styrke evaluering og måling af forskningskvaliteten i Danmark bl.a. med udviklingen af en bibliometrisk forskningsindikator.

I perioden 2008-2010 vil forskning og udvikling blive styrket yderligere med i alt 9,9 mia. kr. fra globaliseringspuljen.

De kommercielle resultater af den offentlige forskning i form af licens- og salgsaftaler samt nye virksomheder er fra 2005 til 2006 steget ca. 10 pct.

Antallet af danske nyoptagne ph.d.-studerende er steget med ca. 7,4 pct. fra 2005 til 2006, så der i 2006 blev optaget over 1.500 nye ph.d.-studerende.

10. VIRKSOMHEDERNES FORSKNING, UDVIKLING OG INNOVATION**Regeringens mål**

Danske virksomheder skal være blandt de mest innovative i verden.

Måling i redegørelsen

Det har ikke været muligt at opdatere, hvor stor en andel af danske virksomheder, der er innovative, siden Konkurrenceedvneredegørelse 2007. Det samme gælder omsætningen fra nyudviklede varer og serviceydelser. Der er sket en vækst i antallet af europæiske patentansøgninger per mio. indbyggere. Danmark ligger i top 5.

10. VIRKSOMHEDERNES FORSKNING, UDVIKLING OG INNOVATION, fortsat

Regeringens mål

Danmark fortsat skal være blandt de lande i verden, hvor de private virksomheder forsker og udvikler mest. Den private sektor skal bruge mindst 2 pct. af bruttonationalproduktet på forskning og udvikling i 2010.

Danmark skal også være blandt de bedste lande til at omsætte nye forskningsresultater og viden på universiteterne og i andre forsknings- og uddannelsesinstitutioner til nye teknologier, processer, varer og tjenester.

Måling i redegørelsen

Dansk erhvervslivs investeringer i forskning og udvikling er faldet med 0,02 pct. point fra 2005 til 2006. Danmark ligger fortsat nummer 8 blandt OECD-landene.

Danmark ligger for så vidt angår samspillet mellem virksomheder og universiteter i midterfeltet i EU-15. Over 20 pct. af de privatansatte har en videregående uddannelse, hvilket er en stigning i forhold til sidste måling.

11. KONKURRENCE

Regeringens mål

I 2010 skal konkurrencen i Danmark være på højde med de bedste OECD-lande, og antallet af brancher med konkurrenceproblemer skal være halveret i forhold til antallet i 2001.

Måling i redegørelsen

Det er vanskeligt at måle konkurrencen med en samlet indikator.

Et nyt, dansk konkurrenceindeks viser en svag forbedring af konkurrencen fra 2000 til 2005. Dette gælder ikke mindst de brancher, der har størst konkurrenceproblemer.

Der er tegn på konkurrenceproblemer i 35 ud af ca. 500 brancher i Danmark. I Konkurrenceevneredegeelse 2007 var tallet 36.

Prisniveauet er højere i Danmark end i EU-9. Dette er uændret i forhold til Konkurrenceevneredegeelse 2007.

Danske virksomheders avancer tilhører midterfeltet af 29 EU-lande.

Udbuddet af offentlige opgaver er steget i Danmark fra 2004 til 2006. Danmark er dog fortsat placeret under EU-15 gennemsnittet.

Sammenlignet med andre EU-lande har danskerne generelt gode muligheder for frit valg af leverandører af velfærdsydelser. Derimod ligger anvendelsen af frit valg i Danmark generelt under gennemsnittet. Der er dog tegn på en stigning i anvendelsen siden Konkurrenceevneredegeelse 2007.

11. KONKURRENCE, fortsat**Regeringens mål**

Kommunerne skal konkurrenceudsætte 25 pct. af sine opgaver i 2010.

Måling i redegørelsen

Konkurrenceudsættelse af kommunernes opgaver målt ved privatleverandørindikatoren (PLI) var på 20,1 pct. i 2006. Det er en svag fremgang på 0,3 procentpoint i forhold til 2005.

12. ÅBENHED OVER FOR OMVERDENEN**Regeringens mål**

Danske interesser skal varetages effektivt på den globale scene – politisk, økonomisk, kulturelt og konkret for danske borgere og virksomheder.

Det danske samfund skal have god indsigt i og forståelse af andre lande og kulturer – også kulturer, der er meget forskellige fra vores.

Udlandet skal have kvalificeret viden om Danmark og Danmarks særlige kompetencer.

Måling i redegørelsen

Antal eksportforberedelsesforløb gennemført med henblik på at gøre SMV'er eksportparate er faldet svagt det seneste år.

Det samme har antal rådgivningsopgaver til virksomheder om konkrete internationaliseringsaktiviteter.

Virksomhedernes tilfredshed med ydelser leveret af Danmarks Eksportråd ligger på et konstant højt niveau.

Danmark oplever i stigende grad samspil med andre lande og kulturer. Det sker blandet andet gennem stigende samhandel og øgede internationale investeringer.

I studieåret 2006/07 var der 8.000 danske studerende i udlandet, mens der var 14.500 udlændinge, der studerede i Danmark.

Den internationale imageundersøgelse "Anholt Nation Brand Index" indikerer, at Danmark ikke er særlig kendt i det meste af verden, og mange har et uklart billede af, hvad Danmark står for. Danmark var i efteråret 2007 placeret på en 15. plads blandt 27 lande.

13. IVÆRKSÆTTERE

Regeringens mål

Danmark skal fortsat være blandt de europæiske lande, hvor der hvert år startes flest nye virksomheder.

Danmark skal i 2015 være blandt de lande i verden, hvor der er flest vækstiværksættere.

Måling i redegørelsen

Etableringsraten i Danmark er blandt de højeste i Europa.

Danmark har en lavere andel af vækstiværksættere end mange andre lande. Afstanden op til de bedste lande er dog blevet mindre, idet andelen af vækstiværksættere i Danmark har været let stigende de seneste år, mens andelen af vækstiværksættere har været faldende i de førende iværksætterlande.

15. EFFEKTIV OFFENTLIG SERVICE OG REGULERING

Regeringens mål

Danske offentlige institutioner skal være blandt de mest innovative i verden. De skal have fokus på at udvikle nye idéer, som kan omsættes til bedre service for borgere og virksomheder

Danmark skal have den mest effektive erhvervsregulering i EU.

Måling i redegørelsen

I dag findes der ikke egentlige målinger af innovationskraften i den offentlige sektor.

De foreliggende indikatorer viser imidlertid, at der er stor brugertilfredshed med den offentlige service, lave - og faldende - administrative byrder og en effektiv digital forvaltning. Fx har der siden 2001 været et fald i de administrative byrder på mere end 3 mia. kr. svarende til en reduktion på 10,1 pct.

I en undersøgelse af erhvervsreguleringen, ligger Danmark på en tredjeplads blandt OECD-landene. I undersøgelsen fremhæves Danmark særligt for at have en effektiv procedure og gode betingelser for opstart af virksomheder. Samtidig viser undersøgelser, at de administrative byrder (i pct. af BNP) i Danmark er blandt de laveste i Europa. I Danmark udgør byrderne på nuværende tidspunkt ca. 28 mia. kr. eller ca. 1,9 pct. af BNP. Det er lavere end Norge, Østrig, Storbritannien, Nederlandene, Sverige og Tjekkiet, der bruger tilsvarende opgørelsesmetode.

15. EFFEKTIV OFFENTLIG SERVICE OG REGULERING, fortsat**Regeringens mål**

Brugernes tilfredshed med den offentlige service skal være så høj som muligt på landets sygehuse, plejehjem, i daginstitutioner osv.

Medarbejdertilfredsheden skal være høj på alle offentlige arbejdspladser.

Måling i redegørelsen

Brugertilfredshedsundersøgelser viser, at der er stor tilfredshed med den offentlige service på sundheds-, skole-, dagpasnings- og ældreområdet.

En undersøgelse fra 2006 viser, at de ansatte i folkeskolen og daginstitutioner generelt vurderer, at de leverer en service af god kvalitet.

16. SUND SAMFUNDSØKONOMI**Regeringens mål**

Sikre fortsat fremgang i velstand og velfærd med høj beskæftigelse, styrket offentlig service, skattestop og lavere skat på arbejde.

Sikre en holdbar linje i finanspolitikken, så der også er finansiering af velfærdssamfundet på længere sigt.

Sikre gode økonomiske strukturer, som tilskynder til at arbejde og yde en ekstra indsats, tage en uddannelse, investere og spare op.

Sikre en stabilitetsorienteret økonomisk politik, som understøtter den danske fastkurspolitik og sikrer mod perioder med høj ledighed.

Måling i redegørelsen

De offentlige strukturelle overskud er på linje med målintervallet i 2015-planen. Bruttogælden er faldet, og nettogælden vendt til nettoformue. Finanspolitikken er holdbar givet kravene til beskæftigelse og arbejdstid i 2015-planen.

Der følges op på målopfyldelsen i 2015-planen i blandt andet de årlige konvergensprogrammer til EU.